

**SUBOTIČKA
DANICA
(nova)**

**KALENDAR
2002.**

ČITAJTE I ŠIRITE

katolički list

ZVONIK

jedini katolički list (mjesečnik) na hrvatskom jeziku u SR Jugoslaviji

“ZVONIK” ima sljedeće stalne rubrike:

MEDITACIJA, ZAJEDNO NA LITURGIJI, SVETAC MJESECA,
UPOZNAJMO BIBLIJU, PREDSTAVLJAMO NAŠE ŽUPNE ZAJEDNICE,
DOKUMENTI II. VATIKANSKOG KONCILIA,
VIJESTI IZ OPĆE CRKVE, DOGAĐANJA U SUBOTIČKOJ BISKUPIJI,
OBITELJ, MLADI, DJECA, VJERNICI PITAJU,
POVIJESNI KUTAK, EKUMENIZAM,
NAŠ KANDIDAT ZA SVECA - O. GERARD TOMO STANTIĆ...

Srdačno pozivamo sve čitatelje na suradnju.
Ukoliko imate kakvu vijest ili prilog za gore navedene rubrike
pošaljite in na adresu uredništva.

Osnivači lista su svećenici Hrvati Subotičke biskupije a izdaje ga
Rimokatolički župni ured sv. Roka u Subotici.

Narudžbe i informacije: Uredništvo “ZVONIKA”,
Ivana Milutinovića 52, 24000 SUBOTICA,
Tel./fax: 024/551-036; E-mail: Andrija@tippnet.co.yu
Web stranica: www.tippnet.co.yu/zvonik

Godišnja pretplata na “ZVONIK”

- SR Jugoslavija - 480 din. - uplate primamo do 15. 01. 2002.
- Inozemstvo - 40 DM ili 160 kuna; avionom: 30 USD
pretplatnici iz inozemstva i R. Hrvatske uplate mogu
poslati poštanskom uputnicom ili čekom na adresu:

Gabrijela Skenderović

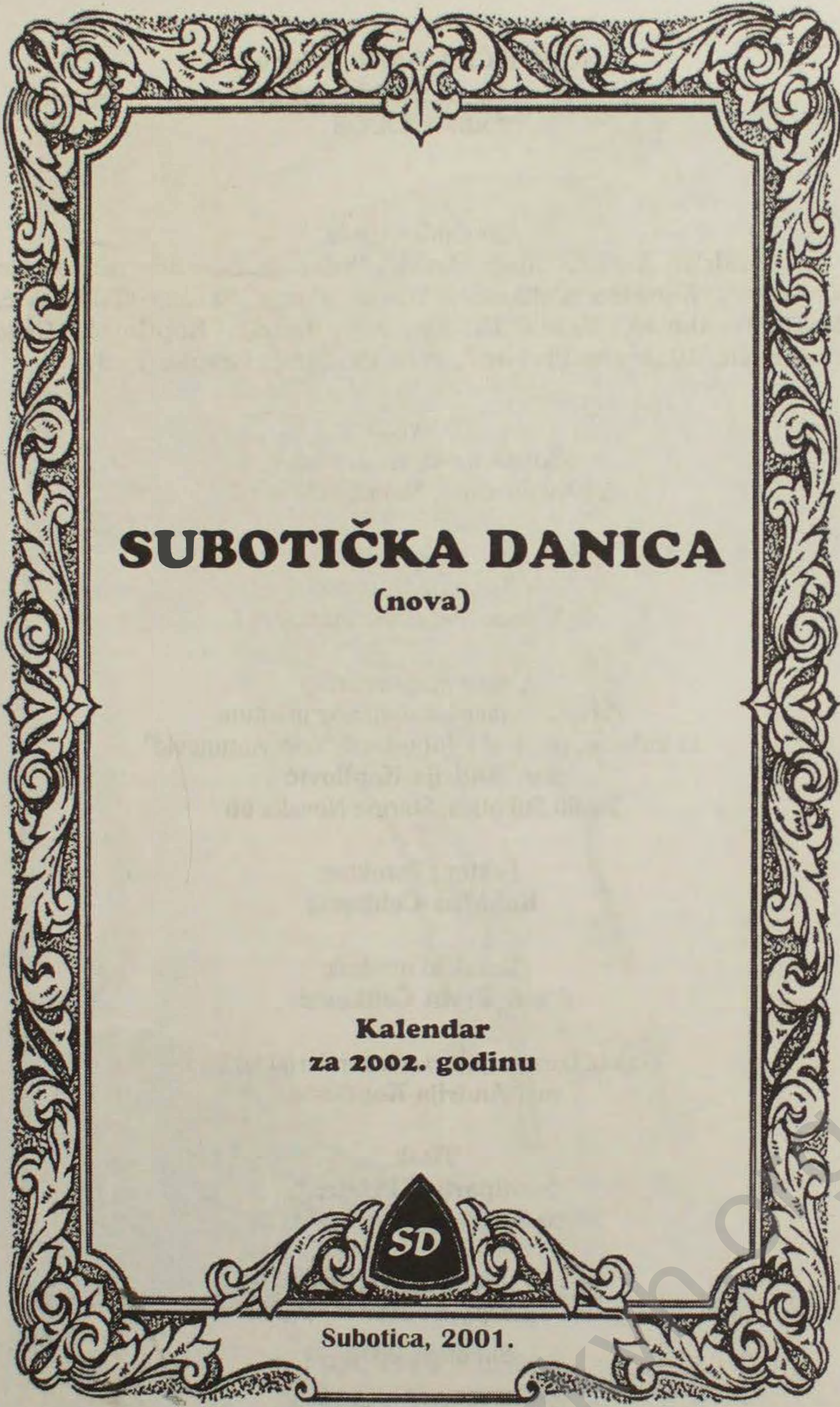
Kneza Trpimira 1/3 44320 Kutina, R. Hrvatska (može i u kunama)
tel. (99 385) (0)44 681-272

Slika na naslovnoj strani:

Katedrala-bazilika sv. Terezije u Subotici - foto: Augustin Juriga

Slika na poledini:

Karmelićanska crkva u Somboru - foto: Pál Rásztovác

SUBOTIČKA DANICA
(nova)

**Kalendar
za 2002. godinu**

Subotica, 2001.

**SUBOTIČKA DANICA (nova)
kalendar za 2002. godinu
godište LXXXI.**

Uredničko vijeće:

**Andrija Anišić, Josip Anišić, Stjepan Beretić, mr. Ervin
Čeliković, Katarina Čeliković, Marko Forgić, Franjo Ivanković,
Josip Ivanković, Vesna Huska, mr. Andrija Kopilović, Grgo
Kujundžić, Blaženka Piuković, Ivan Piuković, Branko Vaci**

Objavljuje:

**Župni ured sv. Terezije
24000 Subotica, Harambašićeva 7**

Glavni urednik:

**Stjepan Beretić
24000 Subotica, Harambašićeva 7**

Odgovorni urednik:

**Predsjedavajući Katoličkog instituta
za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović"
mr. Andrija Kopilović
24000 Subotica, Starine Novaka bb**

Lektor i korektor:

Katarina Čeliković

Tehnički urednik:

mr. Ervin Čeliković

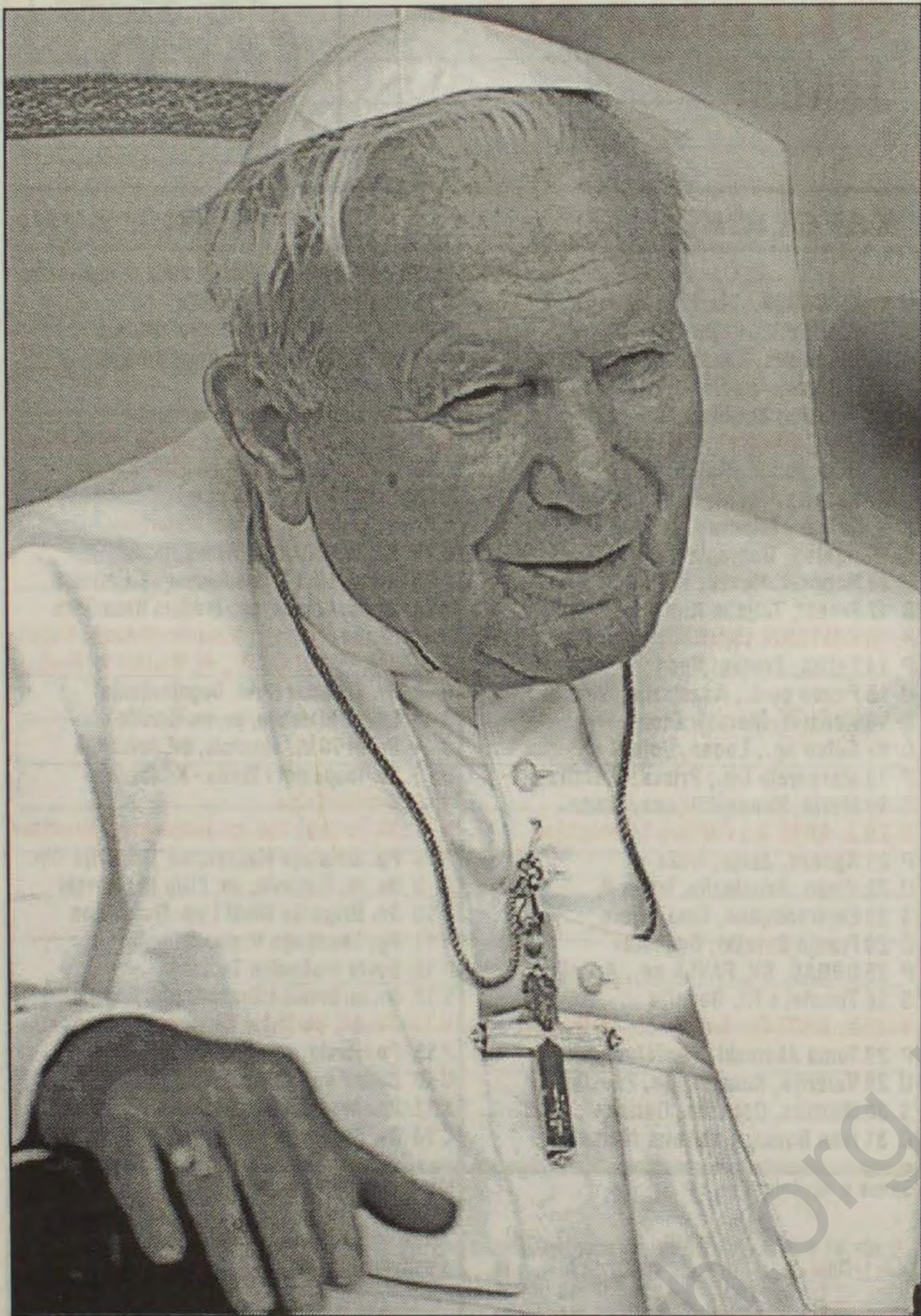
Vinjete iznad mjeseci u kalendariju izradio:

mr. Andrija Kopilović

Tisak:

**Štamparija "Printex"
24000 Subotica, Stipe Grgića 58**

Subotica, 2001.

*Papa Ivan Pavao II,
poglavar Katoličke crkve*

SIJEČANJ

Januar

KATOLIČKI

U 1 NOVA GOD.; Marija Bogorodica
 S 2 Bazilije V., Grgur Naz.
 Č 3 Genoveva, Anastazija S., Cvijeta
 P 4 Dafroza, Angela F., Borislava
 S 5 Telesfor, Emilijan, Miljenko
N 6 BOGOJAVLJENJE (Tri kralja)
 P 7 Rajmund P., Rajko, Zoran
 U 8 Severin, Teofil, Bogoljub
 S 9 Julijan, Miodrag, Živko
 Č 10 Agaton, Dobroslav, Grgur X.
 P 11 Honorat, Neven, Higin
 S 12 Ernest, Tatjana Rimaska
N 13 KRŠTENJE ISUSOVO, Veronika
 P 14 Feliks, Srećko, Veco
 U 15 Pavao pust., Anastazija, Stošija
 S 16 Honorat, Marcel, Oton
 Č 17 Antun op., Leona, Vojmil
 P 18 Margareta Ug., Priska, Premila,
 S 19 Mario, Kanut, Ljiljana, Marta
N 20 2. KROZ G.; Fabijan i Sebastijan
 P 21 Agneza, Janja, Neža
 U 22 Vinko, Anastazije, Irena R.
 S 23 Emerencijana, Ema, Vjera
 Č 24 Franjo Saleški, Bogoslav
 P 25 OBRAĆ. SV. PAVLA ap., Ananija,
 S 26 Timotej i Tit, Bogolju
N 27 3. KROZ G.; Anđela M., Pribislav
 P 28 Toma Akvinski, Tomislav
 U 29 Valerije, Konstancije, Zdeslav
 S 30 Martina, Gordana, Darinka
 Č 31 Ivan Bosco, Saturnin, Marcela

PRAVOSLAVNI

DECEMBAR 2001. / JANUAR 2002. - pravoslavni
 U 19 Sveti mučenik Bonifacije
 S 20 Sv. Ignjatije Bogon. (Pret. Rožd.)
 Č 21 Sv. m. Julijana, sv. Petar Kijevski
 P 22 Sv. vm. Anastasija
 S 23 Sv. 10 m. Kritskih (Tucindan)
N 24 31. po Duh.; Sv. ppm. Evgenija - (Badnji dan)
P 25 Roždestvo Hristovo - BOŽIĆ
 U 26 Sabor Presv. Bogorodice
 S 27 Sv. prvomuč. i arhid. Stefan
 Č 28 Sv. 20.000 muč. Nikomidijskih
 P 29 Svetih 14.000 mladenaca Vitlejemskih
 S 30 Sv. m. Anisija, pp. Teodora Kesarijska
N 31 32. po Duh.; Pp. Melanija (Odanije Rožd.)
P 1 JAN - Obrez.G.I.Hr.; sv. Vasilije V., Nova g.
 U 2 Sv. Silvestar (Pret. Bogojavljenja)
 S 3 Sv. pr. Malahija, sv. m. Gordije
 Č 4 Sabor 70 sv. apostola, sv. Jevstatije
 P 5 Sv. Teopempt i Teona - Krstovdan
S 6 Bogojavljenje
N 7 33. po Duh.; Sab. sv. Jovana Krst. -Jovanjdan
 P 8 Pp. Georgije Hozevit; sv. Grigorije Ohr.
 U 9 Sv. m. Polievkt, sv. Filip Moskovski
 S 10 Sv. Grigorije Niski i pp. Dometijan
 Č 11 Pp. Teodosije V. pp., Mihailo
 P 12 Sveta mučenica Tatijana
 S 13 Sv. m. Ermilo i Stratonik (Od. Bogojavljenja)
N 14 Sv. 34. po Duh.; Sava, prvi arhiep. srp.
 P 15 Pp. Pavle, pp. Gavriilo Lesnovski
 U 16 Časne verige ap. Petra
 S 17 Pp. Antonije Veliki
 Č 18 Sv. Atanasije Veliki

Sunce u siječnju:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	07	37	16	22
10.	07	36	16	31
20.	07	30	16	44
31.	07	19	17	00

Mjesečeve mijene u siječnju:

	Dan:	h	m
Posljednja četvrt:	6.	04	56
Mlađak:	13.	14	30
Prva četvrt:	21.	18	47
Uštap:	28.	23	51

BILJEŠKE

Siječanj:

Vrijeme: 1. siječnja zaručena zora donša nezgodno vrijeme. Kako je na 2. takav je rujan. Ako je obraćenje Pavlovo vedro, dobra se godina iščekiva.

U siječnju vode: VINO nam ode!

(Ove narodne izreke o vremenu uzete su iz Subotičke Danice za 1932. godinu)

VELJAČA

Februar

KATOLIČKI

P 1 Sever, Brigita, Miroslav
 S 2 SVIJEČNICA; Svjetlana, Marin
N 3 4. KROZ G.; Blaž, Vlaho, Tripun
 P 4 Andrija Cor., Veronika Jer.
 U 5 Agata, Dobrila, Silvan, Goran, Jaga
 S 6 Pavao Miki i dr., Doroteja, Dorica
 Č 7 Držislav, Rastimir, Rikard
 P 8 Jeronim E., Jerko, Mladen
 S 9 Apolonija, Sunčana, Borislava
N 10 5. KROZ G.; Bl. Alojzije Stepinac
 P 11 Gospa Lurdska, Mirjana
 U 12 Eulalija, Zvonka, Zvonimir
 S 13 ČISTA SRIJEDA - Pepelnica (post!)
 Č 14 Valentin, Zdravko, Valentina
 P 15 Klaudije Col., Georgija, Agapa
 S 16 Julijana, Onezim, Miljenko, Đula
N 17 1. KORIZ. (Čista)
 P 18 Bernardica, Šimun, Gizela
 U 19 Bonifacije, Konrad, Blago, Ratko
 S 20 Leon, Lav, Lea (kvatre)
 Č 21 Petar D., Eleonora, Damir
 P 22 Katedra sv. Petra, Tvrtko (kvatre)
 S 23 Romana, Polikarp, Grozdan (kvatre)
N 24 2. KORIZ. (Pačista); Montan, Goran
 P 25 Viktorin, Valpurga, Hrvoje
 U 26 Aleksandar, Sandra, Branimir
 S 27 Gabriel od Žal. Gospe
 Č 28 Roman, Teofil, Radovan, Bogoljub

PRAVOSLAVNI

JANUAR / FEBRUAR - pravoslavni
 P 19 Pp. Makarije Egip. i sveti Marko Efeski
 S 20 Pp. Jevtimije Veliki
N 21 35. po Duh.; Pp. Maksim Isp., sv. m. Neofit
 P 22 Sv. ap. Timotej, ppm. Anastasije
 U 23 Sv. svm. Kliment Ankirski
 S 24 Pp. Ksenija Rimljanica
 Č 25 Sv. Grigorije Bogoslov
 P 26 Pp. Ksenofont i Marija
 S 27 Prenos mošt. sv. Jovana Zlatousta
N 28 36. po Duh.; Pp. Jefrem Sirin
 P 29 Prenos mošt. sv. Ignjatija Bogonosca
U 30 Sveta Tri Jerarha
 S 31 Sv. besrebr. Kir i Jovan
 Č 1 FEB - Sv. m. Trifun (Pret. Sretenja)
P 2 Sretenje Gospodnje
 S 3 Sv. Simeon i Ana, sv. Jakov arhiep. srp.
N 4 37. po Duh.; Pp. Isidor Pelusiot - Zadušnice
 P 5 Sv. mučenica Agatija
 U 6 Sv. Fotije i Vukol Smirnski
 S 7 Sv. Partenije Lampsakijski
 Č 8 Sv. vm. Teodor Stratilat, sv. Sava II
 P 9 Sv. m. Nikifor (Odan. Sretenja)
 S 10 Sv. svm. Haralampije
N 11 Sv. svm. Vasilije, sv. m. Đorđe Kratovac
 P 12 Sv. Meletije Antiohijski
 U 13 Sv. Simeon Mirotočivi
 S 14 Pp. Avksentije; sv. Kiril Slovenski
 Č 15 Sv. ap. Onisim, pp. Jevsevije Pustinjak

Sunce u veljači:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	07	18	17	01
11.	07	05	17	16
21.	06	49	17	31
28.	06	37	17	41

Mjesečeve mijene u veljači:

	Dan:	h	m
Posljednja četvrt:	4.	14	34
Mlađak:	12.	08	42
Prva četvrt:	20.	13	03
Uštap:	27.	10	18

BILJEŠKE

Veljača:

Vrijeme: Kad je Marindan vedar, dugačka će biti zima; ako pada i duše, proljeće se približava. Ako je na 22. - na Katedru sv. Petra hladno, trajat će zima dugo.

U veljači prašina znači: dobra ljetina.

OŽUJAK

Mart

KATOLIČKI

- P 1 Albin, Hadrijan, Jadranka
 S 2 Janja Pr., Lucije, Iskra, Čedomil
N 3 3. KORIZ. (Bezimena); Marin
 P 4 Kazimir, Eugen, Natko, Miro
 U 5 Euzebije, Teofil, Vedran
 S 6 Marcijan, Viktor, Zvezdana
 Č 7 Perpetua i Felicita
 P 8 Ivan od Boga, Boško, Ivša
 S 9 Franciska R., Franjka, Fanika
N 10 4. KORIZ. (Sredoposna); Emil
 P 11 Eutimije, Kandid, Firmin, Tvrko
 U 12 Maksimilijan, Teofan, Bernard
 S 13 Kristina, Rozalija, Modesta, Ratka
 Č 14 Matilda, Miljana, Borislava
 P 15 Longin, Veljko, Vjekoslava
 S 16 Herbert, Agapit, Smiljan, Hrvoje
N 17 5. KORIZ. (Gluha); Domagoj, Hrvatini
 P 18 Ćiril Jeruz., Cvjetan, Ćiro
 U 19 JOSIP, zaručnik BDM, Joško, Josipa
 S 20 Klaudija, Dionizije, Vladislav
 Č 21 Vesna, Serapion
 P 22 Oktavijan, Jaroslav, Lea
 S 23 Turibije, Oton, Pelagije, Dražen
N 24 CVJETNICA; Latin, Javorka
 P 25 Blagovijest; Marija, Maja
 U 26 Montan i Maksima, Emanuel
 S 27 Lidija, Ernest, Lada
 Č 28 VELIKI ČETVRTAK; Priska, Sonja
 P 29 VELIKI PETAK (post!); Bertold
 S 30 VELIKA SUBOTA; Viktor, Vlatko
N 31 USKRS (VAZAM)

PRAVOSLAVNI

- FEBRUAR / MART - pravoslavni
 P 16 Sv. m. Pamfil, Porfirije i dr. 12 mučenika
 S 17 Sv. vm. Teodor Tiron
N 18 Sv. Lav Rimski; sv Flavijan Carigradski
 P 19 Sv. ap. Arhip, Filimon i Apfija
 U 20 Sv. Lav Katanski
 S 21 Pp. Timotej i sv. Evstatije
 Č 22 Sv. mučenici u Evgeniji
 P 23 Sv. sveštenomučenik Polikarp Smirnski
 S 24 Lit. obret. glave sv. Jovana Krst. (Zadušnice)
N 25 Mesopusna - Sv. Tarasije Carigr. (Mesne pokl.)
 P 26 sv. Porfirije, ep. gaski
 U 27 Pp. Prokopije Dekapolit
 S 28 Pp. Vasilije Ispovednik
 Č 1 MART - Prep. muč. Evdokija
 P 2 Sv. svm. Teodot Kirinejski
 S 3 Sv. m. Evtropije, Vasilisk i Kleonik
N 4 Siropusna - Pp. Gerasim Jord. (Bele poklade)
 P 5 S. m. Konon, pp. Marko (početak posta)
 U 6 Sv. 42 mučenika Amorejska
 S 7 Sv. 7 svm. Hersonskih
 Č 8 Sv. Teofilakt Ispovednik
 P 9 Sv. 40 mučenika sevastijskih - Mladenci
 S 10 Muč. Kodrat Kor.; sv. Teodor - Teodorova subota
N 11 Čista - 1. posta; Sv. Sofronije Jerusalem.
 P 12 Sv. Grigorije Dvojeslov
 U 13 Prenos mošt. sv. Nikifora Car.
 S 14 Pp. Venedikt Nursijski
 Č 15 Svm. Agapije
 P 16 Sv. ap. Aristovul; Sv. m. Savin
 S 17 Pp. Aleksije - Čovek Božiji
N 18 Pačista - 2. posta; Sv. Kiril Jerusalimski

Sunce u ožujku:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	06	35	17	42
10.	06	19	17	54
20.	06	00	18	08
31.	05	39	18	22

Mjesečeve mijene u ožujku:

	Dan:	h	m
Posljednja četvrt:	6.	02	25
Mladak:	14.	03	03
Prva četvrt:	22.	03	29
Uštap:	28.	19	26

BILJEŠKE

Ožujak:

Vrijeme: Ako je na Josipovo vedar dan, plodna se godina obećaje. Kako je vrijeme 10., na 40 mučenika, tako ostaje 40 dana.

Bolje da te majka bije, neg ožujsko sunce grije.

TRAVANJ

April

KATOLIČKI

P 1 USKRSNI PONEDELJAK
 U 2 Franjo Paulski, Dragoljub
 S 3 Rikard, Cvijeta, Radojko
 Č 4 Izidor, Žiga, Strahimir
 P 5 Vinko F., Berislav, Mira
 S 6 Vilim, Celzo, Rajko
N 7 2. USKRSNA (BIJELA) NEDJELJA
 P 8 Dionizije, Alemka
 U 9 Marija Kleofina, Demetrije
 S 10 Ezekijel, Apolonije, Sunčica
 Č 11 Stanislav, Stana, Radmila
 P 12 Julije, Viktor, Davorka, Đula
 S 13 Martin I. papa, Ida
N 14 3. USKRSNA NEDJ.; Maksim
 P 15 Krescencije, Anastazija, Bosiljka
 U 16 Josip Benedikt Labre, Bernardica
 S 17 Rudolf, Robert, Inocent
 Č 18 Eleuterije, Amadej
 P 19 Konrad, Ema, Rastislav
 S 20 Marcijan, Teotim, Bogoljub
N 21 4. USKRSNA NEDJ.; Goran
 P 22 Soter i Kajo, Teodor
 U 23 Juraj, Đurđica, Bela
 S 24 Fidelis, Vjera
 Č 25 Marko ev., Ervin, Maroje
 P 26 Kleto i Marcelin, Zorko
 S 27 Ozana Kotorska, Jakov Zad.
N 28 5. USKRSNA NEDJ.; Petar Chanel
 P 29 Katarina Sijenska, Kata
 U 30 Pio V. papa, Josip Cottolengo

PRAVOSLAVNI

MART / APRIL - pravoslavni
 P 19 Sv. m. Hrizant i Darija
 U 20 Pp. Oci pobijeni u man. Sv. Save Osvećenog
 S 21 Pp. Jakov Ispovednik
 Č 22 Sv. svm. Vasilije Ankirski
 P 23 Sv. ppm. Nikon i drugi
 S 24 Pp. Zaharije (Pretpraznstvo Blagovesti)
N 25 Krstopoklona - 3. posta; Blagovesti
 P 26 Sabor arhang. Gavrila (Odanije Blagovesti)
 U 27 Sv. m. Matrona Solunska
 S 28 Prep. Ilarion Ispovednik
 Č 29 Prep. Marko Aretuski
 P 30 Prep. Jovan Lestvičnik
 S 31 Prep. Ipatije Gangrijski
N 1 APRIL - Sredoposna - 4. posta; pp. Marija Egip.
 P 2 Prep. Tit Čudotvorac
 U 3 Prep. Nikita Ispovednik
 S 4 Prep. Josif Himnograf (Prvo bdenije)
 Č 5 Sv. m. Agatopod i Teodul
 P 6 Sv. Evtihije Carigradski (Drugo bdenije)
 S 7 Pp. Georgije Mitilenski
N 8 Gluvna - 5. posta; Sv. ap. Irodion, Agav, Ruf i dr.
 P 9 Sv. m. Evpsihije
 U 10 Sv. m. Terentije
 S 11 Sv. svm. Antipa Pergamski
 Č 12 Pp. Vasilije Ispovednik
 P 13 Sv. svm. Artemon Laodikijski
 S 14 Sv. Martin Isprav. - Lazareva subota - Vrbica
N 15 Cvetna - 6. pos. - Ulaz. G. I. Hrista u Jenz. - Cveti
 P 16 Svm. Agapija, Hionija i Irina
 U 17 Svm. Simeon Persijski

Sunce u travnju:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	05	37	18	24
11.	05	18	18	37
21.	05	00	18	50
30.	04	45	19	02

Mjesečeve mijene u travnju:

	Dan:	h	m
Posljednja četvrt:	4.	16	30
Mlađak:	12.	20	22
Prva četvrt:	20.	13	49
Uštap:	27.	04	01

BILJEŠKE

Travanj:

Vrijeme: Ako žabe zapjevaju prije ožujka, štitit će u travnju. Đurđevska kiša donaša blagoslov. Kišovit travanj, rodna godina.

Vedri li se travanj noću, škodi vinu ko i voću.

SVIBANJ

Maj

KATOLIČKI

PRAVOSLAVNI

S 1 Josip radnik, Sigismund, Žiga
 Č 2 Atanazije, Eugen, Boris
 P 3 Filip i Jakov ap., Mladen
 S 4 Florijan, Cvjetko, Cvijeta, Iskra
N 5 6. USKRSNA NEDJ.; Anđelko, Silvana
 P 6 Dominik Savio, Dinko, Nedjeljko
 U 7 Duje, Gizela, Boris, Ivan
 S 8 Marija Posred., Bratoljub, Celestin
 Č 9 SPASOVO (UZASAŠĆE); Pahomije
 P 10 Gospa Trsat., Antonin, Job
 S 11 Mamerto, Franjo Hieronym
N 12 7. USKRSNA NEDJ.; Leopold M.
 P 13 Servacije, Ema, Vjerko
 U 14 Matija ap., Matko, Matiša
 S 15 Izidor, Sofija, Sonja
 Č 16 Ivan Nep., Nenad
 P 17 Paskal, Paško, Bruno, Akvilin
 S 18 Ivan I. papa, Kristijan A.
N 19 DUHOVI; Celestin, Rajko, Ivan
 P 20 MARIJA M. CRKVE; Bernardin S.
 U 21 Andrija B., Dubravka
 S 22 Helena, Jagoda, Milan, Renata
 Č 23 Deziderije, Željko, Željka
 P 24 BDM Pomoćnica, Suzana
 S 25 Beda Časni, Grgur VII.
N 26 PRESVETO TROJSTVO; Filip Neri
 P 27 Augustin C., Vojtjeh
 U 28 German, Vilim, Velimir
 S 29 Maksim, Ervin, Većeslav
Č 30 TIJELOVO; Ivana A., Srećko
 P 31 Pohod BDM; Krunoslava, Vladimir

APRIL / MAJ - pravoslavni

S 18 Pp. Jovan
 Č 19 Veliki četvrtak - Veliko bdenije
P 20 Veliki petak
 S 21 Velika subota
N 22 Nedelja svetla - VASKRS
P 23 Vaskrsni pon. - Sv. vm. Georgije - Đurđevdan
U 24 Vaskrsni utorak
 S 25 Sv. ap. i jevandelist Marko - Markovdan
 Č 26 Sv. svm. Vasilije Amasijski
 P 27 Spalj. mošt. Sv. Save na Vračaru - Istočni petak
 S 28 Sv. ap. Jason i Sosipatr
N 29 Ned. 2. - Tomina; Sv. Vasilije Ostroški Čudotv.
 P 30 Sv. ap. Jakov Zevedejev (Pobusani poned.)
 U 1 MAJ - Sveti pr. Jeremija
 S 2 Sv. Atanasije Veliki; sv. Mihail
 Č 3 Sv. m. Timotej i Mavra
 P 4 Sv. m. Pelagija Tarsijska
 S 5 Sv. velikomučenica Irina
N 6 Ned. 3. Mironosica; Prav. Jov; pr. mošt. Sv. Save
 P 7 Pojava časnog Krsta u Jeruzalemu
 U 8 Sv. ap. i jev. Jovan Bogoslov
 S 9 Prenos moštiju Sv. Nikole
 Č 10 Pp. Simon Zilot; pp. Isidora
P 11 Sv. Kirilo i Metodije
 S 12 Sv. Epifanije, sv. German, sv. Georgije
N 13 Ned. 4. - Sv. m. Glikerija
 P 14 Sv. mučenik Isidor
 U 15 Pp. Pahomije Veliki; sv. Ahilije
 S 16 Pp. Teodor Osv.; Svm. Teodor Vrš. (Prepolov.)
 Č 17 Sv. ap. Andronik i Junija
 P 18 Sv. m. Teodor Ankirski

Sunce u svibnju:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	04	44	19	03
10.	04	31	19	14
20.	04	19	19	26
31.	04	10	19	37

Mjesečeve mijene u svibnju:

	Dan:	h	m
Posljednja četvrt:	4.	08	17
Mlađak:	12.	11	46
Prva četvrt:	19.	20	43
Uštap:	26.	12	52

BILJEŠKE

Svibanj:

Vrijeme: Spasovska kiša donosi dobru godinu. Ako Pankrac, Servac, Bonivad i Urban prođu bez mrzla, Božja je blagodat. Duhovi kišni, ambari puni. Suh svibanj, prazne vreće.

Kad u svibnju mnogo sijeva, zemljodjelac neka pjeva.

LIPANJ

Juni

KATOLIČKI

PRAVOSLAVNI

S 1 Justin, Mladen
N 2 9. KROZ G.; Marcelin i Petar
 P 3 Karlo Lwanga i drugovi
 U 4 Kvirin S., Predrag
 S 5 Bonifacije, Valerije, Darinka
 Č 6 Norbert, Neda
 P 7 Srce Isusovo; Robert, Radoslav
 S 8 Srce Marijino; Medard, Vili
N 9 10. KROZ G.; Pelagija, Ranko
 P 10 Margareta, Biserka, Greta
 U 11 Barnaba ap.; Borko
 S 12 Ivan F., Bosiljko, Ninko (kvatre)
 Č 13 Antun P., Tonko, Antonija
 P 14 Rikard, Rufin, Elizej (kvatre)
 S 15 Vid, Jolanka, Ferdinand (kvatre)
N 16 11. KROZ G.; Franjo R., Zlatko
 P 17 Emilija, Laura, Bratoljub
 U 18 Marko i Marcelijan, Ljubomir
 S 19 Romuald, Rajka, Bogdan
 Č 20 Naum Ohridski, Goran
 P 21 Alojzije G., Vjekoslav, Slavko
 S 22 Paulin Nol., Ivan F., Toma M.
N 23 12. KROZ G.; Sidonija, Josip G.
 P 24 Rođenje Ivana Krst.; Krsto
 U 25 Eleonora, Vilim
 S 26 Ivan i Pavao, Vigilije, Zoran
 Č 27 Ćiril Alek., Ladislav, Ema
 P 28 Irenej, Mirko, Smiljan
 S 29 PETAR i PAVAO; Krešimir, Beata
N 30 13. KROZ G.; Ernest P., Rimski prv.

MAJ / JUN - pravoslavni
 S 19 Sv. svm. Patrikije Pruski
N 20 Ned. 5. - Sv. m. Talalej, pp. Stefan Pip.
P 21 Sveti car Konstantin i carica Jelena
 U 22 Sv. m. Jovan Vladimir, knez srpski
 S 23 Prep. Mihailo Ispov. (Odan. prepolovljenja)
 Č 24 Pp. Simeon Divnogorac
 P 25 III obr. gl. sv. Jovana Krstitelja
 S 26 Sv. apostol Karp
N 27 Ned. 6. - Sv. svm. Terapont
 P 28 Pp. Nikita Ispov.
 U 29 Ppm. Teodosija Tirska
 S 30 Pp. Isakije Dalmatski (Odanije Vaskrsa)
Č 31 Vaznesenje Gospodnje - Spasovdan
 P 1 JUN - Svm. Justin Filosof
 S 2 Sv. Nikifor, svm. Erazmo Ohridski
N 3 Ned. 7. - Sv. Otaca; Sv. m. Lukijan i dr.
 P 4 Sv. Mitrofan; sv. mir. Marta i Marija
 U 5 Sv. m. Dorotej
 S 6 Pp. Visarion i Ilarion Novi
 Č 7 Sv. m. Teodot Ankirski
 P 8 Sv. vm. Teodor Stratilat (Odan. Vaznesenja)
 S 9 Sv. Kirilo Aleksandrijski (Zadušnice)
N 10 Pedesetnica - Trojice
P 11 Duhovski poned.; Sv. ap. Vartolomej i Vamava
U 12 Duhovski utorak; Pp. Onufrije Veliki
 S 13 Sv. m. Akilina i sv. Trifilije Kiparski
 Č 14 Sv. prorok Jelisej; sv. Metodije Carigrad.
P 15 Sv. Amos; Sv. vm. car Lazar - Vidovdan
 S 16 Sv. Tihon Amatunski - Čudotvorac
N 17 1. po D.- Svm. Manuil, Savel i Ismail (Petr. pok.)

Sunce u lipnju:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	04	10	19	38
11.	04	06	19	45
21.	04	06	19	49
30.	04	09	19	50

Mjesečeve mijene u lipnju:

	Dan:	h	m
Posljednja četvrt:	3.	01	06
Mlađak:	11.	00	47
Prva četvrt:	18.	01	30
Uštap:	24.	22	43

BILJEŠKE

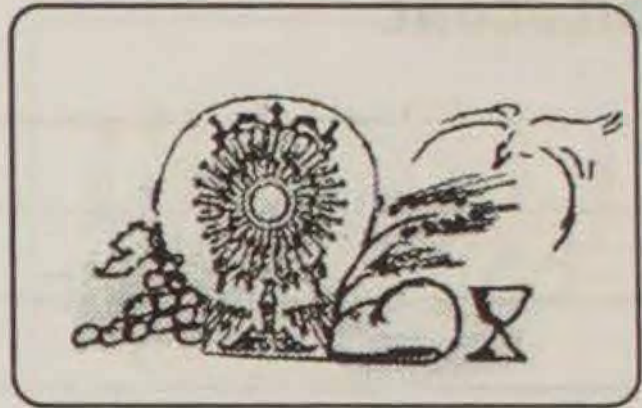
Lipanj:

Vrijeme: Kiša 8. na Medarda lako ne pristaje. Magla il kiša na sv. Vida šturavo će biti žito. Al ni u suši glada, ni u kiši blaga.

Hladan lipanj sve pokunji.

SRPANJ

Juli

KATOLIČKI

- P 1 Estera, Aron, Šimun
 U 2 Oton, Martinijan, Višnja
 S 3 Toma apostol, Tomo
 Č 4 Elizabeta P., Elza, Jelica, Neven
 P 5 Ćiril i Metod, Antun M., Zakarija
 S 6 Marija Goretti, Bogomila
N 7 14. KROZ G.; Vilibald, Klaudija
 P 8 Akvila i Priscila, Hadrijan, Eugen
 U 9 Leticija, Nikola P. i drugovi
 S 10 Amalija, Ljubica, Veronika
 Č 11 Benedikt op., Benko, Dobroslav
 P 12 Mohor, Suzana C., Ivan G.
 S 13 Majka Božja Bistrička, Henrik
N 14 15. KROZ G.; Miroslav
 P 15 Bonaventura, Vladimir K., Roland
 U 16 Gospa Karm., Karmela, Elvira
 S 17 Hedviga, Branko, Marcelina
 Č 18 Fridrik, Arnulf, Natko
 P 19 Aurelije, Zora, Zlatka, Makrina
 S 20 Ilija prorok, Iljko, Margareta
N 21 16. KROZ G.; Lovro B., Danijel
 P 22 Marija Magd., Manda, Lenka
 U 23 Brigita, Apolinar, Ivan Casign.
 S 24 Kristina, Mirjana, Kunigunda
 Č 25 Jakov St. ap., Kristofor
 P 26 Joakim i Ana, roditelji BDM; Anica
 S 27 Kliment Ohridski i dr., Natalija
N 28 17. KROZ G.; Viktor, Beato, Nevinko
 P 29 Marta, Flora, Blaženka, Mira, Olaf
 U 30 Petar Krizolog, Rufin, Anđa
 S 31 Ignacije Loyolski, Vatroslav

Sunce u srpnju:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	04	10	19	50
10.	04	16	19	46
20.	04	25	19	39
31.	04	37	19	27

PRAVOSLAVNI

JUN / JUL - pravoslavni

- P 18 Sv. m. Leontije, Ipatije i Teodul (Početak posta)
 U 19 Sv. ap. Juda i pp. Pajsije Veliki
 S 20 Sv. svm. Metodije, pp. Naum Ohridski
 Č 21 Sv. m. Julijan Tarsijski
 P 22 Sv. svm. Jevsevije; Pp. Anastasija srpska
 S 23 Sv. m. Agripina, Vladimirska ikona M. Božije
N 24 2. po Duh.; sv. Jovana Krst. - Ivanjdan
 P 25 Sv. ppm. Fevronija
 U 26 Pp. David Solunski
 S 27 Pp. Sampson Stranoprimec
 Č 28 Prenos mošt. sv. Kira i Jovana
P 29 Sv. ap. Petar i Pavle - Petrovdan
 S 30 Sabor svetih 12 apostola
N 1 JUL-3. po Duh.; Sv. m. besr. Kozma i Damjan
 P 2 Polaganje rize Presvete Bogorodice
 U 3 Sv. m. Jakint i sv. Anatolije
 S 4 Sv. Andrej Krit.; sv. svm. Sava Gornjokarlov.
 Č 5 Pp. Atanasije Aton.; sv. Sergije Radonješki
 P 6 Pp. Sisoje Veliki
 S 7 Pp. Toma Malein, sv. m. Nedelja
N 8 4. po Duh.; Sv. vm. Prokopije
 P 9 Sv. svm. Pankratije, sv. Teodor
 U 10 Sv. 45 mučenika iz Nikopolja
 S 11 Sv. vm. Jefimija; blažena Olga Kijevska
 Č 12 Sv. m. Proklo i Ilarije; iko. Pr. Bogor. Trojer.
 P 13 Sabor sv. Arhangela Gavriila
 S 14 Sv. ap. Akila, Pp. Nikodim
N 15 5. po Duh.; Sv. m. Kirik i Julita
 P 16 Sv. svm. Atinogen, sv. m. Julija
 U 17 Sv. vm. Marina - Ognjena Marija
 S 18 Sv. m. Emilijan i m. Jakint

Mjesečeve mijene u srpnju:

	Dan:	h	m
Posljednja četvrt:	2.	18	20
Mlađak:	10.	11	27
Prva četvrt:	17.	05	48
Uštap:	24.	10	08

BILJEŠKE

Srpanj:

Vrijeme: Kakav je srpanj, takav je siječanj. Srpanj močvaran svačemu je kvaran.

Bijeli oblak pada, bit će kiše hlada. Crni oblak leti, duga kiša prijeti.

KOLOVOZ

August

KATOLIČKI

PRAVOSLAVNI

Č 1 Alfons de Liguori, Vjera, Nada ☽
 P 2 Porcijunkula, Euzebijije Verc.
 S 3 *Augustin Kažotić*, Lidija, Aspren
N 4 18. KROZ G.; I. M. Vianney, Dominika
 P 5 Snježna Gospa, Nives, Snježana
 U 6 Preobraž. Gospodnje, Predrag
 S 7 Siksto papa, Darko, Donat
 Č 8 Dominik, Nedjeljko, Dinko ☹
 P 9 Edith Stein, Roman, Firmin, Tvrtko
 S 10 Lovro đakon, Lovorko, Erik
N 11 19. KROZ G.; Klara, Jasna, Ljiljana
 P 12 Anicet, Hilarija, Veselka
 U 13 Poncijan i Hip., Ivan B.
 S 14 Maksimilijan Kolbe, Euzebijije
Č 15 UZNESENJE BDM - V. Gospa, Marija ☽
 P 16 Sv. Rok
 S 17 Hijacint, Liberat, Miron, Jacek
N 18 20. KROZ G.; Jelena Križarica
 P 19 Ivan E., Ljudevit, Tekla, Donat
 U 20 Sv. Stjepan kralj, Krunoslav
 S 21 Pio X. papa, Hermogen, Anastazija
 Č 22 BDM Kraljica, Vladislava ☹
 P 23 Ruža L., Filip B., Zdenko
 S 24 Bartol apostol, Bariša, Emilija
N 25 21. KROZ G.; Ljudevit kralj, Lajčo
 P 26 Sv. Bernard
 U 27 Monika, Honorat, Časlav
 S 28 Augustin, Tin, Gustav, Pelagije
 Č 29 Glavosijek Ivana Krstitelja
 P 30 Feliks i Adaukt, Radoslava
 S 31 Rajmund, Rajko, Optat, Željko ☽

JUL / AVGUST - pravoslavni

Č 19 Sv. Stefan i pp. Evgenija (Lazarević)
P 20 Sv. prorok Ilija, sv. Ilija Gruzijski
 S 21 Sv. prorok Jezekilj
N 22 6. po Duh.; Sv. Marija Magdal. (Blaga Marija)
 P 23 Sv. m. Trofim, Teofil i drugi
 U 24 Sv. vm. Hristina
 S 25 Uspenije sv. Ane
 Č 26 Ppm. Paraskeva (Trnova); sv. Sava III Srp.
 P 27 Sv. vm. Pantelejmon
 S 28 Sv. ap. i đak. Prohor, Nikanor, Parmen i dr.
N 29 7. po Duh.; Sv. m. Kalinik i sv. m. Serafima
 P 30 pp. mati Angelina Srpska
 U 31 Sv. Evdokim; sv. m. Julita (Gospojin. pokl.)
 S 1 AVG. -Izn. Čas. Krsta-Makaveji (Poč. posta)
 Č 2 Prenos mošt. sv. pm. i arh. Stefana
 P 3 Pp. Isakije, Dalmat i Favst
 S 4 Sv. 7 mučenika u Efesu
N 5 8. po Duh.; Sv. m. Evsignije (Prepr. Preobr.)
P 6 Preobraženje Gospodnje
 U 7 Sv. ppm. Dometije i pp. Or
 S 8 Sv. Emilijan Ispovednik
 Č 9 Sv. ap. Matija i sv. m. Antonije
 P 10 Sv. m. arhidakon Lavrentije
 S 11 Sv. m. arhidakon Evplo
N 12 9. po Duh.; Sv. m. Fotije, Anikita i dr.
 P 13 Sv. m. Ipolit (Odanije Preobraženja)
 U 14 Sv. pr. Mihej (Prepr. Uspenija)
S 15 Usp. Presv. Bogorodice - Vel. Gospojina
 Č 16 Sv. Jevstatije, pp. Roman i Rafailo Banat.
 P 17 Sv. m. Miron, sv. m. Patroklo
 S 18 Sv. m. Flor i Lavr, pp. Jovan Rilski

Sunce u kolovozu:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	04	38	19	25
11.	04	50	19	11
21.	05	03	18	54
31.	05	15	18	36

Mjesečeve mijene u kolovozu:

	Dan:	h	m
Posljednja četvrt:	1.	11	23
Mlađak:	8.	20	16
Prva četvrt:	15.	11	13
Uštap:	22.	23	30
Posljednja četvrt:	31.	03	32

BILJEŠKE

Kolovoz:

Vrijeme: Vedri i vrući dani oko Gospojine dozrijevaju jako vince. Rosa blaga, svakom draga.

Ako kolovoz žeže, žeže i vino.

RUJAN

Septembar

KATOLIČKI

N 1 22. KROZ G.; Branislava, Branimir
 P 2 Kalista, Divna, Veljka
 U 3 Grgur Vel., Gordana
 S 4 Ruža Viter., Rozalija, Dunja, Ida
 Č 5 Lovro J., Borko, Roman
 P 6 Zaharija, Boris, Davor
 S 7 **Marko Križevčanin**; Blaženko
N 8 23. KROZ G.; ROD. BDM (M. Gospa)
 P 9 Petar Claver, Strahimir
 U 10 Nikola Tol., Pulherija
 S 11 Hijacint, Cvjetko, Miljenko
 Č 12 Ime Marijino, Dubravko
 P 13 Ivan Zlatousti, Zlatko, Ljubo
 S 14 Uzvišenje Sv. Križa; Višeslav
N 15 24. KROZ G.; Gospa Žalosna
 P 16 sv. Eufemija, Kornelije i Ciprijan
 U 17 Robert B., Rane sv. Franje
 S 18 Josip Kup., Sonja, Irena (kvatre)
 Č 19 Januarije, Suzana, Emilija
 P 20 Andrija Kim, Svjetlana (kvatre)
 S 21 Matej ap. i ev., Matko, (kvatre)
N 22 25. KROZ G.; Toma VII., Žarko
 P 23 Lino, Tekla, Konstancije
 U 24 Gospa od Otkupljenja, Mirko
 S 25 Firmin, Zlata, Kleofa, Rikarda
 Č 26 Kuzma i Damjan, Damir, Justina
 P 27 Vinko Paulski, Gaj, Berislav
 S 28 Vjenceslav, Većeslav
N 29 26. KR. G.; Mihael, Gabriel i Rafael
 P 30 Jeronim, Jerko, Jere, Honorije

PRAVOSLAVNI

AVGUST / SEPTEMBAR - pravoslavni

N 19 10. po Duh.; Sv. m. Andrej Stratilat
 P 20 Sv. pr. i svm. Samuilo
 U 21 Sv. ap. Tadej; Vasa sa decom
 S 22 Sv. mučenik Agatonik
 Č 23 Sv. svm. Irinej, m. Lup (Odanije Uspenija)
 P 24 Sv. svm. Evtihije, sv. m. Sara
 S 25 Pren. mošt. sv. ap. Vartolomeja, sv. ap. Tit
N 26 11. po Duh.; Sv. m. Adrijan i Natalija
 P 27 Pp. Pimen Veliki
 U 28 Mojsej Murin i Sava Pskovski
S 29 Usekovanje glave sv. Jovana Krstitelja
 Č 30 Sv. Aleksandar Nevski
 P 31 Pojas Presvete Bogorodice
 S 1 SEP. - Pp. Simeon Stolpnik - Crkv. N. god.
N 2 12. po Duh.; Sv. m. Mamant, sv. Jovan Postnik
 P 3 Sv. svm. Antim
 U 4 Sv. svm. Vavila, sv. pr. Mojsej
 S 5 Sv. pr. Zaharija i sv. Jelisaveta
 Č 6 Čudo sv. arhang. Mihaila, sv. m. Evdokije
 P 7 Sv. m. Sozont (Pret. Rožd. Prsv. Bogorod.)
S 8 Rožd. Presv. Bogorodice - M. Gospojina
N 9 13. po Duh.; Sv. pravedni Joakim i Ana
 P 10 Sv. Minodora, Mitrodora i Nimfodora
 U 11 Pp. Teodora Alek., pp. Sergije i
 S 12 Sv. svm. Avtonom - (Od. Rožd. Presv. Bogor.)
 Č 13 Svm. Kornelije (Pretpr. Vozdviženja)
P 14 Vozdviženje Časnog Krsta - Krstovdan
 S 15 Sv. vm. Nikita
N 16 14. po D.; Sv. vm. Jefimija, pp. Dorot. i Kiprijan p.
 P 17 Sv. m. Vera, Nada i Ljubav i mati im Sofija

Sunce u rujnu:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	05	16	18	35
10.	05	27	18	17
20.	05	40	17	58
30.	05	52	17	39

Mjesečeve mijene u rujnu:

	Dan:	h	m
Mlađak:	7.	04	11
Prva četvrt:	13.	19	09
Uštap:	21.	15	00
Posljednja četvrt:	29.	18	04

BILJEŠKE

Rujan:

Vrijeme: Početak pokaziva cio mjesec. Prvi dan vedar, cio mjesec lijep.

Rujanski hlad, gotov jad. Crvena zora, mokra polja.

LISTOPAD

Oktoobar

KATOLIČKI

- U 1 Terezija od Djet. Isusa
 S 2 Anđeli čuvari, Anđelko, Anđela
 Č 3 Kandid, Maksimilijan, Gerhard
 P 4 Franjo Asiški, Franka, Kajo
 S 5 Flavijan, Placid, Miodrag, Gala
N 6 27. KROZ G.; Bruno, Fides
 P 7 BDM od Krunice (Ružarija); Rosario
 U 8 Demetrije, Zvonimir, Šime
 S 9 Dionizije Areop., Ivan L., Denis
 Č 10 Franjo B., Daniel, Danko
 P 11 Emilijan, Prob, Milan
 S 12 Serafin, Maksimilijan, Makso
N 13 28. KROZ G.; Eduard, Hugolin
 P 14 Kalist papa, Divko, Divna
 U 15 Terezija Avilska, Zlata, Rezika
 S 16 Hedviga, Marija Margareta
 Č 17 Ignacije Antiohijski, Vatroslav
 P 18 Luka evan., Lukša, Svjetlovid
 S 19 Pavao od Križa, Ivan Br. i Izak Jog.
N 20 29. KROZ G.; Vendelin, Miroslava
 P 21 Uršula, Zvezdan, Hilarija
 U 22 Marija Saloma; Dražen
 S 23 Ivan Kapistran, Borislav, Severin
 Č 24 Antun M. Claret, Jaroslav
 P 25 Krizant i Darija, Katarina Kotr.
 S 26 Demetrije, Dmitar, Zvonko
N 27 30. KROZ G.; Sabina Av., Gordana
 P 28 Šimun i Juda Tadej, Siniša, Tadija
 U 29 Narcis, Donat, Darko, Ida
 S 30 Marcel, Marojko, German
 Č 31 Alfons Rodriguez, Wolfgang, Vuk

PRAVOSLAVNI

- SEPTEMBAR / OKTOBAR - pravoslavni
 U 18 Sv. Evmenije Gortinski; sv. m. Ariadna
 S 19 Sv. m. Trofim, Savatije i Dorimedont
 Č 20 Sv. vm. Jevstatije
 P 21 Sv. ap. Kodrat - (Odanije Vozdviženja)
 S 22 Sv. svm. Foka i sv. pror. Jona - Zadušnice
N 23 15. po Duh.; Začeće sv. Jovana Krst.
 P 24 Sv. pm. Tekla
 U 25 Pp. Efrosinija i Sv. Sergije Radonješki
 S 26 Sv. ap. i jevan. Jovan Bogoslov
 Č 27 Sv. m. Kalistrat
 P 28 Pp. Hariton Ispovednik
 S 29 Pp. Kirijak Otštelnik - Miholjdan
N 30 16. po D.; Sv. svm. Grigorije i sv. Mihail Kijev.
 P 1 OKT. - Pokrov Prs. Bogorodice
 U 2 Sv. svm. Kiprijan; pp. Andrej
 S 3 Sv. svm. Dionisije Areopagit
 Č 4 Sv. Stefan i Jelena Štiljanović
 P 5 Sv. m. Haritina i svm. Dionisije
 S 6 Sv. apostol Toma - Tomindan
N 7 17. po Duh.; Sv. m. Sergije i Vakho - Srdevdan
 P 8 Pp. Pelagija, pp. Taisa
 U 9 Sv. ap. Jakov, sv. Stefan S. (Slepi)
 S 10 Sv. m. Evlampije i Evlampija
 Č 11 Sv. ap. Filip, sv. Teofan Načertani
 P 12 Sv. m. Tarah, Prov i Andronik
 S 13 Sv. m. Karp, sv. nm. Zlata Meglenska
N 14 18. po D.; Pp. mati Parask.-Sv. Petka-Petkovdan
 P 15 Sv. svm. Lukijan, pp. Jevtimije
 U 16 Sv. m. Longin Kapetan Sotnik
 S 17 Sv. prorok Osija, ppm. Andrej
 Č 18 Sv. ap. i jevandelist Luka; sv. Petar Cetinj.

Sunce u listopadu:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	05	54	17	37
11.	06	07	17	18
21.	06	20	17	00
31.	06	34	16	44

Mjesečeve mijene u listopadu:

	Dan:	h	m
Mladak:	6.	12	18
Prva četvrt:	13.	06	34
Uštap:	21.	08	21
Posljednja četvrt:	29.	06	29

BILJEŠKE

Listopad:

Vrijeme: Luki kišica, Petru pšenica. Kad listopadom puno magle pane, bit će zimi snijega na sve strane.

Kakvo sjeme, takav plod.

STUDENI

Novembar

KATOLIČKI

PRAVOSLAVNI

P 1 SVI SVETI; Svetislav, Sveto
S 2 Dušni dan; Dušica, Duško
N 3 31. KROZ G.; Martin P., Silvija
P 4 Karlo Bor., Dragutin, Drago
U 5 Emerik, Mirko, Elizabeta
S 6 Leonard, Sever, Vedran
Č 7 Engelbert, Anđelko
P 8 Gracija Kotorski, Bogdan
S 9 Teodor, Ivan Lateranski, Lav
N 10 32. KROZ G.; Leon Vel., Ivan Skot
P 11 Martin biskup, Davorin
U 12 Jozafat, Emilijan, Milan
S 13 Stanislav Kostka, Stanko, Didak
Č 14 Nikola Tavellić, Ivan T.
P 15 Albert Veliki, Leopold, Berto, Albe
S 16 Margareta, Gertruda, Agneza As.
N 17 33. KROZ G.; Elizabeta Ug., Igor
P 18 Posv. bazil. sv. Petra i Pavla
U 19 Krispin, Severin, Elizabeta, Matilda
S 20 Feliks V., Srećko, Edmund, Veco
Č 21 Prikazanje BDM, Gospa od Zdrav.
P 22 Cecilija, Cilika
S 23 Klement, Milivoj, Blagoje
N 24 KRIST KRALJ; Krizogon, Krševan
P 25 Katarina Aleksand., Kata, Erazmo
U 26 Konrad, Leonard, Dubravko
S 27 Maksim, Severin, Virgilije
Č 28 Sosten, Jakov M., Držislav
P 29 Iluminata, Svjetlana, Vlasta
S 30 Andrija apostol, Hrvoslav

OKTOBAR / NOVEMBAR - pravoslavni
P 19 Sv. prorok Joil; pp. Prohor P. i Jovan R.
S 20 Sv. vm. Artemije - Zadušnice
N 21 19. po Duh.; Pp. Ilarion Veliki i Visarion
P 22 Sv. ravnoapostolni Averkije Jerapoljski
U 23 Sv. ap. Jakov
S 24 Sv. vm. Areta i dr.
Č 25 Sv. m. Markijan i Martirije
P 26 Sv. vm. Dimitrije S. - Mitrovdan
S 27 Sv. mučenik Nestor
N 28 20. po Duh.; Sv. m. Terentije
P 29 Sv. Avramije Zatvornik
U 30 Sv. kralj Milutin, Teoktist i mati im Jelena
S 31 Sv. ap. Stahije, Amplije, Urvan i dr.
Č 1 NOV. - Sv. Kozma i Damjan - Vračevi
P 2 Sv. m. Akindin, Pigasije i dr.
S 3 Obn. hrama sv. Georgija - Đurđić
N 4 21. po Duh.; Pp. Joanikije V., sv. svm. Nikandar
P 5 Pp. m. Galaktion i Epistima
U 6 Sv. Pavle Ispovednik; pp. Luka
S 7 Sv. 33 m. u Melitini, pp. Lazar
Č 8 Sabor sv. arhangela Mihaila - Arandelovdan
P 9 Sv. m. Onisifor i Porfirije; sv. Nektarije Egin.
S 10 Sv. ap. Olimp, Erast, Rodion i dr.
N 11 22. po Duh.; Sv. k. Stefan D. - Mratindan
P 12 Sv. Jovan Milostivi, pp. Nil Sinaj.
U 13 Sv. Jovan Zlatoust (Božićne poklade)
S 14 Sv. ap. Filip (Početak posta)
Č 15 Sv. m. Gurije
P 16 Sv. ap. i jevandelist Matej
S 17 Sv. Grigorije Čudotv.; sv. Nikon Radonješki

Sunce u studenom:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	06	36	16	43
10.	06	48	16	31
20.	07	02	16	20
30.	07	15	16	14

Mjesečeve mijene u studenom:

	Dan:	h	m
Mladak:	4.	21	35
Prva četvrt:	11.	21	53
Uštap:	20.	02	35
Posljednja četvrt:	27.	16	47

PROSINAC

Decembar

KATOLIČKI

- N 1 1. N. DOŠAŠ.; Natalija, Božena**
 P 2 Živka, Blanka, Lara
 U 3 Franjo K., Klaudije
 S 4 Ivan Dam., Barbara, Kristijan
 Č 5 Kristina, Dalmatin, Slavka
 P 6 Nikola biskup, Nikša, Vladimir
 S 7 Ambrozije, Dobroslava, Agaton
N 8 2. N. DOŠAŠ.; BEZGR. ZACEČE BDM
 P 9 Valerija, Zdravka, Radmila, Abel
 U 10 Gospa Loretska, Judita, Julija
 S 11 Damaz, Damir, Sabin (kvatre)
 Č 12 Ivana Franciska de Chan., Franjica
 P 13 Lucija, Jasna, Svjetlana (kvatre)
 S 14 Ivan od Križa, Špiro (kvatre)
N 15 3. N. DOŠAŠ.; MATERICE
 P 16 Adela, Etela, Zorka
 U 17 Lazar, Florijan, Zrinka
 S 18 Gracijan, Bosiljko, Dražen
 Č 19 Urban, Tea, Božica, Vladimir
 P 20 Amon, Eugen i Makarije
 S 21 Petar Kanizij., Snježana
N 22 4. N. DOŠAŠ.; Honorat, OCI
 P 23 Viktorija, Vita
 U 24 Badnjak; Adam i Eva
S 25 BOŽIC; Anastazija, Božidar
 Č 26 Sv. STJEPAN, prvomuč.; Krunoslav
 P 27 Ivan ap. i ev., Janko, Fabiola
 S 28 Nevina dječica, Mladen, Nevenka
N 29 SVETA OBITELJ; Davor, David
 P 30 Trpimir, Sabin, Liberije
 U 31 Silvestar p.; Silvije, Goran

PRAVOSLAVNI

- NOVEMBAR / DECEMBAR - pravoslavni
N 18 23. po Duh.; Sv. m. Platon, Roman i Varul
 P 19 Sv. pr. Avdija, m. Varlam i pp. Joasaf
 U 20 Pp. Grigorije - (Pretrp. Vavedenja)
S 21 Vavedenje Presvete Bogorodice
 Č 22 Sv. ap. Filimon, Apfija i Arhip
 P 23 Sv. Amfilohije, sv. Grigorije
 S 24 Sv. vm. Ekaterina
N 25 24. po D.; Sv. svm. Kliment (Od. Vavedenija)
 P 26 Sv. Alimpije Stolpnik
 U 27 Sv. mučenik Jakov Persijanac
 S 28 Sv. ppm. Stefan Novi, sv. m. Hristo
 Č 29 Sv. m. Paramon, sv. m. Filumen
 P 30 Sv. ap. Andrej Prvozvani
 S 1 DEC. - Sv. prorok Naum i sv. Filaret Milost.
N 2 25. po Duh.; Sv. car Uroš, pp. Joanikije Devički
 P 3 Sv. pr. Sofonija i pp. Jovan Čutljivi
 U 4 Sv. vm. Varvara; prep. Jovan Damaskin
 S 5 Pp. Sava Osvećeni, sv. Nektarije Bitoljski
Č 6 Sv. Nikola - Nikoljdan
 P 7 Sv. Amvrosije; pp. Grigorije Gornjački
 S 8 Pp. Patapije; sv. ap. Sosten, Apolos i dr.
N 9 26. po Duh.; Začeće svete Ane - Detinci
 P 10 29. Sv. m. Mina i dr.
 U 11 Pp. Danilo Stolpnik
 S 12 Pp. Spiridon Čudotvorac
 Č 13 Sv. m. Evstratije i dr.
 P 14 Sv. m. Tirs, Levkije i Filimon i dr.
 S 15 Sv. svm. Elevterije, pp. Pavle
N 16 27. po D.; Sv. pr. Agej, sv. Teofanija (Materice)
 P 17 Sv. pr. Danilo
 U 18 Sv. m. Sevastijan; sv. Modest i dr.

Sunce u prosincu:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	07	16	16	13
11.	07	27	16	11
21.	07	34	16	14
31.	07	37	16	21

Mjesečeve mijene u prosincu:

	Dan:	h	m
Mladak:	4.	08	35
Prva četvrt:	11.	16	49
Uštap:	19.	20	11
Posljednja četvrt:	27.	01	32

DECEMBAR - pravoslavni 2002/2003.

- S 19 Sv. mučenik Bonifacije
- Č 20 Sv. Ignjatije Bogonosac (Pretrp. Rožd.)
- P 21 Svm. Julijana i sv. Petar Kijevski
- S 22 Sv. vm. Anastasija
- N 23 28. po D.; Sv. 10 m. Kritskih - (Oci) - (Tucindan)**
- P 24 Sv. ppm. Evgenija - Badnji dan
- U 25 Roždestvo Hristovo - BOŽIĆ**
- S 26 Sabor Presvete Bogorodice**
- Č 27 Sv. pm. i arhiđakon Stefan**
- P 28 Sv. 20.000 muč. Nikomidijskih
- S 29 Sv. 14.000 mladenaca Vitlejemskih
- N 30 29. po Duh.; Sv. m. Anisija, pp. Teodora**
- P 31 Pp. Melanija (Odanije Roždestva)

BILJEŠKE

Prosinac:

Vrijeme: Bolje prosinac ružan nego južan. Crni Božić, bijeli Uskrs. Kakve su otačke kvatre, tako je sve lito.

Dim se vije, Sunce sije. Dim k tlu teži, skoro će da sniježi.

ASTRONOMSKI I VREMENSKI PODACI ZA 2002. GODINU

Početak **proljeća** 20. ožujka (marta) u 19 sati i 16 minuta; **ljetu** počinje 21. lipnja (juna) u 13 sati i 24 minute; **jesen** počinje 23. rujna (septembra) u 4 sata i 56 minuta; **zima** počinje 21. prosinca (decembra) u 1 sat i 15 minuta.

POMRČINE SUNCA I MJESECA TIJEKOM 2002. GODINE

Tijekom 2002. godine dogodit će se u svemu pet pomrčina, od kojih dvije pomrčine Sunca i tri pomrčine Mjeseca.

Prva od tri **djelomične pomrčine Mjeseca** dogodit će se u **nedjelju 26. svibnja (maja)**. Početak pomrčine je u 11 sati i 18 minuta, a završetak u 14 sati i 51 minutu.

Prstenasta pomrčina Sunca dogodit će se u **ponedjeljak 10. lipnja (juna)**. Za vrijeme te pomrčine prividni nebeski promjer Mjeseca manji je od Sunčeva. Vidljivi dio Sunca u vrijeme najveće faze nalik je prstenu, pa otuda naziv za takvu pomrčinu.

Druga, također **djelomična, pomrčina Mjeseca**, dogodit će se u **ponedjeljak 24. lipnja (juna)**. Početak pomrčine je još za dana, u 21 sat i 27 minuta, a završetak u 23 sata i 29 minuta.

U **srijedu 20. studenog (novembra)** dogodit će se i **treća djelomična pomrčina Mjeseca**. Početak pomrčine je u 00 sati i 33 minute, a završetak pomrčine je u 04 sata i 58 minuta.

Potpuna ili totalna pomrčina Sunca dogodit će se u **srijedu 4. prosinca (decembra)**.

Tijekom 2002. godine iz naših krajeva nije vidljiva ni jedna pomrčina Sunca i Mjeseca.

KAKVO ĆE BITI VRIJEME U 2002. GODINI

Prema "Stoljetnom kalendaru" vladajući će planet u 2002. godini biti **Mars**. Kao vladar je zao i po zlu odmah iza Saturna. Po naravi je temperamentan, vruć, nagao, upaljiv i ratoboran. Uživa u pobjedi i uništavanju, a simbol je borbenosti. Boja mu je crvena. Od kovina mu pripada željezo, od dragoga kamenja rubin, a od brojeva 9. Od dana mu pripada utorak, a od noći petak.

Kakvo će biti vrijeme u 2002. godini? Godina će biti više suha nego vlažna, a za pojedina godišnja doba "Stoljetni kalendar" predviđa:

Godišnja doba:

Proljeće: suho, oštro i hladno.

Ljeto: veoma vruće, s toplim noćima. Vladat će sparina i suša.

Jesen: više suha nego vlažna, i dugo topla.

Zima: suha i jaka, vjetrovita i nestalna.

VRIJEME PO MJESECIMA

Siječanj (januar): Od 1. do 4. vedro i hladno, od 5. do 9. suho, noći studene, od 10. do 16. veliko zahlađenje, 16. i 17. poledica, 18. i 19. oblačno i hladno, od 20. do 22. snijeg, od 23. do 27. tmurno sa snijegom, od 28. do 31. susnježica, kiša sa snijegom.

Veljača (februar): Od 1. do 3. oblačno i kišovito, od 4. do 7. promjenljivo s povremenom kišom, od 8. do 14. lijepo, od 15. do 18. pogoršanje sa snijegom, od 19. do 22. povremeni vjetar s kišom i snijegom, od 23. do 25. hladna kiša i solika, 26. snijeg i do kraja mjeseca tmurno i kišovito vrijeme.

Ožujak (mart): Od 1. do 3. vrlo studeno, od 4. do 7. vedro, ujutro i navečer jako hladno, 8. i 9. kiša i snijeg, od 10. do 13. razvedravanje i zahlađenje, od 14. do 19. hladno, 20. i 21. jaka studen, od 22. do 26. oblačno i hladno, od 27. do konca mjeseca vedro, noću smrzavice, a po danu toplo.

Travanj (april): Od 1. do 7. noću hladno i oštro, a danju nešto blaže, od 8. do 12. oblačno i hladno, od 13. do 16. hladno, a ujutro magla, od 17. do 23. otopljenje i danju toplo, od 24. do 28. ponovno zahlađenje, oštro, noću mraz, 29. i 30. lijepo i toplo.

Svibanj (maj): Od 1. do 3. oblačno s grmljavinom, od 4. do 7. tmurno, oblačno i hladno vrijeme, 8, 9. i 10. blago i toplo, od 11. do 13. hladno, po noći mraz, od 14. do 20. suho i hladno vrijeme, od 21. do 23. mraz po noći i hladno po danu, od 24. do 29. hladno, 30. lijepo, 31. ponovno zahlađenje.

Lipanj (juni): Od 1. do 4. veoma hladno, a noću mraz, od 5. do 7. nešto toplije, 8. noću mraz, po danu vedro, od 9. do 17. lijepo sunčano, od 18. do konca mjeseca lijepo i toplo vrijeme.

Srpanj (juli): Počinje velikom vrućinom po danu i sparinom po noći, gotovo svakoga dana grmljavina, a više puta pada tuča, od 7. do 10. velike vrućine i oluja, od 11. do 18. oblačno i postupno zahlađenje, 13. kiša, od 14. do 17. nestalno, od 18. do 24. tmurno i kišovito, od 25. do 28. hladno s nalemima kiše, 29. promjenljivo, 30. i 31. lagano poboljšanje.

Kolovoz (august): Od 1. do 5. jutarnja magla, danju lijepo i toplo, od 6. do 11. vedro i sunčano, od 12. do 23. toplo i lijepo, od 24. do konca mjeseca sve veća vrućina i suša.

Rujan (septembar): Od 1. do 3. vruće i lijepo, od 4. do 6. zahlađenje, 7. oblačno, od 8. do 13. lijepo, sunčano, od 14. do 16. nestalno, s kratkotrajnim oborinama, od 17. do 27. ponovno lijepo i toplo, 28. kiša, 29. i 30. oblačno i sitna kišica.

Listopad (oktobar): Od 1. do 3. oblačno i kišovito, od 4. do 9. nestalno, 10. naglo pogoršanje, zahlađenje s mrazom sve do 17, 18. lijep ljetni dan, 19. toplo, a 20. nagla promjena, hladno, od 21. do 25. lijepo i toplo, 25. hladno, 26. sunčano i toplo, od 27. do 30. naglo zahlađenje, hladno i oporo.

Studen (novembar): Od 1. do 3. hladno, od 4. do 10. studeno, ali su popodneva većinom topla, 11. i 12. oblačno vrijeme s maglom i kišom, od 13. do 19. sve veća zahlađenja, od 20. do kraja mjeseca vrlo hladno, ali popodneva su ipak sunčana.

Prosinac (decembar): Od 1. do 3. mraz i smrzavica, od 4. do 6. oblačno i hladna kiša, od 7. do 9. tmurno i led, 10. snijeg, od 11. do 15. veliko zahlađenje, od 16. do 19. val topline i kiša, od 21. ponovno zahlađenje i jaka studen do konca mjeseca.

To su predviđanja "Stoljetnog kalendara" o vremenu u 2002. godini. Koliko su točna, moći ćemo se i sami uvjeriti.

Stare jeronimske "Danice" obično bi takva vremenska predviđanja popratile riječima: "*Tako 'Stoljetni kalendar', a kakvo će nam dragi Bog dati vrijeme, to je u Njegovoj svemožnoj ruci.*"

ZAPOVJEDNI BLAGDANI

Zapovjedni blagdani su **sve nedjelje** u godini (tu spadaju naravno i **Uskrs** i **Duhovi**), **Tijelovo (Brašančevo)**, **Velika Gospa**, **Svi Sveti i Božić**. Više nisu zapovjedni blagdani: Sv. tri kralja (Bogojavljenje), Svijećnica, Sv. Josip, Blagovijest, Spasovo, Sv. Petar i Pavao, Mala Gospa, Bezgrešno začecje BDM, drugi dan Uskrsa te Božića i Nova godina, ali katolici ih još rado svetkuju.

OBVEZATNI POST I NEMRS

Katolici su prema sadašnjim crkvenim propisima dužni obdržavati **post i nemrs** na **Pepelnicu** i na **Veliki petak**. **Zakon nemrsa** obvezuje i u **sve petke u godini**, ako petkom ne dođe svetkovina, ali umjesto toga nemrsa u petke izvan korizme mogu vjernici odabrati drugo djelo pokore ili kakvo karitativno djelo.

Nemrs (kad je zabranjeno jesti meso) obvezuje sve vjernike koji su navršili **14 godina** pa do konca života, a **post** sve one koji su navršili **18 godina** i još nisu započeli 60. godinu. **U posne dane smije se uzeti samo jedan pun obrok.**

Župnici u pojedinim slučajevima mogu iz opravdanih razloga osloboditi pojedine osobe ili obitelji obveze posta ili nemrsa, ili ih zamijeniti drugim oblicima pokore.

KATOLIČKA CRKVA U SVIJETU

(stanje 31. VIII. 2001.)

Sjedište: GRAD VATIKAN (RIM)

PAPA IVAN PAVAO II.

Vodi Crkvu od 16. listopada 1978.

SVETA STOLICA naziv je za vrhovnu upravu Crkve na čelu sa Sv. Ocem Papom.

I. OPĆI CRKVENI SABOR (KONCIL) održan je 325. g. u Niceji. (Apostolski Sabor održan je već oko 50. godine u Jeruzalemu). Posljednji opći koncil održan je u Vatikanu od 1962. do 1965. pod papama Ivanom XXIII. i Pavlom VI. To je II. vatikanski koncil.

SINODA BISKUPA uži je sabor biskupâ u koji biskupske konferencije iz svih država, na svakih 25 biskupa, šalju po jednog predstavnika. Prvi put se takva sinoda sastala 29. rujna 1967. Otad se ona održava obično svake treće godine.

BISKUPSKA KONFERENCIJA skup je katoličkih biskupa u pojedinoj zemlji u kojoj oni združeno vrše svoju pastirsku službu prema vjernicima te zemlje.

RIMSKA KURIJA

P a p a je na čelu vrhovne uprave Katoličke crkve (Sveta Stolica).

K a r d i n a l i su najviši Papini savjetnici. U svijetu (66 zemalja) ima više od 160 kardinala koji, kad Papa umre, biraju njegova nasljednika.

D r Ź a v n i t a j n i k (kardinal Angelo Sodano) najbliži je Papin suradnik. Državni tajnik vodi središnju ustanovu Svete Stolice - Državno tajništvo, koje ima dva odjela: I. Odjel za opće poslove i II. Odjel za odnose s državama.

DEVET KONGREGACIJA

1. Kongregacija za nauk vjere. U njezinu sastavu nalazi se Središnja teološka komisija i Papinska biblijska komisija a na čelu joj je prefekt - kardinal Joseph Ratzinger; 2. Kongregacija za Istočne Crkve; 3. Kongregacija za bogoštovlje i stegu sakramenata; 4. Kongregacija za proglašavanje svetih i blaženih; 5. Kongregacija za biskupe; 6. Kongregacija za evangelizaciju naroda (misije); 7. Kongregacija za kler; 8. Kongregacija za redovnike i svjetovne institute, 9. Kongregacija za katolički odgoj.

PAPINA SUDIŠTA

1. Rimska Rota, 2. Apostolska signatura, 3. Apostolska pokorničarna

PAPINSKA VIJEĆA

1. Vijeće za laike, 2. Vijeće za promicanje jedinstva kršćanstva, 3. Vijeće za obitelj, 4. Vijeće za pravdu i mir, 5. Vijeće "Cor unum" (za karitativnu djelatnost), 6. Vijeće za pastoral migranata i ljudi na putovanju, 7. Vijeće za pastoral osoblja u službi bolesnika, 8. Vijeće za tumačenje crkvenih zakona, 9. Vijeće za dijalog među religijama, 10. Vijeće za kulturu, 11. Vijeće za sredstva društvenih komunikacija.

UREDI DOBARA

1. Apostolska komora, 2. Uprava dobrima Apostolske Stolice, 3. Prefektura za gospodarske poslove Svete Stolice.

OSTALI ORGANI I INSTITUCIJE RIMSKE KURIJE

Prefektura papinske kuće, služba za papina liturgijska slavlja; Tiskovni ured Svete Stolice; Središnji statistički ured Crkve; Vatikanski tajni arhiv; Vatikanska apostolska knjižnica i dr.

KATOLIČKA CRKVA U HRVATSKOJ

(stanje 31. 08. 2001.)

ZAGREBAČKA METROPOLJA obuhvaća: Zagrebačku nadbiskupiju, Đakovačku, Varaždinsku, Požešku i Križevačku biskupiju. Zagrebački nadbiskup i metropolita: msgr. JOSIP BOZANIĆ; pomoćni biskupi: msgr. VLADO KOŠIĆ i msgr. JOSIP MRZLJAK, a u mirovini: kardinal FRANJO KUHARIĆ. Varaždinski biskup: msgr. MARKO CULEJ. Požeški biskup: msgr. ANTUN ŠKVORČEVIĆ. Biskup Đakovačke biskupije: msgr. MARIN SRAKIĆ te srijemski generalni vikar msgr. ĐURO GAŠPAROVIĆ; pomoćni biskup msgr. ĐURO HRANIĆ, ĆIRIL KOS, biskup u mirovini. Vladika križevački: msgr. SLAVOMIR MIKLOVŠ, s kojim je biskup u mirovini msgr. JOAKIM SEGEDI.

SPLITSKA METROPOLJA obuhvaća: Splitsko-makarsku nadbiskupiju, Dubrovačku, Hvarsku i Šibensku biskupiju. Nadbiskup i metropolita splitski: msgr. MARIN BARIŠIĆ, nadbiskupi u mirovini: msgr. FRANE FRANIĆ i msgr. ANTE JURIĆ. Biskup dubrovački: msgr. ŽELIMIR PULJIĆ. Biskup hvarski: msgr. SLOBODAN ŠTAMBUK. Biskup šibenski: msgr. ANTE IVAS.

RJEČKA METROPOLJA obuhvaća: Riječko-senjsku nadbiskupiju, Krčku, Porečko-pulsku i Gospičko-senjsku biskupiju. Nadbiskup i metropolita riječko-senjski: msgr. IVAN DEVČIĆ; nadbiskup u mirovini msgr. JOSIP PAVLIŠIĆ. Biskup krčki: msgr. VALTER ŽUPAN. Biskup porečko-pulski: msgr. IVAN MILOVAN, a s njim je i biskup u mirovini msgr. ANTUN BOGETIĆ. Biskup gospičko-senjski: msgr. MILE BOGOVIĆ.

ZADARSKA NADBISKUPIJA: msgr. IVAN PRENDA, nadbiskup zadarski, a uz njega i nadbiskup u mirovini msgr. MARJAN OBLAK.

VOJNI ORDINARIJ: msgr. JURAJ JEZERINAC, biskup.

CRKVA U BOSNI I HERCEGOVINI I MAKEDONIJI

VRHBOSANSKA METROPOLIJA obuhvaća: Vrhbosansku (Sarajevsku) nadbiskupiju, Banjalučku, Mostarsko-duvanjsku, Trebinjsko-mrkansku i Skopsko-prizrensku ("ad instar") biskupiju. Kardinal VINKO PULJIĆ nadbiskup je i metropolita vrhbosanski; msgr. PERO SUDAR, pomoćni biskup. Biskup banjalučki: msgr. FRANJO KOMARICA. Biskup mostarsko-duvanjski i apostolski upravitelj trebinjsko-mrkanski msgr. RATKO PERIĆ. Biskup skopsko-prizrenski i apostolski vizitator za katolike istočnog obreda u Makedoniji: msgr. JOAKIM HERBUT; pomoćni biskup msgr. KIRO STOJANOV za katolike Makedonce. Kosovska apostolska administratura: msgr. MARK SOPI.

CRKVA U SR JUGOSLAVIJI

BEOGRADSKA METROPOLIJA

BEOGRADSKA NADBISKUPIJA: nadbiskup i metropolita msgr. STANISLAV HOČEVAR, nadbiskup u mirovini msgr. FRANC PERKO.

SUBOTIČKA BISKUPIJA: msgr. JÁNOS PÉNZES.

ZRENJANINSKA BISKUPIJA: msgr. LÁSZLÓ HUZSVÁR

BARSKA NADBISKUPIJA: msgr. ZEF GASHI, nadbiskup barski msgr. PETAR PERKOLIĆ je umirovljen.

KOTORSKA BISKUPIJA: msgr. ILIJA JANJIĆ, biskup kotorski (Splitska metropolija).

*****

Ravnatelj dušobrižništva za Hrvate u inozemstvu je msgr. PERO ARAČIĆ.

Papa Ivan Pavao II. odobrio je Statut Hrvatske biskupske konferencije (HBK), u čijem su sastavu svi biskupi s područja Republike Hrvatske, dok biskupi s područja Bosne i Hercegovine imaju svoju biskupsku konferenciju.

Papa Ivan Pavao II. potvrdio je ustanovu Biskupske konferencije Savezne Republike Jugoslavije. Za predsjednika je izabran mons. STANISLAV HOČEVAR, a za potpredsjednika mons. JÁNOS PÉNZES.

APOSTOLSKE NUNCIJATURE

Apostolski nuncij (izaslanik Papin) u SR Jugoslaviji nadbiskup msgr. EUGENIO SBARBARO.

Apostolski nuncij u Republici Hrvatskoj, nadbiskup msgr. GIULIO EINAUDI.

Apostolski nuncij u Republici Bosni i Hercegovini nadbiskup msgr. GIUSEPPE LEANZA.

BISKUPI HRVATI IZVAN DOMOVINE

Msgr. STANISLAV KARLIĆ, nadbiskup u gradu Paraná (Argentina, predsjednik Argentinske biskupske konferencije). **Msgr. NIKOLA ETEROVIĆ**, apostolski nuncij u Kijevu (Ukrajina), naslovni nadbiskup sisački. **Msgr. MILAN OGNJENović**, umirovljeni nadbiskup u gradu Mercedes (Argentina). **Msgr. ALEKSANDAR GOIĆ KARMELIĆ**, biskup u Osoru (Čile). Pomoćni biskup: **msgr. TOMISLAV KOLJATIĆ-MAROEVIĆ**. **Msgr. BLAŽ ĆUPIĆ**, biskup u Rapid Cityju (SAD).

VAŽNIJI DATUMI IZ ŽIDOVSKOG KALENDARA

2002. godina = 5762/5763. židovska godina

PURIM:	26. II. 2002.
PESAH:	28/29. III. - 3. i 4. IV. 2002.
JOM HA'ŠOA (Dan holokausta):	9. IV. 2002.
JOM HA'ATZMAUT (Dan nezavisnosti):	17. IV. 2002.
ŠAVUOT:	17/18. 05. 2002.
ROŠ HA'ŠANA 5763:	7/8. IX. 2002.
JOM KIPUR (Dan pomirbe):	16. IX. 2002.
SUKOT:	21/22. do 28. i 29. IX. 2002.
SIMHAT TORA:	29. IX. 2002.
HANUKA:	30. XI. - 7. XII. 2002.

VAŽNIJI DATUMI U HIDŽRETSKOM (MUSLIMANSKOM) KALENDARU TIJEKOM

2002. - 1422/1423. godine

Jevmul-l-Arefe - Dan Arefata:	21. II. 2002.	(09. 12. 1422.)
Kurbanski - Hadži Bajram (1. od 4 dana):	22. II. 2002.	(10. 12. 1422.)
Nova hidžretska (muslimanska) 1423. godina: ...	25. II. 2002.	(01. 01. 1423.)
Jevmu-l-Ašure - Ašura:	24. III. 2002.	(10. 01. 1423.)
Mevlud - Dan rođenja Muhamedda a.s.:	24. V. 2002.	(12. 03. 1423.)
Lejletu - l - Regaib - Mubarek noć:	12. IX. 2002.	(05. 07. 1423.)
Lejletu - l - Mi'radž - Mubarek noć:	3. X. 2002.	(26. 07. 1423.)
Lejletu - l - Berat - Mubarek noć:	22. X. 2002.	(14. 08. 1423.)
Početak islamskog posta - Ramazan:	6. XI. 2002.	(01. 09. 1423.)
Dan pobjede na Bedru:	22. XI. 2002.	(17. 09. 1423.)
Dan oslobođenja Mekke:	25. XI. 2002.	(20. 09. 1423.)
Lejletul Kadr - Mubarek noć:	1. XII. 2002.	(26. 09. 1423.)
Ramazanski Bajram - (1. od 3 dana):	5. XII. 2002.	(01. 10. 1423.)

ZNAČAJNIJI DATUMI U SUBOTIČKOJ BISKUPIJI

Obraćanje sv. Pavla:	25. I. (Zaštitnik biskupije)
Obljetnica smrti biskupa Lajče Budanovića:	16. III.
Obljetnica smrti biskupa Matije Zvekanovića:	24. IV.
Obljetnica posvete biskupa dr. Ivana Pénzesa:	18. VI.
Dan o. Gerarda Tome Stantića:	24. VI. (Sombor - karmelićani)
Blagoslov svijeća od groma:	26. VI. (Bač - Sombor)
Dužijanica:	11. VIII. (Subotica)
Bunaričko proštenje:	24. i 25. VIII.
Hodočašće Majci Božjoj Bistričkoj:	28 - 29. IX.
Hodočašće Gospi Radosnoj:	6. X. (Bač - franjevci)
Obljetnica posvete katedrale:	14. X.
Sv. Terezija Avilska - zaštitnica katedrale i grada Subotice:	15. X.

KATOLIČKE NOVINE I ČASOPISI

Prije II. svjetskog rata izlazilo je 69 hrvatskih katoličkih listova, a sada izlaze niže navedeni katolički listovi i časopisi:

HKD SV. JERONIMA (sv. Ćirila i Metoda) izdaje ove časopise:

- HKR "MARULIĆ", dvomjesečnik za književnost i kulturu
- MIROTVORNI IZAZOV časopis WCRP
- SV. CECILJA, časopis za duhovnu glazbu (četiri puta godišnje)

Drugi naši izdavači izdaju sljedeće periodične publikacije:

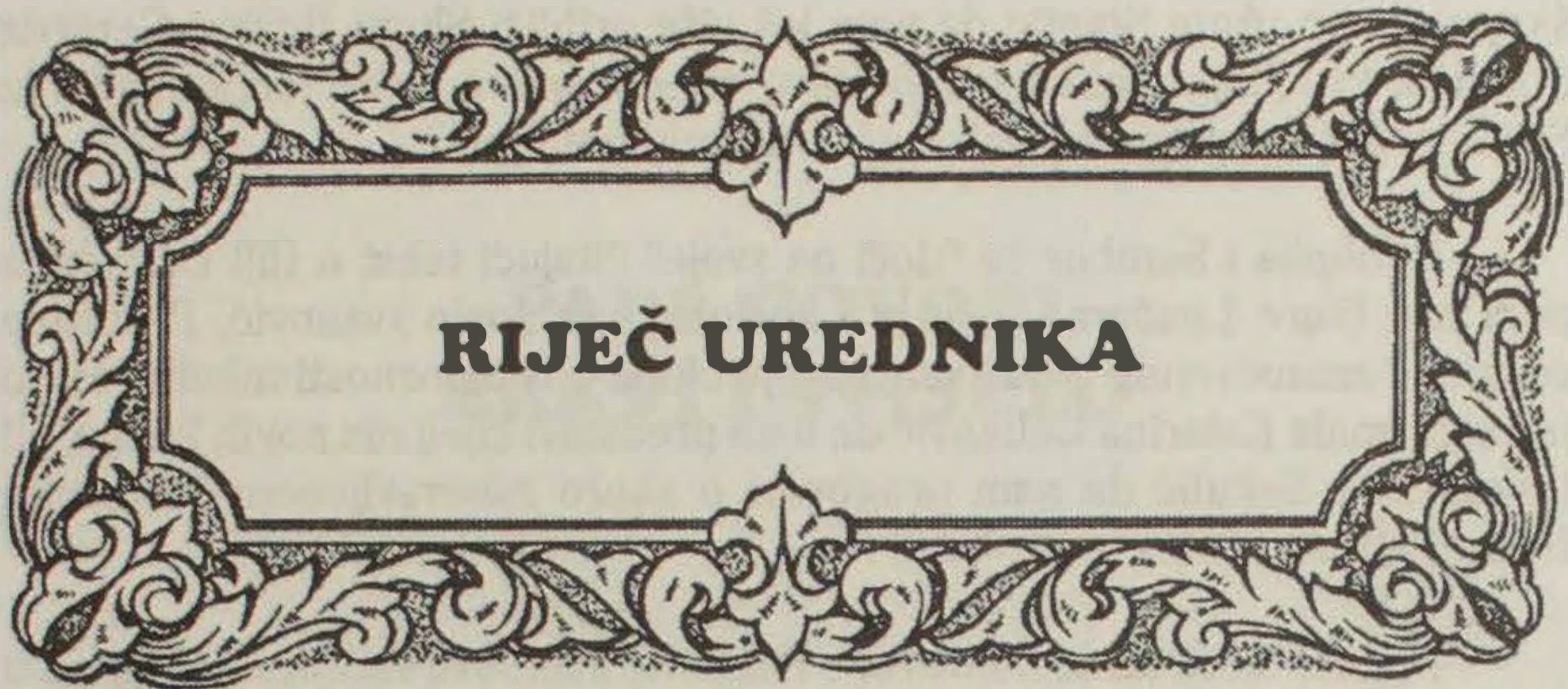
- BETANIJA, časopis za bolesnike, Zagreb (5 puta godišnje)
- BILTEN PETRA BARBARIĆA, list vicepostulature, Zagreb
- BLAŽENI AUGUSTIN KAŽOTIĆ, povremeni vjesnik, Zagreb
- BOGOSLOVSKA SMOTRA, časopis Bogoslovnog fakulteta, Zagreb
- BRAČKA CRKVA, list župa na otoku Braču, Supetar
- BRAT FRANJO, dvomjesečnik, list franjevačkih zajednica, Zagreb
- CRKVA NA KAMENU, informativni list hercegovačkih biskupija, Mostar
- CRKVA U SVIJETU, časopis za vjersku kulturu, Split
- DOBRI OTAC ANTIĆ, list vicepostulature, Zagreb
- DON BOSCO DANAS, Zagreb
- GLAS KONCILA, katoličke tjedne novine, Zagreb
- GLASNIK HRVATSKOG KATOLIČKOG LJEČNIČKOG DRUŠTVA, Zagreb
- GLASNIK SRCA ISUSOVA I MARIJINA, mjesečnik, Zagreb
- GLASNIK SV. JOSIPA, izdaje Svetište sv. Josipa, Karlovac
- IKA - Bilten Informativne katoličke agencije, Zagreb
- IVAN MERZ, glasilo postulature, Zagreb
- "KAČIĆ", zbornik, Split
- KANA, kršćanska obiteljska revija, Zagreb
- KATEHEZA, časopis za katehezu i pastoral, izdaje Salezijanski katehetski centar, Zagreb
- KRIŽ, glasilo Velikog križarskog bratstva, Zagreb
- KRŠNI ZAVIČAJ, hercegovački zbornik za vjerska i društvena pitanja, Drinovci
- LADONJA, vjerski informativno-kulturni list, Pazin
- LJUDIMA PRIJATELJ, list sv. Leopolda Mandića, izdaje Hr. kap. prov., Zagreb
- MALI KONCIL, mjesečnik "Glasa Koncila" za djecu, Zagreb
- MARIJA, mjesečnik, Split
- MARIJIN TRSAT, Rijeka
- MI, list mladih, mjesečnik, Zagreb
- MOSTOVI, list Slunjskog dekanata, Slunj
- OBNOVLJENI ŽIVOT, dvomjesečnik, Zagreb
- POLJICA, list Poljičkog dekanata, Gata
- RADOSNA VIJEST, misijski časopis, Sarajevo
- RIJEČKI TEOLOŠKI ČASOPIS, Rijeka
- SLUŽBA BOŽJA, liturgijski časopis, dvomjesečnik, Makarska
- SVETA BAŠTINA, informativni list, Tomislavgrad
- SVJETLO RIJEČI, mjesečnik, izdaje franjevački provincijalat u Sarajevu
- VERITAS, mjesečnik, ZAGREB
- VJESNIK BISKUPA LANGA, Zagreb
- VJESNIK BISKUPIJE ZAGREBAČKE
- VJESNIK ĐAKOVAČKE BISKUPIJE, mjesečnik, Đakovo
- ZVONA, mjesečnik za kršćansku kulturu, Rijeka
- ZVONIK, katolički mjesečnik, Subotica
- ŽIVA ZAJEDNICA, izdaje Hrvatski dušobrižnički ured u Frankfurtu
- ŽIVO VRELO
- ŽUMBERAČKI KRIJES - godišnjak Žumberačkog vikarijata

Mnoge župne zajednice izdaju svoje listove.

(Preuzeto iz "Danica 2002 - hrvatski katolički kalendar", str. 37)

Msgr. dr. Ivan Pénzes, subotički biskup

RIJEČ UREDNIKA

Dragi Čitatelju!

Subotička Danica je prozor u srce, u zavičaj, svijet, u Crkvu. Otvorila je svoje stranice Petru naših dana koji nam govori kako ponovno krenuti od Krista. "I evo, ja sam s vama u sve dane - do svršetka svijeta" (Mt 28, 20). Ta sigurnost, pratila je Crkvu dva tisućljeća i ponovno ju je u našim srcima oživjelo slavlje Jubileja... Ivan Pavao Drugi hrabro poziva na svetost: "Ovo je volja Božja: vaše posvećenje" (1 Sol 4, 3). To je zadaća koja se ne tiče samo nekih kršćana: "Svi su vjernici bilo kojeg staleža i stupnja, pozvani na potpuni kršćanski život i na savršenu ljubav." Nema života bez molitve: "Koliko bi samo koristilo da se ne samo u redovničkim, već i u župnim zajednicama više poradi oko toga da čitavo ozračje bude prožeto molitvom." Sveti Otac želi "da sudjelovanje na euharistiji za svakog krštenog vjernika bude srce nedjelje"!

Vjeronauk u školi - to je novina koja je pokrenula duhove. Treba li nam vjeronauk u školama? Pročitajte što o vjerskoj pouci piše prorektor Teološko-katehetskog instituta Subotičke biskupije, mr. Andrija Kopilović.

"Sve je milost"! Kako je tu riječ svete Terezije od Djeteta Isusa doživjela karmelićanka, a kako i koliko srdačno nam opisuje urednik "Zvonika", župnik Andrija Anišić.

Može li Europa bez Boga? Koliko je u Europi kršćanskog duha? Što to brine vrijednog subotičkog dominikanca Tomu Vereša? Čitajte *Danicu* da vidite je li o. Tome odgovorio na pitanje: ima li smisla moliti. Katarina Čović piše što je naučila o postu čitajući jednu knjigu. Dva nam karmelićana pišu: otac Mato Miloš da predstavi čudesno sredstvo duhovnosti - *Gospin*

škapular, a o. Ante Stantić da nam još više približi Slugu Božjeg Gerarda Stantića. Pročitajte koliko je uvjerljivo svjedočenje o Crkvi jedne majke iz Srijema. Što nas Chiara Lubich uči o odgoju u obitelji?

Čonoplja i Sombor će "doći na svoje" čitajući tekst o Iliji Džiniću iz pera mr. Đure Lončara. Javio je i sociolog mr. Josip Ivanović. Prikazuje rezultate znanstvenog istraživanja svoje ekipe o religioznosti mladih. Puno je posla imala Katarina Čeliković da nam predstavi cijeli niz novih knjiga, ali i akademik Sekulić da nam progovori o skoro zaboravljenom svećeniku Ivanu Petrešu.

Mladi i djeca će doći na svoje. Pogledajte njihove vrijedne priloge. Tu su pripovijesti i brojni pjesnički prilozi iz svih krajeva Bačke.

Tko su naši jubilarci? Tavankutski župnik Franjo nam je pripremio kroniku značajnijih događaja.

"Narodno blago" je i ove godine kovčeg pun zanimljivosti. Jeste li čuli za kalendar svete Lucije? Zašto se kifla peče u obliku polumjeseca? Možda ćete doznati štogod novoga o kravati. Pročitajte o Pokladama. Nije izostala ni rubrika "Korisno". Dobro će doći ne samo za kuhinju.

Dragi štioče! Uzmi i čitaj.

Stjepan Beretić

PAPA GOVORI CRKVI I SVIJETU

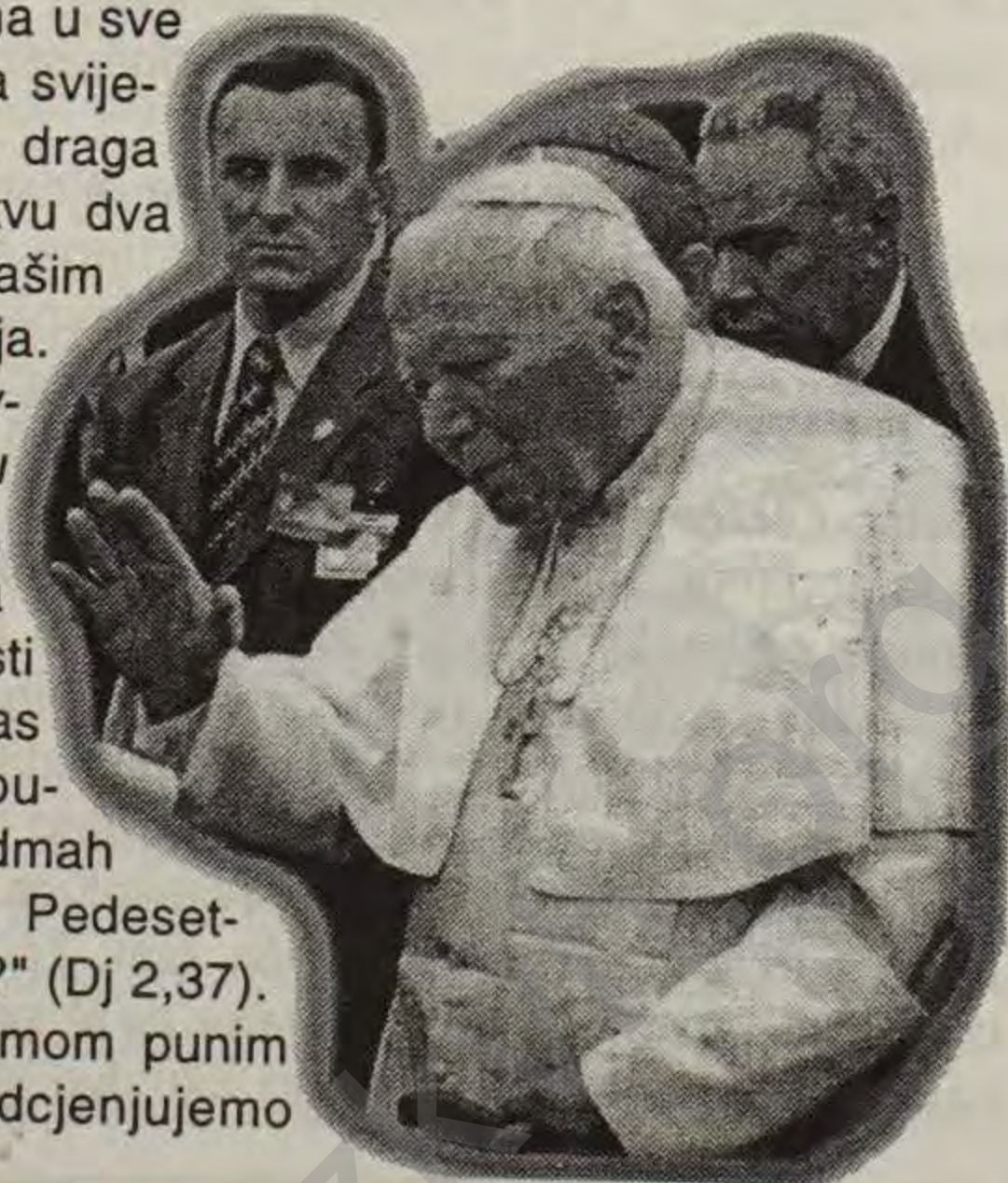
NOVO MILLENNIO INEUNTE ULASKOM U NOVO TISUĆLJEĆE

*/Iz Apostolskog pisma episkopatu, kleru i vjernicima
na završetku Velikoga jubileja godine 2000./*

PONOVNO KRENUTI OD KRISTA

"Evo, ja sam s vama u sve dane - do svršetka svijeta." (Mt 28,20). Ta sigurnost, draga braćo i sestre, pratila je Crkvu dva tisućljeća i ponovno ju je u našim srcima oživjelo slavlje Jubileja. Odatle trebamo crpiti obnovljen zamah u kršćanskomu životu, čineći od toga, štoviše, nadahnjujuću snagu našega hoda. U svijesti te prisutnosti Uskrsloga među nama danas sebi postavljamo pitanje upućeno Petru u Jeruzalemu, odmah nakon njegovoga govora na Pedeseticu: "Što nam je činiti, braćo?" (Dj 2,37).

To se pitamo s optimizmom punim pouzdanja, premda ne podcjenjujemo

poteškoće. Ne zavodi nas zasigurno naivno očekivanje da pred velikim izazovima našega vremena može postojati magična formula. Ne, neće nas spasiti formula, već Osoba i sigurnost koju nam ona ulijeva: *ja sam s vama!*

Nije dakle riječ o izmišljanju "novoga programa". Program već postoji: to je onaj koji oduvijek proizlazi iz evanđelja i žive predaje. On u konačnici ima središte u samome Kristu kojega treba upoznati, ljubiti, nasljedovati, kako bi se u njemu živio trojstveni život i s njime preobražavala povijest sve do njezina ispunjenja u nebeskomu Jeruzalemu. To je program koji se ne mijenja s promjenama vremena i kulturâ, premda vodi računa o vremenu i kulturi, radi istinskoga dijaloga i učinkovite komunikacije. Taj program oduvijek je naš program za treće tisućljeće.

Ipak je potrebno da ga se prevede u *pastoralne smjernice, prikladne prilikama svake zajednice*. Jubilej nam je ponudio izvanrednu prigodu da se tijekom nekoliko godina zauzmemo u zajedničkomu hodu čitave Crkve, hodu dobro uređene kateheze na temu Presvetoga Trojstva i praćene posebnim pastoralnim zadaćama, usmjerenima prema plodnomu jubilejskom iskustvu. Zahvaljujem za srdačno prihvaćanje kojim je široko primljen prijedlog koji sam predložio u Apostolskomu pismu *Tertio millennio adveniente*. Sada se pak pred nama više ne nazire neposredni cilj, već šire i zahtjevnije obzorje redovitoga pastoralna. Unutar sveopćih i nezaobilaznih okvira, nužno je da jedinstveni program evanđelja nastavi ulaziti, kako se to oduvijek događa, u povijest svake crkvene zbilje. U *mjesnim se Crkvama* mogu ostvariti ona konkretna programatska djela - ciljevi i metode rada, izgradnja i vrednovanje djelatnikâ, traženje potrebnih sredstava - koja Kristovu navješćaju omogućuju da dođe do osoba, oblikuje zajednice, da, putem svjedočanstva, u društvo i kulturu duboko ureže evanđeoske vrijednosti.

Stoga snažno potičem pastire mjesnih Crkava, potpomognute sudjelovanjem različitih sastavnica Božjega naroda, da s pouzdanjem zacrtaju korake budućega hoda, usuglašavajući izbor svake biskupijske zajednice s onima susjednih Crkava i sveopće Crkve.

Takvo suglasje bit će zacijelo olakšano kolegijalnim radom koji je postao uobičajenim, a koji koriste biskupi u biskupskim konferencijama i na sinodama. Nije li možda to bio smisao i kontinentalnih skupova Sinode biskupâ, skupova koji su pratili jubilejsku pripravu razrađujući smjernice za današnji navješćaj evanđelja u mnogostrukim kontekstima i u različitim kulturama? Ta bogata baština promišljanja ne smije biti zaboravljena, već je treba učiniti konkretno djelatnom.

Očekuje nas dakle oduševljavajuće djelo obnovljenoga pastoralna. Djelo je to koje nas sve zahvaća. Ipak, želim ukazati - u korist zajedničke izgradnje i usmjerenja - *na neke pastoralne prioritete* koje je na jasniji način pred mene iznijelo samo iskustvo Velikoga jubileja.

Svetost

Prije svega, bez oklijevanja kažem da je perspektiva u koju treba smjestiti čitav pastoralni hod *svetost*. Nije li možda to bio konačni smisao jubilejskoga oprosta, kao posebne milosti koju Krist nudi, kako bi se život svakoga kršćanina mogao očistiti i duboko obnoviti?

Želja mi je da među sudionicima Jubileja bude mnogo onih koji iskuse tu milost, svjesni njezine zahtjevnosti. Poslije završetka Jubileja započinje redoviti hod, no upravo svetost ostaje više nego ikad pastoralna hitnost.

Potrebno je, dakle, u čitavoj njegovoj programatskoj vrijednosti, ponovno otkriti peto poglavlje Dogmatske konstitucije o Crkvi *Lumen gentium*, posvećeno "sveopćemu pozivu na svetost". Ako su koncilski oci toliko naglasili tu tematiku, to nije bilo zbog toga da bi se ekleziologiji dala neka vrsta duhovnoga obilježja, već poglavito da bi se iznijela na vidjelo unutarnja i vlastita dinamika. Ponovno otkrivanje Crkve kao "otajstva", ili kao naroda "skupljenog jedinstvom Oca, Sina i Duha Svetoga", morala je ujedno sadržavati ponovno otkrivanje svoje "svetosti", shvaćene u temeljnomu smislu pripadnosti onomu koji je antonomastički svet, štoviše "triput svet" (usp. Iz 6,3). Ispovjediti Crkvu kao svetu, znači pokazati njezino lice *Kristove Zaručnice*, za koju se on predao upravo radi toga da bi je posvetio (usp. Ef 5,25-26). Taj dar, recimo tako, objektivne svetosti ponuđen je svakom kršteniku.

No dar se u danom trenutku prevodi u zadaću koja treba upravljati čitavim kršćanskim životom: "Ovo je volja Božja: vaše posvećenje." (1 Sol 4,3). To je zadaća koja se ne tiče samo nekih kršćana: "Svi su vjernici bilo kojeg staleža i stupnja, pozvani na potpuni kršćanski život i na savršenu ljubav."

Prisjetiti se ove temeljne istine, ugrađujući je u podlogu pastoralnog planiranja koje nas obvezuje na početku novoga tisućljeća, moglo bi u prvi mah izgledati kao nešto što je premalo učinkovito. Može li se možda "planirati" svetost? Što ta riječ može značiti u pastoralnomu planu?

Uistinu, staviti pastoralno planiranje pod znak svetosti, izbor je prepun posljedica. Znači izraziti uvjerenje da bi, ako je krst istinski ulaz u Božju svetost, pomoću ucjepljenja u Krista i pomoću inhabitacije njegova Duha, bilo besmisleno zadovoljiti se životnom prosječnošću živeći pod znakom minimalističke etike i površne religioznosti. Pitati katekumena: "Želiš li primiti krst?", istodobno znači: "Želiš li postati svet?"; znači na put postaviti radikalnost Govora na gori: "Budite dakle savršeni kao što je savršen Otac vaš nebeski!" (Mt 5,48).

Kao što je sam Koncil objasnio, ovaj ideal savršenosti ne smije se

pogrešno shvatiti, kao da bi uključivao neku vrstu izvanrednoga života koji mogu živjeti samo neki "velikani" svetosti. Putovi svetosti su mnogostruki i prikladni pozivu svakoga čovjeka. Zahvaljujem Gospodinu koji mi je dao da, tijekom ovih godina, proglasim blaženima i svetima tolike kršćane, a među njima mnoge laike koji su se posvetili u najredovitijim životnim okolnostima. Vrijeme je da se svima na uvjerljiv način ponovno ponudi to "visoko mjerilo" redovitoga kršćanskog života: čitav život crkvene zajednice i obitelji treba ići u tom smjeru. Očito je također da su putovi svetosti osobni i zahtijevaju istinsku i vlastitu *pedagogiju svetosti*, koja treba biti sposobna prilagoditi se pojedinim osobama. Ona će morati spojiti bogatstva ponude upućene svima, dakle tradicionalne oblike osobne i zajedničke pomoći te novije oblike ponuđene u skupinama i u pokretima koje Crkva priznaje.

Molitva

Za tu pedagogiju svetosti potrebno je kršćanstvo koje se odlikuje ponajprije *umjetnošću molitve*. Jubilejska godina bila je godina intenzivnije molitve, i osobne i zajedničke. No dobro znamo da i molitva nije nešto što je samo po sebi razumljivo. Potrebno je naučiti moliti, gotovo uvijek iznova učeći tu umjetnost s usana božanskoga Učitelja, poput prvih učenika: "Gospodine, nauči nas moliti!" (Lk 11,1). U molitvi se razvija onaj dijalog s Kristom koji nas čini prisnima s njime: "Ostanite u meni i ja u vama." (Iv 15,4). Ta uzajamnost je sama bit, duša kršćanskoga života i uvjet svakoga vjerodostojnog pastoralnog života. Ostvarena u nama po Duhu Svetom, ona nas otvara - u Kristu i po Kristu - razmatranju Očeva lica. Naučiti tu trojstvenu logiku kršćanske molitve, živjeti je potpuno, poglavito u liturgiji, vrhuncu i vrelu crkvenoga života, ali i u osobnom iskustvu, tajna je uistinu živoga kršćanstva koje nema razloga bojati se budućnosti, jer se neprestance vraća na izvorišta i u njima se obnavlja.

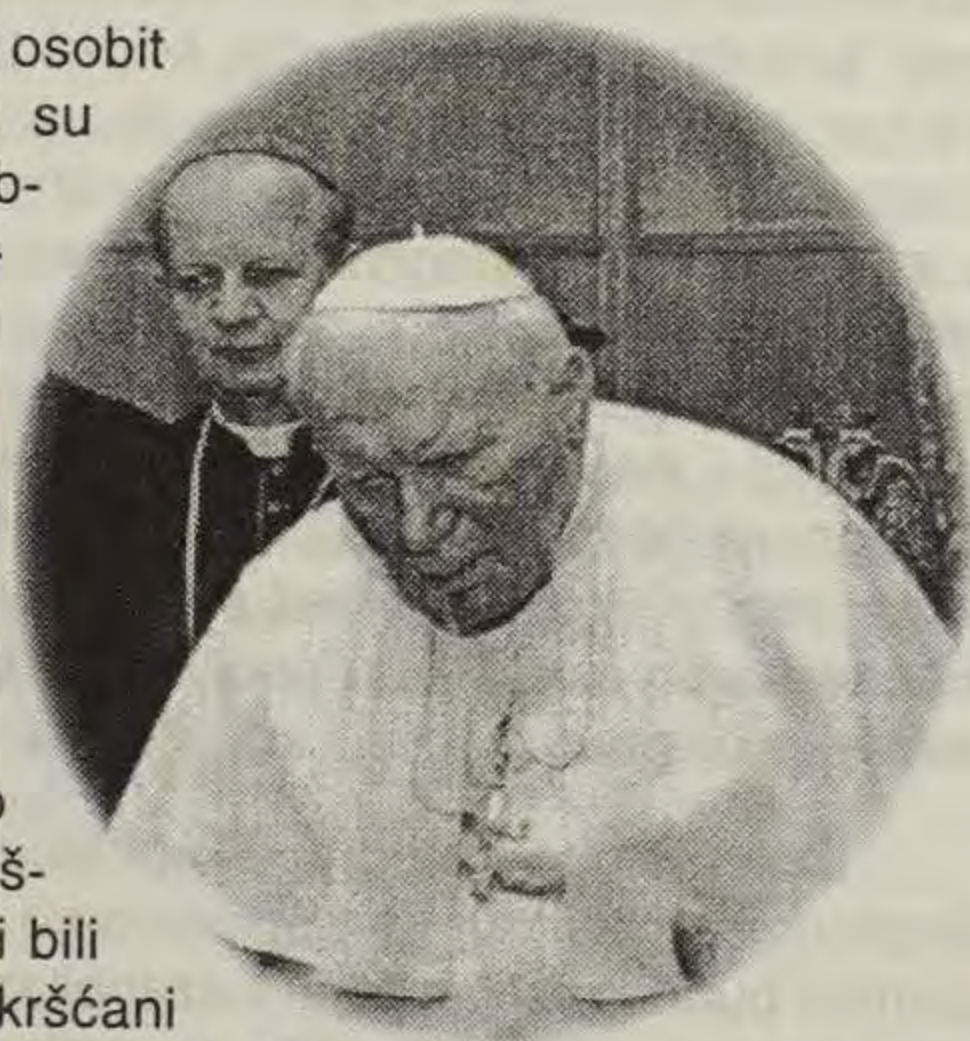
I nije li možda "znak vremena" koji se danas primjećuje u svijetu, bez obzira na široke procese sekularizacije, *raširen zahtjev za duhovnošću* koji se velikim dijelom izražava upravo u *obnovljenoj potrebi za molitvom*? I druge religije, uvelike prisutne u zemljama stare kristijanizacije, nude vlastite odgovore na tu potrebu i to ponekad čine koristeći uspješne načine. Mi, koji imamo milost vjerovati u Krista, Objavitelja Oca i Spasitelja svijeta, imamo dužnost očitovati do kojih dubina može dovesti odnos s njim.

Velika mistička tradicija Crkve, bilo na Istoku bilo na Zapadu, može puno koristiti u vezi s tim. Ona pokazuje da molitva može napredovati kao istinski dijalog ljubavi, sve do toga da ljudsku osobu učini prožetom božanskim Miljenikom, titrajući na dodir Duha, da osoba bude djetinje

predana Očevu srcu. Dakle, doživljava se živo iskustvo Kristova obećanja: "Tko mene ljubi, njega će ljubiti Otac moj i ja ću ljubiti njega i njemu se očitovati." (Iv 14,21). Riječ je o hodu, posve podržavanom milošću, koji ipak traži duhovnu zauzetost i poznaje ujedno bolna pročišćenja ("tamnu noć"), no dolazi - na različite moguće načine - do neizrecive radosti koju mistici žive kao "zaručničko sjedinjenje". Kako ovdje zaboraviti, među tolikim blistavim svjedočanstvima, nauk svetoga Ivana od Križa i svete Terezije Avilske?

Da, draga braćo i sestre, naše kršćanske zajednice trebaju postati *vjerodostojne "škole molitve"*, gdje se susret s Kristom ne izriče samo u molitvi za pomoć, već također u zahvali, hvalospjevu, klanjanju, razmatranju, slušanju, žaru čuvstava, sve do istinskoga "zanosa" srca. To je snažna molitva koja ipak ne oslobađa od zauzetosti u povijesti: otvarajući srce Božjoj ljubavi, otvara ga također ljubavi prema bližnjima i osposobljava za izgradnju povijesti prema Božjemu planu.

Zasigurno su na molitvu na osobit način pozvani oni vjernici koji su primili dar poziva na život posebnoga posvećenja: ona ih po svojoj naravi čini raspoloženijima za kontemplativno iskustvo i važno je da je oni gaje velikodušnom zauzetošću. No pogriješilo bi se kada bi se mislilo da obični kršćani mogu biti zadovoljni površnom molitvom, koja ne može ispuniti njihov život. Osobito pred brojnim kušnjama koje današnji svijet stavlja pred vjeru, oni bi bili ne samo prosječni kršćani, već "kršćani u opasnosti". Bili bi, naime, u opasnosti da

pomalo slabi njihova vjera i završili bi u popuštanju pred dražima "surogata" prihvaćajući vjerske alternativne ponude i popuštajući čak čudnim oblicima praznovjerja.

Potrebno je stoga da *odgoj za molitvu* postane, na neki način, važna točka svakoga pastoralnog planiranja. I sâm sam odlučio da iduće kateheze srijedom posvetim *razmatranju psalama*, počinjući od psalama Jutarnje, kojima nas javna molitva Crkve poziva da posvetimo i usmjerimo svoje dane.

Koliko bi samo koristilo da se, ne samo u redovničkim, već i u župnim zajednicama više poradi oko toga da čitavo ozračje bude prožeto molitvom. Bilo bi potrebno, s dužnim razlikovanjem, snažnije vrednovati pučke oblike i osobito odgajati za liturgijske. Jedan dan kršćanske zajed-

nice u kojemu bi se mnogostruke pastoralne zadaće i svjedočenje u svijetu povezali s euharistijskim slavljem i s molitvom Jutarnje i Večernje, možda je "lakše zamislivo" od onoga što se redovito vjeruje. Iskustvo tolikih kršćanskih zauzetih skupina, koje u svojim redovima imaju velik broj vjernika laika to pokazuje.

Nedjeljna euharistija

Najveću zadaću, dakle, treba staviti u liturgiju, "vrhunac ka kojemu teži djelatnost Crkve, i ujedno izvor iz kojega proistječe sva njezina snaga". U 20. stoljeću, osobito nakon Drugoga vatikanskog sabora nadalje, kršćanska se zajednica veoma izgradila u načinu slavlja sakramenata, a posebno euharistije. Treba insistirati u tom smjeru, naglašavajući osobito *nedjeljnu euharistiju* i samu *nedjelju*, shvaćenu kao poseban dan vjere, dan Krista Uskrsnuloga i dara Duha Svetoga - istinski tjedni Vazam. Dvije tisuće godina, kršćansko se vrijeme broji spomenom na onaj "prvi dan po suboti" (usp. Mk 16,2.9; Lk 24,1; Iv 20,1), u kojemu je Krist uskrsnuli donio apostolima dar mira i Duha (usp. Iv 20,19-23). Istina Kristova uskrsnuća je izvorna danost na koju se oslanja kršćanska vjera (usp. 1 Kor 15,14), događaj koji se smješta u *središte otajstva vremena* i označuje posljednji dan, kada će se Krist vratiti u slavi. Ne znamo koje će nam događaje donijeti tisućljeće koje započinje, no posjedujemo sigurnost da će ono ostati čvrsto u rukama Krista, "Kralja kraljeva i Gospodara gospodara" (Otk 19,16). Upravo slaveći njegov Vazam, ne samo jedanput godišnje, već svake nedjelje, Crkva će nastavljati pokazivati svakomu naraštaju "ono što tvori nosivu os povijesti u kojoj je sadržano otajstvo iskona i konačnoga odredišta svijeta".

Želim stoga, na tragu apostolskoga pisma *Dies Domini (Dan Gospodnji)*, insistirati da *sudjelovanje na euharistiji* za svakog krštenog vjernika bude *srce nedjelje*: nezaobilazna je to obveza koju treba živjeti ne samo kako bi se izvršila zapovijed, već kao potreba kršćanskoga, uistinu svjesnog i dosljednog života. Ulazimo u tisućljeće koje izgleda obilježeno dubokim susretištem kulturâ i religijâ i u zemljama stare kristijanizacije. U mnogim krajevima kršćani jesu ili postaju "malo stado" (Lk 12,32). To ih postavlja pred izazov da, često u okolnostima usamljenosti i poteškoća, snažnije svjedoče posebna obilježja vlastitoga identiteta. Dužnost euharistijskoga sudjelovanja svake nedjelje je jedno od njih. Nedjeljna euharistija, tjedno okupljajući kršćane kao Božju obitelj oko stola Riječi i Kruha života, također je najprirodniji lijek protiv raspršenosti. Ona je povlašteno mjesto na kojemu se zajedništvo trajno naviješta i gaji. Upravo euharistijskim sudjelovanjem, *dan Gospodnji* postaje također *dan Crkve*, koja na taj način može učinkovito vršiti svoju ulogu sakramenta jedinstva.

Sakrament pomirenja

Želim nadalje obnovljenu pastoralnu hrabrost, kako bi svakodnevna pedagogija kršćanskih zajednica znala na uvjerljiv i učinkovit način ponuditi slavlje *sakramenta pomirenja*. Kao što ćete se prisjetiti, 1984. godine osvrnuo sam se na tu temu poslijesinodalnom pobudnicom *Reconciliatio et paenitentia (Pomirenje i pokora)*, koja je skupila plodove promišljanja Biskupske sinode posvećene toj problematici. Tada sam pozivao da se ulože svi naponi kako bi se suočilo s krizom "osjećaja za grijeh" (*sensus peccati*) koji se primjećuje u suvremenoj kulturi, no još sam više pozivao na otkrivanje Krista kao "otajstva milosrđa" (*mysterium pietatis*), kao onoga u kojemu nam Bog očituje svoje sućutno srce i potpuno nas pomiruje sa sobom. To Kristovo lice treba otkriti i pomoću sakramenta pokore koji je za kršćanina "redoviti put zadobivanja oprostjenja i otpuštenja teških grijeha, učinjenih nakon krsta". Kada se spomenuta Sinoda suočila s tim problemom, svima je pred očima bila kriza toga sakramenta, osobito u nekim krajevima svijeta. Razlozi koji su bili izvorište nisu nestali u tom kratkom vremenskom razdoblju, no godina Jubileja, koja je na osobit način bila obilježena pristupanjem sakramentalnoj pokori, ponudila nam je ohrabrujuću poruku koju ne treba izgubiti: ako su mnogi, a među njima također mnoštvo mladih, plodonosno pristupili ovom sakramentu, vjerojatno je nužno da se pastiri oboružaju većim pouzdanjem, kreativnošću i ustrajnošću u predstavljanju toga sakramenta i u njegovu vrednovanju. Ne smijemo se predati, draga braćo u svećeništvu, pred vremenitim krizama! Gospodnji darovi - a sakramenti su među najdragocjenijima - dolaze od Onoga koji dobro poznaje ljudsko srce i koji je Gospodar povijesti.

Primat milosti

U planiranju koje nas očekuje, zauzeti se većim povjerenjem za pastoral koji bi svoj prostor dao molitvi, i osobnoj i zajedničkoj, znači poštovati bitno načelo kršćanskoga pogleda na život: *primat milosti*. Postoji kušnja koja uvijek prijete svakomu duhovnom putu i samomu pastoralnom djelovanju: da se misli kako rezultati ovise o našoj sposobnosti da nešto učinimo ili planiramo. Sigurno je da Bog od nas traži stvarnu suradnju s njegovom milošću te nas dakle poziva da u svojem služenju zbog Kraljevstva uložimo sve svoje zalihe uma i djelovanja. No teško nama ako zaboravimo da "bez Krista ne možemo učiniti ništa" (usp. Iv 15,5).

Molitva nam daje živjeti upravo u toj istini. Ona nas trajno prisjeća na Kristov primat i, u odnosu prema njemu, na primat unutarnjega života i svetosti. Kada se to načelo ne poštuje, zar se treba čuditi ako pastoralni planovi idu ususret porazu i u duši ostavljaju ponižavajući osjećaj frus-

tracije? Tada iskusujemo isto što i učenici u evanđeoskomu prikazu čudesnoga ribolova: "Svu smo se noć trudili i ništa ne ulovismo" (Lk 5,5). To je trenutak molitve, vjere, dijaloga s Bogom, radi otvaranja srca valu milosti i prijanjanja uz Kristovu riječ, da kroz nas prođe sa svom svojom moći: *Duc in altum!* U tomu je ribolovu Petar izgovorio riječi vjere: "Na tvoju riječ bacit ću mreže" (isto). Dopustite Petrovu nasljedniku, na ovom početku tisućljeća, da pozove čitavu Crkvu na taj čin vjere koji se izražava u obnovljenoj molitvenoj zauzetosti.

Slušanje Riječi

Nema sumnje da taj primat svetosti i molitve nije shvatljiv bez polaska od obnovljenoga *slušanja Božje riječi*. Otkako je Drugi vatikanski koncil naglasio povlaštenu ulogu Božje riječi u životu Crkve, zacijelo su učinjeni veliki koraci prema naprijed u ustrajnomu slušanju i pozornom čitanju Svetoga pisma. Njemu je zajamčena čast koju zaslužuje u javnoj molitvi Crkve, njemu pojedinci i zajednice pribjegavaju u velikoj mjeri, a među samim laicima toliki su koji se posvećuju Svetomu pismu, uz dragocjenu pomoć teoloških i biblijskih studija. Nadalje, upravo djelo evanđeoskoga naviještanja i kateheze zadobiva novu životnost usmjerujući pozornost prema Božjoj riječi. Potrebno je, draga braćo i sestre, učvrstiti i produbiti to usmjerenje i pomoću širenja Biblije u obiteljima. Osobito je nužno da slušanje Riječi postane životni susret u staroj i uvijek važećoj predaji *lectio divina*, koja u biblijskomu tekstu vidi živu riječ koja zahvaća, usmjerava, oblikuje življenje.

Navještaj Riječi

Hraniti se Riječju da bi se bilo "službenicima Riječi" u evangelizacijskoj zadaći: to je zacijelo prioritet za Crkvu na početku novoga tisućljeća. I u zemljama stare evangelizacije izgubila su se obilježja "kršćanskoga društva" koje se, premda unutar tolikih poteškoća koje uvijek obilježuju ljudskost, izričito odnosilo ili povezivalo s evanđeoskim vrijednostima. Danas se treba hrabro suočiti s prilikama koje su sve raznolikije i sve zahtjevnije u kontekstu globalizacije i novoga i promjenjivoga prožimanja narodâ i kulturâ koje ih obilježuje. Toliko sam puta ponavljao u ovim godinama poziv na *novu evangelizaciju*. Ponovno to činim sada, ponajviše da bih ukazao na potrebu obnavljanja žara početaka u nama, dopuštajući da nas prožme gorljivost apostolskoga naviještanja poslije Pedesetnice. Trebamo u sebi oživjeti osjećaj revnosti sv. Pavla koji je uskliknuo: "Jao meni ako evanđelja ne navješćujem!" (1 Kor 9,16).

Ta će gorljivost pobuditi u Crkvi novi misionarski duh koji neće moći biti povjeren malomu broju "stručnjaka", već će morati obuhvatiti odgovornost svih članova Božjega naroda. Tko je uistinu susreo Krista, ne

može ga držati za sebe, nego ga mora naviještati. Potreban je novi apostolski zamah, življen kao *svakodnevna zauzetost zajednica i kršćanskih skupina*. To će se ipak dogoditi s dužnim poštovanjem prema uvijek različitom putu svake osobe i s pozornošću prema različitim kulturama u koje se mora ucijepiti kršćanska poruka, tako da specifične vrijednosti svakoga naroda ne budu zanijekane, već pročišćene i vođene prema svojoj punini.

Kršćanstvo trećega tisućljeća trebat će sve bolje odgovarati na taj *zahtjev za inkulturacijom*. U potpunosti ostajući ono što jest, u posvećenoj vjernosti evanđeoskomu navještaju i crkvenoj predaji, ono će nositi lice tolikih kultura i naroda u kojima je kršćanstvo prihvaćeno i ukorijenjeno. Posebno smo tijekom jubilejske godine uživali u ljepoti mnogostrukoga lica Crkve. To je možda samo početak, tek skicirana ikona budućnosti koju nam priprema Duh Božji.

Kristova ponuda treba biti svima dana s povjerenjem. Bit će upućena odraslima, obiteljima, mladima, djeci, bez da se ikada sakriju najradikalniji zahtjevi evanđeoske poruke, ali izlazeći ususret zahtjevima svakoga pojedinca, što se tiče osjetljivosti i govora prema primjeru sv. Pavla koji je rekao: "Svima bijah sve da pošto-poto neke spasim" (1 Kor 9,22). U preporučivanju svega ovoga mislim posebno na *pastoral mladih*. Upravo što se tiče mladih, kao što sam maloprije spomenuo, Jubilej nam je pružio svjedočanstvo velikodušne raspoloživosti. Trebamo znati vrednovati taj utješan odgovor ulažući to oduševljenje kao novi "talent" (usp. Mt 25,15) koji nam je Gospodin stavio u ruke da bismo ga učinili plodonosnim.

Neka nas u tom "misijskom" poslanju, punom pouzdanja, a ujedno i poduzetnom i kreativnom poslanju, podupre i usmjerava sjajan primjer tolikih svjedoka vjere na koje nas je prisjetio Jubilej. Crkva je u svojim mučenicima uvijek otkrivala sjeme života. *Sanguis martyrum - semen christianorum*: taj slavni "zakon" koji je izrekao Tertulijan pokazao se uvijek istinitim na ispitu povijesti. Neće li biti tako također za stoljeće i za tisućljeće koje započinjemo? Možda smo bili previše naviknuti misliti na mučenike u pomalo dalekim pojmovima, gotovo kao da se radi o kategoriji prošlosti, povezanoj osobito s prvim stoljećima kršćanskoga doba. Jubilejski spomen otvorio je iznenađujuće prizorište pokazujući naše vrijeme izrazito bogato svjedocima koji su na ovaj ili onaj način znali živjeti evanđelje u prilikama neprijateljstva i progonstva, često do pružanja najuzvišenijega dokaza krvlju. U njima je Božja riječ, posijana na dobru tlu, donijela stostruki rod (usp. Mt 13,8.23). Svojim su nam primjerom pokazali i gotovo poravnali put u budućnost. Nama ne ostaje drugo doli, s milošću Božjom, krenuti njihovim stopama.

OJ BUNJEVČE

Oj Bunjevče jel to tvoja dika
Što ti cura visoka i lipa.
Bunjevčice ti lipa ko vila,
Ala tebi lipo stoji svila.

Oj Bunjevci, naša rodna grana,
Naša grana lipa i valjana;
Crni bričes al' ti lipo stoji,
Lipo stoji, može da se 'holi.

I kadifa na Bunjevki lipa,
Koja voli malo da se holi,
A brokat joj baš uz lice stoji,
Bože mili, srce nam otvori!

Svila, somot, brokat i kadifa,
To je naša bunjevačka dika;
Bričes, čizme, šešir i reklija,
Na Bunjevcu je nošnja najmilija.

To nam nosi naš Bunjevac mili,
Kada igra s Bunjevkom u svili.
Al' te svile nema sada više;
Fabrike se davno uništiše.

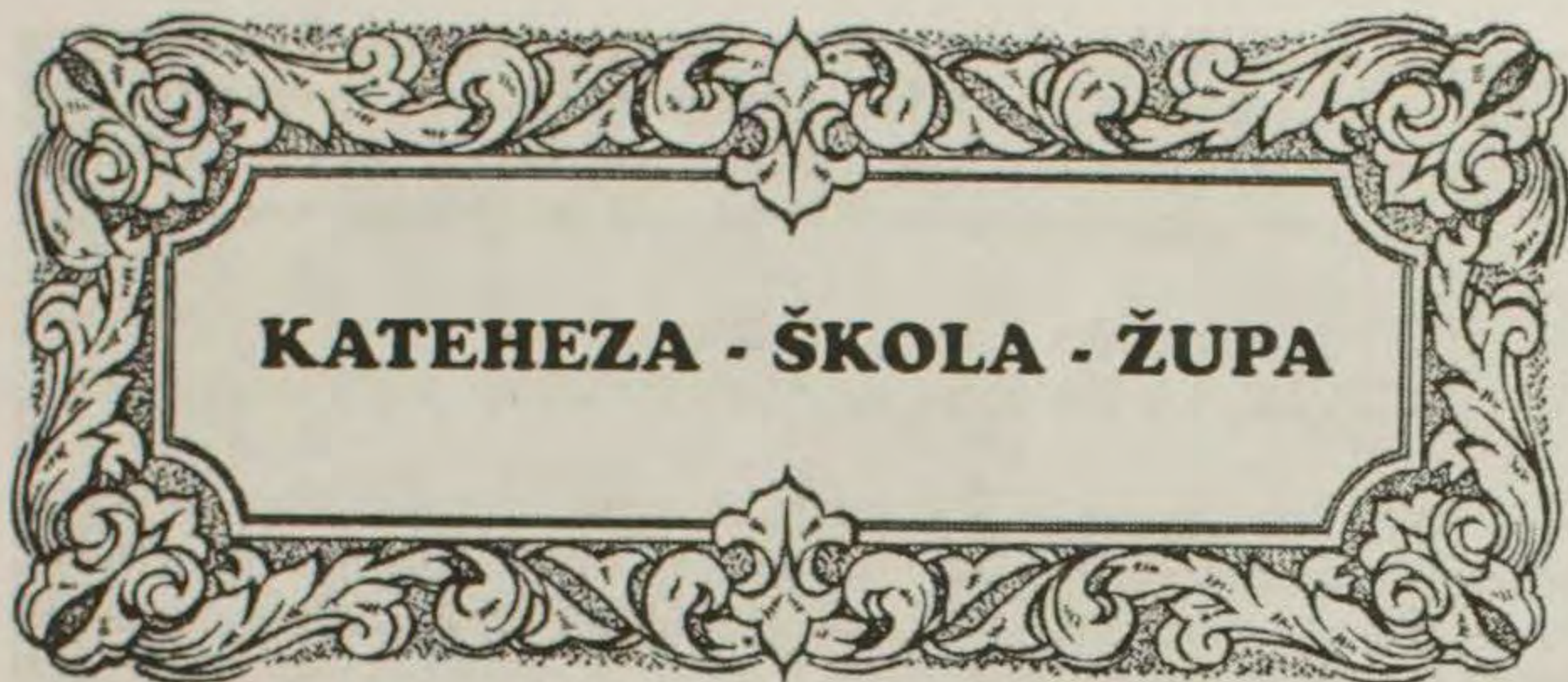
Ta i ja sam Majka, pa i Nana,
Imam i ja curu i derana.
Unučad naša lipa mili,
Oči su nam naše otvorili.

Kad gledamo naše blago milo,
To je milo Bunjevca stvorilo.
Voli Nana balove i prela,
Bunjevačka velika veselja.

Naše prelo tradicija stara,
Od uvijek je to volila Nana.
Oj Bunjevci, al' nas malo ima,
Al' je s nama živiti milina.

Mi svakoga poštovati znamo,
Nema toga koga ostavljamo.
Kako je, tako je, za Bunjevca lako
Jer on znade živiti svakako!

Emilija Dorotić

Mr. Andrija Kopilović

SLUŽBA RIJEČI KATOLIČKE CRKVE

UVOD

U ovom članku želim na što jednostavniji način približiti čitateljstvu jedno od osnovnih i temeljnih poslanja Katoličke crkve a to je njena Služba Riječi tj. navještaj vjere. No, ovdje ću govoriti samo o katehezi kao jednom dijelu Službe Riječi. Crkva kao božanska ustanova ima svoje izvorište i svoje počelo u volji utemeljitelja, Gospodina Isusa Krista. Isus ne samo da je utemeljitelj Crkve, nego on u njoj i po njoj nastavlja svoje spasenjsko djelo sve do kraja vjekova.

U samim počecima Crkve naziremo pet područja po kojima je i na kojima je Crkva izgrađivala način svoga božanskog poslanja. Po njima je ona ostala Mistično tijelo Kristovo - živi organizam Isusa Krista čija je duša božanska osoba Duha Svetoga. Evo tih pet načina izgradnje Mističnoga Tijela.

1. NAVJEŠTAJ RIJEČI ili SLUŽBA RIJEČI. Ona se sastoji od prvog navještaja - **kerigme**, zatim **kateheze** koja je višestruka i koja na osobit način neprestano uvodi u življenu vjeru.

2. "LITURGIJA" je osobiti način očitovanja služenja i izgradnje Crkve. To je bogoštovlje u kojemu je Crkva Zaručnica Kristova i koja neprestano slavi Boga.

3. "KOINONIA" ili IZGRADNJA ZAJEDNIŠTVA je osobit znak življenja Crkve kao mističnoga Tijela Kristova u kojemu je mnogo udova povezano u jedno Tijelo. Koinonia je življeno zajedništvo Kristovih učenika. Po ovom zajedništvu ljubavi Kristovi učenici su prepoznatljivi u svijetu.

4. "DIAKONIA" je služenje siromasima i potrebnima. Djelo spasenja je upravo diakonsko služenje svima, jer smo svi siromasi i potrebni milosti ali se to duhovno milosrđe očituje u konkretnim djelima pomaganja potrebnima, kako piše evanđelista Ivan: "ne samo riječju i jezikom nego djelom i istinom" (1 Iv 3,18).

5. Peti oblik života Crkve je "MARTYIRIUM". To je SVJEDOČKA DIMENZIJA življenja kršćanske vjere koja ide sve do prolijevanja krvi.

Kroz dugu povijest Crkve ovi se elementi isprepliću i povezuju te u svakom vremenu u cijelosti ispunjaju poslanje Crkve. U ovogodišnjoj Danici ću se, radi aktualnosti trenutka, posvetiti Službi Riječi kao njenom prvotnom poslanju.

1. APOSTOLSKO PROPOVIJEDANJE

Izrazom "apostolsko propovijedanje" ukazuje se općenito na prvo kršćansko propovijedanje koje se naziva "kerigma" ili "apostolska kerigma". Smještajući njegove početke na Duhove s Petrovom "kerigmom" (Dj 2,14-36), tom se događaju želi dati simboličko značenje: tj. želi se potvrditi da se prvo predstavljanje kršćanstva antičkom svijetu dogodilo u obliku apostolskog propovijedanja ili navještaja. Govoreći o prvom kršćanskom propovijedanju, želim reći da misijski navještaj na početku i svi drugi prvotni oblici apostolskog propovijedanja kršćanskog događanja i poruke neizmjereno nadilaze trud dvanaestorice.

Apostolsko propovijedanje je obuhvaćalo dva različita, ali u isto vrijeme i međusobno povezana momenta, moment navještaja ili misijske "kerigme" i moment poučavanja i poticanja onih koji su se, pošto su čuli riječ navještaja, obratili i primili krštenje. Prvi moment je moment navještaja Kristova uskrsnuća, njegove potvrde sa strane Boga, spasenja hebrejskog naroda i svih ljudi po Isusu Kristu a i dosljednog poziva na obraćenje (Dj 2,38-40). To je javno i svečano svjedočenje (Dj 2,14-41; 3,12-26; 4,9-12; 5,29-32). Taj prvi navještaj upravljen je prije svega Židovima, ali kasnije, postupno, i poganima. Osobito se na početku sustavnih misija u Maloj Aziji i u Grčkoj djelovanjem apostola Pavla evanđelja masovno navješćuju poganima. Apostolsko propovijedanje poznaje, međutim, i drugi moment u kojem onaj koji je povjerovao i obratio se prima dodatnu pouku i nagovor o novom životu, koji će kao kršćanin morati provoditi. Etička poučavanja, izvorno okupljena oko sheme o dva puta, naslijeđena iz palestinskog judaizma (Didache, 1-6, Pseudobarnabina poslanica, 18-20), kasnije su upotpunjena moralnim naukom. Osebniji su popisi poroka i kreposti u pastoralnim poslanicama; ili pak tzv. "kućne tablice" iz Ef 5,22-6,9; Kol 3,18-4,6 itd. Sve je međutim bilo sigurno obogaćeno i prožeto Isusovim "logijama" sačuvanim u prvotnim zajednicama.

Velik dio evanđelja i apostolskih poslanica valja držati izvorom za obnovu doktrinarnih sadržaja drugoga momenta prvotnoga kršćanskog propovijedanja. Čini se da nije moguće rekonstruirati ono što bi se moglo nazvati tipskim katekizmom prvotne Crkve, kao da je postojala jedinstvena, ustaljena shema poučavanja-nagovora novoobraćenima. Od početaka je sigurno potvrđeno postojanje nedjeljnih liturgijskih sastanaka, na kojima je uvijek bila homilija, tj. komentar biblijskih tekstova koji su se čitali okupljenoj zajednici, s moralnom pozadinom. Najdrevnije svjedočanstvo za to je II. Klementova poslanica, ali i Dj 20,7-12; 1 Kor 16,2 znakoviti su s time u vezi, i svjedoče drevnost te liturgijske ustanove.

Zaključimo jasno: vjera počiva na milosti, ali je vjera uvijek i djelo navještaja. Prvotni navještaj - kerigmu - slijedi sistematska pouka o vjeri i uvođenje u život vjere. To je **mistagoška kateheza**. Kateheza koja se povijesno može slijediti povezana je s katekumenatom. To je proces pouke i "mijenjanja života" prema otajstvima vjere - sakramentima, da bi se onda po njima kršćanin uključio u zajednicu i sam postao aktivan vjernik.

2. KATEHEZA

Katekizam Katoličke Crkve donosi u svom proslavu u četiri točke sljedeće definicije kateheze:

"Vrlo rano nazvano je katehezom sveukupno nastojanje Crkve da ljude učini Kristovim učenicima, da im pomogne vjerovati da je Isus Sin

Božji, kako bi po vjeri imali život u njegovo ime, da ih odgaja i poučava u tom životu i da tako izgrađuje Tijelo Kristovo."

"Kateheza je odgoj vjere djece, mladeži i odraslih, koji posebno uključuje poučavanje kršćanske nauke, na organski i sistematski način, s ciljem da se uvedu u puninu kršćanskog života."

"Kateheza se sastoji - a da se s njima formalno ne poistovjećuje - u stanovitim elementima - s pastoralnim poslanjem Crkve, koji imaju neki katehetski vidik, pripremaju katehezu ili iz nje proizlaze. To je prvi navještaj Evanđelja ili misionarsko propovijedanje, sa svrhom da se pobudi vjera, zatim, istraživanje razloga za vjerovanje, iskustvo kršćanskog života, slavlje sakramenata, ulazak u crkvenu zajednicu, apostolsko i misionarsko svjedočenje."

"Kateheza je tijesno povezana s cijelim životom Crkve. Ne samo geografska rasprostranjenost i brojčano povećanje, nego još više unutarnji rast Crkve, njezino podudaranje s Božjim naumom bitno ovise o katehezi."

3. ETIMOLOŠKO I POVIJESNO ZNAČENJE RIJEČI KATEHEZA

Izraz "kateheza" ne nalazi se u NZ, ali se pojavljuje glagol *odjekivati*, *činiti da odjekuje*, sa značenjem: *poučavati*, *usmeno naučavati*, *pripovijedati* (usp. Lk 1,4; Dj 18,25; 21,21; Rim 2,18; 1 Kor 14,19; Gal 6,6). U tom se smislu kateheza u NZ pojavljuje u neizdiferenciranom obliku, zajedno s drugim izričajima koji označavaju različita očitovanja Službe riječi: *evangelizacija*, *poučavanje*, *proroštvo*, *svjedočenje*, *pobudnica*, itd. (usp. B. Maggioni, *Le funzioni di parola nellesperienza delle comunita neotestamentarie*, u: "Servizio della Parola", 1976, br. 81, 33-44).

Među ovim različitim izričajima moguće je međutim uočiti osnovnu razliku između prvog navještaja ili proglašenja kršćanske poruke s glagolima kao što su: uskliknuti, propovijedati, svjedočiti, i drugog momenta tumačenja i produbljanja vjere, unutar kojega su glagoli: poučavati, razgovarati, predati, izručiti, te već spomenuti. U poslijeapostolsko i patrističko doba kateheza će poprimiti značenje osnovnog poučavanja kršćanske vjere unutar i u okviru institucije katekumenata. Dakle, za one koji pokušavaju živjeti kršćanskim životom pripremajući se za krštenje. U tom smislu nastaju velike i poznate kateheze crkvenih otaca: **krsne kateheze** (prije krštenja) i **mistagoške kateheze** (o sakramentima, za novokrštenike). Poslije nestanka katekumenata, počevši od 5. stoljeća i tijekom cijeloga srednjeg vijeka, nestaje i izraz kateheza. Na njegovo će mjesto doći izraz **katekizam** i glagol **katehizirati**, koji se odnose na uvodnu pouku koja prethodi krštenju, što se često - masovnim krštenjem djece - svodi na pitanja i odgovore predviđene na početku krsnog obreda (usp. Sv. Toma

Akvinski, *Summa Theol.* III, q. 71,4). Za druge oblike poučavanja ili pouke upotrebljavaju se drugi izrazi (kao "*instructio*", usp. Sv. Toma Akvinski., isto ad 3). U moderno doba (16-19. stoljeće) obavljanje katehetske djelatnosti zadobiva nove poticaje i različite denominacije. To je prije svega razdoblje katekizma, shvaćenog kao oblik osnovne i sustavne religijske pouke (usp. glasovite Lutherove, Kanizijeve, Bellarminove, Ripaldinove, Deharbeove i druge katekizme). Govori se međutim i o "*instructio*", "*institutio*", o *nastavi, pouci, nauku*. U zadnjih stotinu godina života Crkve, počevši od posljednje četvrtine 19. stoljeća rađa se i razvija širok pokret obnove katehetske djelatnosti (katehetski pokret!), kao što su: katekizam, religiozna pouka, nastava kršćanskog nauka, religiozna nastava ili nastava religije, katehetska pouka, religijski odgoj itd. U kontekstu ovog obnoviteljskoga pokreta, i u već podmaklo 20. stoljeće, ponovno se pojavljuje drevni i zaboravljeni izraz kateheza, u pažljivom vraćanju bogatstvu izvora, posebno iz apostolskog i patrističkog vremena. Učinjeno je to sa željom da se nadvladaju granice pretežno intelektualističkog i nocionističkog poimanja katehetske djelatnosti. U tom smislu i uglavnom na poticaj francuskog, španjolskog i talijanskog jezika, došlo je do istiskivanja uobičajenih izraza kateheza i katehetski. Naravno, više od te izmjene izraza, zanimljivo je istaknuti ponovno otkriće i ponovno izricanje značenja zadaće kateheze u Crkvi, pomoću izraza koji više govore i više zadovoljavaju.

4. KATEHEZA (POJAŠNENJE IZRAZA)

Potreba pojašnjenja izraza, s obzirom na katehezu, postavlja se iznova gotovo u svakom razdoblju, bilo stoga što se govori o katehezi u odnosu na vrlo različite djelatnosti, bilo stoga što se upotrebljavaju drugi izrazi za označavanje iste katehetske funkcije, bilo, napokon, stoga što je kateheza u odnosu s drugim sličnim crkvenim službama i s njima je povezana. U odnosu na njih nije bilo uvijek lako uočiti razlike. Postavlja se stoga zahtjev pojašnjenja. Pojašnjenje nadasve unutar Službe riječi, u okviru koje se nalazi kateheza. Kao što smo već spomenuli, vrlo je teško na razini Novoga zavjeta jasno odrediti obrise kateheze u odnosu na druge klasične izraze Službe riječi, kao što su: *kerygma*, *Didahe*, *didaskalija*, *homilija*. Netko (usp. A. Retif, 1958) kateheze ponovno svodi na Didahe, kao prvu temeljnu, doktrinarnu i moralnu pouku, koja dolazi nakon prvog navještaja (kerygme) a prije produbljivanja (didaskalije). Još je tradicionalnija, na teološko-pastoralnom području, podjela među oblicima Službe riječi: *evan-gelizacija* (ili kerygma ili misionarsko propovijedanje), *kateheza* (tumačenje i produbljivanje vjere onih koji su već obraćeni) i *liturgijsko propovijedanje* (ili homilija ili propovijedanje zajednice). Tako npr. razlikovanje između kateheze i liturgije koje je samo po sebi opravdano, ne isključuje mnoge uloge koje imaju riječi u liturgiji - štoviše, sama liturgija kao "riječ

vjere" - može se smatrati i zvati istinskom katehezom ukoliko je usmjerena k produblivanju i dozrijevanju vjere. Kateheza se sama po sebi pojavljuje kao čin koji se razlikuje i slijedi nakon navještaja ili evangelizacije. Ako se pod evangelizacijom podrazumijeva navještaj i svjedočenje za evanđelje koje Crkva daje svim svojim djelovanjem i cjelokupnim svojim životom, tada katehezu treba s pravom smatrati dijelom ili vidom evangelizacije (usp. CT, 18). Danas se opravdano ističe potreba da kateheza u svakom slučaju ima evangelizacijsku dimenziju, uzevši u obzir stvarnu situaciju ljudi našega vremena (usp. OKD, 18).

Danas se govori o katehezi u širem i u užem smislu riječi. Npr. između užeg smisla kateheze - kao jednostavnog poučavanja formula koje izražavaju vjeru - i šireg smisla - koji se u dokumentu odlučno zastupa, a koji katehezu smatra općim uvođenjem u život kršćanske vjere (usp. *I La catequesis de la comunidad*, 78-80). Drugi put se, naprotiv, poziva na razlikovanje između šireg i užeg smisla da bi se isključio prvi (kateheza u širem smislu bili bi najrazličitiji oblici odgoja u vjeri posredstvom riječi). I obratno, da bi se isključio drugi (kateheza u vlastitom ili užem značenju riječi, shvaćena kao temeljna i sustavna pouka

vjere ili kao proces uvođenja u kršćanstvo). Ima li se na umu svjedočanstvo povijesti i crkvena svijest, čini se da treba zaključiti kako uz sustavnije i institucionalizirane oblike kateheze, ime "kateheza" zaslužuju i drugi ne toliko sustavni oblici služenja riječi u različitim sredinama i tijekom cijelog života, ukoliko uistinu odgovaraju naravi katehetskog komuniciranja, kao što će se kasnije vidjeti. Da bi se izbjegla neodređena upotreba izraza *kateheza* te tako prouzročio i gubitak njegove samobitnosti, prikladno je dobro razlikovati između kateheze u vlastitom smislu riječi, u velikoj raznolikosti njezinih ostvarenja, i katehetskog vida ili dimenzije koje imaju mnoge druge crkvene službe (dapače po sebi sve crkvene službe): zalaganje, svjedočenje, slavljenje, apostolat i dr. (usp. CT, 18).

Suvremeni katehetski pokret počeo je ponovno vrednovati i često upotrebljavati izraze vezane uz pojam vjera: odgoj vjere ili za vjeru, ili u

vjeri, prenošenje vjere, putovi (itinerariji) vjere i slično. To su izrazi koji se općenito mogu poistovjetiti s pojmom kateheze, čiju žele istaknuti zadaću i narav, posebno u, sada već posvećenom, izrazu "odgoj vjere" (usp. CT, 18; *Poruka sinode iz 1977*, br. 1). U određenim razdobljima i u nekim kulturnim sredinama, izričaj religiozna nastava ili religiozni odgoj praktično je obuhvaćao područje kateheze (kao što su francuski izraz *enseignement religieux* ili njemački *Religionsunterricht*, ili engleski *Religious Education*). Koji puta ti izrazi daju prednost školskoj religioznoj nastavi ili isključivo označavaju taj pojam, bez obzira na to smatra li ga se ili ne katehezom u vlastitom smislu riječi - tako talijanski izraz *insegnamento religioso* ili španjolski *enseñanza religiosa* ili već spomenuti *Religionsunterricht*, i *Religious Education*. Postoje, međutim, i drugi slučajevi, koje treba jedan po jedan proučiti, u kojima se govori o religioznoj nastavi i o religioznom odgoju u očito drukčijem ili čak suprotnom smislu s obzirom na pojam kateheze, ukoliko se naglašava nekonfesionalni ili pretkatehetski odnosno ne-crkveni značaj takvog religijskog pristupa. S druge strane, izraz religiozni odgoj (*formacione religiosa, formation religiuese*) katkad se upotrebljava za nešto što nadilazi katehetsko, tj. daljnje produbljivanje svoga religijskoga ili vjerskog iskustva.

5. DEFINICIJA KATEHEZE

Za daljnja pojašnjenja zadaće i naravi kateheze može biti od velike koristi proučavanje barem nekih definicija ili opisa kateheze što se nalaze u suvremenim katehetskim dokumentima i literaturi. Posebno značenje i pouzdanost imaju neke definicije prisutne u službenim dokumentima crkvenog učiteljstva. Tako npr. saborski izričaj, zatim izraz preuzet iz drugih dokumenata (usp. OKD 17; RdC, 37) iz CD 14, gdje se govori o "catechetica institutio" koja ide za tim da vjera u ljudima preko poučavanja postane živa, svjesna i djelotvorna. Ili pak sinodalni izričaj, koji se također mnogo navodi, po kojemu se kateheza sastoji u sređenom i postupnom odgoju vjere sjedinjenom s trajnim procesom dozrijevanja te vjere (*Poruka sinode iz 1977*, br. 1; usp. Puebla 977). Isto je tako znakovita, i zbog svoje zajedničarske širine, definicija koja se nalazi u OKD, 21: "Unutar pastoralnog rada katehezom nazivamo onaj oblik crkvenog djelovanja koji bilo pojedince bilo zajednice privodi zrelosti vjere" (usp. i CT 18; RdC 30). Mnogi su autori koji predlažu definiciju kateheze. Neki su skupili različite definicije u svrhu objašnjavanja ili dokumentiranja (usp. J. J. Rodriguez Medina 1972, 119-125; F. Coudreau 1978; 157-158; E. Alberich 1986, 59-60; E. Germain 1983, 162-163). Neke izgledaju posebno brižno sastavljene i upotpunjene. Tako npr.: "Pod katehezom se podrazumijeva oblik evangelizacije kršćana, djelovanje crkvene zajednice, djelo Crkve koje prati cijeli život i uvijek je u odnosu s konkretnom ljudskom situacijom, po kojoj su

njezini članovi osposobljeni shvatiti, slaviti i živjeti evanđeosku poruku te aktivno sudjelovati u ostvarivanju te zajednice i širenju evanđelja. Kateheza je shvaćena kao put upoznavanja vjere i kao uvođenje u nasljedovanje Krista. Ona treba poticati kritičku spoznaju, kako bi kršćani bili u stanju sudjelovati u obnovi Crkve i u preobražaju društva u evanđeoskom smislu. Kateheza se dakle predstavlja kao čin odgoja za zrelu vjeru (A. Exeler, *Zur Freude des Glaubens hinführen*, Freiburg, Herder, 1980, 137-138).

"Kateheza je ono crkveno djelovanje, uključeno u proročki pastoral, koje, pomoću pouke objavljenog otajstva, privodi vjeroučenika, dijete ili odrasloga, živoj vjeri i crkvenim obvezama koje se traže od vjere" (J. J. Rodriguez Medina 1972, 125).

Druge definicije koje su također vrlo poznate, predstavile su narav i zadaću kateheze, ističući iskustvenu i antropološku dimenziju: "Pod katehezom podrazumijevamo proces rasvjetljavanja ljudskog bivovanja kao spasonosnog Božjeg zahvata u kojem se otajstvo Krista svjedoči u obliku navještaja riječi sa svrhom da potakne i hrani vjeru te dovede do njezina ostvarivanja u životu" (*Linee fondamentali per una nuova catechesi* / nizozemski katehetski direktorij/ Leumann-Torino, LDC, 1969, 40). "Kateheza se s tog gledišta može ovako definirati: djelovanje po kojem ljudska grupa tumači svoju situaciju, živi je i izriče u svjetlu evanđelja." (J. Audinet, u: *Catequesis y promocion humana* / Međunarodni kat. tjedan u Medellinu, 1968/, Salamanca, Sgueme, 1969, 35).

Navedeni tekstovi znakovito izražavaju ono što bi se moglo nazvati crkvenom suglasnošću o obilježjima kateheze. Ukratko, može se reći da je bit katehetske službe vezana uz trostruki odnos: riječ Božju, vjeru, Crkvu.

"Kateheza je prije svega, služba riječi, pa dakle i služenje evanđelju, komuniciranje kršćanske poruke i navještaj Isusa Krista, središte poruke i najviši izričaj riječi." Božja riječ prema tome predstavlja bitno uporište kateheze, i to u čitavom svojem bogatstvu i zbijenosti, ne samo kao objava istine nego i kao rasvjetljavanje, tumačenje, opomena, obećanje, osloboditeljska poruka. Kateheza je odgoj vjere, crkveno posredovanje u promicanju rađanja i rasta vjere u zajednici i u osobama, sve do njezine zrelosti. I u ovom svom bitnom odnosu kateheza treba imati na umu bogatstvo i sveukupnost vjere kao bitnog stava te, uključujući u svoj dinamizam nadu i ljubav, predstavlja temeljnu os kršćanskoga života; prijanjanje uz Krista, poistovjećivanje s Kraljevstvom, crkvenu pripadnost, zalaganje za svijet itd. Kateheza se u svom bitnom obliku označava i kao djelo Crkve, izričaj crkvene stvarnosti i prijeko potrebna odrednica crkvenog poslanja. Crkvena dimenzija pripada biti katehetskog djelovanja i uobličuje njegove sastavne dijelove; sadržaj, subjekt, metodu, način, djelatni obzor itd. Navedena razmišljanja trebaju dovesti i do nadilaženja svakog skućenog, jednostranog viđenja kateheze, za koju se jednostavno drži da je katehetska pouka, ali ona je i odgojno djelovanje i proces uvođenja. Kateheza prenosi nauk - doktrinu i

znanje - poznavanje, "fides quae", ali je također i nadasve dozrijevanje stavova i prihvaćanje životnog plana, ponutarnjenje, "fides qua". Kao što je potvrdila sinoda o katehezi, kateheza je u isto vrijeme riječ, spomen i svjedočenje (*Poruka sinode*, 1977, br. 7). "Ona neizostavno treba uključiti poznavanje riječi Božje, slavljenje vjere u sakramentima, ispovijedanje vjere u svakodnevnom životu" (isto, br. 11).

6. OBLICI I IZRIČAJI KATEHEZE

Kateheza Crkve ostvaruje se na vrlo različite načine: privatno i javno, spontano i institucionalizirano, prigodno i sustavno. S obzirom na prilike, može poprimiti oblik pouke, poticaja, razmišljanja, svjedočenja, dijaloga, i mnoge druge. Može se ostvarivati u vrlo raznolikim konkretnim djelatnostima: katekumenski itinerariji, priprava na sakramente, tečajevi religijskog odgoja, grupno razmišljanje, slavlja, dramatizacija, radijski i televizijski programi itd. (OKD, 19).

I tipologije kateheze vrlo su različite i odgovaraju različitim načelima razvrstavanja. Neka češća načela su ona koja se odnose na dob. Tako imamo kateheze predškolske i školske djece, adolescenata, mladih, odraslih. Kateheza s obzirom na sredinu u kojoj se održava je: obiteljska, župna, školska, udruženjačka itd. S obzirom na stupanj razvoja ili produbljivanja razlikujemo: kateheze uvođenja, temeljne kateheze, trajne kateheze ili kateheze produbljivanja (usp. a. Liege 1968).

7. KATEHEZA I POSLANJE CRKVE

Za razumijevanje i ostvarivanje katehetske djelatnosti važno je ne samo shvatiti njezinu bit nego i vrednovati njezin smještaj i značenje u okviru sveopćeg poslanja Crkve. To bi trebalo spriječiti neke uobičajene nedostatke katehetske djelatnosti, kao što su izoliranje, navika, isključiva usmjerenost na djecu, jedno-smjerno apsolutiziranje itd. Katehezu treba uključiti i rasporediti u cjelinu crkvenog pastoralnog djelovanja, pa dakle i životno povezati s misionarskom djelatnošću, liturgijom, vršenjem ljubavi i diakonijom, zajedničarskom obnovom itd. Ne smije se

IDEALI U POVIJESTI
BOŽJEG NARODA

SUBOTICA 1985

podcijeniti niti središnjost kateheze s obzirom na crkvenu zadaću. Ako je istina da evangelizaciju danas treba smatrati temeljnim poslanjem Crkve, milošću i vlastitim poslanjem Crkve, njezinim najdubljim identitetom (EN 14), onda valja reći također da je kateheza dio tog istog dostojanstva i važnosti, jer je bitna odrednica uključena u dinamizam evangelizacije. Kateheza se stoga, ukoliko je navještaj i produbljivanje evanđeoske poruke za dozrijevanje vjere i kršćanskog života, nalazi u samom srcu crkvenog poslanja. Ako je odgovarajuća odgojna politika bitni pokretač obnove i preoblikovanja svakog društva, obavljanje katehetske djelatnosti, ukoliko je odgoj i promicanje dozrijevanja vjere, također je osnovni element obnove Crkve, te je kao takvu treba poticati i jačati. Središnjost i važnost katehetske službe u poslanju Crkve objašnjava nedavna svečana potvrda njezina prvenstva u okviru pastoralnog djela:

"Crkva je, u 21. stoljeću pozvana od Boga i od događaja, koji su isto tako Božji pozivi, da obnovi svoje povjerenje u katehetsko djelovanje kao u apsolutno prvenstvenu zadaću svoga poslanja. Pozvana je da katehezi posveti svoje najbolje zalihe ljudi i snaga, ne štedeći truda, napora i materijalnih sredstava kako bi je bolje organizirala i odgojila kvalificirano osoblje. Nije riječ o jednostavnom ljudskom računu, nego o stavu vjere" (CT, 25; usp. *Poruka sinode 77*, br. 4 i 18).

8. ŠKOLSKA I ŽUPNA KATEHEZA

Imajući sve ovo u vidu, katehetsku djelatnost Crkve treba promatrati kao jedno od najvažnijih poslanja, koje Crkva ne smije propustiti. Cjeloviti odgoj u vjeri događa se na svim razinama i u svakom dobu života. Danas se život na skoro svim razinama promatra i proučava sistematski te je stoga stjecanje i znanja i iskustva proces i zadaća koje se ne mogu i ne smiju osloboditi ni obitelji, ni župna zajednica, ni škola, ni društvo.

Što podrazumijevamo pod izrazom školska kateheza ili vjerska pouka u školi? Suvremena škola bi trebala biti obrazovno-odgojna ustanova u kojoj se uvelike događa formiranje kako intelektualno, tako i moralno zrele osobe kroz godine školovanja. Vrlo je opasno školu smatrati samo obrazovnom ili samo odgojnom ustanovom. Škola će kad-tad u temeljnoj reformi morati ponovno premisliti da li dovoljno ispunja svoju dvostruku zadaću: učiteljice i odgojiteljice. Ako pretpostavimo da je škola ono što treba biti, onda na odgoj cjelovite intelektualno-moralne osobnosti spada svakako i duhovni odgoj. Ne niječući autonomiju pojedinim disciplinama, Crkva vjersku pouku s pravom smatra sebi vlastitom i duhovni odgoj svojim vlastitim područjem. Sistem vrednota koji je u suvremenom društvu iz temelja pokoleban mora se vratiti objektivnom redu vrednota. Bez integrativne ugradnje duhovnih vrednota nema realne i prave ljestvice vrednota. Stoga je posve naravno da religijski odgoj bude u službi izgradnje životne prakse

i svjetonazora koji će poštivati onu ljestvicu vrednota koja uistinu omogućuje da čovjek živi cjelovito i sretno. Vjerski odgoj u školi, dakle, ima zadaću ugraditi trajne duhovne vrednote u odgojno-obrazovnom smislu u život mladih, prilagođen uzrastu, mentalitetu i potrebama učenika tako da je više odgojan nego obrazovan, pa s tim i više doživljajan. Zato je vjerski odgoj u školi odgoj za duhovne vrednote a time i za autentične ljudske vrednote. Školovanje je tako proces formacije, odgoja, i osamostaljenja učenika za biranje onih vrednota pomoću kojih se može ostvariti bolja, sadržajnija i suvremenija civilizacija u kojoj je vrhovna norma čovjek, za koga je i Bog postao čovjekom. Zato možemo reći da je osporavanje ili onemogućavanje vjerskog odgoja u školskom odgojnom procesu kršenje naravnog prava čovjeka da na vrijeme i na prikladan način primi kompletnu ponudu odgoja te da je mogne i na mjestu i u okviru rada škole ugraditi u svoj intelektualno-moralni rast. Vjerska pouka u školi ne smije ovisiti o nečijoj dobroj volji jer je to pravo učenika. Dok su maloljetni, za to pravo su odgovorni roditelji. Oni se moraju zauzeti da im dijete primi onaj odgoj, onu kulturu i onu ljestvicu vrednota koja čovjeka, narod i naciju čini prepoznatljivom. Europska kultura, u koju su naši narodi integrirani, nije dijete u povojima i nije kultura od jučer. Ta kultura u koju smo integrirani preko 1.400 godina je kršćanska kultura. Stoga, da bismo mogli ostati u tom kulturnom okruženju, poštujući druge kulture koje se danas susreću u Europi, ostvarujemo svoje pravo, dajući ga i drugima, da se u vlastitoj kulturi i vrednotama, pa onda i u vjeri, prepoznamo kao narod i tako izgradimo zajednicu naroda. Stoga je školska kateheza nezaobilazno mjesto i način kompletnoga rasta u kulturi danas za sutra.

Međutim, kateheza u školi ispunjava onaj prostor i vrijeme i ono poslanje koje škola vrši u odgoju osobe. Neizostavno u procesu odgoja sudjeluje i crkvena zajednica. Crkveni prostor i slavljenje otajstava u samoj zajednici vjernika povlašteno je mjesto doživljaja i rasta u vjeri. Upravo zbog toga škola nikad neće postati u toj mjeri sakramentalna zajednica, jer to po naravi ne može, ali je župna zajednica po naravi sakramentalna. Dakle, odgoj u vjeri, da bi crkvenost jedne zajednice bila prepoznatljiva u cjelokupnom življenju vlastite vjere, napose kroz sakramente i poslanje Crkve, događa se u župnoj zajednici, sukladno s time i kroz župnu katehezu. Stoga je jako opasno govoriti o suočavanju školske i župne kateheze kao o dva različita načina odgoja u vjeri. Nasuprot tome, jedan i drugi se dopunjavaju do te mjere da je vjerojatno nemoguće zamisliti cjeloviti odgoj bez oba vida i razine rasta u vjeri i uključivanja u vjerničku zajednicu.

Ono što se nikada, pa ni ovaj put, ne smije zaboraviti jest uloga obitelji koja nije biološka stanica društva, nego najsavršenija živa stanica u kojoj se događa cjelokupni odgoj i rast osobnosti i komu su škola i župna zajednica samo na pomoć da obitelj izrasta kao najprivilegiranije mjesto odgoja za sve vrednote pa tako i za vjeru. Stoga je ozdravljanje obitelji,

zdravost odnosa u obitelji i njihova vjera jedino pravo tlo procesa odgoja u vjeri pa i za ostale ljudske vrednote. Začuđuje stoga da suvremena obitelj, baš radi toga što je mnogi danas smatraju bolesnom, nema dovoljan osjećaj odgovornosti i zauzetosti da se grčevito bori i surađuje i sa župnom zajednicom, i sa školom na katehetskom planu odgoja djece u vjeri. Naime, vjerska nastava i župna kateheza mogu samo biti pomoć roditeljima u njihovom poslanju koji će onda moći ispuniti onaj dio svoje odgovornosti da odgoje osobe koja će ne samo imati "kruha i ruha", već će ih odgojiti kao kompletnoga čovjeka. Obitelj koja ne odgaja cjelovitu osobnost, na žalost, samo je biološka stanica društva i nikada nije postala ono što je Bog zamislio stvarajući obitelj kao ljudsku zajednicu; koja nije tek rodilište, nego mjesto odgoja cjelovitoga čovjeka. Stoga, situacija našega vremena i nije tako naivna. Ona je dramatski ozbiljna, jer je odgovornost roditelja uvelike poljuljana i obiteljski sklad ranjen do te mjere da je vrlo malo obitelji koje su svjesne potrebe potpunog odgoja djece u obitelji. Bez obitelji, pak, ne može funkcionirati ni društvo ni Crkva. Pozvani su stoga, prvo i najprije, obitelji, onda crkvena zajednica, škola i društvo, da ujedinenim naporom pomognu da što više zdravih obitelji sudjeluje u cjelovitom odgoju djece: i u školskom vjeronauku i u župnoj katehezi, i u svim drugim oblicima crkvenog života, ne bi li sutrašnja generacija bila ljudskija a time i sretnija te dala svoj doprinos za izgrađivanje bolje i ljepše budućnosti u civilizaciji ljubavi.

Kateheza, dakle, i školska i župna su u funkciji odgoja čovjeka. Treba pokušati učiniti sve da napori onih koji se na tom području svojski trude urode plodom suradnje, vrlo odgovorno i konačno pred Bogom, poviješću i savješću učine korak ka ozdravljenju društva.

9. KATEHEZA RAZLIČITIH OBLIKA I DOBI

Ako bi čovjek vjernik mislio da je katehetsko poslanje Crkve napose u Službi riječi samo privilegij jedne dobi, jednoga vremena ili određenog oblika, onda bi vrlo brzo "presušio u vjeri". Naime, katehetsko poslanje Crkve je trajna formacija, odgoj i rast u vjeri. Zato je kateheza ponajprije primijenjena dobi. Tako razlikujemo katehezu za djecu koja se prilagođuje, kako sadržajem tako i načinom i metodikom, uzrastu svake pojedine dobi djeteta i njegovom postupnom rastu u vjeri. Primijenjena kateheza dobi i svim ostalim zahtjevima koja ta dob sobom nosi, zadaća je stručnjaka za katehezu i svih navjestitelja i odgojitelja u vjeri.

Kada se govori o katehezi mladih, ponovno se ima pred očima dob i sve datosti zahtjevne mladenačke dobi: psihološke, sociološke, društvene i, jasno, najviše vjerničke potrebe mladenačke dobi.

Kateheza za odrasle je specifično primijenjena vremenu, staležu i potrebi onih kojima je namijenjena. Tako se razlikuje kateheza pripravnika za brak, kateheza mladih bračnih drugova, kateheza roditelja, kateheza

samaca, kateheza staračke dobi, bolesnika i osamljenih. Svakoj dobi je potrebna kršćanska pouka u svjetlu onoga što oni doživljavaju kao kršćansko iskustvo, a Krist po Crkvi nudi svjetlo spoznaje i milost života određenom uzrastu, za tu dob, za te probleme i za tu razinu kršćanskoga življenja. Kateheza je dakle trajni proces pouke i rasta u vjeri, koja u obitelji ima obiteljska obilježja a u školi školska obilježja. U odrasloj dobi služi se načinom koji je primjeren vjerskoj formaciji odraslih, do onoga načina kako se katehetski Službom riječi pomaže bolesnicima u nošenju križa osame i bolesti.

Nabrojimo samo neke od oblika koji su u skoro svakoj našoj zajednici katehetski ostvarivi, kao što su: **obiteljski susreti, tribine, biblijska predavanja, kružoci, obiteljski pastoral, pastoral bolesnika**, itd.

U ovom izlaganju htio sam pokazati širinu i dubinu poslanja Crkve u jednom od služenja čovjeku a to je navještaj Riječi. Kao što je navještaj trajan, tako i odgovor vjere mora biti trajan a jedini plod koji bi trebao katehetsko djelovanje polučiti jest trajni rast u vjeri - do punine susreta s Bogom, licem u lice.

LITERATURA

1. Jeruzalemska Biblija, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2001.
2. Biskupi Jugoslavije, RADOSNO NAVIJEŠTANJE EVANĐELJA I ODGOJ U VJERI, Temeljne smjernice o obnovi religioznog odgoja i kateheze, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1983.
3. Kateheza, Časopis za vjeronauk u školi i katehezu, broj 4/1998, Katehetski salezijanski centar, Zagreb, 1998.
4. Gaetano Gatti, Katehetska zadaća obitelji u suvremenoj crkvi, Katehetski salezijanski centar, Zagreb, 1981.
5. Vijeće biskupskih konferencija Europe, Evangelizirati "sekulariziranu" Europu, Šesti simpozij evropskih biskupa Rim 7-11. listopada, 1985., Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1986.
6. Marko Pranjić, Religijsko-pedagoško katehetski leksikon, Katehetski salezijanski centar, Zagreb, 1991.
7. Katekizam Katoličke Crkve, HBK, Glas Koncila, Zagreb, 1994.

JA LJUBIM

Ja ljubim zemlju Bačku i u njoj rodni kraj.
Tu plodnu tihu ravnicu, u šumi salaš taj.
Ja ljubim narod hrvatski, što vrijedno živi tu
Oca i milu majčicu, sestrice i braću.

Ja ljubim rosu proljetnu biserom prostrt sag.
Cvrčak u travi i zapad grimizni mi je drag.
To žarko ljeto ljubim ja, vitki zaruđen klas
kroz ustalasaloo more žita, sićušne ševe glas.

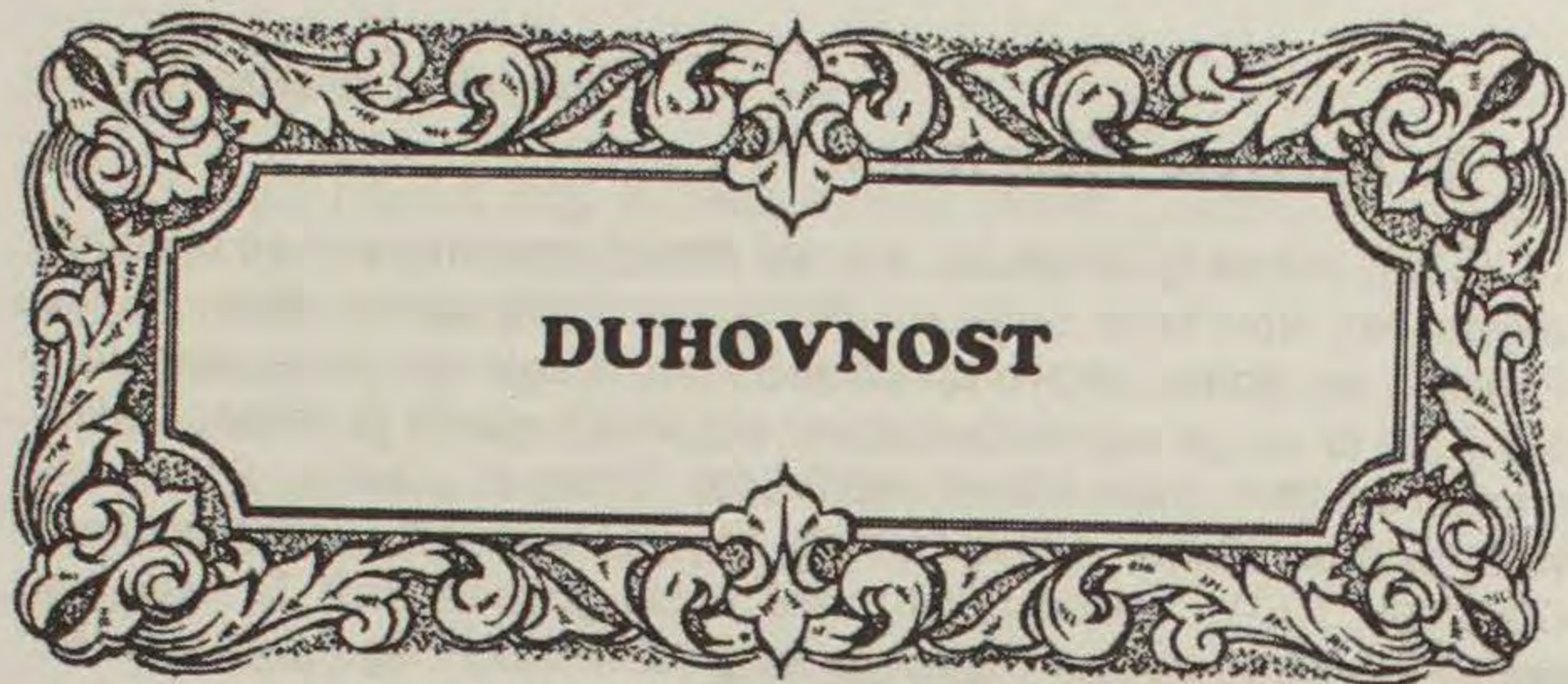
Ja ljubim magle jesenje list po list kada pada žut
Kroz svu prolaznost zemaljsku u vječnost moj je put.
Ljubim kad zima snježna, čistoćom bijelom sja,
a duge njive pod velom tim, pogledom mjerim ja.

Ja ljubim sve što živi tu - leptire, ptičicu
i selo s niskim kućama, na brijegu crkvicu.
Ljubim u jutro nedjeljno svečani onaj čas,
stazicu preko polja što molitvi vodi nas.

Marija Vujković Lamić

DUHOVNOST

Andrija Anišić

SVE JE MILOST

"Sve je milost", riječi su s. Karmele Jukanović, karmelićanke, koje je meni i još nekim mojim kolegama bogoslovima često ponavljala kad smo posjećivali sestre u Kloštar Ivaniću. Moram priznati, ta je rečenica, koju sam toliko puta iskusio istinitom i za vrijeme svog studija, umnogome utjecala na formiranje moje svećeničke osobnosti. Naravno, da mi je u tom smislu traktat o milosti na studiju teologije bio posebno drag. Zato sam za našu ovogodišnju *Subotičku Danicu* odlučio pisati upravo o milosti. Tim više što je i Papa u svom pismu "*Ulaskom u novo tisućljeće*" u dijelu u kojem govori o "programu" za novo tisućljeće uvrstio i podnaslov "Primat milosti". Želim ovom prigodom s radošću istaknuti da mi je ovo u *Subotičkoj Danici* 23. članak. U ovim člancima uvijek sam pokušavao pisati o nečemu što je za moj duhovni život bilo vrlo značajno, a što je, dakako, važno i za život svakog kršćanina. U ovom članku ću najprije prikazati što o milosti piše u Bibliji, služeći se *Rječnikom biblijske teologije* (u navodima RBT). Zatim ću prenijeti Papine riječi o "primatu milosti" iz njegovog apostolskog pisma "*Ulaskom u novo tisućljeće*", br. 38. I naravno, na koncu ću pokušati reći što za mene znači milost. Ono što sam smatrao osobito važnim naveo sam doslovno uz naznaku broja stupca u Rječniku. Naravno da i navode iz Svetog pisma označavam standardnim oznakama.

1. Značenje riječi milost

Riječ milost (grčki *kharis*; latinski *gratia*) spominje se već u Starom zavjetu. No, Novi joj je zavjet utvrdio smisao i dao joj svu njezinu širinu. "Poslužio se njome upravo da obilježi novo stanje što ga je uspostavio Isus Krist te da ga suprotstavi staroj ekonomiji: njome je ravnao Zakon, a novim stanjem ravna Milost" (RBT, 543). O tom su pisali sv. Pavao i sv. Ivan: "Uistinu, Zakon bijaše dan po Mojsiju, a milost i istina po Isusu Kristu" (Iv 1,17); "Valjda grijeh neće vama gospodovati! Ta niste pod Zakonom nego pod milošću!"

(Rim 6,14).

Milost je Božji dar. U tom daru sadržani su i svi drugi darovi, tako da je sv. Pavao mogao uskliknuti: "Ta on ni svog Sina ne poštedje, nego ga za sve nas preda! Kako nam onda s njime neće sve darovati?" (Rim 8,32).

Milost je "dar što zrači iz darežljivosti darovatelja i obavlja tom darežljivošću stvora koji ga prima. Bog daje iz milosti, a onaj koji prima nalazi pred njim milost i milje" (RBT, 543).

Hebrejska i grčka riječ za milost označuju izvor dara i učinak dara. Hebrejsko "hen" - znači naklonost, dobrohotnost neke visoke ličnosti koju ne duguje onomu komu je iskazuje. Znači i konkretno svjedočanstvo takve naklonosti onoga koji iskazuje milost. Primatelj, pak, "nalazi milost". "Hen" znači i ljupkost koja privlači pogled i zadržava naklonost.

Grčka riječ "kharis", suprotno hebrejskoj riječi, najprije znači blistavu zavodljivost ljepote, onda najnutarnije zračenje dobrote, te darove koji svjedoče o toj darežljivosti.

2. Milost u Starom zavjetu

Milost je u Starom zavjetu prisutna kao obećanje i kao nada. Pojavljuje se na raznim mjestima i pod raznim nazivima "ali uvijek sjedinjujući Boga koji daje i čovjeka koji prima" (RBT, 544).

a) Milost u Bogu

U knjizi Izlaska Bog je sebe opisao ovako: *"Jahve, Jahve, Bog milosrdan i milostiv, spor na srdžbu, bogat ljubavlju i vjernošću"* (Izl 34,6). Milost u Bogu sadržana je u mnogim izrazima:

- milosrđe prignuto nad bijedom (hen)
- nesebična vjernost svojim (hesed)
- nepokolebiva čvrstina u ispunjavanju obaveza (emet)
- nježnost srca i privrženost cjelokupnog bića prema ljubljenima (rahamim)

- neiscrpiva pravednost (sedeq), koja ima moć svim svojim stvorovima osigurati potpuno pravo i ispuniti sve njihove težnje.

Bog je izvor radost i mira, a oni su učinak njegove milosti. Lijepo to opisuju psalmi. *"Kako li je dragocjena dobrota tvoja, pod sjenu krila tvojih ljudi se sklanjaju; site se pretilinom Doma tvojega, potocima svojih slasti ti ih napajaš"* (Ps 36,8 sl.). A psalmista u četvrtom retku psalma 63. kliče: *"Ljubav je tvoja bolja od života"*.

Život je čovjekova najveća dragocjenost, ali milost Božja može biti život bogatiji i puniji od svega našeg doživljavanja.

b) Očitovanje Božje milosti

Mudri Sirah zapisao je da se Božja darežljivost izlijeva na svako tijelo (usp. Sir 1,10). Milost nije Božje blago koje se ljubomorno čuva, nego se velikodušno razdaje. Da je to tako potvrđuje izabranje Izraela. Izrael ničim nije zaslužio tu milost (usp. Pnz 7,7; 9,4; 8,17). To je nezasluzeni dar obećan njihovim ocima i čista Jahvina ljubav (usp. Pnz 7,8). Znak milosti Boga vjernoga, koji čuva svoj savez i svoju ljubav (Pnz 7,9) jest "obećana zemlja" koju su primili sa svim njezinim bogatstvom i bez ikakve muke i truda.

"Ta nezasluzena dobrota nije bez svrhe, ne rasipa naslijepo bogatstva s kojima ne zna što bi. Svrha izabranja jest savez; ljubav koja izabire i daje jest čin spoznanja, ona se navezuje na onoga koga odabire i očekuje od njega odgovor, zahvalnost i ljubav... Božja milost hoće sudionike, hoće razmjenu, zajedništvo" (RBT, 545; usp. Pnz 6).

c) Božja milost nad Božjim izabranicima

Učinak Božje darežljivosti na čovjeka najbolje izražava riječ "blagoslov". *"Blagoslov je mnogo više od neke vanjske zaštite, on kod onoga koji ga prima podržava život, radost, puninu snage, blagoslov između Boga i njegova stvora. Blagoslov između Boga i njegova stvora"*

uspostavlja osoban susret, čini da na čovjeku počiva Božji pogled i osmijeh, bljesak Božjeg lica i Božje milosti" (RBT, 545). Zsigurno, nešto najljepše što možemo poželjati čovjeku jeste ono što je zapisano u knjizi Brojeva. Taj odlomak čita se u liturgiji na Novu godinu:

**"Neka te blagoslovi Jahve
i neka te čuva!
Neka te Jahve licem svojim obasja,
Milostiv neka ti bude!
Neka pogled svoj Jahve svrati na te
I mir ti donese."**

(Br 6,24-26)

Blagoslivljati je Očeva zadaća. Bog Otac gradi sudbinu svoje djece i zato je povijest Izraela, povijest blagoslova namijenjenog narodima: "Blagoslivljat ću one koji te blagoslivljali budu... sva plemena na zemlji tobom će se blagoslivljati" (usp. Post 12,3).

"Božja je milost očinska ljubav, ona stvara sinove. Budući da je to blagoslov Boga svetoga, veza što se njime uspostavlja s izabranicima veza je posvećenja. Izabranje je poziv na svetost i obećanje posvećenog života" (RBT, 545-546). Pisac Levitskog zakonika zapisao je Jahvine riječi upućene Mojsiju: "Govori svoj zajednici Izraelaca i reci im: Sveti budite! Jer sam svet ja, Jahve, Bog vaš" (Lev 19,2; usp. Izl 19,6; Iz 6,7).

Međutim, Izrael, komu je darovana ta milost i taj poziv ne daje sinovski odgovor Bogu: *"Čujte riječ Jahvinu sinovi Izraelovi... Nema više vjernosti, nema ljubavi, nema znanja Božjega na zemlji, već proklinjanje i laž, ubijanje i krađa, preljub i nasilje..."* (usp. Hoš 4,1 sl.). Jeremija prorok upućuje oštar prijekor Jeruzalemu: *"Kao što iz studenca izvire voda, tako iz njega opačina izvire"* (Jr 6,7).

No, ovakvo ponašanje Izraela ne može Boga odvratiti od namisli da ih učini svetima. On će im snagom Duha stvoriti novo srce (Hoš 2,21; Jr 31,31). Tako će Jahve očitovati svoju vlastitu pravednost u svijetu: *"Rosite, nebesa, odozgo, i oblaci, daždite pravednošću. Neka se rastvori zemlja da procvjeta spasenje, da proklija izbavljenje! Ja, Jahve, stvaram sve"* (Iz 45,8; usp. 51,6).

3. Milost Božja objavila se u Isusu Kristu

Božja darežljivost prema ljudima dosegla je svoj vrhunac u sinu koji nam je darovan (usp. Rim 8,32). *"Izvor je tog čudesnog čina u onom slijevanju nježnosti, vjernosti i milosrđa kojim je Jahve definirao sam sebe, a kojemu će Novi zavjet dati karakteristično ime: milost, kharis"* (RBT, 546). Kad se nekome želi milost Božja, onda mu se želi nešto najviše. Stoga gotovo sve apostolske poslanice započinju tom željom, tim pozdravom.

Sv. Ivan je pisao u svom evanđelju da nam je u Kristu došla "milost i istina" (usp. 1,17). Kao što smo spoznali da je Bog ljubav (1 Iv 4,8 sl.), tako smo u Isusu spoznali da je sve što je Bog učinio i što čini čista milost. Sv. Pavao, "doctor gratiae", napisao je o tom divne riječi: *"Pojavila se doista milost Božja, spasiteljica svih ljudi. Ali kad se pojavila dobrotivost i čovjekoljublje Spasitelja našega, Boga, on nas spasi ne po djelima što ih u pravednosti mi učinismo, nego po svojem milosrđu..."* (Tit 2,11; 3,4-5).

Sinoptička evanđelja, dakle Matej, Marko i Luka, ne upotrebljavaju riječ milost, ali je pretpostavljaju. Tako je Isus za Mateja vrhunski Očev dar, za nas predan (21,37; 26,28). *"S druge strane, Isusova osjetljivost za ljudsku bijedu, njegova ganutost pred patnjom izraz su one nježnosti i milosrđa kojima je sebe definirao Bog SZ"* (RBT, 547).

4. Nezasluženost milosti

Prastara je definicija milosti da je ona "nezasluženi Božji dar". Božja milost je tajna otkupljenja, ali je i pojedinac i zajednica primaju na konkretan način: *"Dare pak imamo različite po milosti koja nam je dana..."* (Rim 12,6). Makedonske Crkve primile su milost darežljivosti:

"Priopćujemo vam, braćo, milost Božju koja je dana crkvama makedonskim: unatoč mnogim kušnjama i nevoljama izobilna njihova radost i skrajnje siromaštvo preli se u bogatstvo darežljivosti" (2 Kor 8,1-2). Filipljanima je darovan dio Pavlove milosti apostolata: "... Ta ja vas nosim u srcu jer u okovima mojim i u obrani i utvrđivanju evanđelja svi ste vi suzajedničari moje milosti" (Fil 1,7). Apostolat je najveća milost koju je Pavao primio i pomoću te milosti on je zaslužio naziv najvećeg misionara svoga doba. U uvodu poslanice Rimljanima svjedoči da je pozvan za apostola i da je od Gospodina primio "milost i apostolstvo" navješćivati evanđelje i privoditi k vjeri sve pogane (usp. Rim 1,1-8). On je svjestan svoje uloge, ali također i da drugi moraju biti dionici milosti apostolstva: "Po milosti Božjoj koja mi je dana ja kao mudri graditelj postavih temelj, a drugi naziđuje..." (1 Kor 3,10; usp. Gal 1,15; Ef 3,2).

Karizme su raznolike, ali Božji izbor je najbitniji. Taj izbor čini nas dionicima spasenja i posvećuje nas za određeno poslanje. Pišući Galaćanima Pavao se čudi što su od Onoga koji ih je pozvao na milost Kristovu brzo prešli na neko drugo evanđelje (usp. Gal 1,6) a Timoteja hrabri da hrabro podnosi protivštine zbog evanđelja jer navješćivanje evanđelja je sveti poziv koji nisu primili po svojim djelima nego "po naumu i milosti koja nam je dana u Kristu Isusu..." (usp. 2 Tim 1,9 sl.; usp. Gal 2,8 sl.).

"Prema Pavlu, ta iskonska nezasluženost izabranja (Rim 11,5) ostat će biljegom cjelokupnog kršćanskog života. Spas je Božji dar, a ne plaća zaslužena radom (Rim 4,4); 'jer inače milost ne bi više bila milost' (Rim 11,6)" (RBT, 547). Božja milost nema smisla ako se ona može djelima zaslužiti. "Nezasluženost izabranja" još je jasnija u konkretnim slučajevima. Bog, naime, izabire i neprijatelja, iskazuje pomilovanje i onom koji je osuđen: "Doista, dok mi još bijasmo nemoćni, Krist je, već u to vrijeme za nas bezbožnike umro... A Bog pokaza ljubav svoju prema nama ovako: dok još bijasmo grešnici, Krist za nas umrije... ako se s Bogom pomirismo po smrti Sina njegova dok još bijasmo neprijatelji, mnogo ćemo se više, pomireni, spasiti životom njegovim" (usp. Rim 5,6-10). Božja darežljivost nadilazi sve granice. "Ali gdje se umnožio grijeh, nadmoćno izobilova milost" (Rim 5,20). Milost, nadalje, otvara neiscrpivo bogatstvo Božje darežljivosti i izlijeva je bez računanja (vidi: Ef 1,7; 2,7; 2 Kor 4,5; 9,14). Naše jamstvo da će nam Bog sve darovati mora biti svjest da nam je darovao svoga Sina!

5. Plodnost milosti

U svojoj prvoj poslanici Korinćanima Pavao izrijeком veli da milost nije "besplodna" (1 Kor 15,10). Milost je ona koja vjeri daje nadahnuće i snagu za djelovanje, da očituje svoju snagu ljubavlju: "Uistinu, u Kristu

Isusu ništa ne vrijedi ni obrezanje ni neobrezanje, nego - vjera ljubavlju djelotvorna" (Gal 5,6). Milost je i kod apostola nepresušan izvor djelatnosti (usp. Dj 14,26; 15,40), a Pavao je ono što jest upravo po milosti: "Milošću Božjom jesam što jesam i njegova milost prema meni ne bijaše zaludna; štoviše, trudio sam se više nego svi oni - ali ne ja, nego milost Božja sa mnom" (1 Kor 15,10).

"Budući da je milost osnova preobražaja i rada, ona zahtijeva neprestanu suradnju. Imajući ovu službu..., ne malaksavamo (1 Kor 4,1), uvijek budni u pokoravanju milosti (2 Kor 1,12) i u tome da joj se odazovemo (Rim 15,15; usp. Fil 2,12 sl.). Milost nikad ne ponestaje, ona je uvijek dostatna, pa i u najgoroj bijedi, jer upravo tada izbija njezina moć (2 Kor 12,9)" (RBT, 548).

Milost stoga znači rođenje na nov život, kako govori sv. Ivan, na život Duha koji pokreće Božje sinove, kako veli Pavao: "Svi koje vodi Duh Božji sinovi su Božji. Ta ne primiste duha robovanja da se opet bojite, nego primiste Duha posinstva u kojem kličemo: Abba! Oče!..." (usp. Rim 8,14-17). "Kršćanin je pozvan da bude u Kristovoj milosti" (Gal 1,6), "u njoj je udomljen" (Rim 5,2), "živi pod njenom vladavinom" (Rim 5,21; 6,14). Život u milosti je "život" u potpunosti. To je novi život onih koji su suuskrsnuli s Kristom (Rim 6,4 sl.). I Ivan će reći da je milost Kristova životni dar (Iv 5,26; 6,33; 17,2).

*"To iskustvo života jest iskustvo Duha Svetoga. Vladavina milosti vladavina je Duha" (RBT, 549). Snagom Duha, odnosno milosti, čovjek pobjeđuje grijeh (Rim 6,14; 7,6) te donosi plodove posvećenja, mile Bogu, koji mu mogu osigurati vječni život (usp. Rim 6,22; 7,4). Duh Sveti, kao najviši Božji dar, susvjedok je s našim duhom, da po milosti doista postajemo djeca Božja koja mogu klicati "Abba" - "Oče" (Tatice!) (usp. Rim 8,16). Milost proizvodi opravdanje: "Svi su zaista sagriješili i potrebna im je slava Božja; opravdani su besplatno, njegovom milošću po otkupljenju u Kristu Isusu" (Rim 3,23). A po opravdanju pred Bogom možemo biti ono što on od nas očekuje, tj. sinovi pred svojim Ocem. Sv. Ivan je to izrazio ovim riječima: "Gledajte koliko nam je ljubav darovao Otac: djeca se Božja zovemo i jesmo... Ljubljeni, sad smo djeca Božja i još se ne očitova što ćemo biti. Znamo: kad se očituje, bit ćemo njemu slični jer vidjet ćemo ga kao što jest" (3,1-2; usp. Rim 8,14-17). I "tada, otkrivajući u Božjoj milosti izvor svakog Božjeg čina, kršćanin nalazi i pravi stav prema ljudima, stav istinskog ponosa što se ne hvali time da posjeduje ma što, već time da je sve primio po milosti, a ponajprije pravednost" (RBT, 549). Pavao rado povezuje riječi **ponos** i **milost**. Kad opisuje Abrahamovu vjeru, onda veli da se on njome može dičiti jer je bila djelotvorna i "uračuna mu se u pravednost". I dodaje da onomu koji ima djelotvornu vjeru milost nije plaća, nego dug. No, Bog opravdava i bezbožnika koji povjeruje, iako nema konkretnih djela te navodi*

Davidove riječi: "Blaženi oni kojima je zločin otpušten, kojima je grijeh pokriven! Blago čovjeku komu Gospodin ne ubraja krivnju" (usp. Rim 4,1-7). Kad se Pavao mučio sa svojim slabostima i molio Gospodina da ga oslobodi te muke, čuo je utješne Gospodinove riječi: "Dosta ti je moja milost jer snaga se u slabosti usavršuje" (2 Kor 12,9).

"U Božjoj milosti čovjek uspijeva ostvariti samoga sebe" (RBT, 549).

6. Primat milosti

U trećem dijelu svog Apostolskog pisma "Ulaskom u novo tisućljeće", upućenom episkopatu, kleru i vjernicima na završetku Velikog jubileja 2000. papa Ivan Pavao II. iznoseći "program" kršćanskog života u trećem tisućljeću, govori među ostalim i o primatu milosti. Budući da je u rubrici "Papine riječi" i taj dio u cijelosti naveden, ja ću ga samo prokomentirati, uz poneki navod. Važno je uočiti da Papa na "primat milosti" gleda kao na bitno načelo kršćanskog pogleda na život. On upozorava kako kršćani pojedinci pa i pastoralni djelatnici ponekad misle da sve ovisi o njihovom radu. Istina je da moramo surađivati s milošću i u tu suradnju uložiti sve svoje sposobnosti. No, "teško nama ako zaboravimo da bez Krista ne možemo učiniti ništa" (usp. Iv 15,5), kaže Papa.

Kad u pastoralnom djelovanju na to zaboravimo, onda dolazi do frustracije, slične onoj koju su doživjeli apostoli nakon neuspješnog ribolova: "Svu smo se noć trudili i ništa ne ulovismo" (Lk 5,5). Slijedila je tada Isusova riječ: "Izvezi na pučinu" i Petrovo pouzdanje u njegovu riječ: "Na tvoju riječ bacit ću mreže". Doživljaj neuspjeha, nemoći je "trenutak molitve, vjere, dijaloga s Bogom, radi otvaranja srca valu milosti i prijanjanja uz Kristovu riječ, da kroz nas prođe sa svom svojom moći", ističe Papa. I moli nas da i njemu, kao Petrovu nasljedniku, dopustimo da pozove Crkvu, na početku novog tisućljeća, "na taj čin vjere koji se izražava u obnovljenoj molitvenoj zauzetosti".

Uvijek sam se divio vizijama ovoga Pape. On nazire "novo proljeće kršćanstva" kojemu se već vidi početak. On vidi ljepšu budućnost i gleda civilizaciju ljubavi. On to može, jer izvanredno surađuje s milošću. Odnosno, on to može jer je s Kristom sve moguće. Jer, "tko ostane u meni i ja u njemu, taj donosi mnogo roda" (Iv 15,5), rekao je Isus. Papa u to vjeruje i zato očekuje "mного roda".

7. Zamilovani u Ljubljenome

Tumačenje Pavlovog kristološkoga himna u prvom poglavlju poslanice Efežanima bila mi je jedna od najmilijih lekcija. Profesor, p. Bonaventura Duda, tražio je da ga dobro prostudiramo te da napišemo (ne prepíšemo!) njegovu analizu. Žao mi je što nisam sačuvao ono što sam tada pisao. Ima tomu već dvadesetak godina. No, sigurno je da mi je taj himan još uvijek izuzetno drag. Sa slašću ga čitam, odnosno molim svakog ponedjeljka u Časoslovu. U hrvatskom prijevodu knjige Maxa Zerwicka nazvan je on: "Milosni Božji blagoslov". Iz toga himna želim se zadržati na koncu ovog mog izlaganja na retku 5,6 i 7:

**... u ljubavi nas predodredi za posinstvo,
za sebe,
po Isusu Kristu,
dobrohotnošću svoje volje,
na hvalu Slave svoje milosti.
Njome nas zamilova u Ljubljenome
u kome, njegovom krvlju,
imamo otkupljenje,
otpuštenje grijestupa,
po bogatstvu njegove milosti.**

Zbilja, dok razmišljam o ovom himnu mogu se osjetiti Božjim miljenikom, njegovom "mazom". On je i mene, u ljubavi predodredio - za sebe!, dobrohotnošću svoje volje! Sve ljepši i ljepši, sve snažniji i snažniji izrazi. I to čini po svom Sinu Isusu Kristu. Dakle, sinovi smo u Sinu i po Sinu i sa Sinom. Razlog, pak, toj ljubavi i dobrohotnosti Božjoj jeste da budemo na "hvalu Slave" njegove milosti. Zanimljivo. Bog

čini za svoju slavu. Da, on je Bog! I sve što čini je očitovanje njegove Slave. A mi? Kad mi činimo onda moramo činiti njemu na slavu! I to će biti naša slava! Uživam u spoznaji da je smisao mog postojanja slaviti Gospodina, biti živa Božja slava u svijetu; biti *"na hvalu Slave njegove"* (Ef 1,12). I kad to jesam onda sam ostvaren, onda jesam, onda sam potpuno sretan!

Milošću smo zamilovani u Ljubljenome! Neizmjerni, neshvatljivi i nedohvatljivi Bog snizuje se do nas. Miluje nas! Dariva nam svoju milost - u Ljubljenome! Krist - ljubljeni Božji sin je u središtu. On je zapravo darovana nam milost, poosobljena milost. *"Bog je tako ljubio svijet te je dao svoga sina Jedinca..."* (Iv 3,16). Božje darivanje milosti nama koštalo ga je njegova Jedinca. Divan je Bog. Hvala mu. Ono što je Boga "koštalo" nama je na korist. Bog u nama gleda crte svoga ljubljenog Sina. "Zamilovani u Ljubljenome" - i mi smo mili Bogu, Ocu, kao Isus. O, kako smo ljubljeni! Ljubljeni, i krvlju ljubavi otkupljeni. Možda nam je "Krv Kristova" postala nečim običnim, jer je toliko puta spominjemo. No, valja misliti: "krv što teče je život što otječe"! Upravo tom krvlju smo zamilovani, ljubljeni, otkupljeni. Ne zazivamo uzalud u litanijama: "Krv Kristova, cijeno našega spasenja". Krvlju otkupljeni, ljubavlju pomilovani, milošću zagrljeni - to smo mi! "Po bogatstvu njegove milosti" su naši prijestupi otpušteni, te smo postali milje Božje, postali smo "novo stvorenje".

I sve je to Bog učinio, po svom ljubljenom Sinu, da bi nama *"obznanio Otajstvo svoje volje"* (Ef 1,9). To što nam je Bog pružio uvid u to otajstvo jest milost. A to Otajstvo Božje volje je: Krist ima biti glava svega. To je Božji naum odvijeka. Krist svemu daje smisao i pravo na opstanak. On sve objedinjuje, svemu daje nutarnji sklad. Darujući nam spoznaju smisla svijeta Bog nam je darovao "svu mudrost i razumijevanje": mudrost koja otkriva duboki smisao svega; i razumijevanje, to jest pronicljivost kojom umijemo dosljedno urediti svoj život. Mi, dakle, trebamo surađivati u velikom Božjem djelu. *"Neka u našem malom svijetu Krist bude glava što svemu daje život, on neka svime upravlja, sve osmišljuje, on neka bude središte što sve objedinjuje i sve drži na okupu"* (M. Zerwick, str. 24).

Pohvala Milosti

Kako da ne hvalim Milost! Po njoj postojim. Po njoj sam ljubljeni Božji sin. Po njoj sam Isusov svećenik... O, zar da i meni u dio pade da budem na hvalu Slave njegove milosti?! Doista, neshvatljiva je ta milost Božja. Mene, baš mene?! Mene grešnog, slabog.... Ovakvog kakav jesam, On je htio, On predodredio da budem na hvalu Slave njegove. Da, htio bih to jako, jako! Htio bih Te, Gospodine, slaviti i hvaliti cijelim svojim bićem, svime što jesam i što radim. Pa, ipak - često nije tako. Ali, i

onda ruka me Tvoja pridigne, pomiluje... I onda mi kažeš utješne riječi, kao i Pavlu: Idi! Naprijed! Dosta ti je moja milost. Snaga se u slabosti očituje...

Nauči me, Gospodine, i daj mi svoju milost da se i ja znam hvaliti svojim slabostima, te se u meni nastani Tvoja snaga. Tvoja snaga mi treba da činim ono što je Tvoja volja, Gospodine. Tvoja milost mi treba da unesem dio neba u svoje susrete s ljudima, miljenicima Tvojim. Tvoja milost mi treba da bi ljudi u meni prepoznali Tebe, a u mojim djelima Tvoju ljubav. Tvoja snaga mi treba da mogu odoljeti zamkama Zloga i činiti samo, samo ono što je Tebi milo... Da, razumijem. Ta milost je u meni. Zamilovao si me u Ljubljenome i nikad me nećeš "odmilovati". Da, mogu naprijed. I hoću. I mogu poticati sve, i moleći pjevati:

*Milost, koja sve vodi nas
Daje snagu i mir.
Oživjela je život moj;
Bijah slijep,
A sada vidim!*

*Vrijeme teče,
Prolazi sve,
Milost nam, Bože, daj
Da živeći ne umremo,
Da svjetlo budeš nama!*

*Sve pjesme naše za Te su
I molitve naše.
Spasi, o Oče, narod svoj,
NEK MILOST VODI NAS!*

Literatura:

1. Rječnik biblijske teologije, KS, Zagreb, 1980.
2. Ivan Pavao II., *Novo Millennio ineunte - Ulaskom u novo tisućljeće*, KS, Zagreb, 2001.
3. Max Zerwick, *Poslanica Efežanima*, KS, Zagreb, 1974.

PROBUDI SE U KUTU

O preljo, isprela si nam naše drago ime,
ljubav materinsku ulila u naše grudi,
odnjihala nas draga prolića i ciče zime -
proštenja, pričesti, krizme i - dobri ljudi.

O preljo, isprela si nam i našu sudbinu,
komad džočā bila, ravnicu i polja zlatna,
zagledani u našu Vilu, u dragu Domovinu,
u ova žita, naših pređa sukнена platna.

O preljo, isprela si nam osmijeh i radost,
uz tebe sačuvali divan, uz Isukrsta viru,
ona nam dala nadu, a mi njoj svoju mladost -
nikom sudili, jer imali smo ljudsku miru.

O preljo, isprela si nam za barjak niti,
mojeg roda srebro jest ljudska dobrota,
stoga mi jesmo i mi smo morali biti -
ures našem rodu dragom tolika ljepota.

O preljo, slušamo kako se tvoje srce vrti,
vreteno je sakupilo tolike naše ruke,
prohujao je s vitrom ovaj život škrti -
al imamo uvijek srca svoga zavičajne luke.

O preljo, zaustavi za bolje dane vlak,
i našoj dici treba što svoj dici svita,
nije dovoljno samo: sunce, voda i zrak -
već da nestane s obzorja što davi i smeta.

O preljo, u papirima o jednakosti piše
a mi bi da ona živi i ode među nama,
uz našu vridnoću da raste, cvata i diše -
a ne da nas vara, pokrštava i slama!

Josip Brdarić, Sonta

(Drugonagrađena pjesma na Velikom prelu 2001.)

EUROPA I KRŠĆANSTVO

Dragoj sestri Gizi (1934-2000)

Uvod

Padom komunizma u zemljama Srednje i Istočne Europe 1989. godine, narodi tih zemalja konačno su dobili mogućnost da slobodno stvaraju svoju budućnost na načelima demokracije i zajedničkog dobra, u suradnji s drugim naprednim narodima Europe. U Hrvatskoj, Sloveniji, Mađarskoj, Češkoj, Slovačkoj, Poljskoj i drugim bivšim komunističkim zemljama Europe već niču novi oblici demokracije koji pružaju nadu da će se promijeniti njihove vrlo krhke političke i društvene prilike opterećene naslijeđem nepravdi i mržnje te ekonomije u rasulu. Tim se zemljama nedavno pridružila i SR Jugoslavija.

Sada se u spomenutim zemljama živo raspravlja o ulasku u Europsku uniju koja se zamišlja kao raj zemaljski beskrajnog užitka i blagostanja. Štoviše, sve te zemlje stavljaju preda se kao prvi povijesni cilj što prije ući u Europsku zajednicu, za što su spremne platiti veoma visoku cijenu na uštrb vlastitih zakona i samostalnosti, da bi se što prije izvukle iz duboke gospodarske krize u kojoj se nalaze. Iako dotične zemlje nemaju jednake šanse za ulazak u Europsku zajednicu niti im je sasvim jasno što će tim ulaskom dobiti a što izgubiti, one ipak zbog svoga povijesnog opstanka neodoljivo teže da što prije postanu njezinom punopravnom članicom. Te su težnje, dakako, opravdane premda je nemoguće sa sigurnošću prognozirati da li će se one ostvariti, kada i kako će iz mogućnosti preći u zbiljnost te hoće li ujedinjena Europa uspjeti obnoviti svoju nekadašnju inventivnost, praktičnu poduzetnost i stvaralačku moć da bi ravnopravno sudjelovale u izgradnji sretnije svjetske zajednice.

Po sebi se razumije da kršćani ne mogu biti ravnodušni prema ovim europskim zbivanjima, tim više što je povijest Europe bitno obilježena kršćanstvom, što ni u današnjoj sekulariziranoj Europi nije moguće previdjeti ili jednostavno izbrisati. Stoga se kršćani s pravom pitaju kako je moguće novoj Europi koja nastaje, a koja je vjerski razjedinjena na katolike, pravoslavne, protestante i anglikance, kao i niz manjih crkvenih zajednica, vratiti kršćansku dušu, vratiti joj ono što je ugrađeno u njezine temelje na kojima počiva njena dvijetisućljetna tradicija i njezin identitet. Naravno, za kršćane ne igra bitnu ulogu ekonomsko-političko gledište koje prevladava u Europskoj uniji u Bruxellesu i u Europskom parlamentu u Strassbourgu. Kršćane zanimaju u prvom redu etička pitanja u svezi s ekonomsko-političkim stanjem, to

jest pitanje obitelji, pitanje ljudskih prava radnika, njihove nezaposlenosti, pitanje invalida, bolesnika i svih onih koji su opterećeni ili lišeni mogućnosti da budu produktivni i korisni članovi ljudske zajednice. Rješavanje ovih i njima sličnih etičkih pitanja bitan je preduvjet za stvaranje politički ujedinjene i ekonomski razvijene Europe. Bez toga preduvjeta Europe u pravom i punom smislu riječi nije niti će je biti.

Da bismo se u to uvjerali, pođimo na povijesne početke Europe i kršćanstva te pokušajmo u okviru danih mogućnosti ovoga kratkoga priloga odgovoriti na dva temeljna pitanja: 1. Što je to Europa? i 2. Kako je kršćanstvo oblikovalo Europu kroz minula dva tisućljeća, unatoč brojnim propustima i nekim negativnim pojavama kojima je taj proces bio praćen?

1. ŠTO JE TO EUROPA?

Riječ "Europa" ima tri glavna značenja koja su međusobno povezana: jedno je mitološko, drugo zemljopisno, a treće kulturološko. U grčkoj mitologiji Europa je ime prekrasne kćeri tirkoga kralja Egenora u koju se zaljubio vrhovni grčki bog Zeus koji ju je pretvoren u mlada bika prijevarom osvojio i prebacio na otok Kretu gdje mu je rodila tri sina: Minosa, Radamanta i Sarpedona. Ovaj mit simbolizira zapravo prijenos azijske kulture na Kretu i upućuje na činjenicu da na tom grčkom otoku treba tražiti početak europske kulture. No, u čemu se sastojala ta kultura mit ne kaže ništa.

Zemljopisno ime Europe potječe od asirske riječi "ereb" - što znači zalaz Sunca, zapad - koju su stari Grci primijenili na zapadnu obalu Egejskoga mora. Poslije se tim imenom označavalo i područje sjeverno od Egejskoga mora, dok je filozof Anaksimandar (610-547 pr.Kr.) pojam Europe proširio na sve nepoznate krajeve sjeverno od Sredozemnoga mora, sve do rijeke Dona. Naš novovjekovni pojam Europe koja se prostire od Urala do Atlantika i od Sjevernoga pola do Sredozemnoga mora potječe od njemačkoga geografa Karla Rittera (1779-1859), iako nije sasvim jasno što ga je potaklo da istočnu granicu Europe proširi sve do gorja i rijeke Urala te do Kaspijskoga jezera i predgorja Kavkaza.

No, mnogo važnije od ovoga zemljopisnog određenja Europe jest njezin osebujni kulturno-politički sadržaj koji su joj pripisivali stari Grci a koji su kasnije preuzeli stari Rimljani i predali ostalim europskim narodima germanskog i slavenskog podrijetla. Temeljno svojstvo kulture starih Grka kao prvih Europljana bila je svijest o njihovoj osobnoj i nacionalnoj slobodi. Biti čovjek i Europljanin značilo je za njih biti osobno slobodan i ujedno slobodan član organizirane zajednice u gradu, odnosno u državi koja se ravnala po općim zakonima. Grci su se upravo po toj svijesti slobode bitno razlikovali od svojih istočnih azijskih susjeda koji su živjeli pod tiranskom vlašću neograničenoga gospodara (despota) i od sjevernih nomadskih susjeda koji su provodili primitivan lutalački život. Sve te negrčke narode Grci su nazivali prezirnim izrazom "barbari", to jest divlji, okrutni, surovi i nekulturni ljudi. Taj prezir prema barbarima ukinut će tek kršćanstvo (Kol 3,11) i uključiti ih u europsku zajednicu kulturnih naroda.

Duh slobode omogućio je starim Grcima značajan duhovni i materijalni napredak s kojim su se isticali iznad svih naroda tadašnjeg svijeta. Graditeljstvo, poljoprivreda i trgovina, razna umijeća i umjetnosti, te prirodne znanosti a osobito filozofija kao kraljica svih znanosti doživjeli su u Grčkoj nevjerojatan procvat, premda je njezina mnogobožачka religija djelovala kao čimbenik razjedinjavanja nacije pa čak i njezinog moralnog slabljenja i srožavanja. Jer mnoštvo bogova na čelu sa Zeusom bili su zapravo projekcija i personifikacija ljudskih poroka zavisti, mržnje, prijevare, krađe, nepravde i razvrata, koji su očito imali svoje razorne posljedice u svakidašnjem životu ljudi. Protiv toga negativnog utjecaja mnogoboštva odlučno su se borili istaknuti grčki filozofi od Ksenofana i Heraklita do Platona i Aristotela koji su na taj način pripremali tlo za susret između mlade europske kulture i kršćanstva. Ksenofan (570-500 pr. Kr.) prvi je otvoreno naučavao da je samo jedan Bog koji je vječan i zajedno s Heraklitom (540-480 pr. Kr.) nemilosrdno je izrugivao i pobijao praznovjerje službene mnogobožачke religije. "Etiopljani tvrde da su njihovi bogovi crni i plosnata nosa", primjećuje zajedljivo Ksenofan, "a Tračani da njihovi imaju plave oči i crvenu kosu. No, kad bi volovi, konji i lavovi imali ruke, odnosno kad bi rukama znali slikati i djela stvarati, onda bi konji pravili konjima slične, volovi volovima slične bogove".

No, nema nikakve dvojbe da su europsku kulturu presudno oblikovala dva najznačajnija grčka filozofa Platon (427-347 pr. Kr.) i njegov učenik Aristotel (384-422 pr. Kr.), premda im se nauka u nekim temeljnim stavovima znatno razlikuje. Mi ćemo se ovdje ograničiti samo na ono što je bitno za našu temu. Prema Platonu ovaj vidljivi pojavni svijet zapravo je nesavršeni odraz natpojavnoga svijeta koji je izvor svega postojanja i zbivanja. Dobro je vrhovna vrednota, ono je istovjetno s Bogom koji upravlja cijelim svijetom i koji je u biti također dobar. Doduše, Platon priznaje postojanje zla u svijetu čiji je najtragičniji oblik ljudska smrt, ali čovjek je - prema njihovoj nauci - nadvladava besmrtnošću svoje duše. Na pitanje o sudbini raspadljivoga ljudskoga tijela i materijalnoga svijeta Platon ne daje nikakva odgovora niti ga to pitanje posebno zanima. Njegovo grandiozno filozofsko djelo, dakle, uza svu svoju sveobuhvatnost sadrži neka važna neriješena pitanja. Aristotel prihvaća Platonovo učenje da je Bog prvi izvor i konačna svrha svega svijeta, napose ljudskoga života. Štoviše, on dokazuje da je Bog kao iskonski začetnik svega zbivanja prisutan u svemu što se događa u svijetu, da je on čisto misaono i duhovno biće koje sve privlači k sebi svojom dobrotom. Stoga čovjek jedino po Bogu može biti moralno biće, istinski pravedan, umjeren, odvažan, razborit, požrtvovan i sretan. Ali, ni Aristotel ni Platon nisu mogli dokučiti Boga kao konkretno povijesnu osobu i kao spasitelja svijeta. Bog je za njih bio u krajnjoj liniji jedna velika Nepoznanica. Doduše, pod njihovim utjecajem grčka kultura se uvelike oslobodila od mnogoboštva i njegovih pogubnih posljedica, što je već značilo značajan korak prema susretu s kršćanstvom. Tako su se npr. Atenjani, kako nas izvješćuje apostol Pavao u Djelima apostolskim 17,23, podigli žrtvenik "Nepoznatom Bogu", dok su neki ugledni pjesnici i mislioci, kao Arat, naučavali da u Bogu "živimo, mičemo se i jesmo", štoviše "Njegov smo čak i rod!" (Dj 17,28).

Sažimajući do sada rečeno, možemo kazati da se prvobitna europska kultura u staroj Grčkoj odlikovala mnogim pozitivnim ljudskim osobinama kakvih nije imao nijedan drugi narod, ali su joj također nedostajali odgovori na neka temeljna pitanja ljudskog života, osobito na ono o uskrsnuću mrtvih. Stoga je ta kultura čeznula za kršćanstvom kao za ostvarenjem svojih bitnih težnji. Te su se težnje ispunile tek kad je sv. Pavao prešao iz Male Azije u Europu i navijestio joj Kristovu Radosnu vijest. Pogledajmo to поближе.

2. KRŠĆANSTVO U EUROPI

Djela apostolska nas u 16. poglavlju potanko izvješćuju kako je kršćanstvo iz Male Azije prešlo u Europu. Sv. Pavao je navješćivao Kristovo evanđelje u svome zavičaju u Maloj Aziji i uopće nije namjeravao prijeći u Europu. Na taj odlučan korak iznenada ga je potaknuo sam Bog u noćnom viđenju koje je imao u Troadi na obali Egejskoga mora. Pred njim je stajao neki Makedonac i zaklinjao ga: "Prijeđi u Makedoniju i pomози nam!" (Dj 16,9). Makedonac očito predstavlja Grčku, odnosno Europu koja vapi za kršćanstvom da bi ostvarila svoje najdublje ljudske težnje. Njegov vapaj i Pavlov odziv koji ubrzo počinje evangelizirati Makedoniju i ostale dijelove Grčke bitno su odredili buduću povijest Europe i cijeloga svijeta. Europa je postala Europom upravo po kršćanskoj vjeri koja nosi u sebi baštinu izraelskoga naroda, ali je također prihvatila sve što je pozitivno u povijesti grčkog i rimskog naroda te kasnije germanskih, slavenskih i drugih naroda Europe. Svi su ti narodi dali svoj doprinos stvaranju prve univerzalne religije svijeta, te jedinstvene i istodobno vrlo raznolike Europe, ali su također od kršćanstva primili svoju samobitnost i povijest, što je očito u povijesti hrvatskog, mađarskog, poljskog i ostalih europskih naroda. Stoga svaki europski narod, želi li graditi svoju sretniju budućnost, mora biti svjestan svoga kršćanskoga podrijetla i identiteta te shvatiti da će skrenuti na opasne povijesne stranputice ako odbaci kršćanstvo.

No, pokušajmo sada ukazati ukратно na neke temeljne činjenice kršćanstva koje su bitno obilježile Europu Pavlovim propovijedanjem evanđelja.

a) Pavao je grčkim Makedoncima kao prvim Europljanima naviještao prije svega osobu Isusa Krista, Boga koji je postao čovjekom te koji je umro i uskrsnuo za spasenje cijeloga svijeta. Kristova je osoba odonda u središtu europske povijesti, ona je temelj novoga čovječanstva i novog humanizma. Ako je naime Bog postao čovjekom, onda i čovjek poprima novo, neslućeno dostojanstvo. On postaje sudionikom Božjega dostojanstva koje se mora aposlutno poštivati. On nije više igračka u rukama slijepe sudbine, ni sredstvo prezira i izrabljivanja okrutnih tirana. Tko prezire i ugrožava čovjeka, taj prezire i napada i samoga Boga. Prema tomu, glavni plod kršćanske vjere u Boga koji je postao čovjekom jest strahopočitanje pred ljudskim dostojanstvom i poštivanje ljudskih prava svakoga pojedinog čovjeka. Stoga je vjera u Isusa Krista kao utjelovljenoga Boga temelj svakoga istinskog napretka i humanizma.

b) Iz ovoga kršćanskog humanizma izvire osebujna obilježja kršćanske kulture po kojima se ona radikalno razlikuje od svih drugih kultura. Prije svega, kršćanska kultura nije i ne može biti kultura stjecanja, posjedovanja i uživanja materijalnih dobara. Ona materijalno blagostanje ne uzdiže na razinu vrhovnih vrednota ljudskoga života. To ne znači da kršćanstvo prezire ljudsko tijelo i materijalni svijet. Naprotiv, kršćansko Vjerovanje nas uči da je Bog stvorio materijalni svijet dobrim, da je Isus Krist svojim rođenjem od Marije Djevice prihvatio ljudsko tijelo kao plemenitu stvarnost te ga je svojim uskrsnućem kvalitativno obnovio i obdario besmrtnošću. Ni u jednoj drugoj religiji ili kulturi svijeta ljudsko tijelo nema takvo dostojanstvo kakvo ga ima u kršćanstvu!

Ali, kršćanstvo ne može prihvatiti obožavanje ljudskoga tijela i materijalnog blagostanja jer ono degradira dostojanstvo čovjeka kao duhovnoga bića i stavlja ga u službu jedne niže stvarnosti koja ga sputava i zarobljava. Zato kršćanstvo daje prednost moralnim vrednotama nad materijalnim i čašćenju Boga nad uživanjem u materijalnim dobrima. To prvenstvo moralnih vrednota nad materijalnim jedno je od temeljnih svojstava kršćanske kulture koje je u današnjem potrošačkom društvu, nažalost, ozbiljno stavljeno u pitanje.

Među osnovne vrednote kršćanske i europske kulture spada također dostojanstvo braka i obitelji. Krist je naime odlučno odbacio starovjekovnu poligamiju kao razornu pošast ljudskog društva i obnovio trajnu životnu povezanost jednoga čovjeka s jednom ženom sve do smrti (usp. Mk 10,1-2). Uspostavljajući tako nerazrješivost braka zajamčio je neraspadljivost ljudske obitelji koja je osnovna stanica ljudske zajednice. Europska kultura je postigla zavidnu visinu upravo kad je odbacila mnogoženstvo, a srozavala se svaki puta kad je iznevjerila nerazrješivost braka.

I napokon, osebujno obilježje kršćanske kulture je djelotvorna ljubav prema bližnjemu, milosrđe i društvena pravednost. Čim je sv. Pavao ukinuo razliku između roba i slobodnjaka (Kol 3,11), a roba Onezima proglasio ljubljenim bratom (Flm 16), počeo je raspad robovlasničkog društva koji je pod carom Justinijanom god. 533. završio potpunim zakonskim ukidanjem ropstva. Prema tome, valja naglasiti da ropstvo nije ukinuo ni ateizam, ni politeizam, ni svjetovni humanizam, nego upravo kršćanstvo sa svojom zapovijedi ljubavi prema bližnjemu i načelom jednakosti svih ljudi pred Bogom. Osim toga, kršćanstvo se od samih svojih početaka požrtvovno brinulo za bolesne, siromahe, starce i ostale nemoćnike koji su bili odbačeni kao beskorisni članovi društva te je kroz mnoga stoljeća podizalo zavode za njihovo zbrinjavanje. Treba nadalje imati na umu da su kršćanski prosvjetitelji XVIII. stoljeća najviše pridonijeli ukidanju kmetstva u Europi, dok su kršćanski društveni mislioci i djelatnici XIX. stoljeća kao Lamennais, Buchez, Baader, Buss i Ketteler prvi zahtijevali korjenite društvene promjene u kapitalističkom svijetu i potpunu pravednost prema izrabljivanim radnicima, a ne samo ublažavanje njihove bijede sitnom milostinjom ili povremenom dobrotvornom djelatnošću. Zahvaljujući spomenutim pobornicima društvene pravednosti Crkva je od enciklike "*Rerum novarum*" (1891) pape Lava XII,

pristupila sustavnom rješavanju društvenih problema radništva koje nastavlja sve do naših dana.

Po sebi je razumljivo da bismo mogli navesti i neka druga osebujna svojstva kršćanske Europe kao što je na primjer njezina nacionalna raznolikost i nadnacionalno jedinstvo u istoj vjeri, što posebno dolazi do izražaja u katoličkom kršćanstvu. Ali već i ovo što smo do sada iznijeli dovoljno potvrđuje našu osnovnu tezu da je kršćanstvo kroz minula dva tisućljeća bitno obilježilo ljudski život u Europi, iako valja također otvoreno priznati da je kršćansko obilježje Europe u dva posljednja stoljeća prošlo kroz ozbiljnu krizu zbog prodora militantnog ateizma i titanske objesti nacionalizma. Ne ulazeći ovdje u raspravu o tome koliko je ta kriza bila duboka i nije li upravo ona dovela Europu do ruba propasti u dva svjetska rata prošloga stoljeća - što bi nas odvelo predaleko - mi ćemo naš pogled usmjeriti prema sadašnjosti i budućnosti te naš prilog zaključiti s nekoliko misli o odnosu između kršćanstva i nove Europe koja se stvara u praskozorju trećega tisućljeća.

Zaključak

Nova Europa se počela rađati na ruševinama stare Europe poslije Drugog svjetskog rata. Danas ona pod imenom "Europska unija" broji petnaest članica, dok na ulazak čeka još desetak bivših komunističkih zemalja Srednje i Istočne Europe. Nova Europa se za sada ograničava na gospodarsko i političko ujedinjenje, što je nedvojbeno urodilo pozitivnim rezultatima, dok se o integrativnoj ulozi njezinih moralnih i vjerskih čimbenika malo govori. Ali, baš zbog toga se i javljaju neki krucijalni problemi u svezi s budućom ujedinjenom Europom. Kako je pravedno ustrojiti? Ako bi naime razvoj događaja išao u tom pravcu da bi veći i jači narodi u njoj nametali svoju volju drugima, to bi moglo dovesti do raspadanja te političke tvorevine. Iz toga proizilazi da bi najbolji oblik nove europske zajednice bio takav savez država u kojemu bi se one u interesu zajedničkog dobra dragovoljno odrekle dijela svoga suvereniteta prenoseći ga na zajedničku vladu, ali zadržavajući pritom svoje posebne značajke. Raznolikost nije nikada bila zapreka jedinstva, već ga je naprotiv obogaćivala, kako pokazuje povijesno iskustvo kršćanske Europe u svoja najbolja vremena.

Stoga suvremeno kršćanstvo mora pridonositi stvaranju nove Europe svojom evanđeoskom porukom kao što je sv. Pavao kristijanizirao prve Europljane u staroj Grčkoj i u Rimskom Carstvu. Ono joj mora uvijek iznova naviještati temeljne istine kršćanstva: osobu Isusa Krista, utjelovljenoga Boga, spasitelja svijeta i temelj dostojanstva svakoga čovjeka, prvenstvo duhovnih i moralnih vrednota nad materijalnim, dostojanstvo braka i obitelji te djelotvornu ljubav prema bližnjemu, milosrđe i društvenu pravednost*. Ali, da bi to naviještanje temeljnih istina kršćanstva bilo uspješno, ono mora biti formulirano novim, današnjem čovjeku razumljivim jezikom. Jer jedan od glavnih uzroka ravnodušnosti ili čak odbojnosti prema kršćanstvu jest nerazumljiv jezik njegove poruke. Posljedice pak toga nepoznavanja ili pogrešnog razumijevanja temeljnih vjerskih istina kobne su ne samo zbog toga što

iskrivljavaju smisao kršćanske poruke, nego je izobličuju do te mjere da ona postaje apsurdna i besmislena mitološka tvorevina, predmet prezira, ismjeivanja i izrugivanja, dapače izvor mržnje prema kršćanstvu. I, napokon, da bi kršćanska poruka ljubavi u novoj Europi zvučila vjerodostojno te pridonijela njezinu miru i jedinstvu, razne kršćanske Crkve moraju poduzeti konkretne i učinkovite ekumenske napore. Jer, jedinstvo kršćana ne može biti samo tema godišnjih molitvenih susreta, znanstvenih simpozija i propagandnih deklaracija, već mora biti rezultat trajne borbe protiv svog egoizma i svojih navika kako bi se doista ostvarila Kristova posljednja želja da svi oni koji vjeruju u njega "budu jedno" (Iv 17,21). Ujedinjeno kršćanstvo različitih Crkava u ujedinjenoj Europi različitih naroda zacijelo neće biti raj na zemlji, ali će svakako biti velik korak prema ostvarenju sretnije Europe i mirnijega svijeta.

POSTSCRIPTUM

Nakon što je ovaj članak napisan, dogodilo se nešto što je veoma zabrinjavajuće za sudbinu i budućnost Europske unije. Naime, 7. prosinca 2000. u francuskom gradu Nici predsjednici država i vlada petnaest zemalja Europske unije prihvatili su Povelju o temeljnim pravima Europske unije (Charte des droits fondamentaux de l'Union Européenne). Na veliko zaprepašćenje europske javnosti, a napose kršćanskih crkava, u dokumentu se nigdje ne spominje ni Bog, ni kršćanstvo, ni crkva, dakle upravo ono na čemu je Europa utemeljena i izgrađivana tijekom dva tisućljeća. Na taj sudbonosan propust Povelje - na koji su, čini se, najviše utjecali predstavnici Francuske i Belgije, a suprotstavili mu se samo predstavnici Njemačke - odmah je odlučno reagirao papa Ivan Pavao II. u Poruci kardinalu A. M. Javieru Ortasu povodom 1200. obljetnice krunjenja Karla Velikog za cara, na dan Božića 800. godine do pape Lava III. U toj Poruci objavljenoj u *Osservatore Romano* od 17. prosinca 2000. godine Papa je izrazio svoje duboko žaljenje što je u Povelji Europske unije došlo do toga da se jednostavno zaboravljaju evanđeoski korijeni i temelji suvremene europske civilizacije. Bog je naime najdublji temelj i najviši izvor dostojanstva čovjeka i njegovih prava, pa ako se On zaboravi i prešućuje, dolazi do nesagledivih i pogubnih posljedica. Stravični događaji prošloga stoljeća u kojemu su vladala dva krvava totalitarizma, fašistički i komunistički, i zbila se dva svjetska rata apokaliptičkih razmjera dovoljno jasno svjedoče da zaborav i odbacivanje Boga nužno vodi tiraniji zemaljskih bogova poput Staljina, Hitlera i njihovih potomaka diljem svijeta. Stoga se kao kršćani s pravom pitamo: Quo vadis Europa? Kamo ideš Europo?!

---

* U tom pogledu vrlo je značajna poruka Druge posebne europske sinode biskupa iz 1999. godine čiji je cjeloviti tekst objavljen u Subotičkoj Danici za 2000. godinu na str. 45-52 pod naslovom "Isus Krist živi u svojoj Crkvi - izvor nade za Europu".

S kapi neba na dlanu

S kapi neba na dlanu
I teškim kamenom na srcu
Odlomljena od zemlje
Pokidanih žila
Presječenih korijenja
Stigla sam na vrata dragoga svijeta

Mori me daljina
Tišina
Mori me
Mori me samoća

Odbaci siva čekanja
Odbaci samotna tugovanja
Glasa od sebe ne daješ
I tako ti život prolazi
Prošetaj svojih trideset i...
Ime će ti se i trag zamesti
I budi
I budi već jednom

Mila Markov - Španović
Sremska Mitrovica

Za 90. DUŽIJANCU - bivši bandaši i bandašice pred katedralom

o. Mato Miloš, OCD

750. GODIŠNJICA KARMELSKOG ŠKAPULARA, ZNAKA KRŠĆANSKE VJERE I ZAUZETOSTI

Red Braće Blažene Djevice Marije od Gore Karmela diljem svijeta proslavio je 750. godišnjicu Škapulara, kojega je Majka Božja dala generalu Reda, sv. Šimunu Stocku, 16. srpnja 1251. godine. Za taj Jubilej papa Ivan Pavao II. uputio je cijelom Redu *Apostolsko pismo* 25. ožujka 2001. u kojemu piše: "Slavlje ove marijanske godine za čitav Karmel dolazi, kako prenosi časna predaja istoga Reda, o 750. obljetnici izručenja Škapulara. Stoga je to slavlje koje za čitavu Karmelsku Obitelj predstavlja prekrasnu priliku za produbljenje ne samo njene marijanske duhovnosti, nego i da ju se živi uvijek više u svjetlu mjesta koje Djeвица Majka Boga i ljudi zauzima u otajstvu Krista i Crkve, te da stoga slijedi Nju, koja je zvijezda evangelizacije... I ja nosim na svom srcu već dugo vremena karmelski Škapular!

Po ljubavi koju gajim prema zajedničkoj nebeskoj Majci čiju zaštitu neprestano kušam, želim da ova marijanska godina pomogne redovnicima i redovnicama Karmela te pobožnim vjernicima koji ju sinovski časte, rastu u njenoj ljubavi, u zračenju ovom svijetu prisutnosti ove žene šutnje i molitve, zazivane kao Majka milosrđa, Majka nade i milosti" (*Apostolsko pismo*, 25. ožujka 2001).

Oni koji su obučeni u karmelski Škapular, uvedeni su u zemlju Karmela i "hrane se njezinim plodovima" (Jr 2,7), kušaju majčinsku prisutnost Marije u svakodnevnom nastojanju da se iznutra obuku u Krista i očituju ga na sebi živim, za dobro Crkve i cijelog čovječanstva.

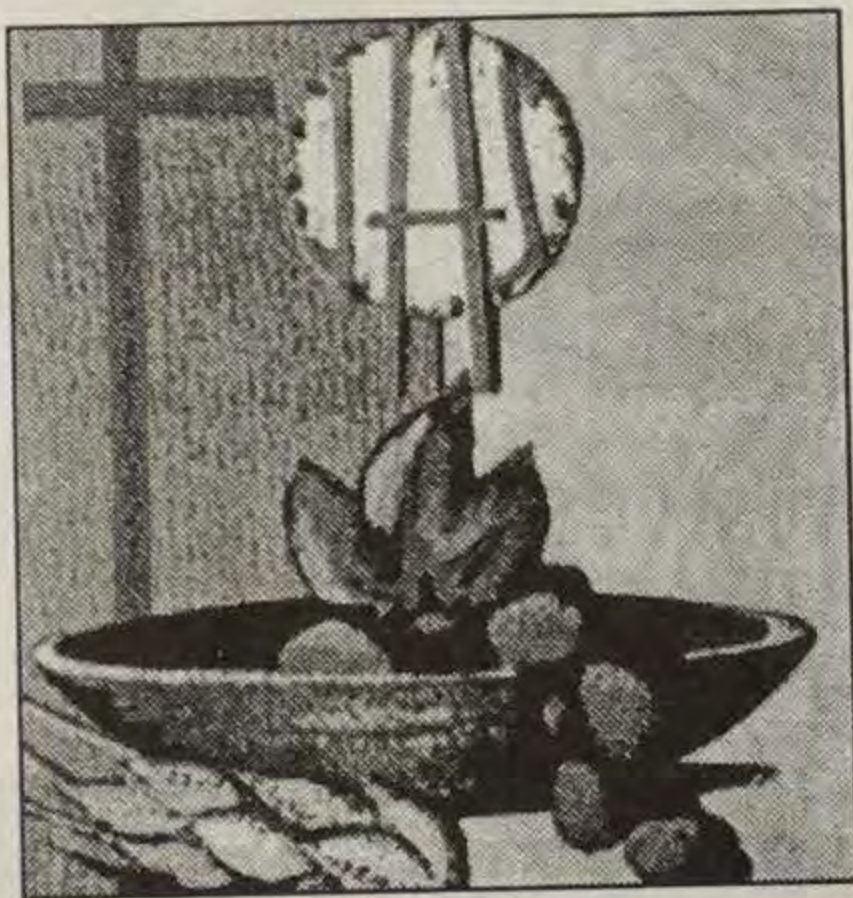
Znakovi u našem životu

Živimo u svijetu koji je pun znakovitih simbola i materijalnih stvarnosti, kao što su svjetlo, vatra, voda... Svaki dan stičemo iskustvo stvaranja novih

prošlosti kao i sadašnjosti, oni nas čine svjesnima što smo kao pojedinci ili skupine.

Znakovi u kršćanskom životu

ruku, prsten), koji nas vode k zajedništvu s Bogom nazočnim u tim simbolima. Osim liturgijskih znakova, Crkva posjeduje i druge znakove koji su vezani uz neke događaje, tradiciju ili pojedine osobe.

Škapular - marijanski znak

Jedan od tradicionalnih crkvenih znakova koji se već 750 godina štuje jest Škapular Majke Božje od Gore Karmela. Taj znak Crkva odobrava, a karmelićanski Red ga prihvaća kao vanjsku potvrdu ljubavi prema Blaženoj Djevici Mariji i nasljedovanju njezinih kreposti.

Riječ "škapular" označava odjevni predmet kojega nose pripadnici pojedinih redova kod obavljanja rada. S vremenom je taj odjevni predmet postao znak posvećenja, odnosno nasljedovanja Isusa Krista. U Karmelu je taj dio odjavnog predmeta postao znak posebnog posvećenja Kristu i Mariji. Taj znak se veže uz karmelićansku tradiciju, kada je taj Red u jednom teškom

međusobnih odnosa, koji izražavaju ono najdublje u čovjeku, a koje se izražava preko gesta i simbola.

Tako na primjer biti za istim stolom znak je prijateljstva, sudjelovanje na prosvjedima znak je solidarnosti, obilježavanje nacionalnog blagdana znak je zajedništva tog naroda itd. Simboli i znakovi su nam potrebni. Oni nam pomažu razumjeti stvarnost

povijesnom razdoblju imao poteškoća oko priznanja u Crkvi. Prema tradiciji, Marija, Majka Karmela, u tom teškom za Red povijesnom vremenu, odgovorila je 16. srpnja 1251. godine viđenjem engleskom karmelićaninu sv. Šimunu Stocku. Marija je držala u ruci škapular, dajući sigurnost vrhovnom poglavaru Reda govoreći: "Ovo je povlastica za te i za tvoje: tko god umre u ovom Škapularu, bit će spašen."

Smisao i vrijednost Škapulara

Škapular je simbol posebne marijanske zaštite. Karmelićani, a po njima i vjernici shvatiše da odjenuti Škapular znači ući u bratstvo Marijinog

Reda. Odgovarajući na Djevičinu ljubav, žive sigurni pod njezinom zaštitom u opasnotima života, kao i na času smrti, s pouzdanjem da će za njih posredovati i nakon smrti, Ona koja se svojom majčinskom ljubavlju brine za braću svoga Sina, sve dok ne prispiju u blaženu domovinu.

Odjenuti se Škapularom znači nasljedovati Isusa Krista prema savršenom Marijinom uzoru nasljedovanja Krista. Sakramentom krštenja svi smo pozvani nasljedovati Krista. Krštenje nas čini djecom Božjom, braćom i sestrama međusobno.

Marija nas uči:

- da budemo otvoreni za Boga i njegovu volju koja se očituje u svim događajima našega života;
- da s vjerom slušamo Božju riječ sadržanu u sv. Pismu i u djelo ju provodimo;
- da u svako doba molimo i Boga tražimo koji je uvijek prisutan u svim događajima života;
- da suosjećamo s našim bližnjima i budemo solidarni s njima.

Karmelskim Škapularom primljeni smo u Red braće i sestara koji pravno živi u Crkvi preko 800 godina. Škapular nas

poziva na ideal intimnog prijateljstva s Bogom kroz meditaciju i kontemplaciju. Na bratsku i sestrinsku povezanost preko svetaca i svetica Karmela. Škapular je znak vjere u vječni život s Bogom, kojega se nadamo postići uz pomoć Marijine zaštite.

Praktične upute

- U Bratovštinu karmelskog Škapulara može primiti bilo koji svećenik ovlašten da djeluje u ime Reda.
- Primanje u Bratovštinu vrši se po obredu odobrenom od Svete Stolice polaganjem Škapulara koji je sastavljen od dvaju komadića smeđeg platna, spojenih u jedno dvjema vrpcama.
- Nakon što je primio Škapular, vjernik ga može zamijeniti medaljicom koja s jedne strane prikazuje presveto Srce Isusovo, a s druge strane Blaženu Djevicu Mariju koja u jednoj ruci drži dijete Isusa, a u drugoj Škapular.
- Onaj koji je primljen u Bratovštinu karmelskog Škapulara obvezuje se na stvarni kršćanski život po Evanđelju, štuje Majku Božju dnevno moleći kakvu molitvu njoj u čast.

Kratka formula primanja u Škapular

Primi (brate, sestro, dijete) ovu blagoslovljenu haljinu, moli se Presve-toj Djevici da je po njezinim zaslugama nosiš bez ljage i da te brani od svake protivštine i privede u život vječni. Primanjem i nošenjem Škapulara postaješ članom Škapularske Bratovštine i imaš udjela u svim duhovnim dobrima Reda Bl. Dj. Marije od Gore Karmela, u ime Oca + i Sina + i Duha Svetoga. Amen!

Karmelski Škapular nije:

- talisman, ili amajlija, vradžbina
- automatska garancija spasa
- nije bježanje od zahtjeva ozbiljnog kršćanskog života.

Karmelski Škapular je:

- znak koji je već 750 godina odobren od Crkve
- znak koji obvezuje nasljedovati Isusa na marijanski način:
  - biti otvoren Bogu i njegovoj volji
  - živjeti bogoslovne kreposti vjere, nade i ljubavi
  - biti bliz bližnjima i solidaran s njima
  - u svako doba moliti i u svim životnim okolnostima Boga tražiti.

Karmelićani i karmelićanke, jubilejem 750. godišnjice sv. Škapulara te pismom pape Ivana Pavla II, ne žele samo obilježiti tu značajnu marijansku godinu već i potaknuti Božji narod na primanje ovog marijanskog dara, kako bismo još zauzetije živjeli svoje krsno posvećenje - slijediti Krista, svojim primjerom i životom biti pravi evangelizatori poput Marije, Isusove Majke, na početku trećeg tisućljeća.

Proslava jubileja u Somboru

Somborski karmelićani proslavili su jubilej 750. godišnjice sv. Škapulara devetnicom uz izlaganje Presvetog na klanjanje i molitve za duhovna zvanja. U predvečerje svetkovine, 15. srpnja, pjevala se svečana I. Večernja u crkvi s redovnicima i narodom. Nakon toga je bila pjevana "Salve Regina" te misa bdjenja.

Na svetkovinu Majke i Kraljice Karmela, 16. srpnja, slavile su se sv. mise ovim redom:

- u 8 sati na njemačkom jeziku;
- u 9 sati svečanu koncelebriranu sv. misu na mađarskom jeziku predvodio je subotički biskup, mons. dr. Ivan Péntzes a s njim su bili i drugi svećenici;
- u 10,30 svečanu koncelebriranu sv. misu na hrvatskom jeziku predvodio je apostolski nuncij u Beogradu, mons. Eugenio Sbarbaro, a s njim su bili subotički biskup mons. dr. Ivan Péntzes te svećenstvo.

Nakon mise bila je svečana Škapularska procesija. U 12,30 slavila se sv. misa na slovačkom jeziku, a u 18 sati recitirana sv. misa na hrvatskom jeziku. Tokom cijele ove jubilarne Škapularske godine karmelićani priređuju duhovne sadržaje promicanja marijansko-ilijanske i terezijansko-ivanovske duhovnosti na temelju sv. Pisma i crkvenog naučiteljstva. Brojna pokoljenja Karmela od samog početka do danas, na svome putu prema brdu Kristu, tražili su i sada traže kako oblikovati vlastiti život po Marijinu uzoru te služiti Kristu i Crkvi.

Da bi sriće prave bilo

U životu tuge ima
puno više nego sriće
i nikome sve ne štima
premda ista zora sviće.

U pohode rane krene
čim se dite na svit rodi
a mriže će uvik njene
teško da se oslobodi.

Na trenutak srića takne
i ozari Božjeg stvora
ubrzo je tuga makne
sa plavetnog nebozora.

Da bi sriće prave bilo
što dušama melem biva
blagovati triba Tilo
u hostiji što pribiva.

Samo tako ljudi mogu
da podnesu svaku tugu
radujuć se vičnom Bogu
kao slavuj zelen-lugu.

Josip Dumendžić - Meštar

RIČI PRAOTACA

Ko se sigra pismom Bunjevaca
lipom Bačkom,
zemljom praotaca!
Ikavicu, doneli smo davno!
Čuvali je u zapečku,
na starome banku
u ambaru i u žitnoj jami.
Zabadavad Turčin sablju oštri -
gotovi su i njegovi dani.
Pa i perje pivcu očupali
sinovi naši
veliki i mali.
Sad se budi nika nova sorta
koja ne zna
jezik Bunjevaca,
pa nam nudi svega i svačega
al najmanje
riči praotaca.

Stipan Vojnić, S. Žednik

"Živjeti slobodu" Phila Bosmansa

(knjiga u sažetim mislima)

Čitajući razmišljanja Phila Bosmansa u knjizi "Živjeti slobodu", čovjeku se čine toliko poznate sve iznesene tvrdnje. U isto vrijeme one podsjećaju, hrabre. Nanovo osvježuju i srce i um. To je kao pjesma koju rado iznova slušamo ili pjevušimo. Ona nas ponese. Čini sretnijima, mirnijima. Rečeno jezikom današnjice: napune nam se baterije.

Misli koje slijede, radi svoje punoće i kvalitete, ostaju većim dijelom u svom izvornom obliku. Bude srce koje počinje gorjeti poput ražarenog plamena. Nutrinom razlijevaju osjećaje: treba se mijenjati, biti bolji, žarko moliti...

Knjiga obiluje bitnim smjernicama za smislenije životne korake, misli koje potiču na otkrivanje istinskih vrednota življenja prikazanih kroz sadržinu podijeljenu na četiri poglavlja, koja počinju istom riječi:

POSTITI

I... da budeš zdrav

I najmanje zrnice u tami zemlje raste k svjetlu. Svaki cvijet okreće svakoga dana svoju cvjetnu čašku k suncu. Da se samo diviš, preplavljen radošću i zahvalnošću. Sve raste k svjetlu. Samo se čovjek okrenuo od svjetla. Čovjek - to malo čudno biće! Uvijek u žurbi. Pun problema. Uvijek samo traži, a najčešće umre prije nego što nađe. Čovjek - kralj stvorenja, Božje remek djelo, okrenuo se od Svjetla, pogrbljen i iskrivljen. Raste povijeno, usmjeren prema materiji; sa sivom materijom i sam postaje siv; sveden na bezbojan, besmislen život. Pisac poučen iskustvom konstatira: preko pisama, telefonskih poziva i razgovora uranjam u džunglu u kojoj ljudi jedni druge muče na rafiniran i okrutan način, ostavljaju jedni druge na cjedilu, postaju jedni drugima nevjerni, dovode jedni druge do očaja. Slika današnjice koja zahtijeva hitan povratak u čovjekovu nutrinu. Povratak zahtijeva vrlo malo, a donosi bogate plodove. Dovoljno je zagledati se vlastitim očima u dubinu svoga srca. Zato je potrebno stvoriti oko sebe tišinu, stvoriti je u sebi, u svojoj najdubljoj nutrini. Osloboditi se svojih okova. Vratiti se jednostavnijem načinu života.

Potrebno je postiti. Što to uistinu znači? Što mu je svrha? Čemu služi? Postiti znači biti sretan s jednostavnim stvarima, uživati zahvalno jednostavne male radosti. Postiti - to nema nikakve veze s time da uokolo hodamo u vreći posuti pepelom, ne znači prinostiti žrtve žalosna lica i mučiti samoga sebe da bi došao u nebo.

Isus je ponajprije rekao: "*Kad postite, ne budite smrknuti... Kad postiš, namaži glavu i umij lice...*" (Mt 6,16-17). Postiti ne znači živjeti u bijedi na kruhu i vodi, jedva imati krov nad glavom. Postiti znači naučiti biti skroman; ne dopustiti da te uguši materija. Post može ozdraviti i dušu i tijelo.

II... da budeš slobodan

Najnerazvijenija, a najviše podivljala, najgora četvrt, četvrt bijede u čovjekovu gradu jest ljudsko srce. Polazeći od riječi koje je Jahve uputio Samuelu, "*Jahve gleda što je u srcu*" (1 Sam 16,7b), ne možemo se a ne zapitati kakvo je to naše ljudsko srce, koje ne želi cijelo počivati u rukama Svesilnog, Jedinog i Neponovljivog. ON voli uvijek istim žarom. Poznaje svaku misao našega srca. U čovjekovu bit nije ukorijenjeno to bezgranično povjerenje u Boga. Ljudi se zbog nepovjerenja razbolješe. Bolesni su zbog bolesnog načina života, poremećenog životnog ritma, zagađene hrane, precjenjivanja novca i imutka, bolesnog društva.

Materija je istisnula duh. Čovjek je više od komadića materije, više od slučajne tvorevine atoma i molekula. Čovjekova je bit duh. Njegovo je tijelo oduhovljeno tijelo. Potiskivanje duha rasčovječuje i čovjeka i društvo. Duhovni vakuum biva ispunjen ljudskim nagonima kao što su pohlepa i želja za moći. Kuća u kojoj živimo uzdrmana je iz temelja. Zahtijeva obnovu kako bi postali novi ljudi, ljudi novih pogleda. Ljudi koji se daju osloboditi od pohlepe i mržnje. Ljudi koji su zadovoljni s malim i imaju vremena za ono što se može kupiti. U središtu je BOG i BLIŽNJI.

III... da ljubiš

Bog, koji želi da se ljudi raduju životu, svaki im se dan nudi na dar. Mi vjerujemo u Boga koji je htio postati čovjekom da bi njegova ljubav dobila ruke i noge i toplinu ljudskoga srca. Naš Bog nije na nekoj dalekoj udaljenosti. On svoju ljubav na zemlji čini vidljivom, dohvatljivom i osjetljivom. Jer sve je povezano: vjera u Boga, vjera u čovjeka, vjera u život. Sve je povezano s VOLJETI I BITI VOLJEN. Danas svima postaje jasnije: preživimo li, to neće biti zbog izjednačene ravnoteže svjetskih sila, ni zbog blagostanja, ni zbog znanosti i tehnike i čuda elektronike, nego samo i jedino na temelju jedne zapovijedi za sav ljudski zajednički život, zapovijedi koju je Isus savršeno ispunio: "**Ljubite jedni druge.**" Ljubav je ključna riječ. Bog se ne veže uz domišljate strukture, kongrese, beskrajna okupljanja. Naš se Bog veže jedino uz ono što živi u našim srcima kao dobrota i ljubav. Ljubav znači voljeti ljude, ne apstraktno, nevidljivo čovječanstvo, nego konkretnog čovje-

ka tu pored sebe. Kršćanska ljubav nije ni slaba ni slijepa. Znači ljubiti konkretne ljude bez predrasuda, onakve kakvi jesu. U ekonomiji kršćanske ljubavi mora se dati više no što se ima: mora se DATI SAMOGA SEBE.

IV... da slaviš Uskrs

Trpljenje i smrt su vječiti kvaritelji igre koji zagorčuju svaki životni užitak, potresaju svaku sigurnost i blokiraju onaj organ kojim udišemo životnu radost. Strah od trpljenja i smrti smješten je tik do radosti nad životom. Ljudi više ne znaju kako se postaviti prema trpljenju i umiranju. A to je, na kraju krajeva, povezano i s time da ne znaju kako bi se postavili prema Bogu. Život, trpljenje i smrt, Bog i čovjek - stvarnosti su na koje ni znanost ne može dati pravi odgovor. Prešućuje se i zaboravlja. Kad pogrebna povorka prođe, promet teče dalje kao i obično. Tamo gdje ljudi isključe Boga, gdje se zaniče taj novi život poslije smrti, tu trpljenje i smrt nisu ništa drugo doli teško osakaćenje i uništenje. Kad nam trpljenje i križ postanu preteški, rado bismo se upustili u borbu i sa samim Bogom, optužujući i preklinjući: "Zašto?" Križ je nešto posve strano, ludo i gotovo neljudsko. Nije nikakva normalna, shvatljiva alternativa. Križ je objavljena božanska alternativa. Povijest našega Boga ispisana je između jaslca i križa. Ali za one koji vjeruju u uskrsnuće sve dobiva iznenađujuće novu dimenziju. Križ postaje znakom plus ("više"). Križ te vraća u tvoju istinu, na tvoju istinsku mjeru siromašnoga, slabog, krhkog i ranjivog, malenoga ljudskog djeteta. Križ koji nosiš, putem ćeš izgubiti. Križ kojem se suprotstaviš, odbiješ ga, ispriječit će ti se na svim tvojim putovima.

Zato, obnovi se, pročisti svoje srce. Zaboravi na sve svoje neuspjehe i započni iznova. Uskrsni. Postani nov, s novim mislima i s novim srcem. Pridigni se i ustani! Prolazeći kroz sve mračne tunele, naći će se i svjetla, i života i radosti, sasvim dovoljne da u dnu svojega bića svatko ponaosob osjeti: Na zemlji je već započelo nebo.

Prije no što ćemo živjeti, slobodu kako kaže Bosmans, mora se postati slobodan. Slobodan od navezanosti od svega osim na Boga. Slobodan čovjek je sretan. Sav lebdi. Isus je s njim. Sveto pismo navodi: "*Gospodin je Duh, a gdje je Duh Gospodnji, ondje je sloboda*" (Iv 8,36). O slobodi govori i sv. Pavao kršćanima u Korintu, moleći da nas Sin oslobodi kako bi zbilja bili slobodni (usp. 2 Kor 3,17).

Snažno odjekuju ove riječi Isusovih sljedbenika koje se smjeste i u naša srca. Čovjekovo srce je tada široko. Prodrijeti do njega tada je lako. "*Srce ima svoje razloge koje razum ne poznaje*" kaže Pascal. Sve je stvar srca a ne razuma, sve je ništa ako srce nije zdravo. Najbitnije je ući u vlastito, spoznati ga, otvoriti ga širom za prihvat Evandjelja koje je "*sila Božja za spasenje*" (Rim 1,16), nastojati biti nov, slobodan čovjek na krhkim nogama, te poput kamena, šutnjom čuvati mudrost, i u tišini, u sabranosti pozdravljati Prijatelja na križu.

IVANJE

(Ivanu Kujundžiću)

I molitva
i ove vatre koje se pale na Ivanje
tinjaju kao dogorjele svijeće
sumorne

A ja bih htio sve da bukni
i izgara
u neugasivom plamenu ljubavi
za ovaj soj
kog si ti tako znao ljubiti

Djeca su donijela stare vijence
palit će se po cesti vatre
možda i od tvojih nedavno uvenulih
vijenaca i neće znati da ti slaviš

U sumrak kad padne plavi zastor
nas neće biti kraj tvojega stola
nemamo više komu otići
sami
u svojim sobama molimo za tebe.

Branko Jegić
(1971)

U svečanoj povorci "DUŽIJANCE" zapaženi su bili najmlađi u nošnji

IMA LI SMISLA MOLITI ?

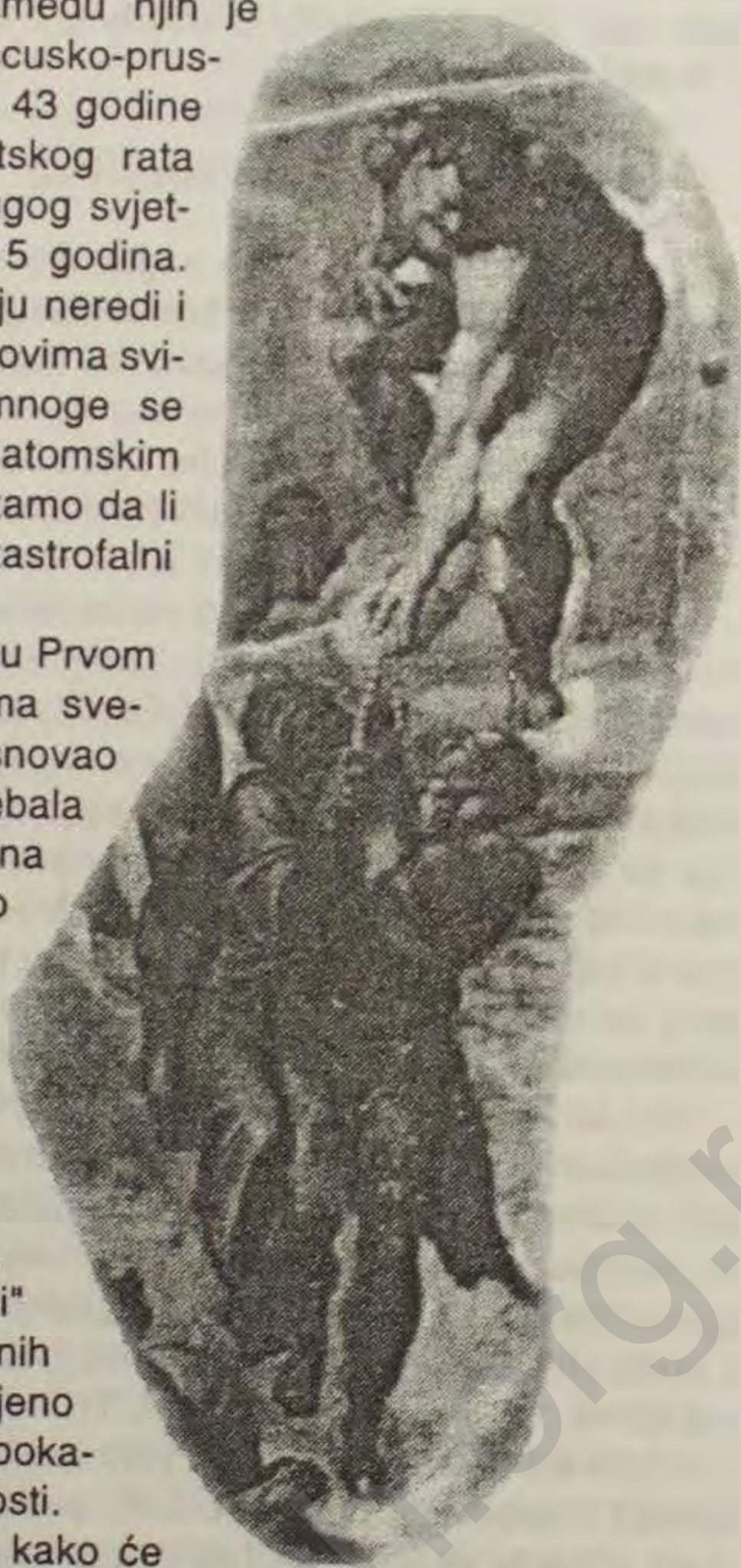
Ako bacimo makar i letimičan pogled na ratno i mirovno stanje našega modernog doba, dobit ćemo ovu uznemirujuću sliku.

U pretprošlom stoljeću bila su dva velika rata:

Napoleonovi i francusko-pruski. Između njih je vladalo zatišje od 55 godina. Od francusko-pruskog do Prvog svjetskog rata bilo je 43 godine zatišja, od Prvog do Drugog svjetskog rata samo 21 godina, a od svršetka Drugog svjetskog rata do Korejskog rata samo 5 godina. Odonda do danas neprestano izbijaju neredi i oružani sukobi uglavnom u svim dijelovima svijeta, uključujući i naše krajeve, mnoge se države naoružavaju sve ubitačnijim atomskim oružjem i mi se u strahu i trepetu pitamo da li će se i kada će se survati na nas katastrofalni Treći svjetski rat.

Moderni svijet je, doduše, već u Prvom svjetskom ratu uvidio da srija prema sveopćoj katastrofi pa je 1919. godine osnovao takozvanu "Ligu naroda" koja je trebala spriječiti nove ratove. Ali to joj, na žalost, nije uspjelo. Jer od 1919. do 1939. godine u toj se Ligi naroda sklopilo ništa manje nego 4568 raznih mirovnih ugovora, a usprkos svemu tome Drugi svjetski rat je buknuo kao vulkan i uništio oko 60 milijuna ljudskih života. Poslije toga strahovitoga desetkovanja god. 1946. osnovani su "Ujedinjeni narodi" u kojima je održano bezbroj mirovnih konferencija za razoružanje i sklopljeno više mirovnih ugovora, ali se sve to pokazalo nemoćno da ukloni ratne opasnosti.

Odakle dolaze ovi neuspjesi i kako će ove prijetnje svršiti, to nitko ne zna - osim Boga koji jedini sve zna - ali jedno je sigurno, a to je

Michelangelo: Posljednji sud (detalj). Spašeni krunicom

da nikada čovječanstvo nije tako bolno doživljavalo svoju nemoć kao danas. Nemoćni smo da uspostavimo mir u samima sebi i u svijetu koji nas okružuje. Oslabili smo toliko da sumnjamo i u mogućnost mira i pravednijeg svijeta pa stalno strahujemo od sudbonosne svjetske katastrofe.

Doduše, naše je doba u posljednjih stotinu godina napredovalo više nego u bilo kojem povijesnom razdoblju, snažniji smo nego sva prijašnja stoljeća zajedno. Ali što to znači? Zar da Boga više ne trebamo? Smiješno! Napredak tehnike nam je donio stanovito materijalno blagostanje, ali je istodobno tako usavršio sredstva razaranja i uništenja da nam je oduzeo i ono malo sigurnosti i mira što smo prije imali, a povećao strah od neizvjesne budućnosti. Stoga su Kristove riječi izrečene u Govoru na gori danas posebno aktualne: *"Molite i dat će vam se! Tražite i naći ćete! Kucajte i otvorit će vam se!"* (Mt 7,7). Zato je molitva, i to uporna i ustrajna molitva, danas potrebnija nego ikada.

Uvjeti uspješne molitve

Ali ovdje odmah treba naglasiti jednu važnu istinu o uvjetima uspješne molitve. Naša molitva neće biti uslišana ako se Bogu budemo molili samo u nevoljama i životnim opasnostima. Ima ljudi koji Boga zamišljaju kao neku "Stanicu za hitnu pomoć" pa mu se mole samo onda kad ih stisnu velike neprilike. Onda oni sklope ruke i dižu oči prema nebesima. Onda počnu očajnički vikati u pomoć, pa kako ta pomoć ne stiže odmah, kako žele, počnu mrmljati protiv Boga i govoriti da je molitva potpuno besmislena.

No takve molitelje Bog ne uslišava. Takvima je stalo samo do njihove nevolje, a ne i do intimnog, prijateljskog života s Bogom. Takvi žele iskorištavati Boga kao što bogataši iskorištavaju siromahe. To su obični izrabljivači Boga. Viču neka Bog čuje njihove vapaje, a zatvaraju svoje uši sa svih deset prstiju da ne čuju što Bog njima kaže. Traže od Boga da izvrši svoje obećanje da tko moli, primit će, ali oni neće da izvrše deset Božjih zapovijedi, a naročito ne onu o ljubavi prema bližnjemu i prema neprijatelju. Ukratko, oni zamišljaju Boga kao "Stanicu za hitnu pomoć" koju možeš s nekoliko na brzini izrečenih Očenaša i Zdravomarija nazvati pa će ti nevolja smjesta biti uklonjena.

Ali ne! Bog nije ni "Stanica za hitnu pomoć", ni neki bogati rođak u inozemstvu koji šalje pomoć u markama i dolarima. Naš je Bog Otac pa hoće da se vladamo prema njemu "kao djeca", to jest da hvalimo njegovu dobrotu, da pjevamo njegovoj ljepoti i stvaralačkoj moći, da zahvaljujemo na njegovim darovima i da molimo oproštenje za uvrede. On hoće da mu se molimo i onda kad nam se čini da nam sve glatko uspijeva u životu. Nije prava molitva samo prošnja, traženje pomoći u nevoljama, nego i vesela pjesma i ponizna zahvala i tužno pokajanje. Nije molitva samo "Kruh naš svagdanji daj nam danas", nego također "Oče naš, sveti se ime tvoje, dođi kraljevstvo tvoje, budi volja tvoja kako na nebu tako i na zemlji", te "otпусти nam duge naše, kako i mi otpuštamo dužnicima našim". Samo će, dakle, ona molitva biti uslišana koja će biti slična intimnom prijateljskom razgovoru s Bogom.

No, kakva je molitva nas današnjih kršćana? Ako ćemo biti iskreni, onda moramo priznati da ima, doduše, rijetkih pojedinaca i manjih skupina koje se mole upravo onako kako je Krist tražio od svojih učenika, ali da se velika većina kršćana moli ili isključivo "prosjački", kako ne valja moliti, ili se više uopće ne moli jer smatra da je molitva besmisleno bacanje riječi u vjetar od koje nema nikakve koristi i dosadno ponavljanje uvijek istih riječi koje ne izlaze iz srca.

Ali dotični zaboravljaju da je glavni preduvjet prave kršćanske molitve upravo iskrena ljubav prema Bogu koja se očituje baš u ponavljanju istih riječi. To je glasoviti američki propovjednik i biskup Fulton Sheen vrlo uvjerljivo objasnio na sljedeći način. Nakon jedne briljantne propovijedi o uzvišenosti kršćanske vjere, koja je oduševila slušatelje, biskupu pristupi jedna djevojka, inače bezvjernica, u pratnji svoga momka i reče mu:

Vaša je vjera, preuzvišeni, doista veličanstvena, ali je i dosadna. Vi naime uvijek molite iste molitve, ponavljate iste riječi, a to nije iskren govor.

Sheen se malo zamisli, pogleda djevojku, pa momka uz nju te je upita: A tko vam je ovaj mladić?

To je moj zaručnik, odgovori djevojka.

A da li vas on voli? - priupita dalje biskup.

Svakako! - reče djevojka.

A kako to znate? Pa rekao mi je.

A što vam je rekao? Rekao mi je "Volim te".

Kad vam je to rekao posljednji put? Nema ni jedan sat.

A da li vam je to i prije govorio?

Pa razumije se da mi je govorio. On mi to kaže i po sto puta svaki dan otkad smo se upoznali i zavoljeli.

Eto vidite, gospođice, da ponavljanje uvijek istih riječi nije dosadno ako su upućene osobi koja se iskreno voli. A u kršćanskoj molitvi Očenaša i Zdravomarije upravo je to najvažnije: mnogo ljubavi prema Bogu, a malo istih iskrenih i toplih riječi.

Krunica

U Crkvi se već stoljećima moli jedna naročita molitva zvana "Krunica" u kojoj se na poseban način izražava ljubav prema Bogu ponavljanjem istih riječi Očenaša i Zdravomarije. Ona se sastoji od 15 otajstava Kristova života i njegove majke B. D. Marije - raspoređenih u 5 radosnih, 5 žalosnih i 5 slavni otajstava - počevši od navještenja rođenja u Betlehemu, preko muke, smrti i uskrsnuća do njihova pobjedonosnog proslavljenja u Nebu, čime se nagoviješta uskrsnuće i proslavljenje cijeloga čovječanstva na svršetku svijeta. Zato je krunica na neki način sažetak bitne poruke cijeloga Svetog pisma, ona je Evandjelje u malom. No ovaj evanđeoski sadržaj krunice isprepleten je s moljenjem jednoga Očenaša i deset Zdravomarija u svakom otajstvu da bi se molitelj malo zadržao na razmatranju tih otajstava i da mu se molitva ne bi izrodila u mehaničko ponavljanje istih riječi.

Prema jednoj predaji krunicu u ovakvom obliku sastavio je sv. Dominik

(1170-1221), utemeljitelj dominikanskoga reda, da bi Evanđelje učinio dostupnim svim ljudima, učenima i neukima. Neki povjesničari stavljaju u pitanje ovu predaju i tvrde da se krunica kao sredstvo moljenja također prakticira u mnogim nekršćanskim religijama, na primjer u hinduizmu, budizmu i islamu, te da počeci kršćanske krunice sežu u marijanske pobožnosti u XII. stoljeću u Francuskoj. No, bilo kako mu drago, činjenica je da su od XV. stoljeća najveći širitelji krunice bili dominikanci i da su tu molitvu pape od Lava X. (1513- 1521) do Lava XIII. (1878-1903) neprestano pripisivali sv. Dominiku.

Krunica se osobito počela širiti diljem svijeta nakon što je u njezinu znaku i s njezinom pomoću kršćanska vojska 7. X. 1571. godine kod Lepanta pobijedila nadmoćnu tursku flotu te tako otvorila vrata oslobođenju Europe od turske okupacije. Kršćanska Europa se spasila u prvom redu s krunicom u ruci, a ne puškama, topovima i bombama. Budući da su njezinu spasonosnu moć iskusili mnogi pojedinci, brojne obitelji i zajednice, u Loretu, Lourdesu, Pompejima, Fatimi i u drugim mjestima, posvuda joj se podižu kapele pa čak i bazilike u kojima se još i danas okupljaju veliki skupovi vjernika, dok se u ostalim crkvama svijeta kroz cijeli mjesec listopad postojano moli krunica.

Ono što je krunica učinila nekada, učinit će i u našem uzburkanom XXI. stoljeću, samo ako je uzmemo u ruke. Gdje ne mogu pomoći mirovne konferencije, pomoći će krunica. Gdje zataji ljudska znanost i umijeće, nije isključeno da može pomoći krunica. Krunica, doduše, nije svemoguća, nije čarobni štapić za postizavanje svega što zaželimo, ali svemogući je Bog kojemu se njome molimo i koji vrlo dobro zna kako i kada nam treba pomoći. Ako su pomoć krunice iskusili Michelangelo, jedan od najvećih umjetnika čovječanstva, i Ampère, jedan od najvećih zaanstvenika te drugi velikani ljudskog srca i uma koji su je iskreno molili, zašto bismo mi sumnjali u njezinu pomoć?

Ima svojih osamdesetak godina kako se govori o teškoj krizi u našim obiteljima. Sociolozi, psiholozi i drugi učenjaci razbijaju glavu zašto stalno raste broj nesretnih brakova, traže uzroke u promjenama ekonomskog i društvenog života te modernog mentaliteta, ali ne nalaze zadovoljavajućega rješenja. Oni naime uopće ne uzimaju u obzir jednu važnu činjenicu, a ta je da se u mnogim našim kršćanskim obiteljima nekada svake večeri zajednički molila krunica ili barem jedan njezin dio. Danas se navečer jedva izmoli na brzinu Zdravomarija, a često čak ni to. Nestala je iz obitelji krunica, a isto tako je nestala i sreća iz nje.

Naše su bake i prabake - sjećamo se - nosile one goleme krunice od metra. Naše majke nose već one malo elegantnije i praktičnije, a naše sestre i njihova djeca ne nose više nikakve krunice. Nekako je na isti način opadala i ljubav u našim obiteljima.

No čini se da je u posljednjih desetak godina krunica sve češća ne samo u rukama starijega svijeta, nego također i mladih vojnika, djevojaka i momaka te ponekih intelektualaca koji se ne stide njezinim moljenjem očitovati svoju vjeru.

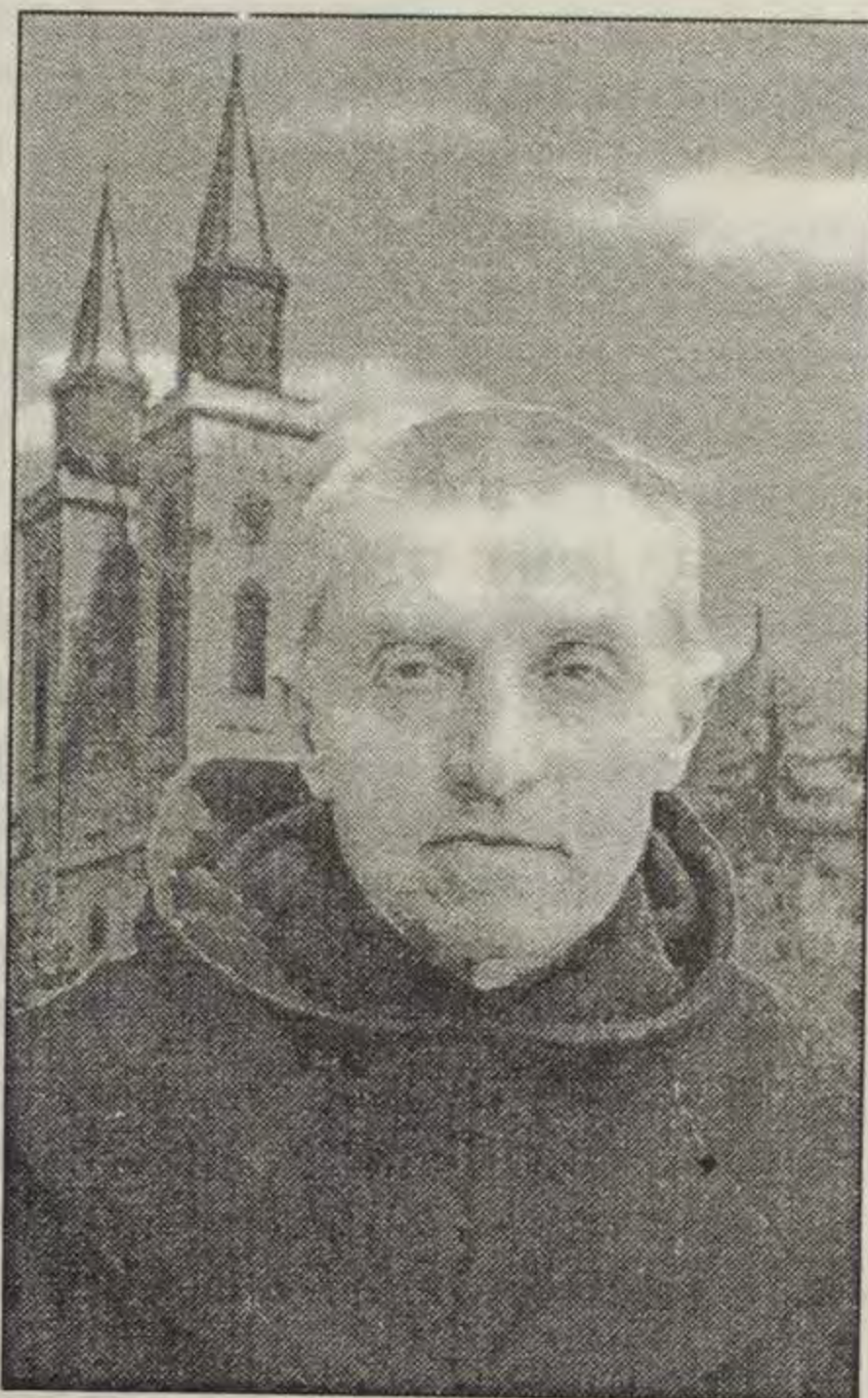
Nema nikakve dvojbe da su ove pojave zalog sretnije budućnosti i naših obitelji i cijeloga našeg 1360. godina starog kršćanskoga naroda.

NAŠ KANDIDAT ZA SVECA O. GERARD TOMO STANTIĆ

Ante Stantić, OCD

AKTUALNOST SB GERARDA TOME STANTIĆA

Rečeno je da su sveci "utjelovljenje Božje riječi, u ljudskoj povijesti". Primijenjeno je to na sv. Leopolda Mandića. Ta tvrdnja me je potakla da pokušam otkriti da li se takvo "utjelovljenje" eventualno očitovalo i u životu SB Gerarda Tome Stantića? Ako je odgovor pozitivan, da li to "utjelovljenje" može biti i danas primjenljivo, kada je u tijeku obnova poslije II. vatikanskog sabora? Svakako se u tome što ću reći, podlažem mišljenju sv. Crkve, koja će reći svoj pravorijek o o. Gerardu. Nama je dozvoljeno da na temelju njegovih osobnih podataka, njegova djelovanja i njegove pisane riječi pokušamo otkriti kako je, ili da li se može reći da je o. Gerard, kao osoba i kao redovnik i svećenik, bio neko "utjelovljenje Božje riječi u povijesti svoga vremena"? Ako se može dati pozitivan odgovor, da li je njegovo "utjelovljenje Božje riječi u povijesti", barem u nekim segmentima, i danas valjana poruka ovoga čovjeka s bačkih ravnicama, koja može biti "utjelovljena" u našem vremenu, za naša vremena, kada još uvijek tražimo konkretnu primjenu smjernica II. vatikanskog sabora?

Prije nego što pokušam dati odgovore na postavljena pitanja, treba istaknuti da je o. Gerard živio u vremenskom razdoblju koje je različito od

našega, djelomično nadiđeno, ali ima sličnosti s našim, jer je otac Gerard znao živjeti svoj poziv isto tako u jednom ozračju obnove, a što može koristiti, mijenjajući što treba mijenjati, kao poruka, i nama danas, u našoj koncilskog obnovi.

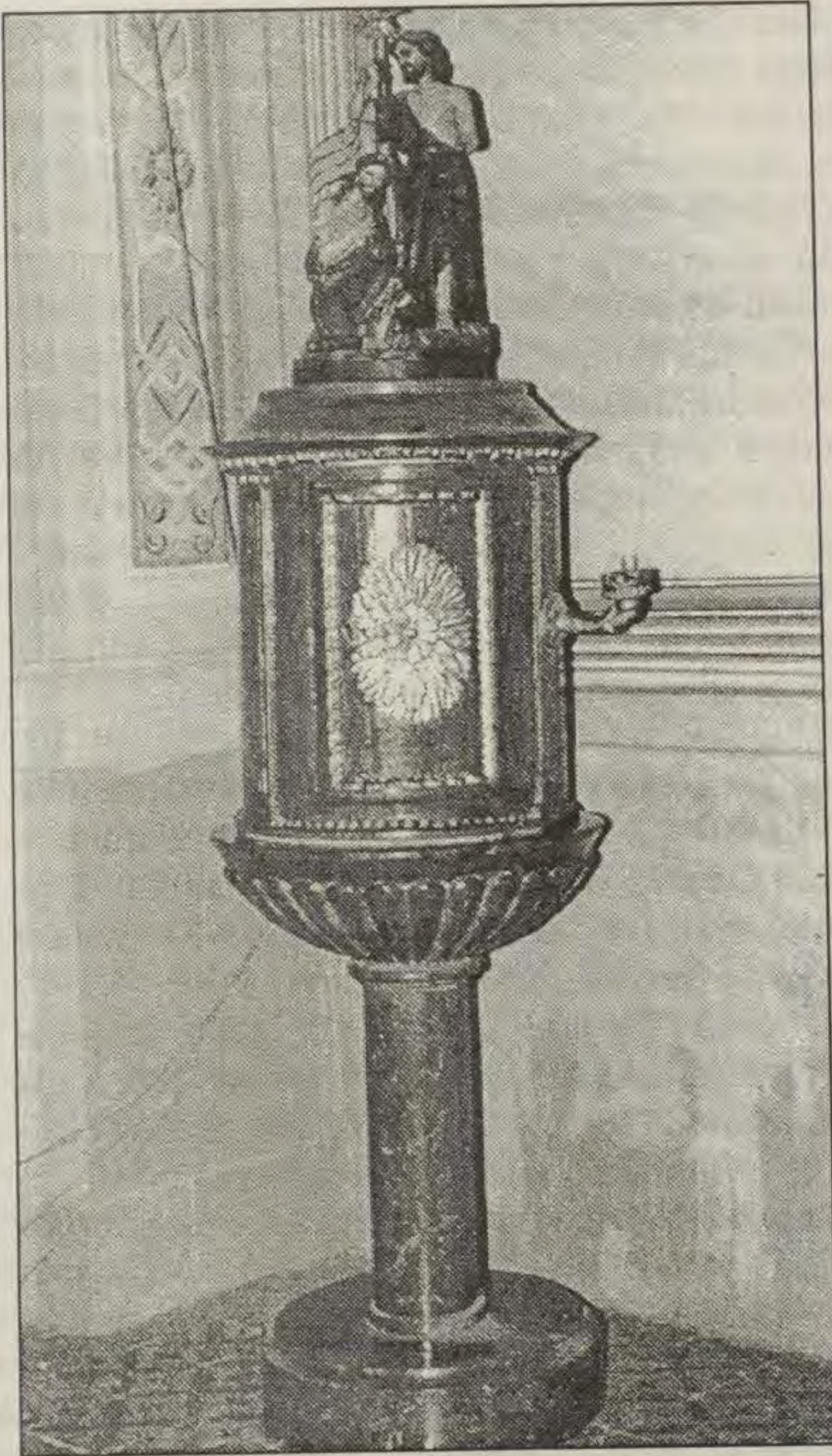
Bila je u tijeku obnova u karmelskom redu, kao što je danas, ne samo u karmelskom redu, nego u sveopćoj Crkvi, na poticaj II. vatikanskog koncila. Pripadajući karmelskom redu, živio je u karmelskoj redodržavi koja se nazivala "austrijskom", iako su u njezin sklop ulazili samostani, ne samo Austrije, nego i iz Poljske i iz Mađarske, koji su preživjeli negativni utjecaj Prosvjetiteljstva, i ukidanja redova djelovanjem austrijskog cara Josipa II. Kojih četrdesetak godina, prije nego što je Tome Stantić stupio u novicijat i dobio ime Gerard od sv. Stjepana kralja, sprovedena je apostolska vizitacija, kako bi se obnovio život, a na čelu vizitacije je bio sam nadbiskup Beča. Vrhovni poglavar koji je imao svoje sjedište u Rimu, u to doba, nije mogao komunicirati sa svojim redovnicima izvan Italije. U tom razdoblju su stupili u Graz vrsni redovnici kojima se vizitator služio za obnovu drugih samostana koji su pravno pripadali austrijskoj provinciji iz Poljske i iz Mađarske. SB stupio je, kao novak, baš u samostan u Grazu 1896., dakle koji 40 godina nakon što se, putem apostolske vizitacije, pristupilo obnovi, poslije spomenutih nedaća Prosvjetiteljstva i ukidanja redova po caru Josipu II. Kako je Gerard, poslije novicijata, iz Graza prešao u samostan u Đuru (Mađarska), radi teološke i svećeničke naobrazbe, koji je također bio zahvaćen obnovom apostolskog vizitatora, i članovima gracačkog samostana, on je poprimio duh te obnove. Kako je u Sombor došao na utemeljenje karmelskog samostana 1904., i tamo ostao sve do svoje smrti 1956., naš Gerard je ostao vjeran duhu što je primio u austrijskoj provinciji. Po činjenici da je u Somboru bio, uz kratke prekide, poglavar sve do 1945., Gerard je nastojao redovnicima samostana, kojem je predsjedao, prenijeti duh kojim je bio obilježen, i koji je primio u Grazu i Đuru. Te činjenice su posebno važne jer su se samostani u Mađarskoj i u Somboru odvojili od austrijske provincije u posebnu mađarsku polu-provinciju godine 1903. i počeli graditi svoju duhovnu fizionomiju. Kako je pak Sombor 1918. godine postao dio teritorija Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, Gerardu je povjereno da započne pripravu širenja reda u novoj državi. Te zadaće Gerard je vrlo svjestan i osjeća da je dužan, kao prvi hrvatski karmelićanin na ovim prostorima, "sačuvati baštinu reda" i prenijeti je članovima koji stupe u karmelski red u novoj državi.

Ovim izvješćima treba dodati da je njegova redovnička formacija bila usmjerena na strogu vjernost pravilu i konstitucijama, a teološka svećenička naobrazba više je obraćala pažnju teološkoj formaciji nego li teološkoj kulturi. Treba razlikovati, tako mislim, redovničku i teološku formaciju od redovničke i teološke kulture. Formacija naime teži osposobiti

čovjeka kako bi naučio osobno vrednovati, i nadopunjati, ono što je primio u doba svoga redovničkog i svećeničkog odgoja, dok teološka kultura ide u širinu, u prikupljanje što više znanja i informacija. Uz sve to redovnički život je bio, recimo tako u ono doba, "vrlo strukturiran", i tražila se vjernost strukturama i življenju karmelskog poziva. Život se morao uklapati u strukture koje su određivale pravilo i konstitucije iz 1631. Konstitucije koje su vrijedile sve do prilagođenih konstitucija kanonskom pravu iz godine 1917 godine. Možda bi netko zaključio da je to bio "observantistički" pristup, i vjernost "slovu zakona" i da je primio više praktičnu teološku naobrazbu. Ističem riječ "observantizam" kao izazov jer je važno taj pojam istaknuti kako bismo mogli odgovoriti na pitanje postavljeno na početku, a to je "utjelovljenje Božje riječi u povijesti" jednog redovnika, i što reći o "utjelovljenju te riječi u povijesti" života o. Gerarda, i što od tog "utjelovljenja" možemo prenijeti u tijek obnove poslije II. vatikanskog sabora? Nije li možda njegov život bio vjernost "slovu zakona"?

Pristupajući odgovorima postavljenima na početku, koji su ukratko iznešeni u ovom povijesnom kontekstu, te na temelju brojnih podataka iz života SB, njegova djelovanja, i njegove pisane riječi, treba istaknuti da je nastojao biti redovnik vjeran Karmelu, revan svećenik u duhu Karmela, i odgovoran promicatelj karmelskog poslanja u Božjoj Crkvi.

Nastojao je prije svega "čitati" i u praksu provoditi, kako sam zapisuje, pravilo i konstitucije, u svjetlu učenja sv. Terezije Avilske, i sv. Ivana od Križa, obnovitelja Karmela u 16 stoljeću. Gerard je "čitao" i primjenjivao svoje zakonodavstvo, posebno u svjetlu nauka Ivana od Križa, koji zamišlja duhovni karmelski život kao "sjedinenje duše s Bogom po ljubavi", koji se oživotvoruje putem prihvaćanja volje Božje, snagom bogoslovnih kreposti vjere, ufanja i ljubavi. Svojim "dinamizmom" bogoslovne kreposti predvode također "čišćenje" duše od svih primjesa sebeljublja. Kako bi postigao "slobodu", "desnudez" Ivana od Križa, i tako oslobodio sav prostor duše da bi ga Bog zaposjeo u "sjedinenju". Gerard si zamišlja i primjenjuje pravilo i konstitucije kao sredstva, kojima se "struže" s duše sve što nije volja Božja. U tom značenju pravilo, konstitucije su "zlatni, jer znaju što je volja Božja". Znači da on prihvaća odredbe pravila i konstitucija i primjenjuje ih u život putem bogoslovnih kreposti, vjere, ufanja i ljubavi. U svjetlu učenja Ivana od Križa, o bogoslovnim krepostima, on otkriva, u odredbama pravila i konstitucija, sredstva za "čišćenje" duše od primjesa sebeljublja, koji priječe slobodu duše i sjedinenje duše s Bogom. Za njega je duša kao "zagoreni kruh", tj. puna primjesa egoizma. Kako bi bila čista, treba "ostrugati" s nje ono što je zagorjelo, kako bi došli do "sridine" zdrave duše, do slobode i tako bili osposobljeni za sjedinenje duše s Bogom. S pravom se može reći da Gerard konkretne odredbe svoga pravila i svojih konstitucija izdiže iznad njihove materijalnosti i prenosi u duhovnu sferu i vrednuje ih u svjetlu

*Krstionica u župnoj crkvi u Bajmoku
gdje je o. Gerard kršten 16. 09. 1876. g.*

vara s Kristom, u svom osobnom duhovnom životu, i o dušama koje su mu povjerene. Pogled mu je neprestano uprt u Krista po "Pažnji na Isusa", i neprestano odlučuje Kristu se preobraziti patnjom, koja kad je "najčistija, isto što i najčistija ljubav". Po preobrazbi u Krista smatra da onda Krist po njemu ispovijeda, pripovijeda, a on se ne želi "micati" dok ga Isus "ne pomakne", a taj "pomicaj" prolazi i kroz konkretne odredbe pravila. Marija je također u svemu prisutna jer on vodi razgovore "s Isusom i Majkom"; želi "jednim zagrljajem zagrliti Krista i Majku". S pravom još jednom možemo tvrditi da je Krist njegovo konkretno življenje vjere, ufanja i ljubavi, u primjeni pravila i ustanova, njegov uzor u nastojanju kako bi se "odcijepio od svega što nije Bog", kako uči Ivan od Križa, bio kontempla-

vjere, ufanja i ljubavi, volje Božje.

Da tako on u svom životu potvrđuje je činjenica po kojoj je Krist, Utjelovljeni Božji Sin, središnja stvarnost. Pravilo Reda naime ističe da treba živjeti u "služenju Isusu Kristu". Krist je njegova konkretna vjera, ufanje i ljubav. Gerard upire pogled na Krista, na njega se nadahnjuje u konkretnom životu, s njim neprestano opći. Krist je za njega uzor poniznosti, ili očišćene duše, koju vidi u "Malom Isusu". Krist je za njega "zaručnik duše", s kojim kao zaručnikom opći posebno molitvom i Euharistijom, bilo da služi svetu misu, bilo da adorira, ili raznosi euharistijskog Krista bolesnim vjernicima Sombora. Krista naziva "medom" a on želi biti "marljiva pčela" i želi "med - Isusa" "dijeliti" vjernicima. S Isusom povjerljivo razgovara, osobito u molitvi. Neprestano razgo-

tivan i u isto vrijeme aktivan. Jednom riječju: odredbe pravila i ustanova treba osmišljavati i primjenjivati ih u život očima vjere, ufanja i ljubavi, i aktivno, po njima "strugati" dušu, i pri tome motriti Krista, i tako svoju volju prilagođavati volji Božjoj, nadahnjujući se na Ivanu od Križa. Jednako tako treba prihvatiti i Isusovo "pasivno djelovanje" u duši, što sv. Ivan od Križa naziva "tamnom pasivnom noći", kada Bog uzima direktno inicijativu da dovede čistoću duše do potpune slobode i do punog "Sjedinjenja duše s Bogom". Sve je to, što se dokazuje na temelju činjenica i pisanja o. Gerarda, ono što Mala Terezija ističe da se njoj dešavalo - da je neprestano u Božjoj prisutnosti, ili u "ljubavnom pogledu" na Isusa, ili, kako bi rekao sv. Ivan od Križa u "atencion amorosa". On želi svjedočiti i pred ljudima svoje "sjedinenje s Bogom" kad sebe naziva "okvirom" u kojem je uokvirena Isusova slika, i kad ne želi drugo nego da ljudi ne vide njega, "okvir", nego Isusa kroz njegovu osobu. Mnoga svjedočanstva to potvrđuju, tj. da su ga ljudi kao takvog vidjeli kad su s njim općili ili ga slušali kad propovijeda. Jasno je da ovakvo življenje nije ni "observantizam" niti "konzervativizam" niti vjernost "slovu zakona", nego vjernost vjernome Bogu!

A ono što mi se čini vrlo značajnim u djelatnom životu o. Gerarda je da on prožima svoju brigu za duše, bilo propovijedanjem bilo ispovijedanjem i duhovnim vodstvom duša, da u sve upliće i prilagođava dušama ono što uče veliki učitelji Karmela: Terezija Avilska, Ivan od Križa, Mala Terezija. Ne želi da se duše oslobode samo grijeha nego da im život kršćanski bude dublji. Za potvrdu ove tvrdnje dosta je pročitati propovijedi koje upućuje vjernicima svakog 25. u mjesecu, kada slavi misu Malom Isusu i o njemu propovijeda. Mnogi moji članci u "Zvoniku" to isto mogu potvrditi. Svraćanje pažnje na ovu činjenicu potvrđuje da Gerard nastoji, u skladu svog kontemplativnog poziva, prema pravilu i ustanova, i življenog u duhu Terezije Avilske i Ivana od Križa, primijeniti i na svoju djelatnost a to je da vjernici žive dublje svoj kršćanski poziv. Bori se da iz tih okvira ne iziđe, iako se podlaže poslušnosti, i posvećuje se djelatnosti što mu poslušnost nalaže.

Nakon ovoga prikaza "utjelovljenja Božje riječi u životu o. Gerarda", mišljenja sam da možemo govoriti i o aktualnosti SB Gerarda Tome Stantića u našem vremenu, u svjetlu obnove II. vatikanskog sabora koji govori o "prilagođenoj obnovi". U životu, radu i pisanoj riječi o. Gerarda mogu se izdvojiti načelni stavovi i osloboditi ih "natruha" njegova vremena i tvrditi da postoje elementi "utjelovljenja Božje riječi u njegovom životu", koji vrijede i za naše doba. Vjera, ufanje i ljubav su nezaobilazne sastavnice u svakom vremenskom razdoblju za obnovu. Istakao bih posebno riječ "observantizam" koja je kao bauk od koje bježimo kada se radi o prihvaćanju konkretnih normi za primjenu odredaba II. vatikanskog sabora, a koje treba usvojiti u životu kako bi se obnova ostvarila. Kad sve

imamo pred očima, moramo reći da je Gerard bio vjeran svojem pravilu i konstitucijama ali ne "observantistički" nego duhom bogoslovnih kreposti, primijenjenih u život, u svjetlu učenja Ivana od Križa, od koga je naučio kako tim krepostima prožeti svoj život. Radi se dakle o vjernosti a ne o "observantizmu". Takvo življenje je aktualno i danas.

Bojimo se "slova zakona", bojimo se "konzervatizma". Nismo li možda nepovjerljivi prema uputama koncila i vrhovnih svećenika, izdanih poslije koncila? Bojimo se možda da nećemo biti moderni, vjerujući više u napredak kulture, znanosti, civilizacije, globalizacije, pa nam se desi, možda i nesvjesno, da provjeravamo razne smjernice koncila više u svjetlu tih civilizacijskih pomaka, dakle previše racionalno, sociološki. A trebalo bi civilizacijske pomake, svakako vrijedne pažnje i uvažavanja, prosuđivati dubljim svjetlom vjere, ufanja i ljubavi, koji "štite dušu od tijela, svijeta i đavla", kako tvrdi sv. Ivan od Križa a tvrdnju usvaja o. Gerard. Ne bi li nam takav "bogoslovni pogled" i djelovanje u skladu s njim pomogao da objektivnije vrednujemo smjernice Crkve i njima "filtriramo" ono što nam pružaju pomaci u kulturi, sociologiji, znanosti itd.? Moramo sigurno živjeti u našem vremenu ali i dalje kao ljudi vjere, ufanja i ljubavi, u povezanosti s Kristom. Kad izdvojimo iz života, rada, pisanja o. Gerarda ove poruke, iz konteksta njegova vremena, i unesemo ih u naše vrijeme, u našu obnovu, čini mi se da nam njegov život, rad, njegova pisana riječ, mogu obogatiti naša traženja u obnovi koncila koja je u tijeku.

Veliki teolog Hans Urs von Balthasar je rekao da karmelski pisci - Terezija od Isusa, Ivan od Križa, sv. Terezija od Djeteta Isusa, učitelji Crkve - nisu monopol karmelskoga Reda, nego su dani Crkvi da njome hrani Božji narod. A teolog Karl Raner je rekao da kršćanstvo ima budućnosti ako bude u Crkvi mistika, dakle ljudi vjere, ufanja i ljubavi, koji vode ostvarenju "sjedinenja s Bogom po ljubavi".

Na razna pitanja o "utjelovljenju Božje riječi u povijesti svetaca", u našem slučaju toga "utjelovljenja" u liku Božjega Sluge o. Gerarda, vjerujem da bi o. Gerard rekao: Zamijenite strukture moga vremena s novim kulturnim i civilizacijskim pomacima vašega vremena, i smjernicama koncila, papinskih pobudnica, koje su upućene laicima, redovnicima, ili svećenicima. Stavite u središte života osobu Isusa Krista, Utjelovljenoga Sina Božjega. "Filtrirajte" sve Božjom riječju, učiteljstvom Crkve i učenjem provjerenih učitelja Crkve, vjerom, ufanjem i ljubavlju. Obnova će tada živnuti u svim dijelovima svijeta gdje živi Crkva. Primijenit ćete "norme", konkretne smjernice Crkve, ali ne kao "slovo zakona", nego u duhu poslušnosti vjere, ufanja i ljubavi, u vjernosti, kako uče Crkva i provjereni učitelji Crkve. Bit ćete tada i vi "utjelovljenje Božje riječi u povijesti" vašega vremena...

Biserka Subotić

SVJEDOČIM: CRKVA JE CRKVA

Željela bih svojim životom i primjerom dati odgovor na dva članka u "Zvoniku" br. 3/2001. - "Mješovite ženidbe - da ili ne?" i "Kako živjeti duhovnost Djela Marijina"?

Zovem se Biserka Subotić. Moj suprug je Dragan Subotić, a imamo i dva sina, Miloša i Filipa. Živimo u Sremskoj Mitrovici. Ja sam dijete iz mješovitoga braka i, što je najgore, moj otac je bio komunista koji je bukvalno progonio i zatirao svaku vjeru u meni, sestri i majci. Otac mi je Ukrajinac - grkokatolik, a majka Hrvatica - rimokatolkinja. Mamina baka Šima u šokačkom selu Privlaka kod Vinkovaca, učila me je moliti već s 5 godina. Svaki zimski i ljetnji raspust provodila sam tamo i žedno upijala svetu vjeru tog prelijepog sela punog čestitih kršćana koji su mi ulijevali vjeru životom i primjerom, kao i moja baka Šima i dida Ivan. U Mitrovici sam krišom išla u crkvu. U kući nisam smjela imati nikakve molitvenike, krunice, vjerski tisak, jer je otac povremeno pravio "raciju" i palio i gazio sve što bi pronašao. To je na neki način dobro. Tako se rodila mistična molitva u mojem srcu: samo Bog, ja i cijelo nebo u mojoj siromašnoj sobici, u nesretnom braku mojih roditelja, u tatinom nasilnom pijanstvu - raj i pakao.

Žarko sam željela krštenje i sakramente kao što su ispovijed i sveta Pričest. Moja prijateljica iz Privlake, Marija Grgurovac, ostavljala mi je svoje katekizme poslije završene njene vjeronaučne godine. Čitala sam ih od početka do kraja po nekoliko puta jer ih nisam smjela nositi kući u Sremsku Mitrovicu. Čitala sam "Glasnik Srca Isusova i Marijina". Biblija mi je bila rijetko dostupna. Svaki dan sam išla sa svojom bakom na svetu misu, s prijateljicama ili sama, a u bakinoj i didinoj kući se navečer molila krunica, litanije i druge molitve.

Sa 16 godina sam prihvaćena na krštenje u Grkokatoličkoj crkvi "Hristovog vosenjenja" u Sremskoj Mitrovici jer je moj dobri dušobrižnik Pitka

Stjepan vidio moju želju za krštenjem, a majka je dala pristanak. Živjela sam u vjeri u zajedništvu sa sestrom i majkom. Tako sam zapravo krštena u vjeri moje majke i majčine obitelji. Ipak, otac Pitka je tražio posebnu dozvolu biskupa jer nisam imala dozvolu za krštenje oba roditelja.

Samo krštenje je za mene bilo neopisivo lijep doživljaj. Otac Pitka mi je poklonio molitvenik s posvetom koji sam hrabro odnijela kući, pokazala tati i rekla: "Tata! Ja sam krštena po svojoj volji i želji, i to u tvojoj vjeri u grkokatoličkoj crkvi. Ja sam tvoje dijete i tvoj nasljednik likom i naravi. Ja sam već odrasla i imam svoju riječ. Budeš li se usudio ovaj molitvenik spaliti, ja ti dajem riječ da ću na lomači spaliti sve tvoje marksističke knjige dok se ti budeš opijao u kavani. Evo tebi tvoja nevjera, a meni moja vjera." Otac je zanijemio. Majka je poslije rekla da ga je to sve duboko ganulo, osobito to što sam se krstila u grkokatoličkoj crkvi, tj. njegovoj crkvi. Meni je zapravo bilo svejedno; željela sam krštenje, ali ipak i mir u kući. Ipak, i dalje sam živjela u paklu nesretnog braka mojih roditelja.

Jedna časna sestra me je poučila da molim svakoga dana makar jednu malu molitvu za svoj sretan brak ili životno zvanje na koje me može pozvati Bog. Dala sam svoj osobni zavjet Bogu da neće biti dana kada neću izmoliti makar Slava Ocu na tu nakanu. Ujedno sam se zaricala sama sebi da neću činiti greške u braku koje čine moji roditelji. Loš primjer je dobar primjer. Tako treba činiti. Pamtila sam, gledala svu tu patnju, i molila.

Gdje sam odlazila u crkvu nakon svojega krštenja? I u rimokatoličku i u grkokatoličku crkvu. Crkva je crkva! Išla sam tamo gdje je moja duša više rasla u milosti. Posebno pamtim starog pokojnog Ivana Hočevara, zatim oca Stjepana Pitku, Pavla Madžarevića i patra Matu Rusana. No, duže vrijeme sam češće odlazila kod oca Stjepana, jer je on nježno brinuo o mojoj duši u svetoj ispovijedi i nikada nije odbijao pomoć u razgovoru o svemu što me je mučilo. Onda je otac Pitka otišao u misije nekih 7-8 godina. Ja sam išla u rimokatoličku crkvu sv. Dimitrija. Tu sam se uklopila u grupu mladih s kojima sam odlazila na hodočašća, duhovne vježbe, ali smo se i privatno družili, pa čak to i danas činimo.

Što je bilo s mladićima? To je bio veliki problem. Gledajući svoje roditelje koji su bili lijepi, pametni i dobri, a skupa živi lom, rastave i sastave braka, bila sam vrlo probirljiva, ali i odlučna da ne pravim kompromise. Hoću sretan kršćanski brak ili nikakav! Osjećala sam odgovornost za svoju još nerođenu djecu da ne rastu u tako žalosnome domu kakav je bio upravo moj. Moji roditelji su bili kršteni i vjenčani, ali bez ljubavi, vjere i milosti u braku. Znači, treba "nešto više" od običnog vjenčanja. Tražila sam tri stvari: dobrog čovjeka kršćanina, čovjeka kojeg bih voljela i s kojim bih se dobro slagala. To je veoma teško naći. Zaljubim se, a on je recimo ateista ili se ne slažem s njim. Stalno se svađamo nizašto, kao moji roditelji. Zaljubljena "pregrizem" svoju vezu i patim sama jer svi se vole na početku veze ili braka, ali ako se ne slažemo u pogledu na život, vjeru, sklonosti, uzalud je sve! Ja nisam birala svoje roditelje, ali bračnog partnera mogu i trebam sama birati, i za to sam i odgovorna. Mnogo puta mi se desilo da mi se neki mladić cinično nasmijsao u lice i rekao: "Tako lijepa i pametna djevojka, a zalučena si popovi-

ma i nekakvom glupom vjerom u nešto što ne postoji."

Godine su prolazile, a ja sam bila usamljena i željna ljubavi kao i sve djevojke. Jednom sam pitala patra kod kojeg sam se ispovijedala zašto se ne ispunjava moja molitva za sretan brak kad već toliko godina molim? On mi je rekao: "Što se više moliš, to je veća nagrada koju ćeš dobiti. Ne možeš Boga preteći u svojoj ljubavi i vjeri. On uvijek daje više. Možda sad tvoja molitva ide za blagoslov jednog za tebe odabranog mladića, i Bog ga oblikuje baš takvog kakav tebi treba, i u pravo vrijeme koje vama treba!" Ta riječ me je snažno potakla u radosnu molitvu.

Tada dođe preč. Pavao Madžarević u Sremsku Mitrovicu u crkvu sv. Dimitrija. On me pozva na cijeli niz osobnih razgovora kako bi mi pojasnio da bih ja mogla biti časna sestra zbog svoje "mistične molitve". Davao mi je knjige koje sam ja uvijek čitala i poslušno molila cijele 3 godine, skupa s preč. Madžarovićem da mi Bog pokaže da li je to moj životni poziv. Neka bude volja Božja!

Prečasni Madžarević me pozove na hodočašće, post i molitvu, da konačno posredstvom Prečiste Majke Marije spoznamo gdje je meni mjesto, i što Bog želi od mene. Pošla sam na put, postila i molila.

Kada sam se vratila, u moj je život ušao Dragan bez moje želje i dozvole. Već sam se spremala na jesen u časnje. Odbijala sam njegovo udvaranje. Odmah sam vidjela da je ateist, a još i pravoslavac. Vjerovala sam da Bog to ne traži od mene. Ali, on je ušao u moj život sa širokim osmijehom, krupnim očima punim topline i ljubavi i beskrajnom dobrodušnošću. Četiri mjeseca je obijao prag moje kuće, lijepo i kulturno u sred bijela dana, ljubazno se pozdravljajući s mojim roditeljima, a mene pozivao da izađemo. Tijekom toga vremena uvidjela sam da je dobar mladić, ali nevjernik. Pristala sam na prijateljske izlaske. Dragan se razlikovao od svih drugih mladića. Bio je uz svoju dobrotu i beskrajno strpljiv. Uz to, imao je istančan osjećaj za dar i uzdarje. Poštovao je moju slobodu kao i ja njegovu. Tako često drugima znam reći: "Ljubav je dar i uzdarje." Eto, tako se događalo i među nama: dar i uzdarje i u najsitnijim životnim stvarima. Nije posebno obdaren za udvaranje, ali na moj sitan znak pažnje uzvraćao je osmijehom u očima, a u očima je zacaklila "hvala". U svemu smo se savršeno slagali, osim u pogledu na Boga. Onda je zaljubljenost prerasla u ljubav. Sve vidim, sve njegove osobine pa i nevjeru, a volim ga svjesno i zbunjeno. Što ću sad s njim?! Što ću s njegovom nevjerom? Nisam ga mogla ostaviti. Previše sam ga voljela. Zar da naša djeca rastu bez vjeronauka i crkve kao ja?

Dragan je pričao o svatovima koje će napraviti za nas, a ja sam mu pokušavala objasniti važnost svoje vjere, no, svaki je razgovor završavao njegovim okretanjem glave i odlučnim odbijanjem. Požalila sam se svojim dragim časnim sestrama i sve im potanko ispričala. Jedna časna mi je rekla: "To je onaj pravi za tebe! Dobila si sve što ti treba: dobrog čovjeka, srca punog ljubavi, a vjeru mu trebaš ti svjedočiti u zajedničkom životu. Mi ćemo moliti da Dragan pristane na vjenčanje." Ipak, sve je bilo isto.

Uto je došao otac Stjepan Pitka iz bijelog svijeta, a ja sam otrčala kod njega i kroz plač mu sve ispričala: "Dragan je sva moja ljubav, pravi čovjek

za mene, veoma je dobar, ali neće ni čuti za crkveno vjenčanje, a ja sam molila evo već punih 11 godina za sretan brak." Otac Pitka me je pažljivo saslušao od "početka do kraja" kroz moje jecanje i pitao me: "A jesi li se ti molila posebno i za tebe i za Dragana?" Ostala sam zatečena: "Zaista, nisam baš ni jednu molitvu samo za nas dvoje." Na to će otac Pitka meni: "Ti i ja ćemo moliti 6 mjeseci, ako treba postit ćemo petkom o kruhu i vodi i Bog će dati milost." "Gdje mole dvoje ili troje u moje ime i ja sam s njima" - Isus. Možeš li ti to? Da, spremno sam prihvatila presretna i smirena, kako je svet moj otac Pitka. Kad je kadionicom kadio upućivao mi je topao smiješak ohrabrenja, a u očima je iskrila misao: "Mislim na tebe." Inače, otac Pitka mi je svečano proricao da će Dragan sam tražiti vjenčanje, a od mene je tražio da mu ne naturam svoju vjeru nego: "Moli, posti i voli Dragana, a Bog će govoriti Draganovom srcu. Pusti da sve ide svojim tijekom. Budi strpljiva. Ljudi rastu u vjeri godinama i u raznim godinama. Netko prije, netko kasnije traži Boga." Bilo je veoma teško. Bližilo se ljeto, a nas svoje u ljubavi u zrelim godinama. Đavo je igrao oko nas. Konačno, Dragan pita da mu pojasnim što ja to hoću s crkvenim vjenčanjem. Pričala sam mu, pričala dok nisam rekla: "Naša djeca trebaju biti krštena u vjeri svoga oca, tj. u tvojoj Pravoslavnoj crkvi, i ja tražim od tebe pristanak da ih vodim u crkvu na vjeronauk i da ih učim moliti. Ti budi spreman da daš pravi odgovor kada te tvoje dijete bude pitalo što to znači biti pravoslavac, ili tko je sv. Đurđ!?" Draganove oči su zasjale. Bez obzira na svoju tvrdnu nevjeru, on je želio baš to: da se i dalje časti njegova krsna slava - sveti Đurđ - pa makar i on sam ne zna što ona znači. U stvari, očevi žele da njihova djeca naslijede njihovu vjeru ili bolje reći nevjeru više kao kulturno naslijeđe ili kao tradiciju, prezime...

Sada mi je bilo jasno što su mi rekle drage časne sestre kako trebam svjedočiti kršćanstvo. Morat ću ga poučiti svemu, ali i djecu i sebe, jer ja sam rasla u dvije crkve, a sada se otvaraju vrata treće - pravoslavne. Što da ne? Crkva je crkva. Bolje da rastu u pravoslavlju koje mi je bilo potpuno strano, nego u nevjeri kako sam ja rasla. Naučit ćemo ih svemu, tu gdje je ljubav ondje je i Bog, a mi smo se nježno voljeli. Eto, tako to biva: taman izmoliš i dobiješ jednu milost, a dođe novi zadatak za novu molitvu i ispit.

Ja sam prihvatila da se vjenčamo krišom poslije naše svadbe. Patila sam, ali pristala sam. Teško je djevojci odreći se snova o vjenčanju u crkvi i bijeloj haljini, u zajednici s kojom sam godinama molila. Pravoslavni svećenik je tražio da ja prijedem u pravoslavlje, na što ja nisam pristala. Ne mogu pogaziti vjeru u kojoj sam rasla, a i nisam znala što me čeka dalje u životu. Ako pogazim svoju vjeru, kako ću poštivati njegovu? Otišli smo kod oca Pitke koji nas je toplo i strpljivo dočekao. Kad smo drugi put došli na razgovor, ja sam po nalogu oca Pitke otišla u šetnju, a onda još dugo čekala da se Dragan i otac Pitka ispričaju. To je trajalo satima, ali Dragan je izašao iz sobe začuđenih očiju i ozarena lica. Prvi put je priznao da smo ga ja i otac Pitka uvjerali u kršćanstvo: "da se može živjeti po 10 Božjih zapovijedi". Što je pričao otac Pitka ja ne znam, ali sigurno znam da sam ja voljela svojeg dragog Dragana, jer o vjeri i Bogu mi nije dao prosloviti do dogovora oko svadbe i vjenčanja. Obavili smo pripreme za vjenčanje u crkvi i obavili smo svadbu.

Na crkvenom vjenčanju u praznoj crkvi samo nas petoro: otac Pitka, Dragan, ja i kumovi. Ja sam neprestano plakala. Suze su mi se slivale iz srca i duše. Teško mi je reći zašto. Nadam se da razumijete poslije cijele moje priče.

Dragan i ja smo se tek u braku zavoljeli. Tek tada se rascvjetala naša ljubav. Oboje smo bili bekrajno sretni. Nikakve ružne riječi, nikakvi problemi ili nesloga. Sve smo se dogovarali lako, u tri riječi. Naše naravi su se nadopunjale, naša tijela su se nježno voljela, međusobna volja, sloboda i želje poštivale. Učili smo se ljubavi i još uvijek se učimo.

Što je bilo s crkvom, vjerom, molitvom? U početku me je Dragan kolima dovezio do crkve i čekao vani. Kada se poslije dvije godine rodio naš prvi sin Miloš, ulazio je i on u crkvu i čuvao našeg sina pred ispovijedaonicom u nosiljci za bebe, dok ja obavim ispovijed. Još uvijek sam išla u katoličku crkvu u koju je bilo zgodnije otići. Od svekrve i svekra sam zatražila da stave sv. Đurđa u dnevnu sobu iz tamo neke sporedne sobe. Odmah su to učinili s pažnjom, a ja sam stalno gledala u tu ikonu i tiho u sebi se molila sv. Đurđu. U našoj sobi na zidu je bila velika slika prekrasne Gospe Šenštatske, zaštitnice obitelji i kućnog ognjišta, koju sam ja upoznala i zavoljela još prije udaje.

Kada je Miloš porastao, prešli smo u Sremsku Mitrovicu iz Draganovog sela Jarka. Počeo je rat, siromaštvo, strah i neizvjesnost rasli su u svima nama. Tada sam već razmišljala o svojem obećanju, ali ovaj rat je otvarao samo vrata pravoslavne i grkokatoličke crkve sa još dobrim dragim ocem Pitkom. Preč. Pavao Madžarević je otišao iz Mitrovice. Brinuo je o meni, zajedno s ocem Pitkom 10 godina. Već 5 godina nisam vidjela preč. Madžarevića, a tako bih mu voljela reći kako se živo sjećam svih njegovih riječi i kako je neprestano u mojim molitvama, jer nas je učio da trebamo moliti za njega i svoje svete svećenike. On me je "upoznao" s Gospom Šenštatskom, njegovao moju mističnu molitvu, savjest, i obasipao me je knjigama da što bolje upoznam kršćanstvo. Poklonio mi je prvu Bibliju. Kad sam se udala, Dragana je toplo prihvatio, poštivao i volio. Preč. Pavao Madžarević me je godinama pozivao u katehete. Kada je polazio iz Mitrovice ostavio mi je broj telefona i ime patra Tadeja Vojnovića.

Tada sam rodila svojeg drugog sina Filipa. Išla sam u pravoslavnu crkvu želeći učiti svoje sinove pravoslavlju. Sve mi je bilo nerazumljivo i strano. Nedostajale su mi moje dvije drage crkve, i lakoća s kojom sam se ispovijedala i pričješćivala. Ipak, ja sam željela održati obećanje, a i u dubini duše Bog mi je govorio da sada trebam biti tu, ma kako mi se nije sviđalo. Ja sam poslušna Božjem glasu u svojem srcu. Sa svoja dva sina redovito sam išla na službu u naše dvije pravoslavne mitrovačke crkve. Kupovala sam knjige o pravoslavlju, molitvenike, časopise. Upoznala sam se sa svećenicima koji su mene učlanili u svoju pravoslavnu crkvenu biblioteku. Tada sam upoznala i zavoljela pravoslavlje. I tu sam se molila Bogu, i bilo je svetih svećenika, a vremenom sam naučila: moliti, pjevati i razumjeti drugačiju liturgiju, i drugačiji pogled na istu Bibliju, Boga i Krista.

Kada je Milošu bilo 5 godina (a Filipu 2,5 godine), Miloš je pozvao svoga tatu na službu. To je bio dirljiv trenutak. Poveden nježnom ručicom svojega malog sina, Dragan je jednostavno pošao s nama redovno na služ-

bu. Kasnije mi je priznao da nikada ne bi postao vjernik da ja nisam poštivala njegovo pravoslavlje, i sve nas - pa i samu sebe - učila tomu. Rekao mi je da me je godinama promatrao kako živim svoje kršćanstvo, i kao ženu.

Djeca i ja smo već naveliko molili pred našim kućnim svetištem one iste molitve koje me je učila moja baka Šima, ali i neke nove pravoslavne molitve. Dragan je par dana nešto tajno šušкао i zatvarao se u sobu sa sinovima, a onda poslije naše zajedničke molitve Dragan i sinovi su složno izmolili prvi put molitvu svetom Đurđu. Ja sam samo zaplakala. U svojoj 39. godini Dragan je zatražio da se pričesti i ispovijedi. Kako sam ja imala dugogodišnju naviku da svako večer čitam ponešto iz Biblije, u našoj 2.-3. godini braka i Dragan je zatražio Bibliju. Tako je u svojoj 39. godini već 4-5 godina unatrag upoznavao kršćanstvo preko Biblije. Ipak, otac Pitka mi je dao veliki Katolički katekizam i rekao sa sigurnošću da ga ja mogu spremite za te svete tajne. Išao je kod oca Pitke da ga presluša što je naučio, a onda ga je ispovijedio i pričestio. Kasnije smo postili i ispovijedili se zajedno u pravoslavnoj crkvi. Ja sam već odavno naučila na pravoslavni post i pričest, ali je bilo dirljivo kako je Dragan primio svete tajne ispovijedi i pričesti. Naravno, ostali smo vjerni svojoj slozi u obitelji. Išli smo skupa kod oca Pitke ili kod protojereja Milorada Goljana, kao i kod našeg Andrije gdje su se djeca upisala na vjeronauk, u pravoslavnu crkvu sv. Dimitrija, a onda opet malo na poduku kod oca Pitke.

Ja sam se upisala na Teološko-katehetski institut u Novom Sadu po želji prečasnog Madžarevića, a po preporuci oca Stjepana Pitke. Sada vjera već ozbiljno i "znanstveno" ulazi u naš dom.

Mi smo već u 13. godini braka s naša dva lijepa, zdrava i pametna sina. Što da vam kažem? Kao i svom sinu Milošu kad me je jednom pitao koja je njegova crkva a koja je moja, bakina i tatina? Ja sam odgovorila: "Sve crkve su naše. Svuda se molimo Bogu, zar ne?" "Da, mama! Tako je" - reče Miloš.

Za sve ove godine braka Dragan i ja se nismo posvađali!?! Ne vjerujete? Onda slobodno dođite u naš dom i ostanite koliko želite da se uvjerite kako "Bog šeta našim domom kao edenskim vrtom." Tako je rekao Dragan osjećajući prisustvo Boga u našoj ljubavi, u našem domu.

Bajke postoje, prinčevi i princeze - samo se moraju izmoliti od Boga. Kad sam se udala nastavila sam se moliti za sretan brak i svakog od nas ponaosob, da se tom molitvom kao plaštom zaštitim pred iskušenjem zloga. Što smo više rasli u ljubavi, slozi i vjeri - to više đavo igra oko nas i mi to znamo i osjećamo, ali se molimo i borimo pred iskušenjima, sretni u našem domu u svom ovom jugoslavenskom ratu, rasulu, kaosu i siromaštvu. Okruženi smo zavišću, ljubomorom i nevjericom u susjedstvu, obitelji, pa čak i među vjernicima u crkvi. Svi nam stalno traže mane, a mi smo "radosni i borbeni" kako je rekao moj profesor Andrija Kopilović.

Meni je Bog zaista darovao ono što sam tražila i molila: sretan kršćanski brak, ali mi je dao i zadaću da ga gradim zajedno s Njim u ljubavi s Draganom. Već mnogo puta predbacivano je meni i Draganu za naš eku-
menski stav prema crkvama. Ja samo vidim pune crkve rastavljenih ili ne-

sretnih bračnih parova, a ljudi miješanih brakova se gotovo ne pojavljuju nigdje. Nemojte nam što predbaciti. Kamo sreće da su i druge žene i muževi bili tako strpjivi u ljubavi i molitvi kao nas dvoje u svim teškoćama. Mi smo ipak pobjednici u zajedništvu s Bogom; u našem domu su četiri osobe koji i jeste jedna mala crkva i to: rimokatolička, grkokatolička i pravoslavna!

Evo par riječi za kraj Phila Bosmansa o ekumenizmu:

EKUMENIZAM

*Prva i najvažnija zadaća
Crkve i svih crkava jest
skupiti i u ljubavi sjediniti ljude
i to ne u ime jedne nauke,
koliko god ona bila uzvišena i lijepa,
nego u ime Boga,
koji je ljubav i želi samo ljubav
i stoga u Isusu tako izričito i toliko uporno
moli za ljubav.
To je velika, ali vrlo teška zadaća.
Crkve ne smiju izdvajati ljude,
ne smiju ih dijeliti na dobre i zle,
na takve koji posjeduju istinu,
i druge koji su u zabludi.
Crkve moraju biti otvorene za sve.
One moraju pozivati i privlačiti.
Bog se ljudima ne može nametati.
Crkve moraju biti magneti,
neodoljivi magneti ljubavi.
Ekumenizam nije moguć raspravama.
On će se sam po sebi dogoditi tamo
gdje su se ljudi svojim srcima
našli međusobno u Bogu.*

Sremska Mitrovica, Uskrs 2001.

KAKTUS

Ima jedna vrsta kaktusa koja cvjeta dva ili tri puta godišnje. Neugledne je vanjštine ali ima prekrasan cvijet. Cvjeta noću kad ga nitko ne vidi. Kad padne duboka tama rastvore se prekrasni krupni, snježnobijeli cvjetovi, a kuća se ispuni opojnim mirisom.

A ujutro... cvijet je mrtav.

Od koga i za koga ova pažnja?

Od koga i za koga ova ljepota?

Možda se čudite što pišem o kaktusu. Zapazila sam opet jedan mali cvijet i s nestrpljenjem čekam njegovo cvjetanje. U noći kad kaktus procvjeta sjednem na stepenice i meditiram o Bogu i ljudima.

Ništa zemaljsko nije vječno, ali sve zemaljsko može postati slika vječnoga, rekao je netko.

Kaktus me podsjeća na Boga koji je rasipan i darežljiv; koji daje velikodušno svoje darove; koji daje ljepotu kaktusovu cvijetu samo za jednu noć, bez obzira hoće li to netko zamijetiti ili ne. Bog se raduje svemu što stvara, a još se više raduje ako ljudi zapaze da radi njih i njihove radosti stvara sva dobra i ljepote. I tako se Bog i ja radujemo kaktusovu cvijetu na mjesecini (ako je ima), cvijetu koji živi samo jednu noć.

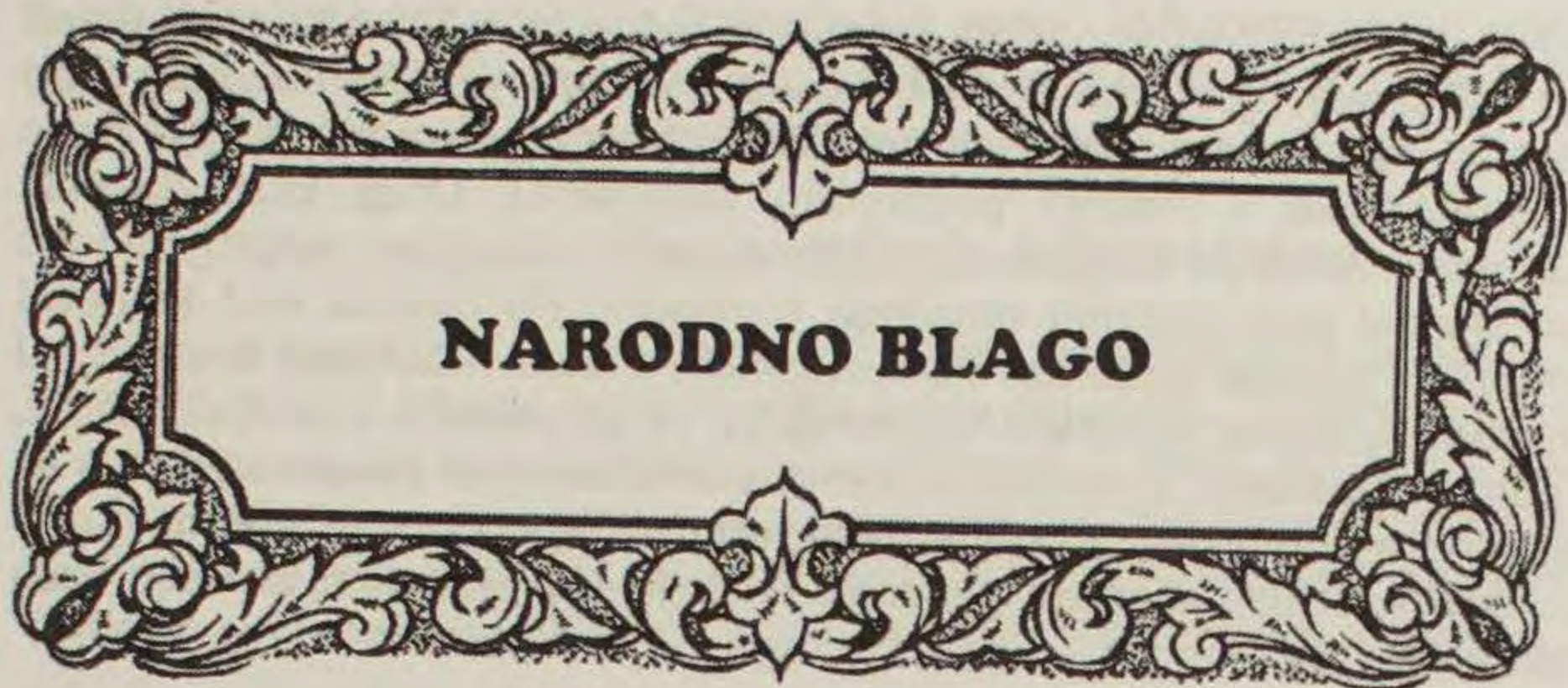
Kaktus me podsjeća i na ljude.

Ima ljudi neugledne vanjštine; ima ljudi koji su tako obični i za koje ne bismo nikada rekli da nas mogu nečim iznenaditi. Imaju ljudi koji cvjetaju dva tri puta godišnje. Imaju ljudi koji cvjetaju samo za jedan tren i onda kad ih nitko ne vidi, da ne bi ljudi hvalili njihovu dobrotu i ljepotu i da tako ne izgube nagradu kod Oca nebeskoga. Ali za takve trenutke kad ljudi cvjetaju u svom najboljem izdanju vrijedi živjeti. Valja znati da sve biljke cvjetaju i, ma kako neznatan bio njihov cvijet, imaju šansu donijeti plod. A svaki plod krije novo sjeme.

Valja pažljivo susretati ljude da bismo uživali u njihovu cvjetanju, makar samo za tren.

Blaženka Rudić

NARODNO BLAGO

Stjepan Beretić

Poklade (mesopust, karneval) i korizma

Katolici imaju samo jedne poklade

Poklade su nekada, a i danas u mnogim krajevima svijeta vrijeme pučkoga veselja. To je dulje ili kraće razdoblje od svetkovine Bogojavljenja do Čiste srijede. "Poklade - vrijeme kad se prelazi iz mrša u post; od korijena klad (koji je u klasti, kladem = ostaviti, ostaviti meso. Mesopust). Kod katolika su takvi dani samo pred korizmu, a kod pravoslavnih mogu biti poklade i ispred drugih postova: božićne, petrovske, gospojinske, arhanđelove. Za provoditi poklade u nekim krajevima se kaže pokladovati." (1)

Poklade - mesopust - karneval - ista stvarnost

Dok se u Bačkoj govori o **pokladama**, u nekim drugim hrvatskim krajevima umjesto izraza Poklade čuje se neobična riječ "**Mesojeđe**" kao vrijeme kada se slobodno može jesti meso. Češće se ipak čuje riječ **Mesopust** "u starini mesopušće - zadnji dani mesojeđa kada treba pustiti meso i započeti post". Postoji i pridjev "mesopustan - što pripada mesopustu" (2). Za Poklade postoji još jedan, vrlo poznat izraz: **Karneval**, a to su "dani pred korizmu kad kršćani obilnije jedu i piju, jer s korizmom počinje post". Karneval se (u Dalmaciji) zove kip od slame, krpetina, što se u

posljednji dan Poklada nosi po mjestu i konačno spali. Riječ karneval dolazi od talijanske riječi *carnevale* (poklade mesojeđe). Talijanski oblik neki izvode od latinskog naziva *carrus navalis* (kola u obliku broda koja su se upotrebljavala u rimskim poganskim zabavama). Drugi kažu da riječ karneval dolazi od latinskih riječi *Carne, vale!* (=Zbogom, meso!) zato što se kršćani pred korizmu opraštaju s mesom. Po nekima riječ karneval dolazi od latinske složenice *carnevelamen*, a znači uklanjanje mesa (3). U sjeverozapadnim hrvatskim krajevima za se za poklade čuje riječ **fašnik**, **fašenak**, **fašinak**, a nastala je prema njemačkoj riječi **Fasching**. U tim se krajevima čuje i glagol **fašenkovati**, a znači veseliti se o pokladama, te pridjev fašenski, fašenjski, što znači pokladni (4). Mađari za poklade kažu **farsang**.

Poklade u bunjevačkih Hrvata

Matija Evetović piše: "Poklade su od Tri kralja do Čiste srijede. U ovo vrijeme se kod Bunjevaca drži prelo, kada se rodbina sastane kod svojih starijih" (5). Nedjelja uoči Pepelnice (Čiste srijede) se zove Poklade. Toga dana obično više svijeta ode u crkvu. Ta se nedjelja zove još i Prvi dan poklada, u ponedjeljak uoči Pepelnice je Drugi dan poklada, a u utorak Treći dan poklada.

Ta su posljednja tri dana poklada bili dani neobuzdanog veselja.

Debeli (Debo) četvrtak

Poklade su vrijeme kad su se slavile svadbe. Zato su se nedjelje poslije Bogojavljenja u nekim mađarskim krajevima zvale svadbene nedjelje. U subotičkom i somborskom kraju se četvrtak uoči Poklada (četvrtak prije Pepelnice ili posljednji četvrtak pokladnog vremena) zove "**Debeli**" ili "**Debo**" četvrtak. Isti izraz poznaju i Mađari u nekim krajevima, pa taj dan zovu **kövér csütörtök**. Toga dana se pripravlja biranija jela, peku se **krofne**, koje Subotičani zovu **fanki**, a Somborci **kolačići**. U nekim drugim hrvatskim krajevima ti se kolači zovu **pokladnice**. Drugi kolači za Debeli četvrtak su kao i za druge dane u Pokladama: **listići**. **Somborkinje** na

Debeli četvrtak peku gibanicu "debelu k'o noga". U Subotici se taj kolač zove **pogača**. Na Debeli četvrtak se puno jede, pa će biti dobra rodna godina, a dobri će biti i ranjenici u predstojećoj godini.

"Čista srida" - Čista srijeda - Pepelnica

Taj je dan dobio svoje ime, naravno, po obredu pepeljenja. Na treći dan Poklada se u 23 sata oglasilo veliko zvono da upozori vjernike da krenu svojim kućama. Taj je običaj 1985. još uvijek bio živ u Baču. Tako se velikim zvonom najavio post. U utorak se po mnogim kućama naveliko pokladovalo. Jelo se, pilo i pjevalo. Na glas zvona gosti bi se oprostili od svojih domaćina i krenuli kući, da ih Čista srida ne zatekne za punim stolovima.

Lakomi četvrtak

Lakomi četvrtak je četvrtak poslije Pepelnice. Toga je dana valjalo potrošiti svu mesnu hranu što je od Poklada ostala. U nekim mađarskim krajevima taj dan ima doslovno isto ime kao i u nas: *torkoscsütörtök*, *zabálócsütörtök*, *tobzódócsütörtök*, ali ga zovu i *kisfarsang*. (*Torkos* znači lakom, *zabál* znači žderati, *tobzódik* znači uživati u jelu. Izraz *kisfarsang* znači male poklade.)

Korizma

Korizma je u Subotici i u Somboru bilo vrijeme posta kad su mnoge obitelji držale nemrs ne samo petkom, već i srijedom i subotom. Zanimljiv je jedan poseban oblik posta među nekim Mađarima. Od Čiste srijede do Uskrsa za vrijeme korizme - "četrdesetnice" - su jeli samo jedanput na dan i to poslije zalaska sunca. Takav post su zvali *negyvenelés*. Sveto korizmeno vrijeme je po mnogo čemu bilo posebno vrijeme. Svaka korizmena nedjelja, od Čiste Srijede do Uskrsa, imala je svoje vlastito ime. **Čista, Pačista, Bezimena, Sredoposna, Gluha, Cvitna (Cvjetnica)**. I u nekim mađarskim krajevima je svaka korizmena nedjelja imala svoje ime: *csonkavasárnap* (=krnja nedjelja), *nevetlenvasárnap* (nedjelja bez imena), *böjtközépvásárnap* (sredoposna nedjelja), *süketvasárnap* (gluha nedjelja), *feketevasárnap* (crna nedjelja), *virágvasárnap* (cvjetna nedjelja) (6).

Bilješke:

1. Jeronim Šetka, Hrvatska kršćanska terminologija, Split, 1976, str. 214.
2. Jeronim Šetka, Hrvatska kršćanska terminologija, Split, 1976, str. 156.
3. Jeronim Šetka, Hrvatska kršćanska terminologija, Split, 1976, str. 122.
4. Jeronim Šetka, Hrvatska kršćanska terminologija, Split, 1976, str. 84.
5. Matija Evetović, Život i rad biskupa Ivana Antunovića, Subotica, 1935, str. 72.
6. N. J. Kövérscsütörtök, süketvasárnap, Új Ember, magazin, február 2001, II. god. br. 1, str. 18.

LENDUPA

Iz varoši na salaš

U vrime kad se ovo desilo, sridinom trideseti godina XX. vika, važio je starovinski adet da ljudi jedni drugima nazovu *Faljnīs* bilo di da se nađu: u varoši, selu, na putu, u ataru i dr.; kako su kazali, triba svakom čeljadetu nazvat *Faljen Isus*, najčešće *Faljnīs*, a red je da mu se odzove bilo s *Uvik faljen bio*, il *Amen uvik* il *U vike vikova*. A kad je kogod išo na kolima i sustigo čeljade, koje je na tu stranu išo pišce, bio je adet da kočijaš s kolima stane i dotičnom ponudi: *Oćetel da vas ponesem* - iako ga možda dotleg nikad nije vidio. Na pozvanom je bilo dal će privatit poziv i sist na kola il će ga odbit i nastavit dalje pišce svojim putom. Tako se ponašo svaki kočijaš na putu, kad je na kolima imo mista di će sist pozvano čeljade.

Žena na putu

Jednog vrilog litnjeg poslipodna kad smo se na kolima vraćali iz varoši na salaš u Đurđinu, na Kapunji di subatičko-bajmačka anta dili ta dva atara, stigli smo ženu koja je išla pišce prašnjavom stazom za Bajmak. Po adetu dida su zaustavili konje, nazvali ženi *Faljnīs*, a posli njezinog *Amen uvik* pitali su je: *Da vas ponesemo?* Na njezino *Pa ako baš oćete*, časkom je zakoracila na vitinu, popela se na kola i sila na dasku (sidalo) didi i meni iza leđa, nuz majku i oma je započela divan. Nije dočekala da je, po ondašnjem adetu, dida najpre pitaju *kako se piše i kud bogda*.

Naši preci su bili bogoljubni, to su isticali i u svakidašnjem divanu, zato nikad nisu kazali *di ćeš* il *kud ćeš* - tako pitanje su zaminili s *kud bogdaš*, a uzrečicom *ako Bog da* počimali su svaku rečenicu kad su obećali da će štogod uradit, digod otić itd. Zato je malo čudno bilo da se ta žena oma latila zapitkivat didu i majku: *otkaleg ste, kako se pišete...* A kad su joj dida kazali da smo iz đurđinskog Stantićevog šora i da se prdačimo Šilar, počela je divan, kako se posli ispostavilo, ko da joj je kašika pala u med.

Dida i ja smo na pridnjem sicu čuli samo nerazgovitno ženin glas, furtom je mlela, ko kad tica kovač udara kljunom po suvoj kori drveta, kanda se nije mogla zaustavit. Od klepetanja kola mi naprid baš nismo mogli razbrat o čem je pripovidala, jel joj je majka samo pokatkad i ukratko odgovarala, a ona je koješta zapitkivala. Malko se otego dolazak do skrećanja prema Đurđinu, do atarskog puta kod Bagijinog salaša, kudan smo litnjim putom skrećali u Stantićev šor, di trojanica dili subatičko-bajmački i pačir-

ski atar. Dida su najpre svratili na čašu vina u usputnu mijanu Milana Zeca u Mišićevu, kako su kazali *Da sperem pra s grla*, iako je u takoj priliki kočijaš najčešće zaustavljanje prid mijanom obrazložio s *Odmoriću malo konje*. A kad se u mijani trevi poznanik, onda je adet da se i s njim popije jednadvil više čaša vina. Kad su dida ušli u mijanu na vino meni su dali da popijem čašu sode, onda nuz kabezo jedino brezalkoholno piće. Kako je posli ispalo, to je pasiralo i ženi jel je imala više vrimena za pripovidanje, bolje je kazat zapitkivanje. Kad smo naposlitku krenili dalje od mijane, časkom smo privalili put do atarskog puta prema Đurđinu di su dida zaustavili konje. Žena je okoprčno sašla s kola, zafalila se majki na divanu i didi što je pono na kolima, oprostila se uobičajenim *Fala lipo i zbogom*, očla je zadovoljna svojim putom pišce za Bajmak, tako da su joj papuče sve pucale pod petom.

Put na kolima nije dugo trajao, al se za to vrime žena s majkom ispriopovidala na široko i na dugačko, a kako smo posli čuli, s većeg je pritresla sve šta je zanimalo.

Divan o divojki iz šora

Za manje od sat vrimena smo došli na salaš, ispregli konje i puštili ji na ledinu da pasu, kola smo raspremili i odvukli pod naslam, sa se sprali pra i posli namirivanja, kad smo se nastarali o josagu, krave pomuzli i puštili u korlat, sili smo večerat za astal ispod ora koji se vrimenom sjedno s dudom, pa je od nji nasto debo lad.

Po adetu, kad je kogod bio na hetiji il poslom u varoši, on je obično za astalom, kad su sva čeljad zajedno, ispriopivido šta ima novog, kake je visti dozno. Tako su za večerom dida i majka čeljadima pripovidali šta ima

Mater sa četiri divojke i cure. Nek se zna da već ima i udavača

novog u varoši, koga su vidili, ko je koga pozdravio, a majka su ispriповi-dali da smo poneli jednu ženu odrišenog jezika koja je pripovidala ko kaka blebetuša. Kako su majka pripričavali njezin divan, moja teta Tereska je čakom razabrala da je rič o lendupi Roski Kolarovoj, matoroj divojki iz bajmačke Paprenjače, s kojom se ona dobro znala.

Po tom kako se kobajage raspitivala o našem komšiluku, da bi majku navukla na divan o divojki iz našeg šora, za astalom su razabrali da je rič o Anici, našoj malo daljoj komšinici. Rosku nije tribalo upućivat u naš komšiluk, dobro je znala salaše, ljude i ko je kaki, jel je naš šor salaša u Đurđinu bio najbliži Bajmaku, a kad je bila mlađa radila je ris, išla je s mamom prat košulje i mazat krečom po salašima našeg šora.

Majka su pripovidali kako je Roska najpre počela tarmat Anicu, te kako se pripovida da je takog stvora da je furtom na krivo nasađena, a kad je zasvrbi nos čakom se uzjoguni. Jeste da je ona fajinska, al šta to vridi kad se pripovida da je iz prandavog salaša, a njezin bačo se jedared, kad je malo popio, tužio na nju u bajmačkoj Lucovoj mijani (u koju su svračali samo Đurđinari, za razliku od Vantelečana koji su svračali u Manovu mijanu).

Roska je Anicu tarmala svačim šta joj palo na pamet, jedva da se zaustavila s takim divanom. Majki baš nije bilo pravo kako je Roska tako pakosno istarmala Anicu, da je ispalo ko da za nju triba kazat *Vridna je ko dolnji žrvanj*. Zato su se majka latili da isprave Roskinu zabludu.

Iz majkinog divana smo razabrali da Roski nisu dali puta, jel nije baš tako kako se pripovida, pa ako se o njoj digod tako pripovida onda je to pakosna plečka, a pravu istinu najbolje znadu žene s kojima se komšija. Majka su uputili Rosku da čuje ono šta se o Anici zna u šoru: ona je zdravo vridna reduša, a kad poradi kućevne poslove lati se i poslova stanarice koji su joj išli od ruke. Iako je mlada, žene iz šora uveliko pripovidaju kako su joj se dobro izlegle kvočke, rad čeg joj je bačo nuz kokošinjac obaško napravio proščan koternjak za patke, koje su s lakoćom i jeptino odranjivali jel njim je ledina udarala u do. Salaš na takom mistu je od velike hasne jel je podesan za odranjivanje gusaka i osobito pataka, one se vazdan brčkaju u čistoj vodi u kojoj za se nađu i dosta rane, a nuz to perje njim je brespri korno čisto rad čeg su ga perjari bolje plaćali. Pripovidalo se da je bačo Anicu falio na sva usta kako je za ris lipo sredila tavan, na kojeg će istresat ovršeno žito: doli ga umazala krečom; anšlogovala je i začepila jame da u njoj potamani mišove; okrpila je probušene i poderane džakove i s tim obavila sve ženske poslove oko spremanja za vršidbu. Spremila se da za baćom rukoveta u risu, jel je to počela radit dobrim prija neg se zadivojčila. Nuz sve to, kad je bila dospivena šlingovala je štafir. Na stanu je tkala ćerćeliju, poslendanske peškire, krpore i sl. Zna radit s vunom, prest i štrikat. Uistinu Anica je taka divojka kakoj nema para.

Nije ni čudo da je Anica bila na dobrom glasu jel joj je mater dosta rđava, katkad je padala u krevet, pati se sa stomakom, a doktor kaže da nije kužne bole, pa se ne triba bojat da će joj se od tog razbolit dica. Rad

takog materinog zdravlja na Anicu je palo kućno slime. Nuz kućevne poslove starala se i o troje manje dice. Mož se kazat da je skoro sasvim odminila mater, koja je od malena upućivala i naučila poslovima reduše i stanarice.

Žene su u šoru pripovidale da će Anica, ko svaka taka divojka, pasirat u svaku kuću, pa i velik gazdaluk, jel je zdravo čista, zna svašta radit i tako o njoj sve najlipče, a to više vridi od nikoliko lanaca zemlje. Zna se da ona neće od baće tušta talovat, al mož to čekat od imućnog strica adumca, kog na salašu dvore od srčane bole, a kako njim je kazo doktor, izgleda da je neće dugo vuć. Zato Anica vridi ko kaka risoškinja, pa neće bit zaprike da se uda, već će i ona moć izbirat za kog će poč. Niko joj ne mož nač ozbiljno pomanjkanje, a nuz to je iz bogoljubne obitelji. Jeto, ona je takog stvora da je poželjna u svaku salašarsku obitelj.

Anica prid rukovanjem

Već se uveliko pripovidalo da Anicu treba uskoro da zapiju, da rakijare donesu raki-ju posli koje bi se dogovarili o rukovanju. Al valjda momkovi još malko oklivaju, jel je on zdravo gazdačak, a Anica baš neće toliko talovat koliko se očekuje od buduće snaje koja dolazi u taki gazdaluk. Momkovi roditelji Bikovčani malo su znali o Anici i njezinoj obitelji, a nije red da se oni raspituju o njoj i njezinim roditeljima, pa su se latili da njim lendupa dozna šta ji zanima, da ji ona uputi kaka je Anica i njezina obitelj. Ako će već sina oženit, momka na velikom glasu, red je i da unaprid znadu ko će njim bit snaja, dal je vridna, kakog je zdravlja, ka-

Josip Jurić (Mala Bosna, r. 1882.) i Marga Matijević (St. Žednik, r. 1884.) vinčani 1901. g.

ka je reduša i stanarica, kaki su joj roditelji, napose kaka joj je mater. Po tom se da ocinit dal se vridi spreteljiti s takom obitelji, jel se od pamtivika zna da će dica većinom bit onaka kako ji odrane u obitelji. Tako su najčešće postupali imućniji roditelji, kad nisu ništa znali o budućim preteljima čije će dite talovat dobrim manje neg što priliči kad će se udomit u gazdačkiju obitelj. Koliko je bilo važno roditeljima da dite što bolje udome, toliko njim je bilo i važno da su pretelji tilesno i duševno zdrava čeljad, jel se nikad ne zna na koga će se izmetnit dica. Starije je život naučio da posađeno sime

posli donosi rod, a kaki će on bit najviše zavisi od simena, jel se po starovinskom kontanju svi plodovi budućnosti nalaze u simenu sadašnjosti.

Kad su od Roske doznali kaka je Anica, kaka joj je obitelj i kako žive. Pomišljali su i na to šta će se desit ako joj mater umre u vrime rukovanja. Ono bi bilo valjano, a od časti rad kajanja ne bi bilo ništa, jel su po ondašnjem adetu dica kajali oca i mater godinu dana, a druge iz obitelji šest mjeseci. Dok kaju u tom vrimenu u njevoj obitelji ne mož bit veselja sa svirkom, pa ni svatova.

Momkovi roditelji nisu mislili na najgore i ne dugo zatim zapili su Anicu, iako je s momkom pošla na velikom prelu na Marin. Kad je rič o takoj divojki, onda se ne okliva - ostalo njim je samo da ji popo u crkvi navisti.

Upoznavanje mladi

Salašari zauzeti svakidašnjim paorskim poslovima od ujtru do kasno uveče nisu imali vrimena da se često idu med svit. Česti susreti nediljom prid crkvom il na proštenju, pokatkad hetijom, na godu, a liti tu i tamo u kolu, vrimenom digod u skupštini, gledanje svatova u blizini - bile su jedine prilike da mladi odu digod sa salaša. Samo su se za god svi mladi salašari skupili u varoši, di su se za dan-dva viđali prid crkvom, na korzi, u nikim od svoji momački il divojački društava, u kolu il skupštini. Taki susreti su zdravo kratki za bolje međusobno upoznavanje, da ocine dal su jedno za drugo. Od stari su naslidili svaćanje da nije važno ko je iz kake obitelji i na kakom je glasu, već o njem triba sudit kaki je ko čovik, a o obitelji šta su radom stvorili, dodali na talovano.

U ono vrime mladi salašari su većinom pošli posli upoznavanja para iz daljeg atara, zdravo ritko su pošli s parom iz komšiluka, a godine friško prolaze i nije baš lako za kratko vrime iđenja izabrat dobrog doživotnog saputnika. Rad takog kratkog vrimena, zato i brzog odlučivanja, narod je smislio mudru izreku: *nije lako izabrat (nać) zrilu lubenicu i dobru divojku*, jel ako ispadne drugačije, to se tek posli otkrije, al je onda već kasno.

Izbor para svom ditetu

Stariji su dobro znali, jel su u škuli života kroz to prošli, da u ljubavi mladima čakom padne mrak na oči i zavrte mozak jedno drugom. Zato su ne jedared razočarani kazali: *nije ono šta mater kaže, već šta noćna tica nakuka* (po ugledu na noćno kukanje kukavica u vrime sparivanja), pa onda nit vide nit čuju. Valjda je otaleg i narodna izreka: *šta momak uveče obeća divojki, to ujtru ne važi*. I to je bio jedan od razloga zašto su se stariji itekako paštrili da izaberu il pomognu izabrat para svom ditetu. A kad su "promašili" u izboru, to se ispostavilo dobrim kasnije, što su naši stari toliko puta iskusili. Za to su kazali - lupilo njim se o glavu - i o tom su nam ostavili nauk porukom: *snaša je jedina nevolja koja sa svirkom i na velika vrata ulazi u kuću*. Rad tog su se stariji bojali da njim se momak ne zanese za divojkom

i da je iznenada ne dovede ko uskočkinju, jel ako se to desi, ne mož ji otirat sa salaša, onda je snaja noćom ušla u kuću na mala vrata.

Nuz to su zdravo pazili da bude na mistu čeljade koje će doć u kuću: da je dobre ćudi, jel kaki će bit zajednički život s onim ko je tisonog nosa il ga malo pa malo svrbi nos il ako ima kako drugo pomanjkanje tom nalik. Al od sveg je valjda bilo najvažnije da se ne orode s faličnim čeljadetom, da ono ne bude šašavo, kljakavo, herlavo il s kakom drugom tilesnom falingom koja bi se mogla izmetnit na koje od buduće dice. A što se ćudi tiče niko ne želi u kući linčinu, tukadžiju, pijanduru, iz kojeg se vrimenom lako mož izrodit dotiranica, il čeljade s takom il sličnom falingom. Da bi svaku nedoumicu otklonili u tom njim je lendupa bila od pomoći ko kaki priki lik.

O lendupi uopće

Za lendupu, tu i tamo je spominju ko klendupu i landupu, i njezinu ulogu u životu Bunjevaca cigurno su znali Đurđinari, Vantelečani, Tavankučani, varošani, Bajmačani, a biće da su za nju znali i u drugim dilovima subatičkog atara, pa i šire. Jel čim je bila poznata u ovim dilovima subatičkog atara, znači da je imala posla i u komšinskim i drugim atarima - znači njezino istraživanje nije bilo ograničeno na svoj il komšinski atar.

Hetijom na peci, nediljom prid crkvom, na godu u varoši je naprosto "lovila" čeljad da dozna šta ima novog u njevom kraju, da joj ništa važno ne promakne. Poznavala je tušta čeljadi i zato je bila dobro obavještena. To je bio najveći "adut" lendupe.

Poznata, na glasu ko lendupa je postala samo razgaljena ženska, koja je znala započēt i spritno vodit divan, u njem se dobro snalazit, da na lip način ispipa ono šta je zanima. Ona je bila uvik dospivena, kako su kazali imala je *oči na vr glave*, s lakoćom je našla način da se upozna sa željenim čeljadetom. A ko ima poznati na sve strane, tom se nije teško uvuć u bilo čiju kuću il nać

put do bilo kojeg, čak i najudaljenijeg salaša.

Bilo bi zanimljivo temeljno istraživanje raširenosti ove društvene uloge, iako je poznato da su se ovim na ritko bavili i muškarci, ko primerice bać Vince, prijatelj mog baće.

Moj doživljaj o lendupi iz ditiinjstva posli su mi potvrdili sličnim kazivanjima stariji Đurđinari Nikola Prčić (1912), Veco Jaramazović (1924) i moja tetka Tereska Orčić (1915) koja se dobro znala s ode spominjanom Roskom. Od više stariji čeljadi sam dozno da su čuli za lendupu, al ni jednu nisu poznavali nit su imali posla s njom.

Lendupu ko svatovskog časnika u vezi sa staćelom opisuje i Milana Černelić u knjigi "Uloge i nazivi odabranih svatova u Bunjevaca".

Zašto su tražili lendupinu pomoć

Tušta je ljudi tražilo pomoć od lendupe jel je onda roditeljima itekako stalo da njim udomljena dica budu srićna, to njim je bila jedna od glavni životni zadaća, kako su kazali da bi na kraju životnog puta na miru sklopili oči. Zato su se zdušno paštrili da se spretelje sa što gazdačkijom kućom, da uvećaju bogatstvo, da njim mladi počmu život iznova sa što više zemlje, koja je nuz rad bila osnov jakom gazdaluku.

Neobavištenim roditeljima je često bilo dosta šta su doznali od lendupe, lakše su se mogli odlučit da prime rakiju il zapiju divojku, da ne urade po narodnom nauku - *ko friško sudi il odlučuje, friško se i kaje*.

U to vrime vinčanje je značilo zajednički život do smrti, pa nije bilo svedno ko će, s kim i kako provest ostatak života. Onda se nije moglo ni smislit da se čovik i žena rastanu, a kad se to zdravo ritko i desilo, većinom u varoši il selu, take su zgledali, u društvu su bili manje ljudske vridnosti. Dosta je bilo da za koga kažu da je raspuštenik il raspuštenica pa da tako čeljade zgledaju, da na njeg često odmanu rukom, brez obzira na njegovu ljudsku vridnost.

Kako je lendupa pribavila obavist

Iz opisivanja doživljaja s Roskom, a posli tog iz pripovidanja drugi ljudi, svatio sam da je lendupina zadaća da se iz daljeg raspita, da dozna što više, za bilo čiji račun, o obitelji momka il divojke koji se misle uzet. Ona se znala uvuć u svaku kuću, ko čivinjak u dasku kanadle, i onda spritno razgalila i doznala sve o budućem zetu il snaji, pa posli tog nije bilo zaprike da se dvoje mladi uzmu. Lendupa je bila svudan di se štogod događa, bila je *ko valjušak u svakoj čorbi*.

Istraživanje je počimala tako da se kobajage najpre počela raspitivat kako je na salašu onog s kim divani, pa onda šta imadu novog, a nije propuštila ni da usput pofali tog s kim divani. Primerice, ženskoj bi kazala - *Kako imate smišan keceljac* il *Čula sam da ste odranili tušta pileža* il *Ćer vam je baš fajinska divojka* itd. Čim je ovako otkrivila sagovornika, počela

se raspitivat ko njim je u komšiluku; kaka su ta čeljad - posli nekoliko pitanja onako usput spomenila bi i tu obitelj za koju se raspitiva. Kad je u raspitivanju dotleg stigla, počela je "sigru": kako je čula da su ta čeljad vridna, il da nisu taka; da dobro vode gazdaluk il da nisu čuvarni; a na velikom su glasu ko trošadžije; da su prandavi il zdravo čisti; da su roditelji odranili dobru dicu; kako ji svi fale... i tako sve najbolje o njima il ji je tarmala. Ljudi ko ljudi, vole ispraviti zabludu i prisudit o tom ko je kaki, pa ako je lendupa za tu obitelj spominila štogod, a da to nije tako, onda su je ispravili. A kako i ne bi kad komšiluk sve zna šta se dešava u komšinskoj kući - a šta se u obitelji dešava il ako ima kako pomanjkanje ono se ne mož sakrit. Lendupa je jedva dočekala da je isprave, tako je došla do istine.

Lendupa se nije zadovoljila samo s jednom obavisti, paštrila se da se kod drugi raspita, da s više strana skupljene obavisti složi, upotpuni i da pouzdanije dozna šta je zanima o tom čeljadetu. Zato su nike lendupe bile na glasu, jel su znale doć do što tačnije istine koja se traži, na koju su raspitivač mogo oslonit.

Plaćanje lendupine obavisti

Kad je lendupa dotičnoj čeljadi ispriporidala šta je sve doznala, obavila je traženu uslugu, pa ako se za nju nisu unaprid pogodili, darivali su je prema mogućnosti - ritko kad novcima, al najčešće s onim čeg su imali na salašu. Naši preci su bili zdravo teški na buđelaru, iz njeg su novce vadili samo u nuždi, pa su zato s lendupom uslugu pogodili za žito, pilež, pučke il ukljukanu gusku u adventu, krumpir, kuruz, čutke, ogrizine il čem tom nalik. Lendupa je primila svašta šta joj triba za život, jel se baš nije zdravo laćala posla nit je imala vrimenta za njeg.

Bajmačanka Roska Kolar

Kad sam prija nekoliko godina s tetkom pritreso ulogu lendupe, potvrdila mi je šta sam znao i prija, da je Roska vrimenom postala zdravo poznata, da je lipo živila od malo zemlje i onog šta je nadobijala ko lendupa. Kuća joj je bila na kraj Bajmaka u Paprenjači, u sokaku kudan su prolazila sva kolija koja su išla bajmačko-naćvinskim prtenim putom, od koji su se većina zaustavila kod Ninuškinog špecerajskog dućana, da kupe petrolin, so, mašine itd. To je bilo bogomdano misto za njezin poso, da vidi što više svita, bilo da je sidila na počivalici prid kućom, il je po ladnijem vrimenu stoječki "potpačila" dovratok ambetuški vrataca. Tu je s poznatima, prolaznicima, mogla razminit koju rič. Kad se okišilo il zimi zaladilo, onda se nalaktila na uzgljančicu i iz pendžeri gledala ko i di iđe sokakom, vrebala je šta se napolju dešava. U bunjevačkim seoskim kućama ženska čeljad su dešavanja na sokaku pratili kroz pendžer, iako je za to bio najpodesniji kibic-fenster, kojeg su imale gazdačkije, najčešće švapske kuće.

Nestanak lendupe

Uloga lendupe u društvenom životu naši predaka polagano je počela nestajati posli II. svitskog rata, u drugoj polovici XX. vika. Društvene promine posli I., a osobito posli II. svitskog rata, dovele su i do promine odnosa med mladima koji su poznanstva počeli sklapati najpre u tančurama (dvoranama za ples), posli na igrankama po rejonskim domovima i kafanama, često i brez posridnika.

Uspominu na lendupu čuvaju stariji u svojim sićanjima na kadgodajšnje vrime, a i ova će je pripovitka sačuvat od zaborava, ko i toliku drugu čeljad, koji su se iz zadovoljstva il rad hasne bavili prikupljanjem podataka o nekom čeljadetu za račun drugog. Takim poslom se danas bave većinom privatni detektivi.

Komendiranje

Med tušta poznatog svita lendupa je poznavala i tušta mladi, koje je često komendirala jedne drugima, najčešće iz zadovoljstva, a ako je kogod za to darivo ni se ustezala da primi dar.

Kod naši stari je bilo u modi da je od mladi kogod svom drugu il drugarici kazo - *Ajde da ti komendiram tu i tu divojku il momka* - pa ako se dotičnom sviđa komendirano čeljade, posridnik ji je upozno, a ako nije bilo druge prilike, onda su se primerice u kolu uvatili jedno nuz drugo i s tim su napravili prvi korak da počmu divanit. Za taka upoznavanja zimi su bile podesne skupštine, di se u kuću dolazilo samo po pozivu damaćina koji pravi skupštinu.

Moj dida Ilija na ogledu

U vrime mladosti mog dide i majke, pri kraju XIX. vika pa i dobrim posli, momci i divojke su se po ondašnjem adetu uzimali vrlo

Lipa, gazdačka divojka u svili, sa zlatnim satima i u modernim građanskim cipelama

mladi. Bilo je sasvim u redu kad je čovik narukovo u katanšag da je na salašu il kod kuće ostavio ženu i barem jedno-dvoje, pa i troje dice. U to vrime način života je bio drugačiji od današnjeg, na početku trećeg milenija, onda su se vrlo mladi uzimali da što prija izrode, odrane i udome dicu, srede i uvećaju gazdaluk dok je još zdravlja i snage. Zato su se stariji starali i taku važnu odluku ko što je stvaranje buduće obitelji nisu pripuštili mladima koji su još "zeleni" i brez životnog iskustva, nisu toliko uočni pa lako mogu pogrišit u izboru budućeg doživotnog para. Kako su njim i roditelji bili još dosta mladi, u početku su udomljenoj dici bili pri ruki i po potrebi ji i pomagali u kakom poslu.

Onda su mlade većim udomili dobrim prija napunjene dvadesete godine, a to znamo iz nasliđenog svaćanja da se muškarac mogo zamomčit kad je mogo dignit na leđima džak žita na tavan. To nije ni malo lako uradit, jel je najteži poslidnji korak, kad se s teretom s listava zakoraci u tavan kroz niska vrata.

Valjda poučeni tim naukom, roditelji su odlučili da ožene moga dida Iliju čim je napunio osamnejst godina. Krajem trideseti godina XX. vika dida Ilija mi je ispriповido da su mu jedne litnje nedilje za užnom baćo i nana kazali da će ga poslipodne odnet na ogled kod divojke Vite, ćeri Tome Sudarevog (Sudarević). O njoj su mu onako ovlaš pripovidali i iz daljeg i navistili da će ga s njom oženit, iako Ilija Vitu dotleg nije vidio a, kako je prizno, čak nije ni čuo za nju. Nije čudo da se nji dvoje nisu znali, jel je Ilija bio iz Stantićevog šora pod Bajmakom, a Vita iz drugog kraja đurđinskog blizo naćvinskog atara. Sudarevi su išli najčešće na čantairsku hetiju, a Stantićevi su išli u Bajmak, pa se Ilija i Vita nisu viđali.

Te nedilje poslipodne su se dotirali, svečano obućeni posidali na kola, dida na pridnjem sicu s baćom, a u zakoši pramajka s didinom starijom sestrom Đulom (Julkom), očli su na unaprid udivanjen ogled budućim preteljima. Onda mladima nije priostalo ništa drugo neg da poslušaju roditelje. Tako je i bilo. Dida i majka su se prvi put vidili na tom ogledu i posli su za kratko vrime zapili Vitu.

Ogled se desio kako su ga stariji unaprid udivanili. Dok su se dogovarali kaki će štafir donet Vita i šta će posli talovat, kad će i kaku čast pravit i drugo koješta, dotleg su Ilija i Vita sidili za astalom, jedno naspram drugog, valjda med sobom nisu progovorili ni jednu rič, a mož bit i da su je izminili, samo se tog dida nije sićo il mi nije tio kazat. Dobrim kasnije mi je ova pripovitka pala na pamet i onda sam o tom pito majku Vitu, al mi je ona odbrusila da to nije pripovitka za dicu. Danas mislim da su nji dvoje, zdravo mladi, onda bili toliko sramežljivi da su možda najviše gledali u vr papuča. A kaki bi drugačiji mogli bit u to vrime kad su jedva išli med svit, a imali su majka nepuni sedamnejst, a dida jedva da je napunio osamnejstu godinu.

Dida i majka su ostali u braku do majkine smrti, skoro pedeset godina, izrodili su dvanejst dice, od koji su šestoro odranili i udomili. Dida Ilija je majku Vitu nadživio 17 godina.

Takog je bilo još na kraju XIX. vika, a u XX. viku taki adet je počo nestajat, a posli I. svitskog rata je pao u zaborav.

Al, jeto, i takog je kadgod bilo.

*****

Iako s didom i majkom o njevom upoznavanju i uzimanju nisam razglabo, vrimenom sam ubardo da su se oni uzeli da bi stvorili obitelj nalik njevim roditeljima i da su rad te važne životne zadaće privatili ovu njevu odluku.

Imajući u vidu ondašje društvene prilike, očigledno je da su se moja dva pradide od ranije dobro znali i zato odlučili da se spretelje, brez posri-dovanja lendupe. Ako se zna da je ondašnji prosičan životni vik bio kraći za tridesetak godina, naspram današnjeg, mož se kazat da je i zato ovako uzi-manje bilo uobičajeno.

*****

Lendupu sam opiso po sićanju na istinit događaj, a upotpunio sam ga poznavanjem želja i iskustava naši predaka da svojoj dici ociguraju što zdraviji obiteljski život, kaki je bio u većini ondašnji obitelji. Nažalost, danas je sve manje obitelji di se niguje taki život i osobito odranjivanje dice, sve je manje obitelji u kojima dicu uče u škuli života.

OVE RIČI

Ove riči što ću reći
iz moga će srca teći
jer je ljubav privelika
kao cilog svita slika.

Za Šokce bi dušu dali
lipe pisme ispivali
jer su nam života dika
naša ljubav privelika.

Kad se čuju žice glasi
to tambura pismu krasi
zlatne riči pisme naše
a to pivu lipe snaše.

Antonija Gorjanac

PODNE U POLJU

Vitar je zvona seoskih zvuke
odnio do obližnjeg atara.
Podne je. Na molitvu ruke
sklapaju se pobožnih ratara.

Sunce se uspelo visoko gore,
do same polovine neba.
Vrime je da ratari se odmore
uz mirisave zalogaje hljeba.

Ivan Pašić

Priredio: Alojzije Stantić

KAZIVANJA ANICE BALAŽEVIĆ

"LUCIN KALENDAR"

Jedan od naših od davnina nigovani narodni adeta je da 13. prosinca slavimo imendan sv. Lucije, u narodu poznatu ko Luca. Proslava njezinog imendana je bogata narodnim običajima, a jedan od njih je kad su pojedina čeljad bilužila kako je vrime svakog dana, od Luce do Badnjeg dana, jel će po virovanju tako vrime bit svakog miseca u slidećoj godini.

Rad tog su svakom danu, od Luce do Badnjeg dana, nadili ime kalendarskog miseca - tako je Luca bila sićanj, 14. prosinca veljača i tako redom do Badnjeg dana, koji njim je bio prosinac.

Institutu "Ivan Antunović" su naslidnici Anice Balažević iz Tavankuta darivali naslidstvo njezini pismena u kojem je nuz opisivanje neki narodni običaja Bunjevaca, osobito salašara, i "Lucin kalendar" kojeg je Anica Balažević, poznatija ko teta Anica, savisno i uredno vodila od 1960. do 1982. g., a za sobom je ostavila i nepotpunu 1950. godinu.

Zafaljujući ovom opisu teta Anice nasumce smo odabrali 1961. godinu. Ona je prija 40 godina od Luce svaki dan osmatrala i zabilužila sve vrimenske promine ti dana i na osnovu nji pridviđala vrime za 1962. godinu.

13 (XII) - sićanj (sv. Luca)

Oko 2 sata je šorovito, nema zime, a duše severac. Oko 6 sati je vedro i nema zime, duše slab severac, oko sedam se vidilo sunce. U osam sati je malo oblačnije. U tri frtalja deset vidi se sunce, al je sa zapada jako oblačno, viter još uvik duše. U polak jedan je dosta oblačno i duše jak viter. Oblaci se kreću sa severa na jug. U tri sata je tiho i brez vitra. U pet još uvik oblačno i tiho vrime. U polak devet je oblačno, al je počo duvat južnjak i dosta je ladno.

14 (XII)- veljača

Oko šest je šorovito i smrznuto brez vitra. U sedam je više oblačno, al je dosta zima. Oko osam sati je šorovito sa tušta sitni oblačaka. Zima je i suvo vrime. U polak devet je više vedro i vidi se sunce, brez vitra, od istoka je oblačno, a sa zapada vedro brez vitra i malo toplije. U jedanaest isto

vrime. Oko dvanajst se razvedrilo, sunce sja i malko je toplije. U polak jedan je potpuno vedro i ladno, duše viter. U tri sata je vedro, viter duše s juga. U deset je vrime neprominjeno.

15 (XII) - ožuljak

U pet sati je vedro, suvo i jaka zima. Oko šest od istoka se oblači, viter je sa severoistoka i zima je. U devet sati je vedro i sunce. U deset je još uvik vedro, ladno i pomalo duše viter. U polak dvanajst se pomalo naoblačilo pa je šorovito i ladno. Viter je sa zapada. U dva sata je oblačno, snig proliće i viter duše. Oko četiri se izvedrilo, duše jak viter i ladno je. U devet duše viter i pada snig. U deset pada snig.

16 (XII)- travanj

Kroz noć je pado snig. U šest sati je vedro i jaka zima. Viter duše sa zapada. Oko devet sati je oblačno i dalje je jaka zima i viter. Snig je prolićo cio dan. Prid večer se izvedrilo i zdravo zaladilo. Viter duše cio dan. Večer je vedro i zima.

17 (XII)- svibanj

Na jutro je vedro i zdravo jaka zima. Duše jak viter s juga. U devet sati je sunce i jaka zima, viter još jače duše i skrenio je na sever. Cili dan je vedro i duše jak viter sa severa, a isto je i u devet sati, vedro i jaka zima.

18 (XII)- lipanj

U sedam sati je oblačno i jaka zima. Oko osam sati je počo padat snig i pomalo duvat viter. Oko dvanajst sati viter je malo olakšo i nije tako zima. Snig je pado sve do četiri sata, onda je stao, al je i dalje oblačno i ladno.

19 (XII)- srpanj

Na zoru je šorovito. U osam sati je vedro i brez vitra. Vedro je do deset sati i posli deset se počelo oblačit od istoka i manje je zima. Oko podne je vedrije. U dva sata se opet naoblačilo. U četiri je šorovito i sve se više naoblačivalo. U devet sati je oblačno i tiho vrime, a nije zima.

20 (XII)- kolovoz

Na zoru je oblačno, mekano i tiho vrime. U osam je još uvik oblačno i tiho vrime. Oko dva sata su se oblaci malo razišli, pa je više šorovito. Uvečer se vidio misec. U deset sati je počo padat snig i pomalo duvat viter.

21 (XII)- rujan

Na zoru je oblačno i tiho vrime. Oko deset sati se počelo razdanjivat i duvat viter. Oko dvanajst sati je šorovito i mekano vrime i jako duše viter. Posli se razvedrilo i cilo posli podne se vidilo sunce, al je viter i dalje jako duvo. U šest sati je vedro sa jakim vitrom sa zapada. Ništa zime.

22 (XII)- listopad

Na zoru je vedro, lipo i tiho vrime. U osam sati je još uvik vedro i brez vitra, samo se od istoka malo naoblačilo. U deset sati malo je oblačno, al je vrime i dalje brez vitra. Oko jedanaest sati je lipo i sunčano vrime brez zime. U dvanajst je još uvik lipo i sunčano.

23 (XII) - studeni

Na zoru je malo oblačno, posli se malo razvedrilo pa je bilo šorovito. Oko podne se počelo razvedravat, oko dva sata se vidilo sunce i tako je ostalo do zalaska.

24 (XII)- prosinac

Na zoru je oblačno. Oko podne je počo padat snig i pado je sve do ponoći, malo pada, malo stane. Vrime je brez vitra."

* * * * *

Kad se vrimenom teta Anica uvertala u opisivanju vrimena, cigurno joj je u tom pomago radio il televizija, ona je pojedine misece temeljnije opisivala. Jevo jednog nasumce izabranog opisa:

20 - kolovoz 1978. g.

Jutro je osvanilo oblačno. Već treći dan a nismo vidili sunca. Baš je sedam sati i trinajst minuta kad triba da se vidi izlazak sunca. Oblaci su prikriili cilo nebo, a na drveću je puno inja. U pet sati je malo sipilo. I sad u sedam sati pomalo sipi, u ajeru se osti vlaga, oblačno je, tiho i manje ladno. U osam sati i dalje štogod sipi, ko sitan snig. Zdravo je oblačno, tiho i s malo magle, a inja ima još više na drveću. U devet sati snig proliće, oblačno je i tiho, sve se bili. U deset je još tmurnije, osića se vlaga u ajeru. U jedanaest sati snig proliće, oblačno je s malo magle, tiho i ladno. U dvanajst sati je i dalje oblačno, sumorno s puno inja svudan na drveću i prizemlju. Tiho je i ladno. U jedan sat je brez promine. U dva sata je sumorno s još više inja na drveću. U tri sata nema promine, baš ko ni u četri i pet sati. U šest sati ko da je malo mekše al je i dalje oblačno i tiho. Brez promine je u sedam, osam i devet sati. U noći je došlo do popuštanja, inje je spalo s drveća, al je i dalje oblačno i tiho.

* * * * *

Napomina:

- kod čitanja opisa vrimena triba uzet u obzir da je teta Anica i posli-podnevene sate označavala od jedan do dvanajst.

- Teta Anica je u Lucin kalendar unosila samo promine vrimena. Ako je vrime "stalo" satima, da se nije minjalo, to nije zapisivala. U nikim godinama kada je u toku dana bilo više vrimenski promina, sadržajno je bogatiji i njezin Lucin kalendar, kojeg je vodila do lipnja (18. prosinca) 1983. g.

- U čitanju tog Lucinog kalendara mož nać na nikim mistima njezinu proviru koliko se obistinilo vrime u stvarnom kalendaru. Evo nekoliko primera:

U 1966. g. je napisala da je 11. i 12. sićnja napado snig oko trideset centi, a po njezinom zapažanju u Lucinom kalendaru u sićnju "Posli osam sati počelo se oblačit, spuštati tama i magla sve do polak deset."

U 1972. g. u Lucinom kalendaru je napisala: "... Oko polak četri vidili su se na nebu oblačci, al je većinom vedro. Drveće je počelo bit mokro, a u

četri se spuštala jaka magla..." Na to je dopisala da je u kalendarskom sičnju baš u to vreme "magla prirasla u kišu, i padala je od pet do sedam sati." (Posli podne, prim. A.S.)

U 1980. g. napisala je: "Danas je poslednji dan sičnja, a već su se obistinile bilješke za sičanj (13. prosinca 1979. prim. A.S.), jel je dosta košave s istoka i bilo je dosta padavina.

- Sačuvana su samo dva listića, veličine 10 x 13 centi, na kojima je teta Anica opisala vreme u Lucinom kalendaru od ožuljka do kolovoza 1950. g. Sudeći po ovom cigurno su postojali, il još digod postoje i ostali miseci iz tog kalendara, ko i opisivano vreme do 1960. g. Ovo ukazuje da se ne mož utvrdit tačno kad je počela pisat Lucin kalendar.

* * * * *

Ko je tio provirit kako će bit vreme u bilo kojem misecu slideće godine, probo je odgonetnit iz Lucinog kalendara, pa je tako podne označavalo sridinu dotičnog miseca, ujtru oko šest sati pridstavlja prvi frtalj u misecu itd.

Triba imat vidu da je Lucin kalendar nasto da ljudi koliko-toliko unaprid pridvide vreme, što je od velikog značaja zemljoradnicima. Danas su pridviđanja vrimena vrlo točna, jel to omogućuju satelitska meteorološka osmatranja i po tom ocinjivanje izgleda budućeg vrimena. Međutim ljude, odobito zemljoradnike, još uvik kopka dugoročno pridviđanje izgleda vrimena u čem je i suvremena nauka prilično nepouzdana.

* * * * *

Teta Anicin "Lucin kalendar" ko i toliki drugi taki kalendari su bili pisani rad pridviđanja budućeg vrimena, baš ko što i "Subotička Danica" za svaki misec pridviđa izgled vrimena, kako je to kadgod pridviđo glasoviti "Stogodišnji gatalac" u tom našem dičnom kalendaru.

* * * * *

Anica Balaževć Marinkić je rođena 26. III. 1912. u Tavankutu, umrla je 4. veljače 1992. g. i saranjena je u svom rodnom mistu. Jedan je od osnivača HKPD "Matija Gubec" u Tavankutu. U tom je društvu radila do smrti. Bavila se sakupljanjem narodnog blaga, koje su dr. Ante Sekulić, prof. dr. Milana Černelić i prof. Bela Gabrić zapisali i objavili, a med njezinim neobjavljenim zapisima je i ovaj "Lucin kalendar".

Dr. Milana Černelić je naučnim radom "Zadružne obitelji Balažević-Marinkić u nekoliko generacija (od sredine 19. stoljeća do 1946. godine)" od zaborava sačuvala ovaj vid obiteljskog života Bunjevaca. Taj rad je nasto i na temelju iscrpnog kazivanja Anice Balažević koja je u to vreme imala 64 godine.

CRTICE O DOKTORU KOVAČEVU

SANJKANJE

Obitelj Poljaković Kovačev je poznata u Subotici. Mnogobrojna, bogata, posjednička, ali i kartaši - trošitelji, upropastitelji imovine. Prije stotinu i više godina jedan Kovačev se otisnuo u Budimpeštu na studij medicine. To je, vjerujem, jedan od prvih diplomiranih bunjevačkih liječnika.

Eto, takvi su bili Kovačevi: od trošitelja do liječnika.

Student Kovačev je stalno igrao na poznatoj državnoj lutriji. I, gle čuda!... izvukao glavnu premiju. Veliki, veliki novac u ono vrijeme.

Što ću s novcem - mislio je. Što će? Vrijeme pred Petrovo, petrovdanske vrućine.

Za sav novac je kupio prah šećera, posuo četiri peštanske ulice i na četiri vranca se na Petrovo sanjkao.

Domaćice nagrnule i skupljaju "Kovačev snig" i nose kući. A "doktor" Kovačev se sanjkao... i uživao. Superiorno gleda kako nose "njegov snig" i podrugljivo se smiješi.

I takav je bio "doktor" KOvačev!

DIPLOMA

Diplomirao doktor Kovačev. Kako se pričalo, sa zapaženim uspjehom. Sav sretan s diplomom u džepu sjeda u vlak i vraća se u svoj rodni grad.

Ali, doktor Kovačev je i kartaš. U vlaku je naišao na partnera. Kartali su se na velike sume. Prave hazardne igre...

Doktor Kovačev nije imao sreće... Svu svoju gotovinu je prokartao. Na kraju je založio i diplomu. Njegov partner je mislio da će je doktor otkupiti. - Do smrti je nije otkupio!

Harala je kolera u Subotici. Liječnika malo, ili nimalo. Doktor Kovačev nema diplome. Gradski Senat se ponudio da mu otkupi. Sa prezrenjem je odbio. Potrebe za liječnicima su velike i odobrava se doktoru Kovačevu da liječi i bez diplome.

Tko mu je ponudio novac, tog je ispsovao: Šta, ti ćeš meni plaćati? - Više nikada nije došao. - Tko mu nije ponudio novac, tog je liječio i... izliječio.

Ponavljam: I takav je bio doktor Kovačev!

ladi

Danica (nova)

Baka Martine Materice

Imala je baka Marta brojnu obitelj. Bližile su se Materice. Znala je ona da će svi doći da čestitaju - do sad su uvijek došli. Radila je baka cile nedilje: spremala i pripravljala, uređivala da joj kuća bude u redu. Osvanile su i Materice, strašno nevrime, mećava vije, pada... Kaže dida - E, sad ćeš ostat brez materčara. Ko će po ovom vrimenu doć? - Doće oni. Bilo je i gore pa su došli.

Baka već umorna kuva, peče, bliži se podne, sve je gotovo, samo da dođu. Al, i baki je već dosta, godine pritisle. A ona se nada, stišala vatru pa sila na kraj kreveta. Neće leći - onda neće vidit kad budu dolazili da izađe prid nji. Nastala je nika praznina. Baka se sad tog sića da je nikako kroz san čula glasova oko kreveta ali ne mož da dođe sebi. Počeli su je drmat, dozivat, njoj se to činilo jako izdaleka - Bako, bako! Ona pogleda i vidi oko sebe niki svit u dva-tri reda oko kreveta, a svi niki ozbiljni.

- Bako, to smo mi! - Ona opet otvori oči. - Čestitamo Materice!

- O da, sad znam di sam. Fala, fala, živi i zdravi bili rođeni moji. Sad ću ja zgotovit užnu a i Baćo će oma biti tu.

- Nane, sad ćemo mi to a Vi lezite pa se odmarajte - i počeše davati Nani poklone za Materice a ona se buni - nikad se nećete usvitovat. Danas ja triba da dilim materice, ne vi.

Kad je došo Baćo, posadili Nanu i Baću u pročelje a Nana sva srićna:

- Jesam ti kazala da će svi doći. To su prave moje Materice.

Pajina bicigla

Dogodilo se to baš na Novu godinu. Sidimo mi za astalom a mama čorbu dili, Baćo nam priča kako u novoj godini svi triba da budemo dobri i taj ko bude dobar đak dobit će novu biciglu. Svi nas šestoro u jedan glas - Ja, ja,! A mali Pajo diže ruku - Meni!

- A šta će tebi kad ne znaš pod gredu?

- Kako ne znam, evo ovako...

I nakrivi pun tanjur čorbe a čorba se sva salije na nove pantalone pa Pajo umalo nije zaradijo biciglu još na Novu godinu.

Bolje je mislit svojom glavom neg tuđom!

ga pokazivat da ga i drugi vide.

Kadgod u starovinsko vreme, a osobito u Sridnjem viku, bogate gazde konja paštrili su se da ji konj ne zadovolji samo hasnom već i izgledom, a i da se mož s njim oholo dičit. Bogataši za dobrog konja nisu žalili novce, za skupu i raskošnu opremu za jašenje il dekanje, kaka priliči bogatstvu vlasnika. Med onima koji su se razmicali bogatstvom bilo je i taki koji su to pokazivali da su omiljenog konja potkovali zlatnim potkovicama.

Svaka se potkovicica vrimenom izliže, istroše se glave potkivački klinaca, koji više ne mogu držat potkovicu prikovanu za kopitu, pa ona u hodu neprimetno spadne.

Ko je onovrimeno našo izgubljenju zlatnu potkovicu, taj je bio srićan, našo je malo bogatstvo.

Otaleg nam je osto adet da je potkovicica znak sriće. Vrimenom su sve konje potkivali gvozdenim potkovicama, koja nađena na putu ima vridnost starog gvožđa, al kad je paor i taku našo na putu, podigo je i rad sriće obično prikovo na parasnička kola, vrata obora, dovratak košare il volarice i na slična mesta, di je želio da ima sriće.

Dučandžije su po adetu istrošenu i nađenu potkovicu prikovali na prag ulazni vrata.

I danas mož vidit da kogod lipo usvitlanu potkovicu metne na pridnjicu auta, više iz nasliđene navike, neg iz znanja, zašto je ona znak sriće, a ne samo ukras.

Šta znače početkom godine na vrata napisana slova G + M + B

U božićnom vrimenu se kod blagoslova kuće ispusuju kredom na ulazna vrata ova slova ko znak zaštite i blagoslova. Prema pučkom tumačenju to su prva slova tri kralja: GAŠPAR (latinski: CASPAR), MELHIOR i BALTAZAR, a zapravo je to skraćénica latinske rečenice: CHRISTUS MANSIONEM BENEDICAT. (Krist neka blagoslovi kuću.)

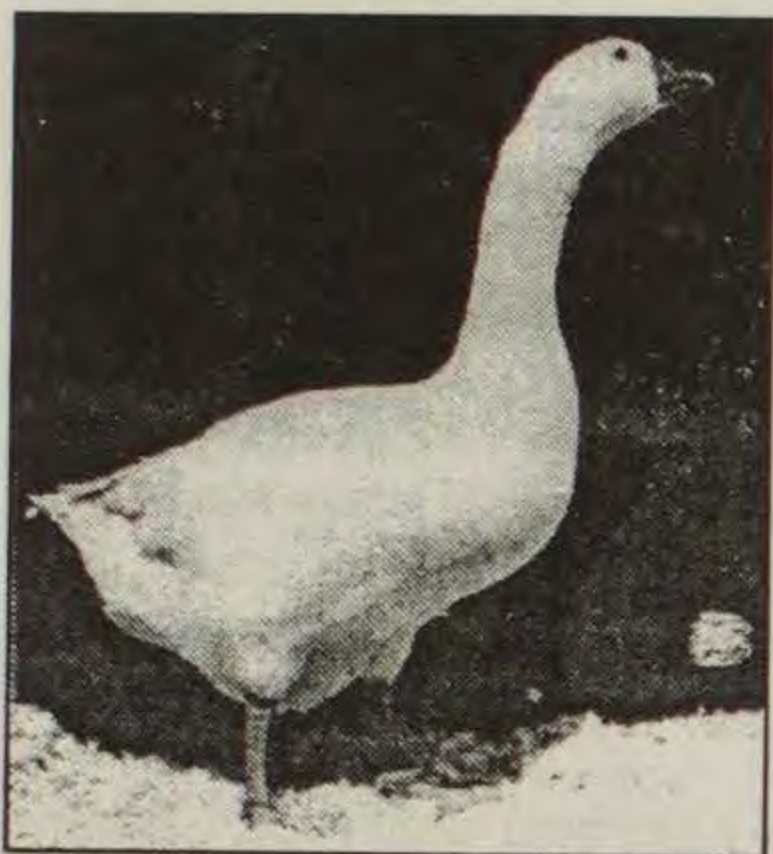
Hokus - pokus

Dok je u katoličkoj crkvi svećenik misu reko na latinskom jeziku, u pritvorbi je puku leđima okrenut izgovaro dosta tiho riči: *Hoc est enim corpus meum...* Jer ovo je tijelo moje...

Ove riči do virnika baš nisu doprle razgovitno, nit je većina virnika znala latinski, a pošto je rič o pritvorbi, kad svećenik hostiju pretvara u tilo Kristovo, čini štogod tajanstveno, niki ljudi su te riči protumačili ko hokus-pokus.

Otaleg su mađioničari uzeli tajanstvene riči hokus-pokus kad pokretima štapića ispod šešira izvade zeca, goluba iz džepa i sl., jel njim te nestvarne riči kobajage štogod pritvaraju u stvarno.

Zašto pokatkad ženskoj kažu da je guska

Daleko najglupavija domaća životinja je guska. Nju čak ne mož ni na to naučit da sama uđe u kokošinjac, koternjak il obor, pa čak ni da se skloni od nevrimenta.

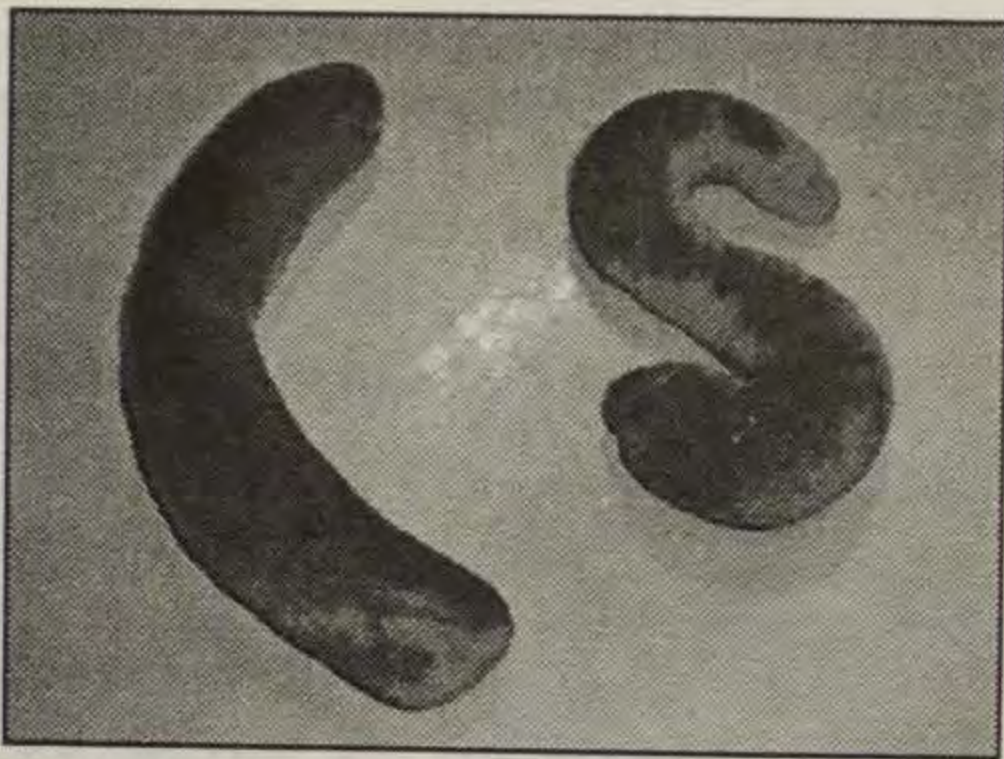
Kadgod su u svakom salašu odranjivali i guske, pa su ljudi časkom uočili da je guska najglupavija domaća životinja.

Tako su se bunjevački salašari počeli rugat glupavoj ženskoj il kakoj ženskoj gluposti. Taj izraz se vremenom raširio med svitom.

Zašto kifla ima oblik polumiseca Otkad i zašto pijemo tursku kafu

Kifla ko pecivo bila je poznata još u Starom viku, a Rimljani su je pravili u obliku obrnutog velikog slova "S", da bi je pekari lakše prodavali, obisili su je o tanke bočne štapice na uspravnom drvenom štapu. Kifla je odvik bilo, a i danas je jedno od najomiljeni i najviše prodavani peciva.

Kad je poljski kralj Jan III. Sobieski 1683. g. s poljskim vojnicima pobedio Turke u bitki kod Kahlenberga i oslobodio Beč od opsade Turaka, laknulo je Bečlijama i cilom kršćanskom svitu. Radosni rad ove pobeđe bečki pekari su se dositili da je proslave tako da dotadašnji oblik kifle (obrnutog velikog slova "S") isprave u oblik polumiseca, koji je sa zvizdom znak na turskoj zastavi. Bečlije su s velikim guštom ili pecivo nalik na turski znak na zastavi.

*****

Posli ove bitke pobidnici su zaplinili sve šta je ostalo iza poražene turske vojske. Med tolikim ratnim plenom našli su i veliku količinu kafe.

Kafa je ko piće dotleg bila nepoznata Bečlijama, a kad su je okusili časkom su se namrsili na nju. Posli tog su friško počele nicat kafane, mista di se pila sad već turska kafa, koju su nam ostavili u nasliđe.

Ko je snob

Rič snob znači podrugljiv naziv za čovika koji se povodi za modom i slipo se klanja prid običajima tzv. "viši krugova" i obrazovaniji ljudi. Osobito pritiruje u "obožavanju" umjetnosti, a ustvari je šupljoglav.

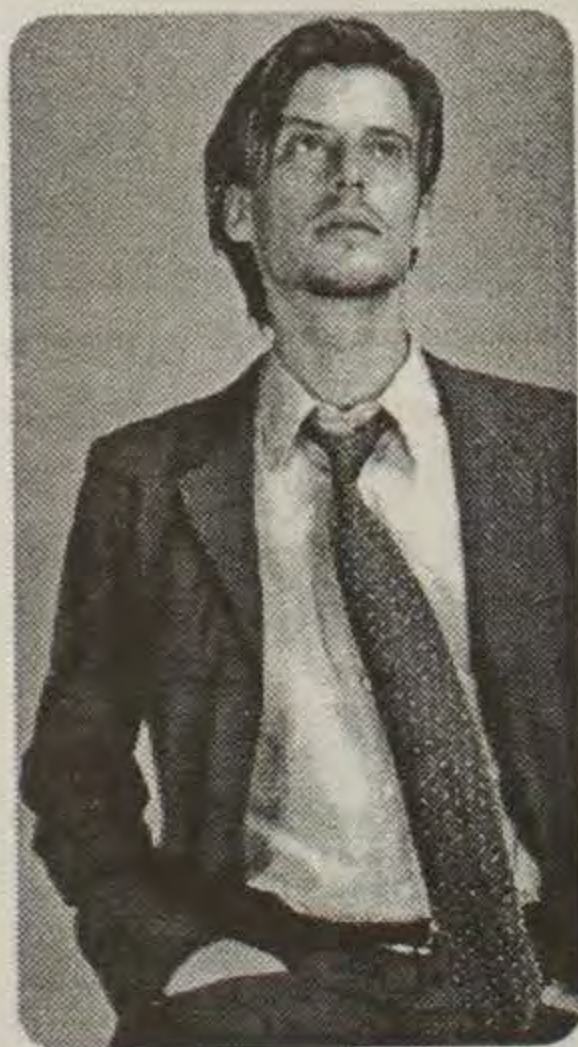
Sve do novijeg vremena na engleskim glasovitijim fakultetima, Oksfordu, Kembridžu, Itonu, mogli su se upisivati samo dica plemića. Međutim, kad je u XVIII. viku počeo nagli razvoj industrije, najviše tekstilne, Englezi su počeli iz kolonizirane Indije uvoziti vlakna biljke jute, koja je poslije pamuka u svijetu najviše korišćeno biljno vlakno. Od jute su najviše tkali džakove za zrnastu ljudsku i ranu za josag, prozračni su, jaki i kad ne tribaju, kad se istroše, možda ih izložiti ili istrunu, a mišali su je i s drugim biljnim vlaknima. Jutu su hasnirali samu ili izmišanu s drugim vlaknima za tkanje kojekakih tkanina za razne namjene.

Tušta se ljudi obogatilo na tkanju jute i prometu proizvoda i tkanina istkani od nje. Centar prerade u Engleskoj bio je u Liverpulu.

Novopečeni bogataši su tili da i njevu dicu upišu na glasovite fakultete, a kako nisu imali plemićko poriklo, bio njim je dopušten upis ako su platili skupu škularinu.

Da bi se neplemićki studenti s plaćenom škularinom razlikovali od plemića morali su u prijemnu listu upisati *sine nobilitate*, znači brez plemstva. Vremenom su upisnici na liste opis porekla skratili na **s. nob.** i otaleg je nastala rič snob.

Kako je nastala kravata

U tridestgodišnjem ratu i u napoleonskim ratovima hrvatski vojnici koji su u njima sudilovali i nosili su rupčice oko vrata, po kojima su bili pripoznatljivi. Od francuske riči *Croate* = Hrvat, postala je rič kravata. Od tog vremena je rupčić (povez) oko vrata kod otmeno obučeni muškaraca, pa i žena, počeo ulaziti u modu pod imenom **kravata**, kojoj su Bunjevci nadili ime poša.

U grčko-rimskom rvanju tako se zove zabranjen zavaj oko vrata.

Izum XX. vika je *kolumbijska kravata* koju su smislili kolumbijski proizvođači i trgovci drogom, kad doušnika policije ili brbljivca koji oda kaku tajnu u vezi s drogom, usmrte tako da dotičnom čeljadetu nožom zasiku grlo i kroz taj prorez provuku napolje jezik.

Zašto se tamnoplava boja zove teget

Wilhelm von Tegetthoff (1827 - 1871), od 1868. g. zapovidnik Austrijske mornarice, dao je šit oficirima mornarice svečane uniforme iz štofa tamnoplave boje da bi obučeni bili što svečaniji i izgledniji, pa su je po njemu prozvali *teget* boja.

Kadgod su Bunjevci, osobito varošani al i drugi narodi, najsvečanije i najotmenije bili obučeni u odilima i kostimima sašivenim iz štofa teget boje. Ova boja je polagano počela izlaziti iz mode krajem pedeseti i početkom šezdeseti godina XX. vika.

SVE DA IMAM PET ŽIVOTA

Sve da imam pet života,
Selo, sve bi' za te dala.
Sve i ako bi' ja znala
Da mi nećeš reći: hvala.

Sve da imam pet srdaca,
Sa svima bi' ljubila tebe.
Sve i ako bi' ja znala
Da mi nećeš reći: hvala.

Sve da imam pet ljubavi,
Selo, sve bi tvoje bile,
Sve i ako bi' ja znala
Da mi nećeš reći: hvala.

Sve da imam pet gradova,
Selo, sve bi' za te dala.
Sve i ako bi' ja znala
Da mi nećeš reći: hvala.

Sve da imam pet odličja,
Svim bi' tebe okitila.
Selo, ne bi' ni čekala
Da mi rekneš: hvala.

Marga Stipić

POSMRTNA ŽELJA

Kada umrem,
nemojte mi stavljat vijenac
od mirte ili krina,
u kosu mi tek stavite
stručak ruzmarina.

I na odru i u grobu
nek on kiti mene
jer on diše, on miriše
i onda kada svene.

Svenula sam eto i ja
al mi nije žao.
Smrt oteti neće meni
što mi život dao.

Ta on meni nije dao
zdravlje, radost, cvijeće
ništa - osim molitava
i duše ljubeće.

Ne treba mi zato vijenac
od mirte ili krina,
nek me mrtvu kiti samo
stručak ružmarina.

Marija Vojnić Purčar

PRELO

Spremila je nana sobu,
užarila peć da grije
i fanke je već ispekla,
čeka svoje najmilije.

Doće, zna se, odmalena
učila je dicu svoju
na poklade kad je prelo,
da su nani svi na broju.

Pa još kad je nova snaja,
jel svejedno je i zet novi,
ta su prela najdičnija,
jer se širi familija.

I sve tako dok noć traje,
s pismom, igrom i u šali
poštuju se i čuvaju
bunjevački običaji.

Stipan Bašić Škaraba

*Treća nagrada
na "Velikom prelu" 2001.*

Roditelji iz našeg sokaka

Drvena kola, raga od konja, plug, motika, ašov, kosa, grablje i neka beda od para, bili su glavno bogatstvo i najveća dika siromašnih gazda plodnih seoskih atara.

Proliće se budi i radovi u polju
biće posla priko glave i još više,
imaćemo svašta uz rad i dobru volju
i ako Bog da sunca i kiše.

Sijali su kukuruza, ripe i žita,
luka, paprike i obavezno krumpira
biće za nas, a i stoka će bit sita
a biće i mlika, jaja i naravno sira.

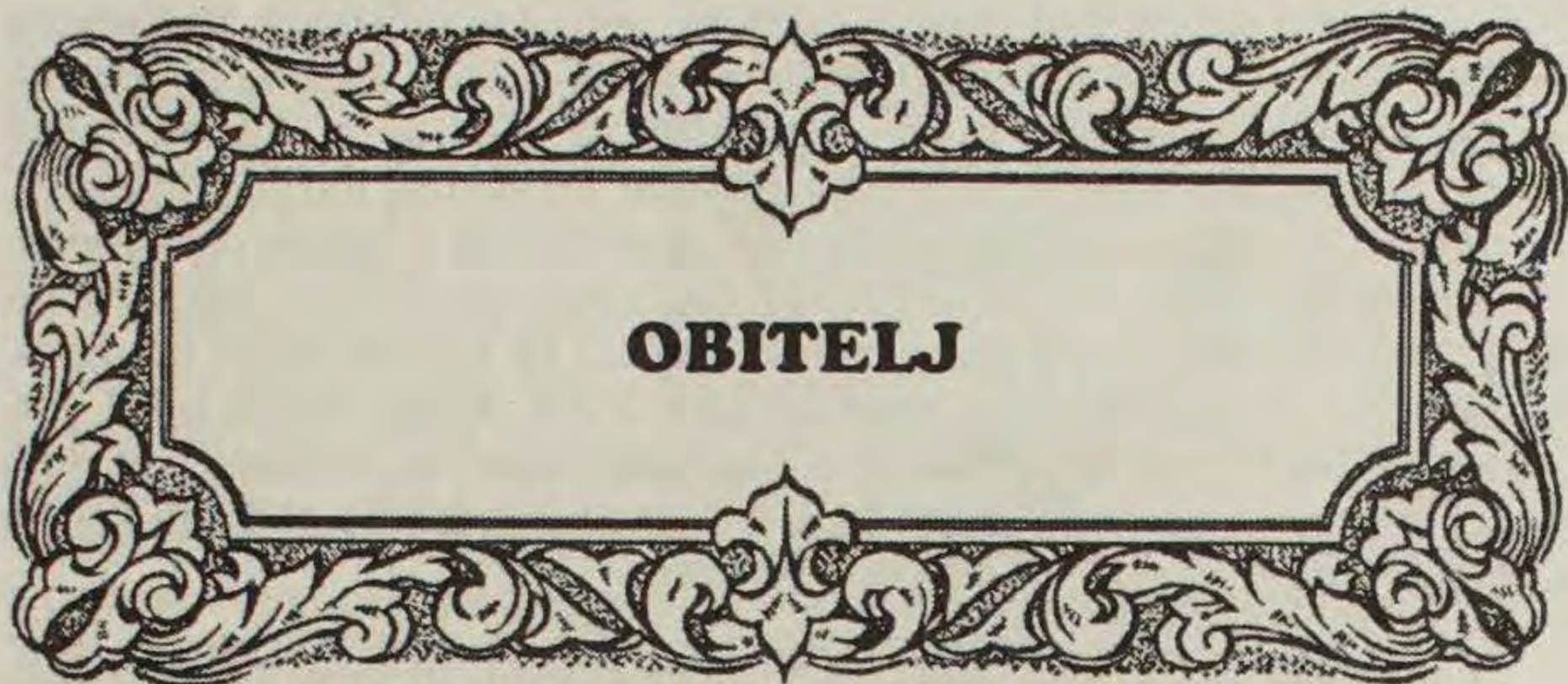
Pleli su uža u sitne sate i znali
da će žito kositi i noću i danju,
kopali, vadili, sikli i brali
i dočekali zimu u takvom stanju.

A zima je na selu baš ugodna i krasna,
snig zavijo do pupka, a sa krova visi led,
na stolici čvarci, hurka i slanina masna,
a u rerni pečena bundiva slatka ko med.

Zimi su u šumu išli radit drva,
pišice, priko leda, ko od šale
uz pečenu slaninu i dosta kruva
padala su drva ko bile lale.

Tako su živili paori, kočijaši,
i većina drugih dok su bili u snazi
tako su živili dragi prolaznici naši
u ovom ludom vrímenu koje dolazi.

Antun Kovač

SAMO JEDAN JE UČITELJ

U duhovnom pokretu "Djelo Marijino" osobita pozornost posvećuje se mladim obiteljima. Tako se u našoj zemlji održavaju regionalni susreti pod nazivom "Škola za mlade obitelji" za koje sama utemeljiteljica ovog pokreta Chiara piše tekstove koji služe za razmatranja i razgovore. Evo jednog takvog teksta koji će pomoći mladim roditeljima ali i svima koji se bave odgojem.

Govoreći o odgoju, razumljivo je da ćemo se naći ispred dva subjekta: pred odgajateljem, učiteljem, koji treba podučavati, odgajati, i učenikom kojeg treba odgajati.

Vezano za odgajatelja ili učitelja, postoji u Evanđelju jedna Isusova rečenica koja nas potiče na razmišljanje, a može biti svjetlo i kod odgajanja u obitelji. Ona glasi: "Jedan je vaš učitelj, a vi ste braća."

Za Isusa postoji samo jedan učitelj, a to je On sam. Time on ne negira prisutnost autoriteta, očinstva. Očinstvo treba tumačiti ne kao dominaciju ili moć, nego kao služenje. Jer u služenju koje je ljubav ne djeluje samo čovjek, nego sam Krist u njemu. Tako Krist ostaje prvi učitelj.

Ako je Isus učitelj, dužnost kršćanskih roditelja bit će da gledaju Njega kako bi naučili odgajati.

Kakav odgajatelj je bio Isus?

Kod Isusa kao odgajatelja dolaze do izražaja neke važne karakteristike.

1. On ponajprije daje primjer, on sam utjelovljuje svoj nauk. Ne nameće terete, a da ih on prvi ne nosi: "Jao vama - kaže - učitelji Zakona jer tovarite na ljude bremena koja se jedva mogu nositi, a sami se ni jednim prstom nećete dotaknuti bremena." Isus sam radi ono što kasnije traži od drugih.

Gledajući Njega, može se zaključiti da prvi korak u odgoju ni za roditelje ne smije biti poučavanje i ispravljanje, nego potpuno življenje svog kršćanskog života. Sami roditelji trebaju raditi ono što će kasnije tražiti od djece. Traže li iskrenost, zalaganje, odanost, poslušnost, ljubav prema braći, čistoću, strpljivost, opraštanje? Djeca trebaju vidjeti sve ove kvalitete najprije u njima. U majci i ocu djeca uvijek trebaju pronaći neosporne primjere kojima se mogu obratiti.

2. Još jedna osobina Isusovog načina odgajanja je da svojim konkretno pritekne u pomoć, kao kad je stišao oluju na jezeru.

Roditelji koji se već prirodno žrtvuju za svoju djecu, mnogo će više i mnogo bolje moći napraviti ako svojoj ljubavi pridodaju nadnaravnu ljubav: ako ljube Božjom ljubavju, ljubavju koja ljubi prva, ne očekujući ništa. To je ljubav koja nas nikad ne ostavlja ravnodušne.

3. Isus zatim ima povjerenja u onoga koga treba poučavati, kao što se može zaključiti iz njegovih riječi preljubnici: "Idi - kaže - i od sada više ne griješi." On vjeruje u mogućnost da ta žena započne moralno ispravan život.

4. Riječi roditelja moraju uvijek ohrabrivati, moraju biti pozitivne i pune nade, trebaju pokazati svu sigurnost u povratak svoje djece.

5. Isus ostavlja slobodu i odgovornost odlučivanja, kao što to čini kad susreće bogatog mladića.

Nikad se ne smiju nametati svoje ideje, nego ih predložiti s ljubavlju, kao izraz ljubavi. Djeca su prvo Božja djeca, a ne naša. Zato ih ne treba tretirati kao svoje vlasništvo, nego kao osobe koje su nama povjerene.

6. Isus se ne ustručava odlučno i snažno ispravljati kad treba. Petru, koji ga je htio odvratiti od suočenja s mukom, kaže: "Gubi se od mene Sotono, tvoje misli nisu Božje, već ljudske."

I ispravljanje je potrebno. To je sastavni dio odgoja: "Ako ga ljubi (svog sina), na vrijeme ga opominje", pisano je u Knjizi izreka. Bog koji je sam formirao Židovski narod, kao učitelj, u svom odgoju upotrijebio je poučavanje i ispravljanje: jao, ako se ne ispravlja! Bit ćemo odgovorni za takav propust.

Uvijek impresionira jedna rečenica proroka Ezekijela: "(Ako) ti ne progovoriš i ne opomeneš bezbožnika da se vrati od svojega zla puta, bezbožnik će umrijeti zbog svojega grijeha, ali krv njegovu tražit ću iz tvoje ruke."

Ispravljanje je, dakle, roditeljska dužnost.

Opomena, upućena s mirom, smirenošću, nenavezanošću ide na teret odgovornosti djece koja će je se sjetiti.

7. U prekrasnoj parabolici o izgubljenom sinu, Isus pokazuje kakvo je očevo, dakle i njegovo milosrđe prema onima koji se vraćaju dobru, koji se pokaju.

Roditelji se prema djeci moraju ponašati onako kako se Bog ponaša prema nama. Milosrđe oca i majke u jednoj obitelji treba ići tako daleko da zaista znaju zaboraviti, da "sve pokriva" ljubav Božja. Stalno ponavljanje stvari koje podsjećaju na negativnu prošlost, nije na Isusovoj liniji. Možemo, stoga, shvatiti zašto nije prihvaćeno.

8. Isus naučava u sinagogama, na gori, po ulicama Galileje i Judeje, u jeruzalemskom Hramu. I za roditelje svako mjesto može biti korisno za poučavanje. Isusov način izražavanja, iako iz onog vremena, je nov: govori živim jezikom, domišljatim, konkretnim, kratkim, jasnim. Izbjegava svaku razvučenost, često u jednoj rečenici kaže sve ono što o jednoj temi treba reći.

Tako treba činiti i u obitelji. Takozvane duge "propovijedi" naša djeca ne prihvaćaju. Dovoljno je malo riječi, predloženih s pravom, čistom i nezainteresiranom ljubavlju.

9. Isus upotrebljava i dijalog, izmjenjujući pitanja i odgovore, upotrebljava mudre izreke s pismoznancima i farizejima, raspravlja...

Između roditelja i djece, bila ona malena ili velika, razgovor se nikad ne smije prekinuti; treba biti uvijek otvoren, vedar, konstruktivan, kao među prijateljima.

Često se u obiteljima dogodi da se neko od djece, iako je od roditelja upoznao svjedočanstvo života po Evanđelju, udalji od njih, a ponekad čak i od vjere. Ni s njim nikad ne bi trebalo prekinuti odnos, pa bilo kojim putem krenuo: možda čak i za ideologijama dalekim od Boga, ili možda putem droge, ili za iskustvima koja se potpuno protive moralnom nauku.

Posebno je Zapad uronjen u sekularizirano društvo u kome su tradicionalne vrijednosti postale manje važne, ali dolaze do izražaja druge, kao što je snažnija svijest o osobnoj slobodi, uživanje u znanstvenom i tehnološkom napretku, prevladavanje kulturnih i nacionalnih barijera, kod djevojaka drukčija svijest žene u društvu, jednostavnost odnosa između mladića i djevojaka itd. U dijalogu s djecom roditeljima je potrebna sposobnost rasuđivanja, vodeći računa o potpuno promijenjenom kontekstu u kome žive i znajući razlučiti "znakove vremena" koje izražavaju neke njihove nove potrebe, te živjeti s njima i reći "tko nije protiv nas, za nas je".

10. U odgoju ljudi Isus se ne boji okrenuti ljestvicu vrednota, kao kad naviješta blaženstva. Naziva, naime, blaženima one koji nam takvi ne izgledaju. Pokazuje put koji je teško prijeći, protiv struje onoga što svijet nudi.

I mi trebamo imati hrabrosti reći ono što zaista vrijedi. Ne treba se zavaravati da će, ako predstavimo jedno mlitavo kršćanstvo, jednog nepostojećeg Krista, naši prijedlozi biti bolje prihvaćeni. Bog se daje osjetiti u srcu naše djece. Oni pozitivno reagiraju samo na Istinu, kad im je predstavljena njima dostupnim i prihvatljivim jezikom, jer je izražena preko roditelja koji prije nego poučavaju, nastoje shvatiti i podijeliti prave potrebe novih generacija.

11. Evanđelje nam pokazuje Isusa koji govori "kao netko tko ima autoritet".

Uzdajući se u milost koju kao takvi imaju, roditelji nikad ne smiju uskratiti svoj zadatak odgajatelja. U dnu svoga srca djeca ih trebaju takve. Ne bez razloga, djeca ih često znaju osuditi i bez milosti ako su im prešutjeli istinu.

12. Isus odgaja predavajući svojim tipično njegov nauk: "Ovo je moja zapovijed: ljubite jedan drugoga kao što sam ja ljubio vas."

Pojasnivši ovo "kao što sam ja ljubio vas", Isus se predstavlja kao "učitelj" takve ljubavi.

To treba biti najuzvišenija pouka što je treba dati i roditelj svojoj djeci, jer je to bit Evanđelja. Roditelji trebaju tako dobro imitirati Isusa i staviti njegov nauk u praksu, da mogu svojoj djeci ponoviti tu zapovijed kao svoju: Djeco moja, ljubite se kao što sam ja ljubio vas!

II. dio

Oponašati, dakle, Isusa.

Oponašati ga kao učitelja.

Oponašati Isusa, ili još bolje: dopustiti da živi u nama.

Da, odlično bi bilo kad bi on sam zauzeo mjesto u nama. Ako on bude živio u našim ličnostima, naše ponašanje kao odgajatelja bit će besprijekorno. Ako uvedemo njega kao odgajatelja u našu obitelj, savršeno ćemo izvrši-

ti svoj zadatak.

Isus treba živjeti u nama.

Kako se to može desiti?

Evandjelje nas je naučilo. Bile smo još na početku novog života kad nas je Gospodin poticao da život učinimo božanskom avanturom gdje će on živjeti u nama. Zatim malo po malo ucjepljujući u naše umove različite ideje od kojih se razvila duhovnost jedinstva, Duh Sveti nam je objasnio kako to može postati stvarnost.

Sada svi oni koji poznaju ovaj put, poznaju način kako se ponašati da bi Isus bio u njima. Dopustiti da živi, ne stari čovjek, nego novi čovjek: ljubiti na nadnaravni način, biti "izvan sebe", kao što mi kažemo uvijek, savladavši prepreke ljubavlju prema raspetom i napuštenom Isusu: ne živjeti samo sebi, nego živjeti za druge, čineći se jedno s njima u svemu osim u grijehu...

Svi ovi izrazi pokazuju kako Isus može zauzeti mjesto u nama: onaj Isus koji je već prisutan u našoj duši po milosti, još je u većoj meri prisutan zbog našeg odgovora na tu milost. Da, ako živimo tako, Isus je u nama, Isus učitelj.

Isus treba živjeti i među članovima naših obitelji. Tamo se prisutnost Isusa posebno ostvaruje gdje su dvoje ili više ujedinjenih u njegovo ime: Isus između žene i muža; između majke i sina; između oca i kćeri; između mame i djeda ili tete... Ako Isus bude prisutan između dvoje ili više članova naših obitelji, bit će snažnija Njegova prisutnost kao učitelja.

A kako osigurati ovu Njegovu, tako dragocjenu prisutnost među nama?

Znamo to: obnoviti je ako je narušena, hraneći je svakoga dana i otvoriti se, što znači potpuno se usmjeriti prema ostalima članovima naše obitelji.

Potpuno se usmjeriti, jer prvi bližnji koje trebamo ljubiti su upravo naši ukućani.

Ako želimo Isusa prisutnog u našoj obitelji, zadatak na koji nas potiče karizma jedinstva je da od ove osnovne stanice društva učinimo ognjište.

To je naš karakteristični poziv. Nećemo se posvetiti ako ne budemo ciljali tamo. Upravo zato što smo, barem duhovno, ostavili sve kako bi slijedili Isusa: "Dođe li tko k meni, a ne mrzi svog oca i majku, ženu i djecu, braću i sestre, pa i sam svoj život, ne može biti moj učenik" (Lk 14,26), sada osjećamo da nam on ponavlja riječi: "Ti ne ljubiš, ako prije svega ne ljubiš svoju obitelj!"

I zato, bilo da sami ili više nas živi naš Ideal u obitelji, Isus učitelj bit će prisutan. A u djeci koja rastu u takvim obiteljima, preko života što su im ga prenijeli roditelji, s majčinim mlijekom, s hranom koju su jeli, sa svom ljubavlju i pomoći koju prva stanica društva nudi, bit će ucijepljene mnoge Isusove ideje, evanđeoske ideje. Zbog toga će u čovječanstvu gledati veliku obitelj djece Božje. Neće više slijepo vjerovati nekom sustavu, vjerovat će Evanđelju. Neće ih privući nijedan odnos koji nije utemeljen na novoj zapovijedi: bit će to "nova djeca".

I tako će se pojačati božanski život primljen na krštenju. To su roditelji koji će dozvoliti da djeluju one milosti što ih sakrament braka daje na raspolaganje bračnom paru za dobro djece. To su roditelji koji sarađuju s Bogom u

razvoju i rastu svoje djece.

Odgajati, preobražavati djecu i cijelu obitelj, učiniti je malenom crkvom, dinamičnom stvarnošću, otvorenom za društvo koje je okružuje i za njegove potrebe, usmjeravajući djecu da gledaju iznad samih sebe, prema drugima i njihovim potrebama. To je vrlo visoki cilj koji u nekim slučajevima izgleda nedostižan. Ali nikad ne smijemo očajavati. Naprotiv, potrebno se je s vjerom usmjeravati prema njegovom ostvarenju.

Da bismo znali kako to učiniti, slušajmo što nam Duh Sveti predlaže. Mi na primjer dijelimo ovaj Ideal i s osobama drugih religija ili s onima koji su daleko od Boga i nastojimo ih ljubiti kao same sebe, te oni spontano postaju dionici cijele naše duhovne i materijalne baštine.

Tako treba biti i u našim obiteljima: onoga tko je pomalo daleko od ovog ili od svakog drugog kršćanskog ideala, tko ima druge ideje ili je druge vjere, trebamo prihvatiti ne samo ljudskom ljubavlju, nego i nadnaravnom.

Potrebno je vrednovati ono malo što on daje obitelji, znati istaknuti dobre ideje između mnogih koje su manje dobre, ideje koje će ga potaknuti. Potrebno je, koliko je moguće, učiniti ga sudionikom duhovnog i materijalnog bogatstva obitelji. Ukratko, učiniti sav naš dio da bismo ljubili to dijete ili tu djecu, tako da oni, iako još nisu prihvatili svjetlo vjere, na neki način uzvrate ljubav.

Uostalom, učiniti od obitelji malenu crkvu znači upravo oblikovati se prema nazaretskoj obitelji, onoj obitelji koja je najkonkretnije i najbožanskije živjela s Isusom prisutnim u njoj. U nazaretskoj obitelji ljubilo se na nadnaravni način svaku osobu, ljubilo se zbog Boga a ne zbog sebe.

Marija, koja je bila prava majka Isusova i prava Josipova žena, ljubila je jednoga i drugoga ne zbog sebe, nego zbog Boga. A Josip nije Mariju ljubio zbog sebe, nego zbog Boga, kao što je zbog Boga ljubio i malog Isusa, iako je predstavljao njegovog oca.

Da, ljubiti zbog Boga!

Naša ljubav je zaista očišćena od ljudskih navezanosti ako je naš duh uvijek usmjeren prema Napuštenom Isusu.

Mogla bih nastaviti dokazivati kako su svi elementi naše duhovnosti vrlo prikladni za vođenje obitelji. No, vi to naslućujete i razumijete, da s našim Idealom možemo imati Učitelja u kući. Obnovimo danas odluku da će tako biti. Na temelju toga će sva iskustva i dostignuća s područja znanosti i pedagogije koja će vam se ponuditi, zadobiti vrijednost.

Neka nam Marija daruje puno ujedinjenih obitelji za dobro društva i Crkve. Takve obitelji bit će snažna sredstva za zračenje Božjeg kraljevstva u svijetu. A to zračenje prema drugim obiteljima i prema čovječanstvu, učinit će obitelj sve ljepšom, ujedinjenom, svetijom. Zar upravo to Bog ne želi danas, kad su svijetu potrebni zreli i sveti laici?

DA BI BIO VELIK

*Da bi velik bio, budi cio: ništa
Svoje ne pretjeruj ili isključuj.
Sav budi u svakoj stvari. Stavi sebe kolik si
U najmanje što radiš.*

*Tako u jezeru svakom mjesečina cijela
Blista, jer visoko živi.*

Fernandu Pesua

Poruka Svetog Oca za XVII. Svjetski dan mladeži u Torontu 2002.

"VI STE SOL ZEMLJE... VI STE SVJETLOST SVIJETA" (Mt 5,13-14)

Draga mladeži!

1. U živom su mi sjećanju ostali predivni trenuci koje smo zajedno proveli u Rimu u tijeku Jubileja 2000. godine, kada ste hodočastili grobovima apostola Petra i Pavla. /.../

2. "Vi ste sol zemlje... Vi ste svjetlost svijeta" (Mt 5,13-14): to je tema koju sam izabrao za idući Svjetski dan mladeži. Slike soli i svjetla kojima se služi Isus bogate su značenjem i jedna drugu upotpunjuju. U drevna vremena, naime, sol i svjetlo smatrani su osnovnim životnim elementima.

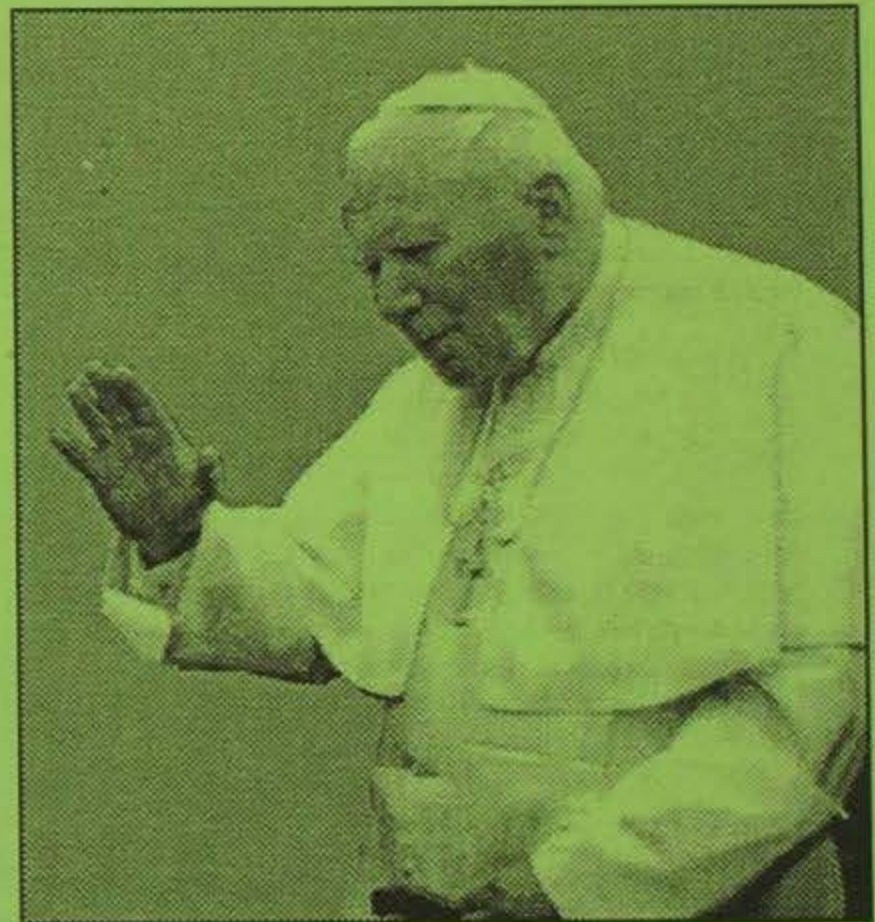
"Vi ste sol zemlje...". Jedna je od osnovnih funkcija soli, kao što je poznato, začiniti hranu, dati joj okus i miris. Ta nas slika podsjeća da je po krštenju cijelo naše biće bilo duboko promijenjeno, jer je bilo "začinjeno" novim životom koji daje Krist (usp. Rim 6,4). /.../

Otkrijte svoje kršćanske korijene, proučavajte crkvenu povijest, produbljajte svoje znanje o duhovnoj baštini koja vam je predana, nasljedujte svjedoke i učitelje koji su vam prethodili! Samo ostajući vjerni Božjim zapovijedima, Savezu koji je Krist zapečatio svojom krvlju prolivenom na križu, moći ćete biti apostoli i svjedoci novog tisućljeća.

Čovjekovoj je naravi, a osobito mladeži, svojstveno traganje za Apsolutnim, za smislom i puninom života. Draga mladeži, neka vas ne zadovolji išta što je manje od najviših ideala! Ne dopustite da vas obeshrabre oni koji su, razočarani životom, postali gluhi za najdublje i najizvornije želje svog srca. S pravom ste razočarani u isprazne zabave, prolazne mode i površne namisli. Ako svoje velike želje budete sačuvali za Gospodina, znat ćete se kloniti osrednjosti i konformizma, tako raširenih u našem društvu.

3. "Vi ste svjetlo svijeta...". One koji su prvi slušali Isusa, kao i nas, simbolika svjetla podsjeća na želju za istinom i žeđ za dostizanjem punine spoznaje koji su duboko utisnuti u svako ljudsko biće.

Kada svjetlo slabi ili potpuno nestaje više ne uspijevamo raspoznavati stvari oko sebe. U srcu noći katkada se osjećamo prestrašeno i nesigurno te

nestrpljivo čekamo da svane dan. Draga mladeži, na vama je da budete straža noćna (usp. Iz 21,11-12) što najavljuje dolazak sunca koje je Uskrsli Krist!

Svjetlo o kojem nam Krist govori u Evanđelju svjetlo je vjere, Božji milosni dar, koji rasvjetljuje srce i razbistruje um. /.../

U ovom posvjetovnjačenom dobu, kada mnogi naši suvremenici misle i žive kao da Bog ne postoji ili su privučeni oblicima iracionalne religioznosti, nužno je da upravo vi, draga mladeži, ponovno potvrdite da je vjera osobna odluka koja uključuje cijeli život. Neka Evanđelje bude mjerilo i vodič vaših životnih odluka i planova! Tada ćete postati misionari svim svojim činima i riječima i, gdje god radili i živjeli, bit ćete znaci Božje ljubavi, vjerodostojni svjedoci prisutnosti Isusa Krista. Nikada ne zaboravite: "Ne užiže se svjetiljka da se stavi pod posudu" (Mt 5,15)!

4. Predragi, vrijeme je priprave za XVII. Svjetski dan mladeži. Pozivam vas da čitate i proučavate apostolsko pismo *Novo millennio ineunte* koje sam napisao početkom godine kako bih pratio sve krštenike na toj novoj dionici života Crkve i ljudi: "Novo stoljeće i novo tisućljeće otvaraju se Kristovu svjetlu. No, ipak svi ne vide to svjetlo. Mi imamo predivnu i zahtjevnu zadaću da budemo njegov 'odraz'" (br. 54).

Da, sada je vrijeme misija! U vašim biskupijama i u vašim župama, u vašim pokretima, udrugama i zajednicama Krist vas poziva, Crkva vas prihvaća i želi biti vaš dom i vaša škola zajedništva i molitve. Pomno proučavajte Božju Riječ i dopustite da ona rasvijetli vaš um i vaše srce. Crpite snagu iz sakramentalne milosti Pomirenja i Euharistije. Pohadjajte Gospodina u onom susretu "srca srcu" što ga predstavlja euharistijsko klanjanje. Iz dana u dan dobivat ćete novu snagu koja će vam pomoći da donesete utjehu onima koji trpe i mir svijetu. /.../

5. Dragi mladi prijatelji, Toronto čeka sve vas koji možete doći! U srcu višekulturalnog i viševjerskoga grada govorit ćemo o Kristu kao jedinom Spasitelju i naviještati sveopće spasenje čiji je Crkva sakrament. Molit ćemo za puno zajedništvo među kršćanima u istini i ljubavi odgovarajući na žurni Gospodinov poziv "da budu jedno" (Iv 17,11).

Dođite i učinite da širokim ulicama Toronta odjekuje radosni navještaj Krista koji ljubi sve ljude i vodi punini svaki znak dobra, ljepote i istine prisutne u čovjekovu svijetu. Dođite i kazujte svijetu radost koju ste našli susrevši Isusa Krista, svoju želju da ga bolje upoznate, svoju spremnost da naviještate Evanđelje spasenja do nakraj zemlje!

Vaši kanadski vršnjaci, zajedno sa svojim biskupima i građanskim vlastima, već se pripremaju primiti vas s velikom toplinom i gostoljubivošću. Na tomu im već sada od sveg srca zahvaljujem. Neka ovaj Svjetski dan mladeži na početku trećeg tisućljeća svima donese poruku vjere, nade i ljubavi!

Neka vas prati moj blagoslov. Svakog od vas, vaš poziv i vaše poslanje povjeravam Mariji, Majci Crkve.

Iz Castel Gandolfa, 25. srpnja 2001.

Ivan Pavao II.

BITI ISUSOV UČENIK ZNAČI...

Biti okružen grijehom a ne pristati uz njega najveća je od svih veličina čovjeka: konačnica onoga što čovjeka afirmira kao "sliku Božju". Ova vrlina ipak nije plod čovjekovih mogućnosti!

Nije se potrebno posebno truditi da zapazimo grešnost našeg bližnjeg. Nje postajemo tako strelovito jasno svjesni putem svih osjetila da to čak ne uspijemo ni registrirati kao proces koji se dogodio pa tako ni pravilno procijeniti, odnosno odmjeriti pravilno mjeru naše reakcije. Kada nas se ta grešnost direktno dotiče i kada se njome osjetimo ugroženi - gotovo je. Odmah smo spremni za: pucanje, kontranapad, siloviti udarac, odnosno: dati na znanje, oštro upozoriti, sasjeci u korijenu, koristiti u govoru, mislima i djelovanju stroge imperativne, podbočiti ruke, podići glas, spustiti obrve. Tako, čini nam se, sebi kopamo odličan rov za obranu.

Ovakvo ponašanje je toliko karakteristično obilježje čovjeka da su ga pokazivali i Isusovi apostoli, čak i u njegovu prisustvu, bez susprezanja i kontrole. Promotrimo Isusovo posljednje putovanje iz Galileje u Jeruzalem (usp. Lk 9,51-55). Put je bio naporan, pješački i morao je trajati više od jednog dana te su putnici morali barem jednom prenoćiti u Samariji, među ljudima koji su se od Izraelaca razlikovali po tri bitne stvari: bili su druge vjere i nacije, te njihovi zakleti neprijatelji. U tako nezahvalnom položaju su se uostalom nalazili svi Galilejci koji su jedanput godišnje, za blagdan Pashe, hodočastili u Jeruzalem. Večer, nakon napornog cjelodnevnog hodanja, Isusa i apostole zadesila je u jednom samarijanskom selu. Isus šalje prethodnicu da dogovori uvjete noćenja i da nađe smještaj. Međutim, negostoljubivost prouzrokovana jakom mržnjom je bila vrlo moćna - apostoli vjerojatno nisu mogli sakriti svoje porijeklo, i bivaju glatko odbijeni. Promotrimo pažljivo reakciju Jakova i Ivana. Pitaju Isusa: "Gospodine, hoćeš li da kažemo neka oganj siđe s neba i uništi ih?" (r. 54.). Tipično ljudski: gnjevno, neopravdano i pogrešno, iako možda u afektu! Cinično!

Ovakvo reagiranje Jakova i Ivana prava je paradigma našem ponašanju u sličnoj situaciji. Čudno je to što takvom ponašanju i reagiranju dodajemo attribute opravdanosti (pod mračnom, navodno logičnom krinkom potrebe za reakcijom), prave mjere (pridajemo si čak i precizne pedagoške sposobnosti) i sigurnosti u učinak (prema nekom zamišljenom modelu predviđamo čak i budućnost)!

Biti Isusov učenik znači savršeno poznavati sebe i kroz spoznaju svojih nedostataka (čak i malfunkcija, od kojih je jedna navedena) gledati tuđe. Biti Isusov učenik znači biti bezrezervno i bezgranično tolerantan, preko granica prosječne ljudske izdržljivosti, i strpljiv, i uvijek spreman razmišljati na "isusovski" način. Tolerancija tako postaje najbolji način prihvaćanja gorčine ljudskih slabosti koje nas toliko pogađaju. Tolerancija nije posljednji izlaz - možemo li

smisliti bolji način? Tolerancija nije mirenje sa grijehom - upravo suprotno: najbolji je način za sagledavanje mizerije u koju grijeh uvlači čovjeka i djeluje ljekovito i blagotvorno povratno. Tolerancija nije besmislena - Gospodin joj daje smisao. Promotrimo samo Isusov gest na Ivanovo i Jakovljevo pitanje: "On se okrenu i prekori ih. I odoše u drugo selo" (r. 55).

Čovjek zaista jeste stvoren na Božju sliku. Na njemu je da za tu sliku izabere pogodni ram i da joj strpljivo dodaje potrebne nijanse. Ima za to na raspolaganju cijeli život. Tako lagano, ali s maksimalnom učinkovitošću potvrđuje svoju kandidaturu za Nebo.

Marko Tucakov, Bački Breg

BUDITE DOBRE VOLJE!

- * Smijte se što više, smijeh je najbolji lijek za sve nedaće i tegobe u životu.
- * Nijedna situacija nije toliko teška a da u njoj ne bi bilo vedrih strana.
- * Smijeh i dobro raspoloženje povećavaju prirodni tonus tijela i jačaju njegov prirodni imunitet, pa ljudi koji su uglavnom dobre volje rjeđe obolijevaju od onih koji su stalno mrgodni i namršteni.
- * Dobro raspoloženje daje ljepotu čovjekovu izgledu.
- * Dobre volje posebno je važno biti izjutra, poslije buđenja, jer će nam tada radni dan proći brže i lakše.
- * Svoje dobro raspoloženje prenesite i na okolinu, a kad ste nerasploženi dopustite okolini da vas nasmije i opusti.
- * Pri dobrom raspoloženju svi su mišići tijela opušteni i svi unutrašnji organi rade normalno.
- * Oni koji se mnogo smiju nikad nemaju problema s visokim krvnim tlakom.
- * U dobru raspoloženju mogu se izraziti i najneugodnije stvari a da nikoga ne povrijede!
- * Biti dobre volje ne znači stalno se smijati nego dobrohotno primati sve događaje i doživljaje.
- * Dobro raspoloženi ljudi uvijek se u društvu više cijene od mrgodnih i ozbiljnih.
- * I u šali i u smijehu može se raditi veoma ozbiljno i savjesno.
- * Oraspložiti vas mogu i sitnice; otkrivajte ih i uživajte u njima.
- * Čovjek je jedino biće koje se smije, imajte to na umu!
- * Dobro raspoloženje i smijeh besplatni su!
- * U dobru raspoloženju najlakše se pronalazi rješenje nekog problema.
- * U dobru raspoloženju neopterećeni mozak radi brže i uspješnije; u dobru raspoloženju rađaju se najveće i najbolje ideje.
- * Kad vam je najteže nasmijte se i odmah će vam biti lakše.
- * Kad ste najumorniji dobro će vas raspoloženje odmoriti.
- * Počnite s dobrim raspoloženjem ovog trenutka, čitajući ove savjete.

Kako mi to primamo, uzimamo...

"Posluži se...", "Uzmi!", "Nemoj se stidjeti!" I tako u nedogled dok ga na kraju bojažljivo, i uz pogled uperen u roditelje koji su klimanjem glave odobravali i potvrđivali da je sada vrijeme za odavno željeni kolač koji je stajao na stolu ispred tebe cijelo vrijeme i mučio te, presretno i uzmeš... Dobro se sjećam tako strogog odgoja, a ne mogu si u pamet prizvati suprotne trenutke. Jasno, takvo ustezanje bilo je odraz dobro odgojenog djeteta koje je u ozračju tradicije imalo lijepu perspektivu.

Još i danas, kada mislim svojom glavom, nikada se ne mašim prva kolača na stolu, to uvijek prepuštam drugima, valjda i nesvjesno pridržavajući se trajno urezanog odgoja iz najmlađe dobi.

Sposobnost darivanja u istu ruku je bilo i još uvijek jeste ono što nas uče kroz vjeru i duhovnost. Odraz dobro odgojenog kršćanina je mnogo, mnogo darivanja... U svemu tome darivanje je postalo sekundarna radnja koja će potvrditi ispravnost puta. Odrazi odgoja su sada u zreloj dobi prisutni ali ih vrlo teško primjećujemo ili ih nikada i ne primijetimo.

Primati i darivati dvije su radnje koje nikada ne mogu stajati odvojeno, jer u zdravom, normalnom poimanju života su usko povezane. Primati bezgranično i samo, vodi najgorem obliku pohlepe koju poneki znaju sakriti pod okrilje profinjenosti, dok neiscrpno darivanje vodi prevelikim frustracijama i emotivnom vrlo burnom pražnjenju. Prava je zato umjetnost znati ravnomjerno imati u životu oba, a ravnoteža između njih vodit će sretnijem životu.

Mogu reći da me je pitanje prijateljice koja je uzgred budi rečeno luteran, do srži prodrmalo i navelo na razmišljanje kako ja to primam... "Zašto samo darivaš? Da li je to odraz tvoje vjere?" Shvatila sam da ne znam primati i da je to dio koji ću morati naučiti. Upravo odluka da uzmem "kolač" darovala mi je odgovor na jedno sasvim drugo pitanje na koje sam tražila odgovor. Poruka koju sam tako primila navela me je na spoznaju koliko Bog misli na mene. U mom životnom traganju to je bio, u datom trenutku, dar koji se nikada ne odbija pa makar vas prozvali sebičnim. Primati ono što se nudi, a ne imati grižnju savjesti jer to uzimaš od prve, postalo je važna životna lekcija.

I naravno, nikada samo primati. Najslađi zalogaj "kolača" koji se kroz primanje bez ustezanja dobije, jeste dio u kojem vidite ravnotežu između onoga što ste dali i što ćete ili jeste primili.

Marina

BREMENITOST MISLI ODRAŽAVA SMISAO LJUBAVI

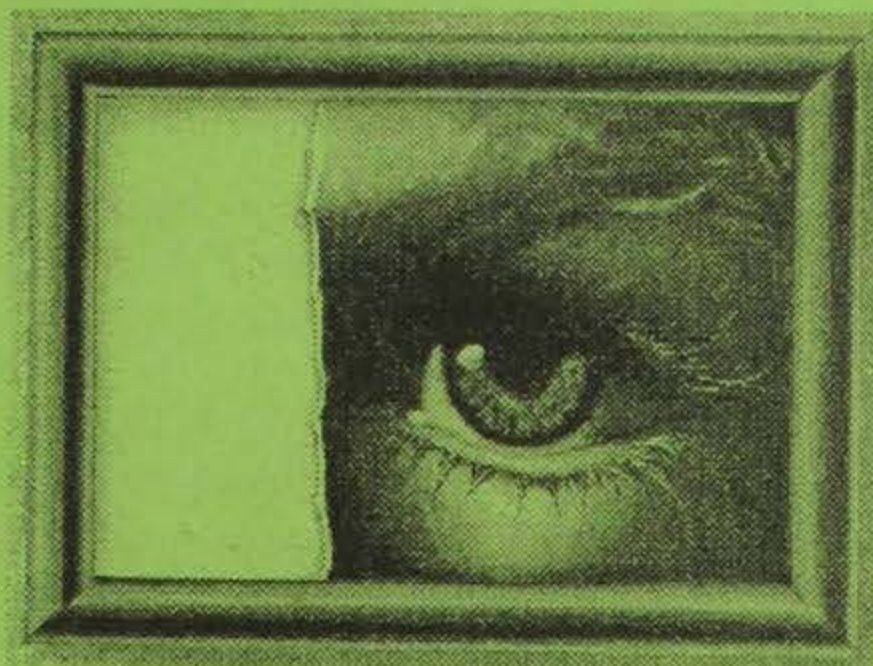
Već duže vrijeme želim široki dijapazon mojih misli sumirati i svesti na jednu temu. To se vjerojatno i ne može postići, jer ne razmišljam samo o strogo određenim stvarima, osobama i događajima. Misao ima jednu osobinu na kojoj joj sve i svatko može pozavidjeti: neograničenu slobodu kretanja i zaustavljanja na onom što joj odgovara.

Često mi se odgodi da prepoznam u sebi misao a da nisam bila ni svjesna trenutka kada se rađala. Volim misli, bliske su mi i rasterećuju. Njihova sloboda cijeli moj bitak umije ponijeti na svojim krilima i odnijeti u svijet koji nema granica, ograničenja. Ali, čini mi se da pojedinačna misao, tj. misao pojedinca vrlo teško osjeti "svjetlost dana".

Možda neću naći prave riječi da opišem što osjećam onda kada MISAO pojedinca teži da dobije SMISAO, odnosno da bude pretočena u mišljenje. Osjećam da u našim međuljudskim pa i vjerničkim odnosima često sukob mišljenja dolazi upravo radi tog ašto nismo razumjeli SMISAO! Ili možemo reći da naše i tuđe misli nisu dobile adekvatan, pravi smisao pa ga u raznolikosti životnih situacija i iskustava moramo braniti u određenim stavovima - mišljenjima!?

Na početku ove školske - vjeronaučne godine bili smo u prilici često nailaziti na sukob različitih stavova u našoj sredini. Moram priznati da sam jednostavno ostala zbunjena tolikim nerazumijevanjem - ne neslaganjem! U strahu sam stekla utisak da nitko ne razumije misao i, što je još tužnije, da jedna velika misao, koja je za kršćane i obaveza, učitelja iz Nazareta: "Idite po svem svijetu i propovijedajte evanđelje", dobija KRIVI SMISAO! U svakom slučaju misao se teško realizira (ugleda "svjetlost dana") pa bila ona mala i beznačajna a kamoli ona velika, bremenita.

Ne želim se staviti u nezahvalnu poziciju komentiranja događaja, jer ni sama ne mogu ostati pasivna, pa se ponovno vraćam na nju - misao. Ja sam od onih koji vjeruju u dobrotu misli - ne ispravnost, ali i od onih koji "vjeruju" u zlo interesa. Isus je ljudsku misao stavio u službu sveopćem dobru. Ta je misao oguljena od svakog interesa, bilo osobnog bilo kolektivnog. I dok je takvu prezentiramo i za realizaciju takve se borimo, Bog blagoslivlja i čuda se događaju. A to se događa, po mom dubokom uvjerenju, s onom misli kojoj je jedini pravi smisao ljubav. Realizacija bilo koje bremenite misli može opravdati samo smisao ljubavi koja je živa i djelatna bez primjene bilo kakvih, bilo čijih interesa. Jer, možda i ne treba sumnjati u SMISAO kada se mišljenja razilaze, već upravo u ono drugo - INTERES!

Ivana Lazić

(PO)HVALA MISLI

U nutrini moga bića
rađa se i pupi, uzdižući me
do beskrajnih prostranstava punine.

Vodi me kroz život trnovitim putem
pokrećući moje udove dok hodam,
noseći me u zagrljaju kad padnem.

Treperi u mojoj radosti zajedništva
s bratom, i podnosi trenutke
čežnje za istim.

Uvijek je uz mene, hita kada
zovem a čeka kad šutim.
I jer daje jedini pravi smisao
mome postojanju, dajem HVALU...

Dajem hvalu Misli.
Dajem hvalu Bogu!

Ivana L.

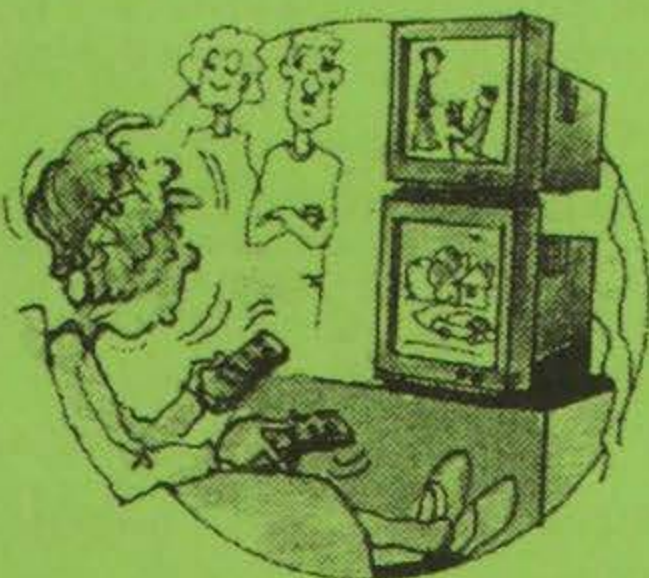

*Mali bandaš Vladimir Vuković i mala bandašica Sandra Sarić
pored bandaša Nikole Matkovića i bandašice Sonje Jaramazović*

ŠTO TO GLEDAMO?

"Na TV slike nasilja, slike pobijenih ljudi. Stidim se što pripadam vrsti živih bića koja se naziva ČOVJEK!"

Kako je lijepo imati prijatelje! Ali, prijatelje s kojima možeš razgovarati, skupa razmišljati o nekim temama koje to svakako zahtijevaju. Potaknuta jednim takvim susretom, zaželjela sam tako nešto podijeliti s vama mladima, koji čitate ove stranice!

Svjedoci smo da danas na televiziji gledamo puno toga što nije primjereno, počevši od nekih lakših oblika, pa sve do sada već jako raširene pornografije... Ali, ovoga puta htjela bih se zadržati na nečemu, što također zahtijeva našu pažnju, a to su reklame, filmovi, ali i crtani filmovi koje gledaju djeca, i koja na taj način "upijaju" mnogo toga, što se kasnije, istina, može odraziti na njihovo ponašanje, nažalost!

Mislim da ni u kojem slučaju ne smijemo zanemariti činjenicu da još i danas u svijetu, a u novije vrijeme i kod nas, ima slučajeva da djeca, ali i mladi, gledajući razne "umjetne" filmove, ili crtiće, pokušavaju neke detalje isprobati u svojem životu (npr. pojesti bananu, pa možeš letjeti, i još puno sličnih primjera). Koliko ih je do sada već počinilo samoubojstvo, po uzoru na neki horor film, ili je učinilo ubojstva, pokušavajući se identificirati s nekim omiljenim glumcem, koji je u nekom filmu počinio ubojstvo? A da ne govorimo o crtićima kojih je danas sve više, ali na žalost, oni su sve više i više ispunjeni raznim oblicima nasilja. Što nam to djeca i mladi gledaju? Zar toliki negativni primjeri ne bi trebali biti dovoljan znak da je na pomolu jedna nova "kriza današnjice" koju, htjeli ili ne, mediji plasiraju na tržište? Rijetki su danas lijepi, i slikom i riječju, filmovi i crtići za djecu.

Pravo je uživanje bilo vidjeti film "Princ Egipta", koji svakako možemo ubrojati u dobro i korisno sredstvo za edukaciju djece i mladih. Takvi nam filmovi danas trebaju! Takvi filmovi, koji već maloj djeci mogu prenijeti da u svijetu pobjeđuje dobro, a ne zlo, u kojima ima lijepih riječi, u kojima ima ljubavi, u kojima se može puno toga doživjeti i vidjeti!

Što se pak reklama tiče, situacija također nije sjajna! Što reći kada na televiziji možemo gledati reklamu kako učiteljica jede čokoladu pred djecom, učeći ih kako izgleda mjesec, a oni pri tom gledaju u nju. Takve i slične reklame, na neki način, propagiraju sebičnost i jedan oblik egoizma. Naravno da i u ovom slučaju ima pozitivnih primjera, da ne bismo sve generalizirali.

Pa ni igračke za djecu više nisu kao što su bile... Naši su nam djedovi pripovijedali kako su se oni igrali "s kuružnjom", od koje su pravili lutke..., a danas, danas se djeca igraju s puškama i pištoljima. Vidjela sam djecu koja

se igraju RATA! Kakve li tuge? Zar nam nije rata bilo dosta uživo, da bi nam se djeca rata morala igrati? I postavlja se sada pitanje što mi danas možemo učiniti protiv toga?

Možemo! Jasno da to nije lako, ali se na svoje dijete može utjecati najbolje u tom periodu. To ne znači da se dijete ne smije igrati, da ne smije gledati TV i slično. Smije, ali se zna kakve igračke treba imati (prvenstveno da igračka bude primjerena i uzrastu i namjeni), i kakve crtiće treba gledati. Za nas kršćane, to je bar lako. Ima toliko lijepih filmova i crtića koji prikazuju razne biblijske događaje, iz kojih djeca mogu učiti samo dobro. A vjerujem da onda ni rezultati neće izostati. Naravno, to će možda iziskivati malo više pitanja, ali će svakako biti korisno, jer se samo takvim odgojem duše i srca može izgrađivati jedan "mali" život, koji u svojim ranim godinama svoja prva iskustva pamti, upija, da bi se kasnije ta iskustva i navike koje su stečene od malih nogu, ispoljile u svakidašnjem životu.

Svakako da je na svim kršćanskim djevojkama i mladićima, koji se za majčinstvo i očinstvo tek pripremaju, da sada o takvim stvarima razmišljaju, da bi jednoga dana, kada se nađu pred odgovornošću, ali i ljepotom roditeljskog poziva, mogli biti sigurni da svojem djetetu mogu pružiti samo najbolje!

"Vi veliki pogledajte samo djecu..."

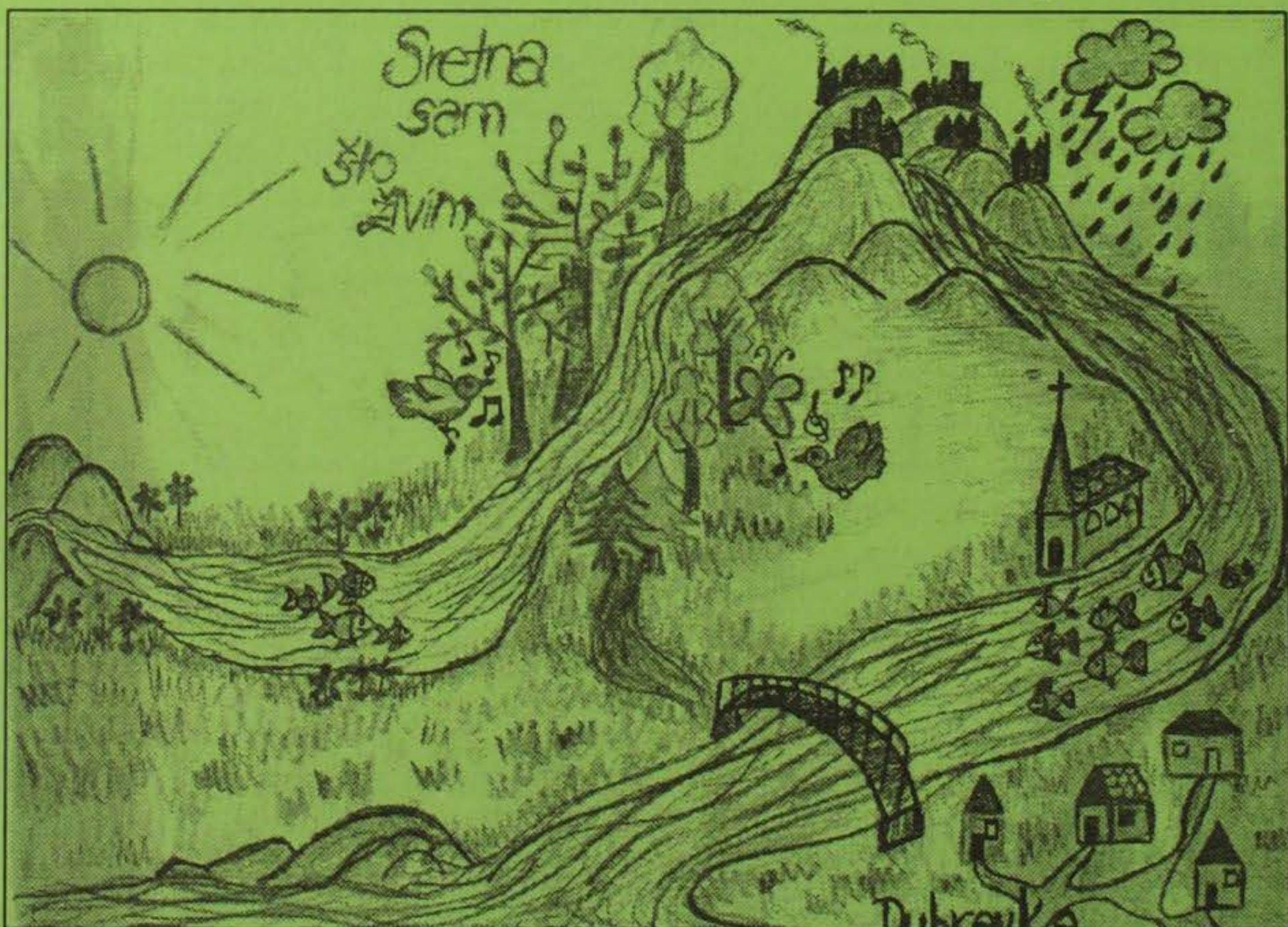
Usvojite djetinje oči, da drukčije gledate život.

Usvojite djetinji san i dječju radost zbog malih stvari.

Divno je: igrati se, jednostavno živjeti!"

(Phil Bosmans)

Željka Zelić

Plod duhovne obnove u župi Sv. Jurja, Dubravka Gurinović

NASILJE U KOMPJUTORSKIM IGRICAMA

Nasilne igrice su sve kompjutorske igre u kojima ima nasilja. U cijelom svijetu ima stvarno mnogo ovakvih igara. To mogu biti "pucačine" (Quake, Unreal Tournament), "strategije" (Red Alert) ili bilo koja druga vrsta igre u kojoj je nasilje dominantno. U "pucačinama" je zadatak igrača da uništi sve one koji su u toj igrici; kada to izvrši, onda je pobjednik. Dok u "strategijama" u većini slučajeva igrač ima misiju da se što brže razvije - i onda opet da uništi protivničku stranu. Dakle, iz takvih igrica mi zapravo ne učimo ništa dobro i korisno. Ima jedna stvar koja je možda dobra kod tih igrica; vjerojatno je bolje iskaliti svoj bijes u kompjutorskom svijetu nego u stvarnosti. Ali, na to se ne može računati kod svakog pojedinca, napose kod onih labilnijih. Na primjer, teroristi su koristili Flight Simulator (simulator letenja) da bi trenirali svoje ljude za samoubilačke misije avionima. Naravno da igranjem tih igrica postoji mogućnost da i sam postaneš agresivniji.

Najvažnija stvar je naravno: kako mi to možemo promijeniti? Stvarno je teško promijeniti tako nešto jer cijela industrija igrica zavisi od tih igrica. Ali bismo trebali poslati jasnu poruku kreatorima tih igrica. Oni moraju znati da zbog tih igrica veliki broj ljudi umre u cijelom svijetu. U igricama (kompjutorskom svijetu) uvijek možeš povratiti nečiji život što u stvarnosti nije slučaj. Ima dosta razumnih ljudi koji igraju takve igrice i nisu pod njihovim utjecajem, ali neki ljudi imitiraju stvari koje se dešavaju u nasilnim igricama i u životu. To je najveći problem i teško ga je riješiti. Mi ne možemo baš puno toga uraditi ali zato oni koji prave te igrice mogu. Igrice trebaju i dalje postojati (nije realno misliti da možemo spriječiti njihovu distribuciju), ali bi se možda na kraju svake igrice mogla pojaviti poruka protiv terorizma ili bilo kakvog oblika nasilja u stvarnom životu. Na ovaj način svatko tko igra ovu igru ima mogućnost da vidi i tu poruku. To je konstruktivan način da se zaustavi nasilje pod utjecajem kompjutorskih igara.

Igor Čeliković,
igor@celikovic.com

MI MLADI U PRVOJ GODINI NOVOG TISUĆLJEĆA

Priredila: Svetlana Sudarević

KRONIKA MLADIH

Dragi mladi!

Pred vama je kronika koja je nezaobilazna na ovim stranicama rezerviranim za vas, jer sadrži pregled upravo onih događanja koja su bila namijenjena mladima. Međutim, preporučila bih vam, još više zamolila bih vas, da ovu kroniku ne gledate samo kao na običan osvrt na prošlost. Neka vam ona bude poticaj da se naredne godine i vi u što većem broju uključite u događanja koja će biti priređena za vas. Ne znam koliko ste toga svjesni, ali mi mladi, kažem mi, jer i ja sam vaša vršnjakinja, upravo proživljavamo jedinstveno životno razdoblje. To je najljepše razdoblje i zato se potrudimo da ono takvo i bude. Iskoristimo svaku priliku koja nam se nudi, ovdje i sada da nešto saznamo i naučimo, kako bismo izrasli u prave kršćane. Isto tako valja nam nešto konkretno učiniti. U tom smislu želim vam da do naredne Danice, godinu koja je pred vama proživite što korisnije, sadržajnije, bogatije, ljepše i, nadasve, kršćanski. Gdje god se nalazili i što god radili, Bog bio s vama i vi u njemu.

MOLITVENI DOČEK NOVE GODINE

Već dugi niz godina braća iz Taizéa na svršetku svake godine organiziraju novogodišnji susret mladeži u nekom od europskih radova. Za prvu godinu novog milenija Barcelona u Španjolskoj okupila je oko sto tisuća mladih iz cijele Europe. Među njima je bilo nazočno i oko 900 mladih iz Jugoslavije. Najviše iz Subotice.

TRIBINA MLADIH

Održavala se redovito svake treće nedjelje u mjesecu, osim u ljetnim mjesecima, u prostorijama Katoličkog kruga u Subotici. Tribinu priređuje Odbor tribine mladih. U protekloj školskoj godini voditelj tribine bila je **Željka Cvijanov**, a njezin zamjenik **Branimir Ivanković**. Teme i predavači su bili sljedeći:

Prosinac 2000.: "Jubilejski Božić" - mons. Stjepan Beretić (Subotica)

Siječanj 2001.: "Mladi s Kristom u trećem tisućljeću"

- Andrija Anišić (Subotica)

Veljača 2001.: "Mladi i grijeh" - bogoslov Josip Štefković (Zagreb)

Ožujak 2001.: "Smisao žrtve i odricanja"

- mr. Andrija Kopilović (Subotica)

Travanj 2001.: Nije održana jer je te nedjelje bio Uskrs

Svibanj 2001.: "Povijest liturgije" - Ervin Kovač (Subotica)

Lipanj 2001.: "Riječ dvije o ljubavi" - o. Mato Anić, franjevac (Beograd)

Rujan 2001.: "Čemu i kome vjeronauk u školi" - mr. Andrija Kopilović

Listopad 2001.: Budući da je toga dana bila Misijska nedjelja, prikazan je dokumentarni film o životu i radu Majke Terezije, misionarke ljubavi, među siromasima u Indiji i u drugim zemljama svijeta.

Studenj 2001.: "Živjeti za druge"

- Đurica Pardon (Batina - R. Hrvatska)

MISA MLADIH ZA MIR okupljala je svakog prvog petka u mjesecu mlade iz Subotice i okolice na zajedničku molitvu za mir. Mise nisu održavane jedino u ljetnim mjesecima, a u protekloj godini održane su u Subotici u sljedećim crkvama: Sv. Terezija Avilska (katedrala), Franjevačka crkva (kapela Crne Gospe), sv. Juraj, Sv. Marija, Marija Majka Crkve, Sv. Rok i crkva Srca Isusova u Tavankutu.

MOLITVENI SUSRETI MLADIH

Molitvena zajednica "Betlehem" u župi sv. Roka ima molitvene susrete svakog ponedjeljka u 20 sati; molitvena zajednica "Dominik" u župi sv. Jurja, četvrtkom u 20 sati i u župi Marije Majke Crkve srijedom u 20 sati. Mladi Euharistijskog pokreta (MEP) sastaju se subotom u 19 sati u župi sv. Roka.

PRELO MLADIH

Ove godine održano je po drugi put u HKC "Bunjevačko kolo", a okupilo je preko tri stotine mladih iz Subotice, Tavankuta, Male Bosne, Bajmoka. Glavni organizator je bio Odbor

Tribine mladih i HKC "Bunjevačko kolo". Na Prelu mladih svirao je sastav "DIKE" iz Vinkovaca.

*Branka Bašić Palković,
Sonja Vukov i Pavla Ivanković
- najljepša prelja i prva i druga
pratilja na Velikom prelu
2001. godine*

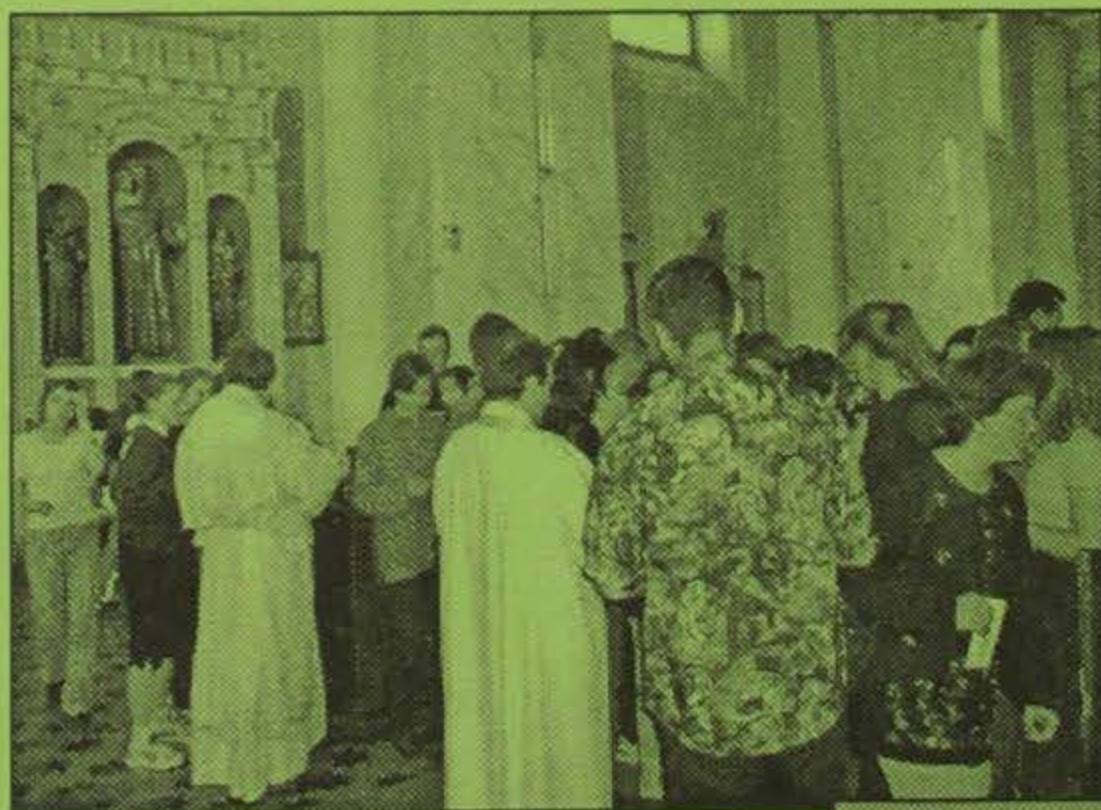
VJERONAUK ZA STUDENTE I MLADE RADNIKE

Ovaj vjeronauk, jedinstveni u gradu, okupljao je mlade svakog drugog četvrtka u mjesecu u 20 sati u dvorani župe sv. Roka u Subotici. Vjeronauk je započeo ponovno s radom u mjesecu ožujku. Navodimo neke od zanimljivih tema: "Drugovi i opraštanje dugova", "Pobačaj", "Molimo li mi ili se pogađamo", "Samoubojstvo - kukavičluk ili hrabrost", "Ima li danas istjerivanja zlih duhova (egzorcizam)", "Bl. Alojzije Stepinac - zločinac ili svetac", "Kako se pripremiti za brak"...

Đurica Pardon, župnik iz Batine bio je jedan od predavača na ovom vjeronauku

BDJENJE MLADIH održano je u subotu uoči Cvjetnice u sjemeništu "Paulinum" u Subotici. Ovim bdjenjem oko 200 mladih iz Subotice i okolice uključilo se u proslavu 16. Svjetskog dana mladih koji se slavio u mjesnim Crkvama na Cvjetnicu. Tema je bila: "Hoće li tko za mnom, neka se odrekne samoga sebe, neka danomice uzima križ svoj i neka ide za mnom". Bdjenje je predvodio **mr. Andrija Kopilović** uz sudjelovanje mladih iz različitih župa.

mladih iz Beograda. Uvodno predavanje održao je **Julije Bašić**, župnik iz Bikova na temelju poruke papa Ivana Pavla II. za Svjetski dan mladeži i citata iz Lukinog evanđelja: "Hoće li tko za mnom, neka se odrekne samoga sebe, neka danomice uzima križ svoj

DAN MLADIH

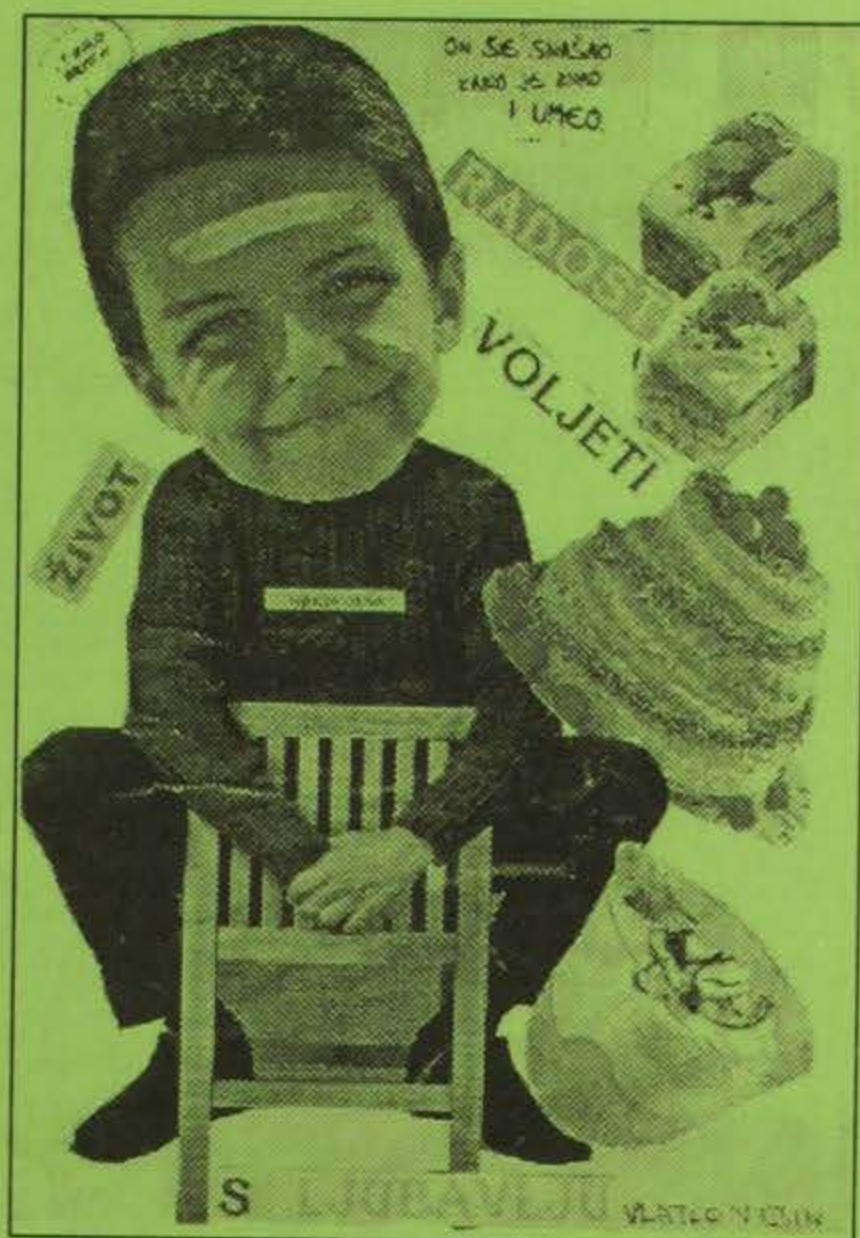
Već gotovo dvadesetak godina mladi Subotičke biskupije okupljaju se u Baču na svoj dan, 2. svibnja. Ove godine okupilo se 350 mladih iz Bača, Subotice, Bikova, Tavankuta, Male Bosne, Ljutova, Bajmoka, Sombora, Selenče, Novog Sada, Futoga i Zmajeva, a bilo je i nekoliko

i neka ide za mnom" (Lk 9,23). Dan mladih završio je svečanom Euharistijom koju je predvodio subotički biskup mons. Ivan Pénzes u koncelebraciji s desetak svećenika.

DUHOVNE OBNOVE MLADIH

U protekloj godini održane su u tri subotičke župe. U mjesecu siječnju održana je duhovna obnova u župi sv. Roka, a u mjesecu srpnju (3 - 5.) održana je duhovna obnova u župi Isusovog Uskrsnuća za mlade cijeloga grada, a predvodili su ih župnik mons. Bela Stantić, te Franjo Ivanković i Marinko Stantić. A od 24. do 26. 07. u župi sv. Jurja. Ovu duhovnu obnovu predvodili su s. Blaženka Rudić, mons. Marko Forgić, Csaba Paskó i István Dobai.

Plod duhovne obnove u župi sv. Jurja u Subotici - Vlatko Vizin (kolaž)

ČIKERIJADA

Druga po redu Čikerijada u mjesecu kolovozu okupila je 160 mladih koji su željeli provesti jedan dan na izletu i zajedno slaviti sv. misu u prirodi, koju su predvodili vlč. Marinko Stantić i vlč. Julije Bašić, uz asistenciju đakona Františka Gašparovskog dok je mosn. Marko Forgić bio na raspolaganju za ispovijed, a domaćini su bili Kata i Stipan Petrekanović.

/Svi podaci u ovoj kronici uzeti su iz katoličkog lista "Zvonik"/

S lijeva na desno:
drugi pratioci:
Klaudija Miloš i
Stanislav Prčić,
"najlipči":
Kristina Tokodi
i Davor Vuković;
bandaš
Nikola Matković i
bandašica Sonja
Jaramazović;
prvi pratioci:
Jelena Mlinko i
Tomislav Pozder

Domišljati dominikanac

Dominikanci su općenito poznati kao vrlo ućeni ljudi. Pokušavajući se našaliti na račun njihove ućenosti, neki gospodin pristupi jednom bijelom fratra i upita ga: "Oprostite, velećasni, jeste li vi dominikanac?" Kad je dobio potvrđan odgovor, nastavi: "Ćuo sam da su dominikanci vrlo pametni ljudi; recite mi, dakle, zašto je moja brada sijeda, a kosa crna?" Dominikanac odgovori: "To je najvjerojatnije zato što ste u životu previše brbljali, a premalo mislili."

Idealan sin

Dva putnika razgovaraju u vlaku.

- Imate li djece?
- Imamo jednoga sina.
- Puši li ?
- Ne, ni ne zna što je cigareta.
- Možda pije?
- Samo mlijeko.
- Ostaje li do kasno vani?
- Uopće ne izlazi van, a poslije večere odmah ide spavati.
- Ja vam zaista zavidim što imate tako idealnog sina. A koliko je star?
- Mjesec dana.
- Aa, tako!!!

Pobožan učitelj

Otac pita sina: No, Nenade, kako je prošao ispit?

- Vrlo dobro, tata. Ućitelj je bio jako zadovoljan i pobožan.
- Pobožan? Kako to misliš?
- Pa svaki put kad sam mu odgovorio na pitanje on bi sklopio ruke i rekao: O, Bože moj! O, Bože moj!

Nespretan oglas

Sutra priređujemo gospodarsku izložbu. Program: u 10 sati doiazak rogate marve i svinja, u 12 sati dolazak počasnih gostiju, u 13 sati zajednički objed...

Odgoj naopako

Majka poućava sinćića kako će postati ugledan i cijenjen ćovjek: Znaš, Ivice, treba biti pošten, pravedan i osobito istinoljubiv. Nemoj nikada lagati. Laž je najodvratnija stvar na svijetu. Je li, Ivice, da to nećes nikada ućiniti?

- Neću, mama.

Nakon malo vremena oglasi se elektrićno zvonce u sobi.

- Ivice, idi pogledaj tko je. Pa ako je naš naplativać za struju i vodu, reci mu da nisam kod kuće...

Pripremio: T. V.

MALA DANICA

za djecu radosti

S Isusom smo krenuli
na slavu Boga Oca
uz pomoć Duha svetoga

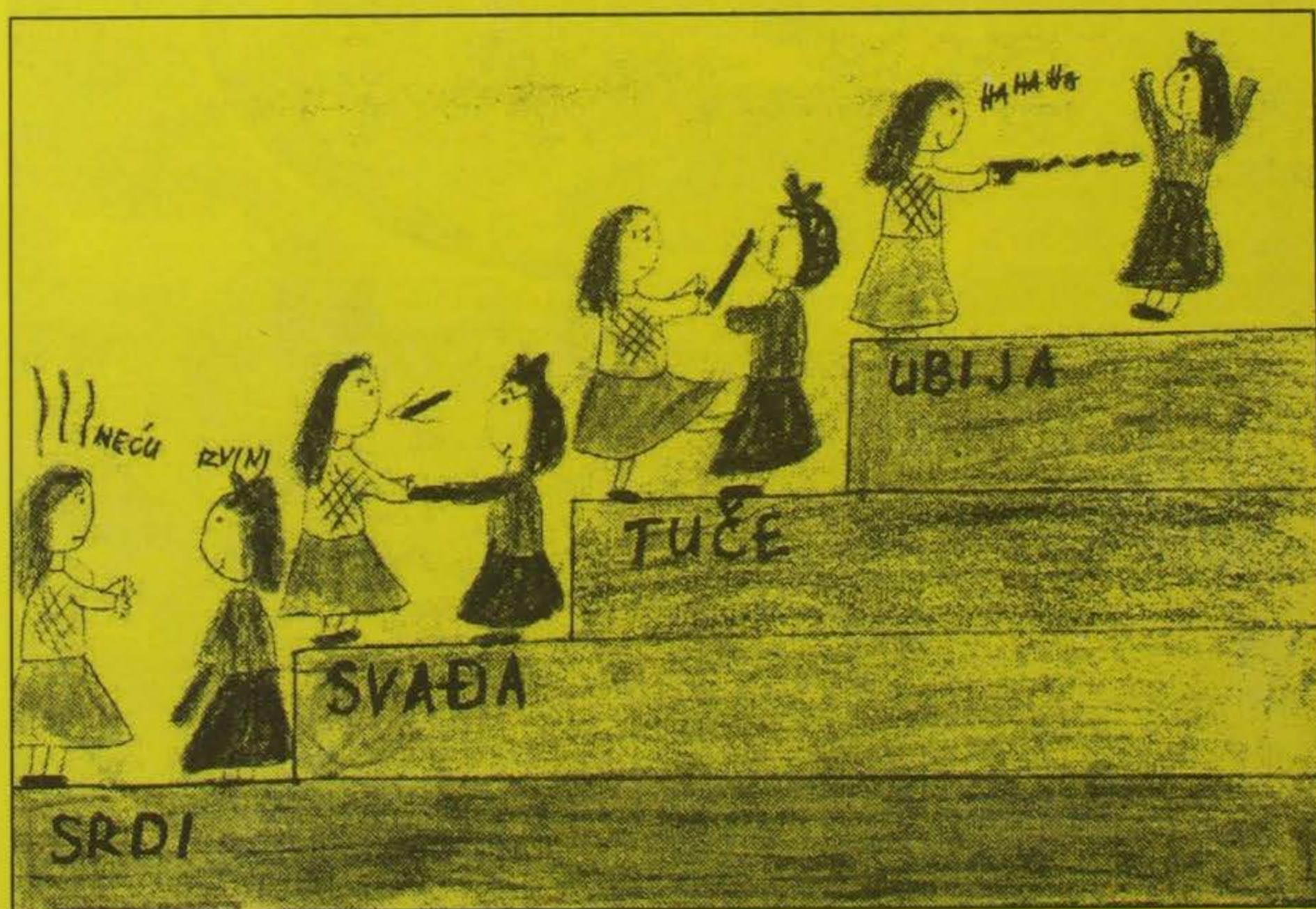
Uredila: Katarina Čeliković

DJECA SU BILA VRLO AKTIVNA U ŽIVOTU CRKVE

Protekla 2001. godina ostat će u pamćenju djece po mnogo događaja. U njima ste vi, dragi prijatelji, bili vrlo aktivni.

Kako smo dobili više stranica za naše najmlađe čitatelje, pokušat ćemo više slikom nego riječju dočarati kako je izgledala sada već stara godina. Radost je bila najdraža riječ a ona je bila vidljiva i na vašim licima.

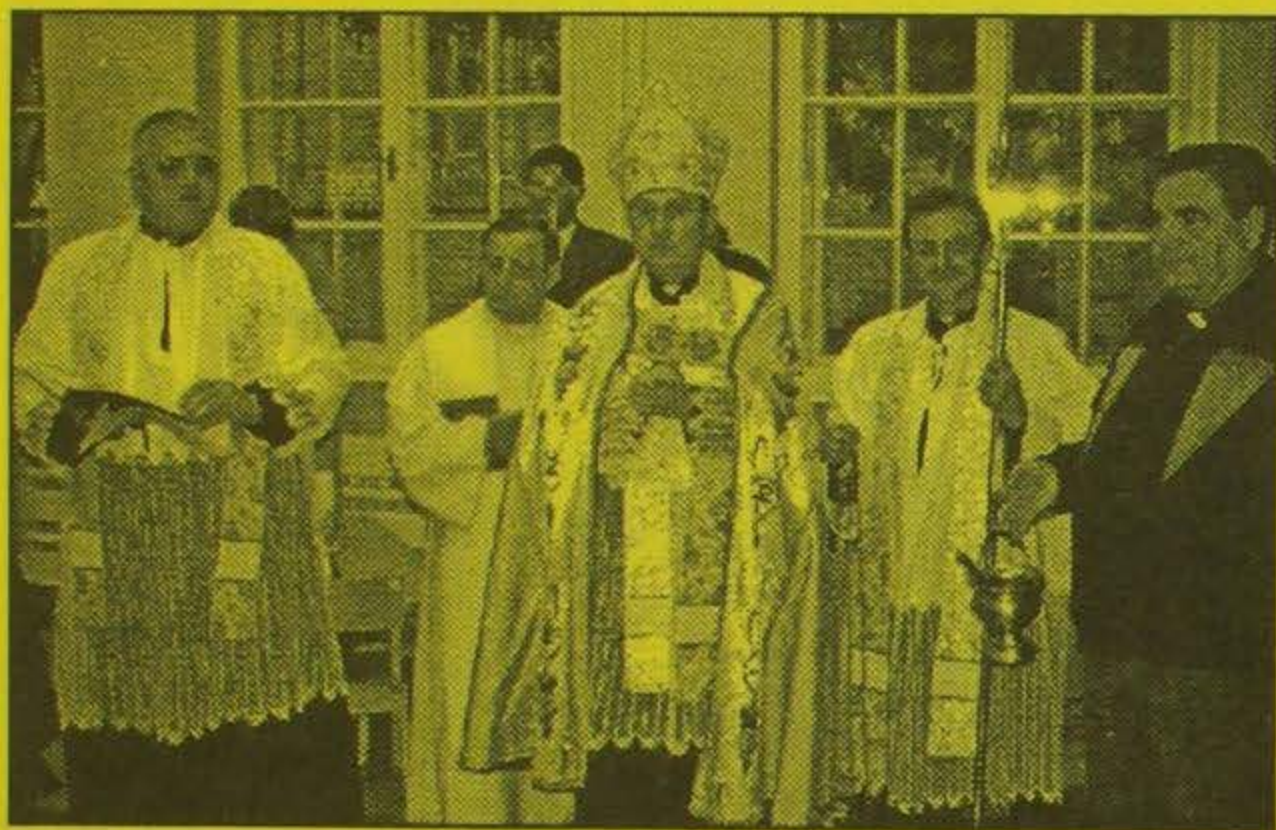
Za vas, najdraži Isusovi prijatelji, neka ove stranice budu štivo za čitanje, gledanje i razonodu!

V. Božja zapovijed - Marija Vizin, II. razred,
"Isusovo Uskrsnuće" Subotica

Prvi dječji vrtić u samostanu

Za one najmlađe, ali i za njihove roditelje, najznačajniji događaj je otvaranje dječjeg vrtića u samostanu sestara "Kćeri milosrđa" u Subotici. Slikom smo to predstavili na prvoj stranici, a ovdje nam ostaje da zapišemo da je vrtić "Marija Petković" - "Sunčica" svečano blagoslovljen i otvoren 18. rujna 2001. godine.

Ovom svečanom činu bili su nazočni mnogi uvaženi gosti iz zemlje i inozemstva. Vrtić je blagoslovio subotički biskup **dr. Ivan Péntzes**.

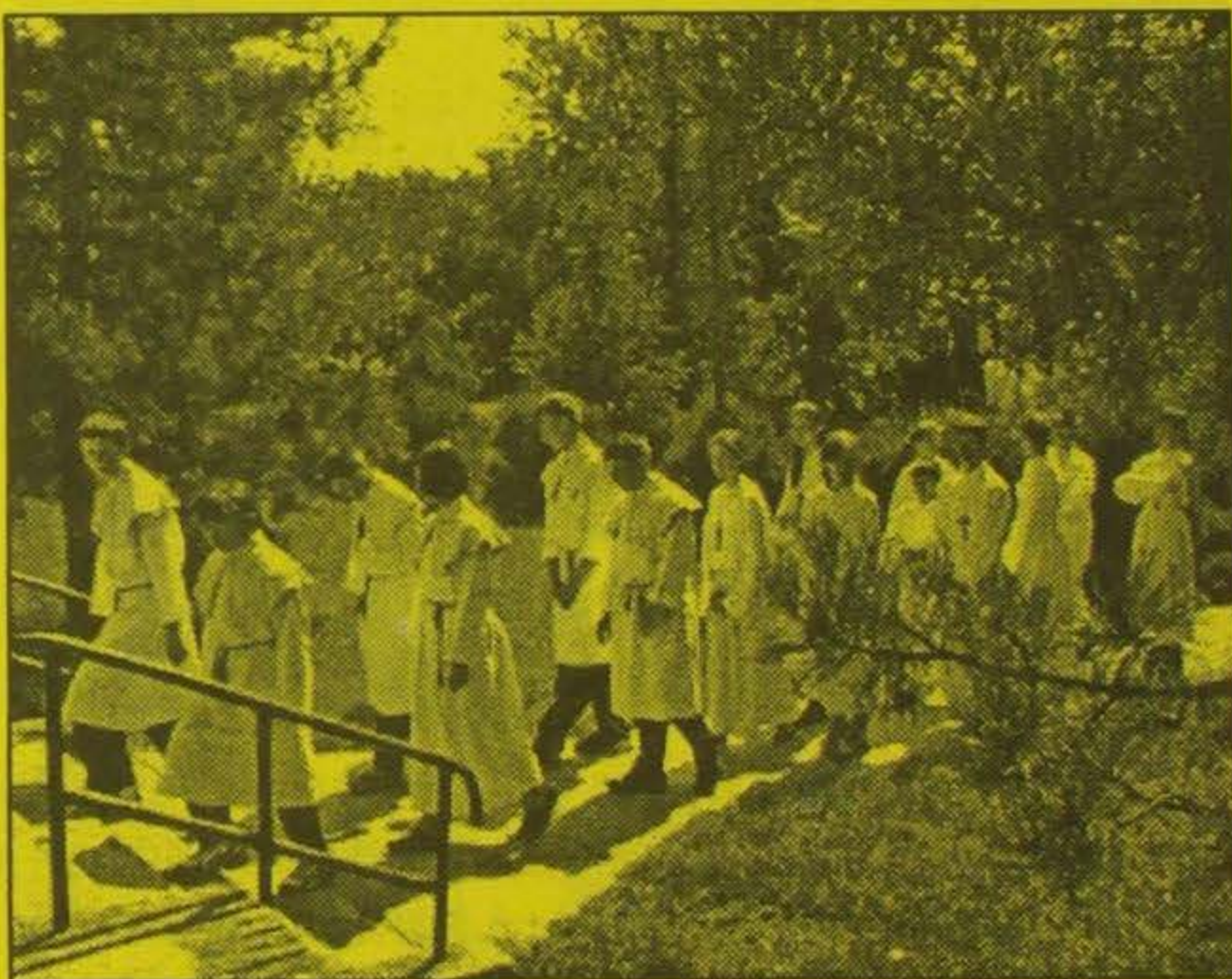
Djeca već u njemu crtaju, pjevaju, spremaju se za "Mikulaša", "Materice" i Božić. Slave rođendane. Odlaze u šetnju, igraju se u župnom dvorištu. Zato su i samostan i župa sv. Roka najveselije i najljepše mjesto u Subotici. Bogu hvala!

Susret ministranata

I ove godine župa Isusova Uskrsnuća u Subotici bila je 26. lipnja divan domaćin za ministrante i ministrantice iz Bačke i Srijema. Na ovom cjelodnevnom susretu bilo je oko 300 dječaka i djevojčica. U sklopu susreta bio je organiziran kviz o ministrantskoj službi. Nakon ispovijedi bila je svečana misa na kojoj je bio i biskup **Ivan Pénzes**. Misno slavlje predvodio je **Ivica Živković**, tajnik biskupa iz Petrovaradina.

Za mnoge je poslijepodnevni posjet katedrali i sjemeništu već bio poznat, ali bilo je i onih koji su prvi put vidjeli subotičku ljepoticu. Ipak, važno je reći da se ministrantima nekako najviše dopao rekreativno sportski dio ovog susreta. Nije važno tko je po-

bijedio, važno je bilo tko se najljepše druži.

Organizator ovog susreta ministranata bio je domaći župnik **mons. Bela Stantić** sa svojim suradnicima i kapelanom **vlč. Marinkom Stantićem**.

15. "Zlatna harfa"

Susret malih župnih zborova Subotičke biskupije, poznat pod nazivom "Zlatna harfa", ove godine je održan 17. lipnja u subotičkoj katedrali sv. Terezije Avilske.

Sveti Juraj - Subotica

Ovo je već 15. "Zlatna harfa", a moto susreta bio je "S Kristom u treće tisućljeće". Nastupilo je ukupno 13 malih zborova. Organizator ovog susreta najmlađih pjevača je s. Mirjam Pandžić. Ona je

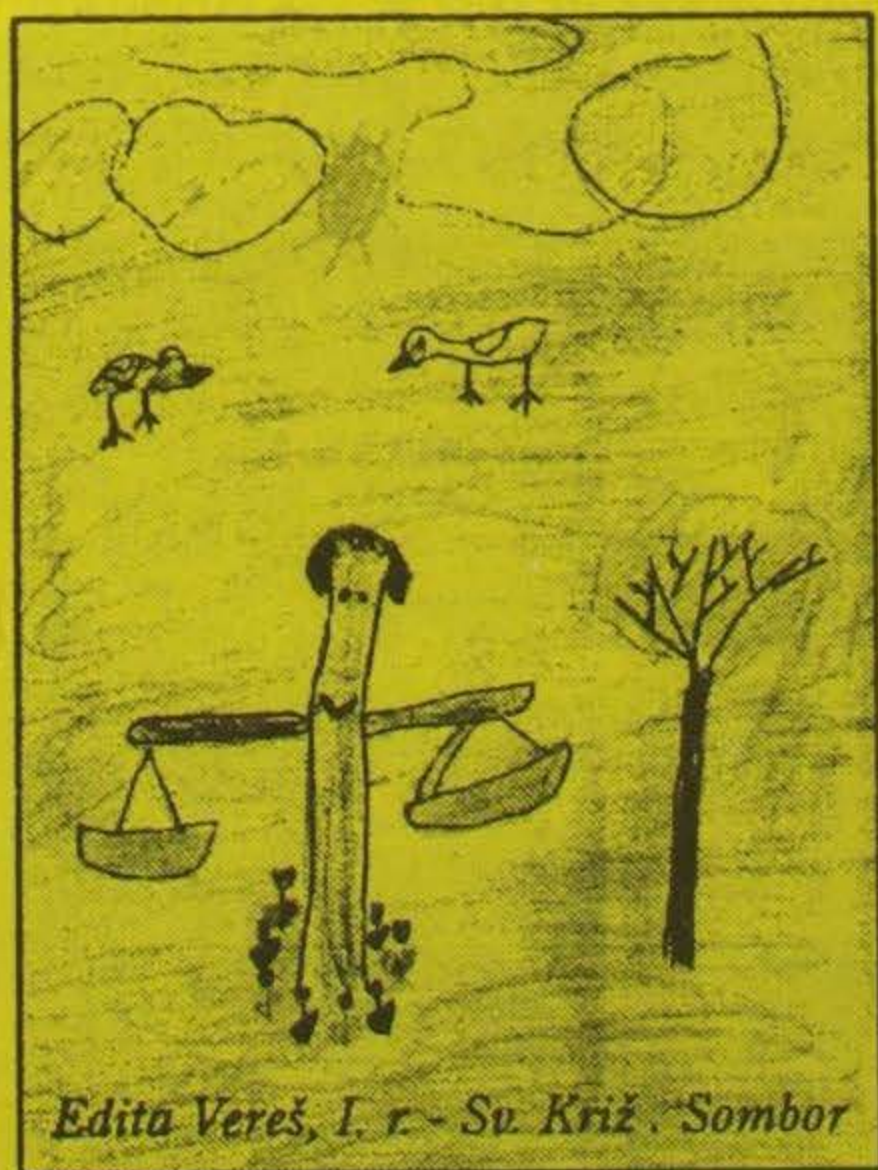
Sveti Juraj - Vajska

srce poklonila ovoj manifestaciji, a da je u tome uspjela, vidi se po pjevačima - uvijek su novi, i ima ih toliko da ispune katedralu.

Slaviti Boga pjesmom je glavni cilj ovog susreta, a dječji glasovi su to divno izveli.

Edita Vereš, I. r. - Sv. Križ, Sombor

Josip Horvat, Novi Sad

Dužijanca

Ove godine proslavili smo 90. jubilarnu Dužijancu a njoj u čast, kako to i doliči, djeca i mladi obukli su najljepšu nošnju. Evo kako izgledaju djevojke u šlingu, oko ne možeš odvojiti a srce ti zaigral!

U svečanoj povorci prema glavnom gradskom trgu u Subotici išli su najmlađi članovi HKC "Bunjevačko kolo"

I ove godine raspjevane "Kerske kraljice" oduševile su "gledače".

na M.

---

anica (nova)

etu radosti

mladi
ik Marinko
dijeli
razdraganoj
rigodom
e nuncija
a Sbarbara
usova
uča u

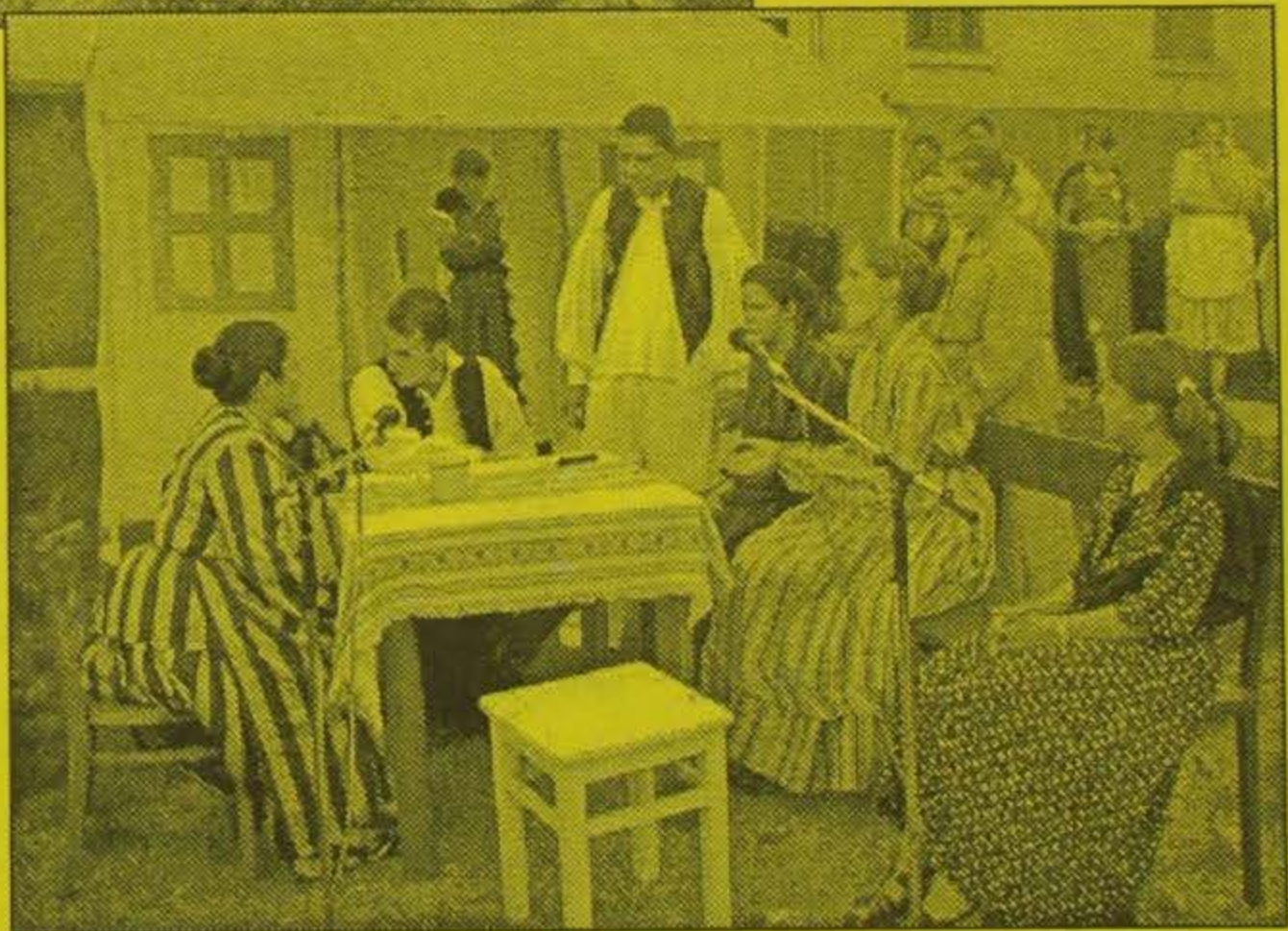

Subotici koja kao
proštenje slavi
naš najveći
kršćanski
blagdan.
A za Uskrs
najmlađi su se
pripremili na
Kalvariji u
pobožnosti
Križnoga puta.

U Maloj
Bosni poslije
sv. mise prva
publika na
predstavi
"Jedan dan na
salašu" bila su
djeca.

Najviše radosti i
smijeha bilo je
tamo gdje je bila
predstava...

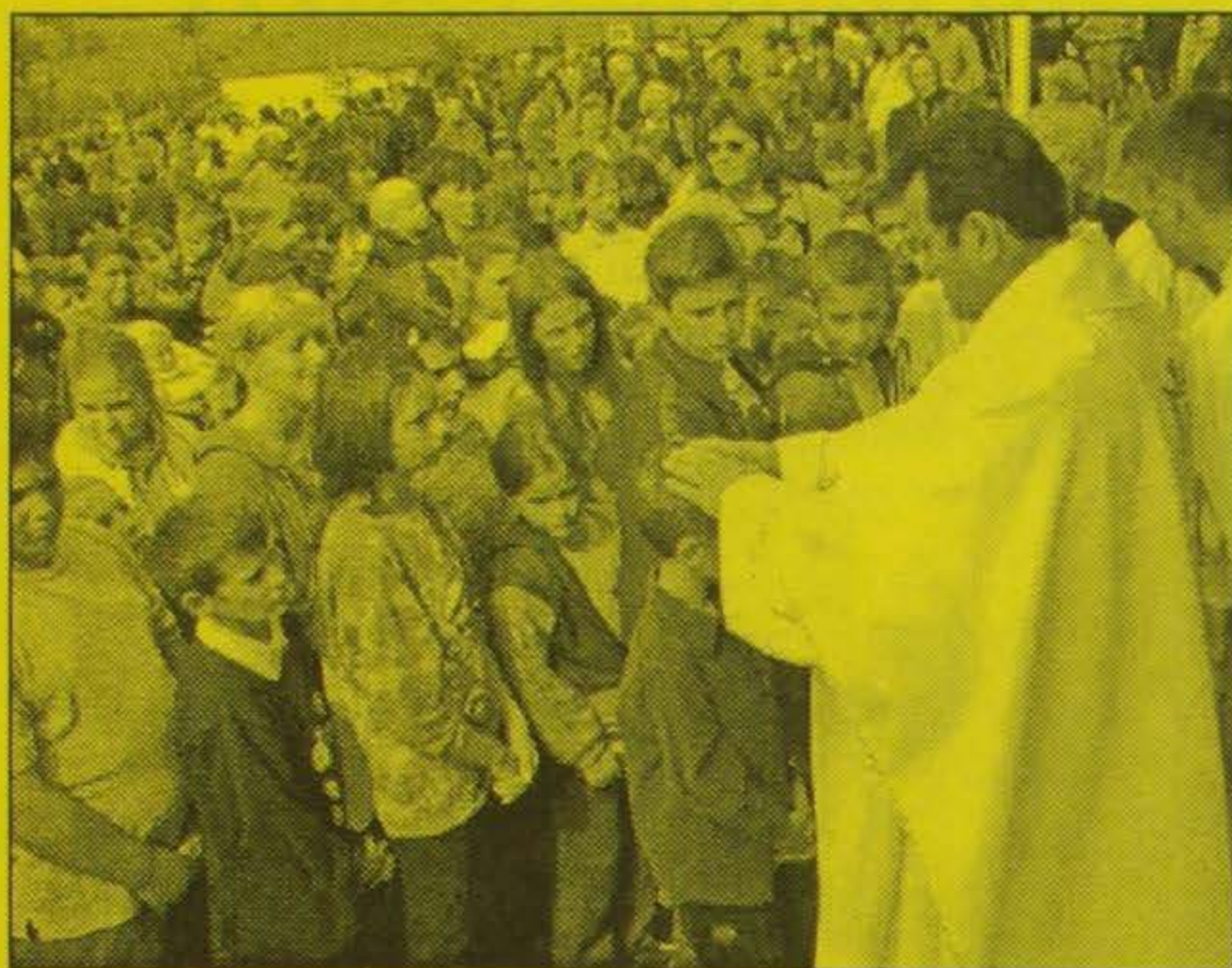
Tajna

Kad ti nešto kažem
nemoj drugom reći
jer će naša tajna
brzo nam uteći.

Samo reci Peri
a Pera će Šimi,
a kod trećeg druga
vatra će da dimi.

Od usta do usta
svi sad znadu tajnu
baš je to divota
imat drugu bajnu.

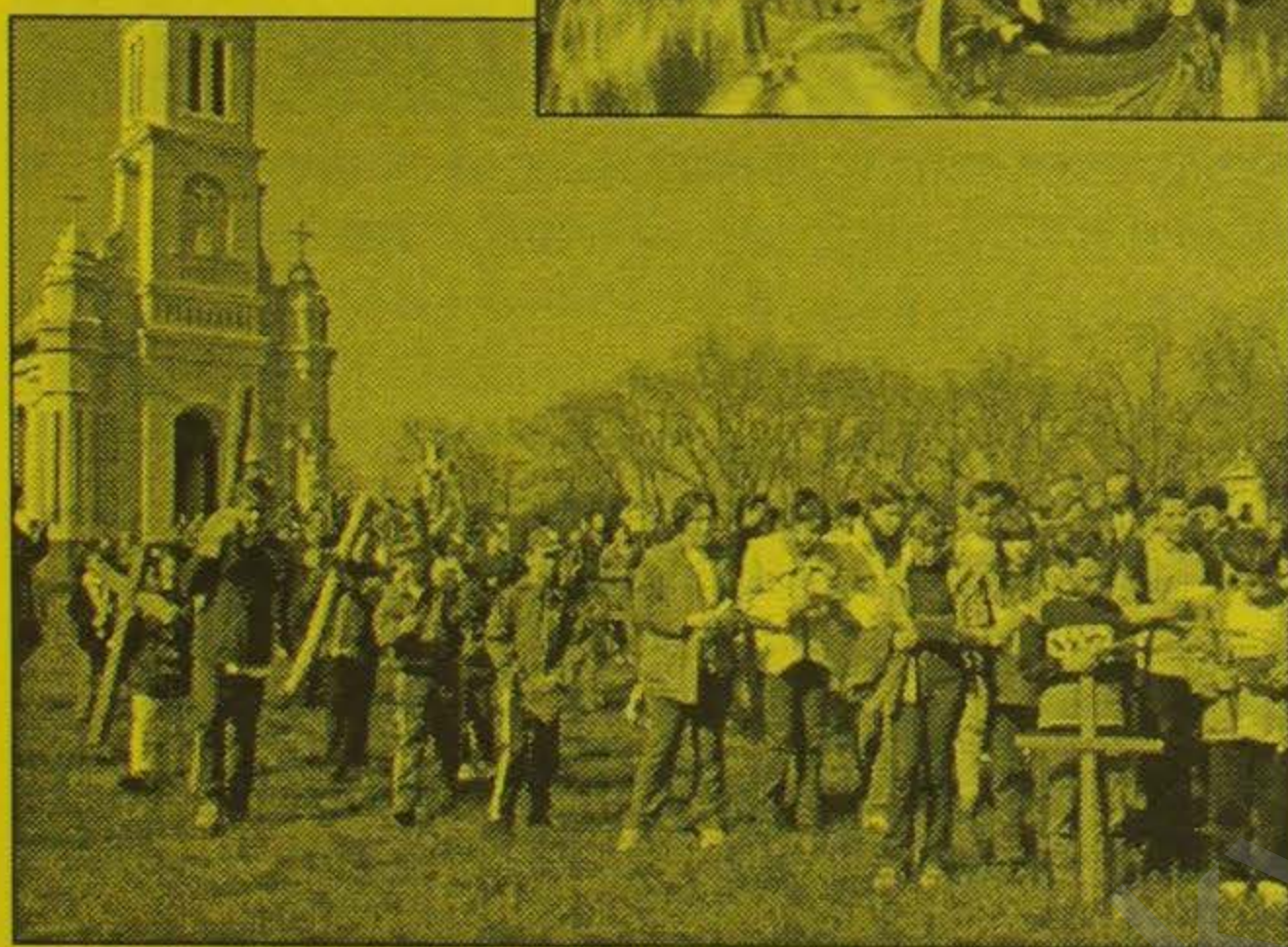
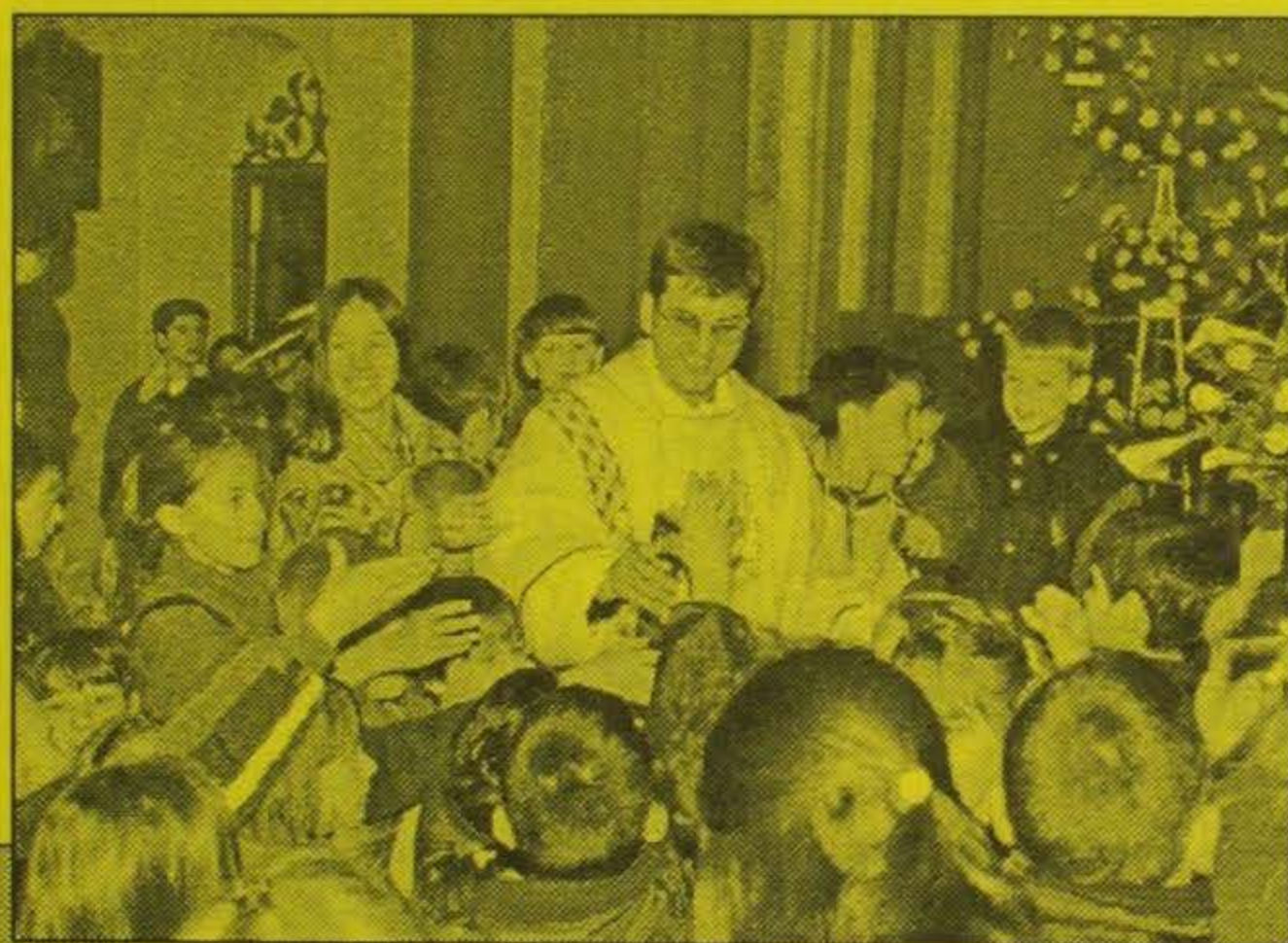
Bibijana M.

Naše omiljeno marijansko svetište na Bunariću i ove godine je posjetilo više tisuća vjernika. Na Bunariću je i završetak Dužijance. Mons. Marko Forgić, srebromisnik, blagoslivlja djecu.

U cvijetu radosti

Naš mladi svećenik Marinko Stantić dijeli sličice razdraganoj djeci prigodom posjete nuncija Eugenia Sbarbara župi Isusova Uskrsnuća u

Subotici koja kao proštenje slavi naš najveći kršćanski blagdan. A za Uskrs najmlađi su se pripremili na Kalvariji u pobožnosti Križnoga puta.

SOMBORSKI MINISTRANTI

Župe Sv. Križa
i Presvetoga
Trojstva u
Somboru imaju
lijep broj
ministranata.
Evo ih na
rekreaciji sa
župnicima
Lazarom
Novakovićem
i Josipom
Pekanovićem

Raskoš Bačkog Monoštora

Živi ukras na
proslavi Zavjetnog
dana u Bačkom
Monošturu i 2001.
godine bili su
najmlađi Šokci i
Šokice u
živopisnoj
narodnoj nošnji

Vjeronauk u školi

Prvi razredi osnovne škole (i srednjih škola) svečano su 31. listopada dočekali u učionicama svoje vjeroučitelje.

Iako smo dugo čekali na ovaj dan, naša je radost velika i svake će godine po jedan razred više biti uključen u učenje o Isusu i njegovoj poruci.

SVETA NOĆ

(božićna legenda)

Bio nekoć jedan dobar čovik. I on pošao u tamnu noć da nađe vatre. Išao je od kuće do kuće. I pokucao bi na svaka kućna vrata ovako: "Ljudi Božji, pomozite mi! Rodila mi žena noćas sina, pa nemam vatre da im malo naložim, da ugrijem i nju i sinčića u toj studenoj noći."

Ali bila je gluva ponoć. Ljudi pozaspali i nitko se nije odazivao dobrom čoviku.

I čovik dalje išao i išao. Napokon ugleda u velikoj daljini svitlo. I pođe dalje i vidi da vatra daleko u polju gori. I brže-bolje pohiti prema toj vatri.

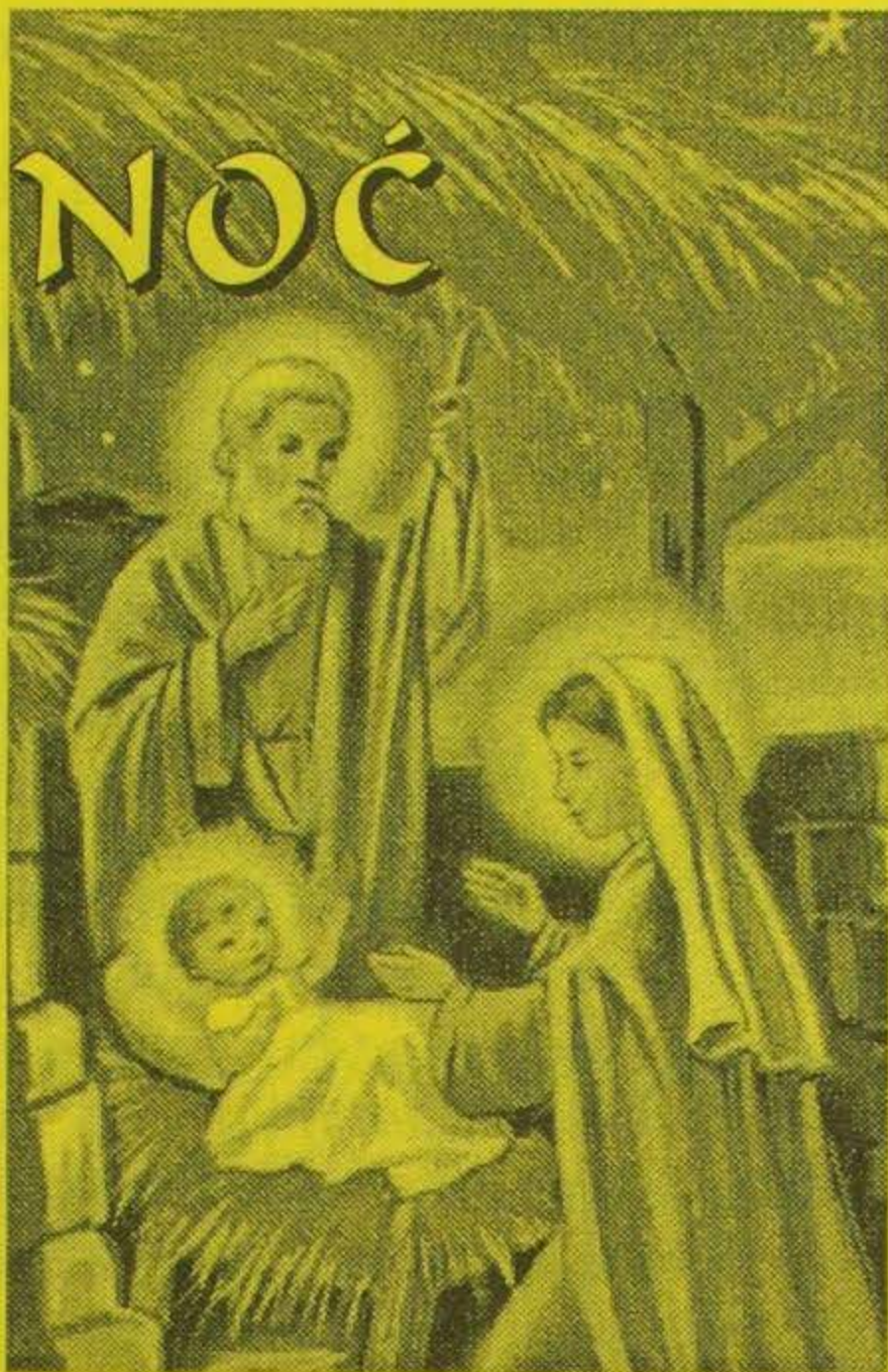
Sav zadihan stigao je do vatre. Mnoštvo bili ovaca poligalo oko vatre i spavalo. Stari čoban sidio je uz vatru i čuvao stado. Pokraj njega opružila se tri velika psa i spavala.

Ali su se sva tri velika psa probudila i skočila kad je dožurio taj čovik iz daljine. Sva tri psa razvalila svoje čeljusti da lajući navale na čovika tuđina. Ali se ne čuje njihovo lajanje. Čovik je vidio kako se psima u čeljusti bile oštri zubi, a na leđima kostruše dlake i kako se naprežu da navale na njega. Ali nisu mogli s mista kao da si ih prikovao. I nikako im se ne čuje lajanje.

Sad čovik hoće da što prije dođe do čobana i dobije ono što mu toliko treba. Ali ovce ležahu tako gusto jedna do druge da nije mogao naprid doći. Onda dobar čovik pođe po leđima životinja do vatre. I nijedna ovca se ne probudi niti se makne.

Kad čovik dođe gotovo do vatre, čoban hitro baci pogled na njega. Čoban mrk i ljut uhvati za svoju štapinu, zamahne s njom i baci je na čovika tuđina. Ali mu se štapina u zraku zaustavila. Nije mogla da padne na čovika tuđina.

I čovik je onda progovorio smrknutom čobanu: "Dragi prijatelju, pomози mi! Daj mi malo vatre. Žena mi je baš malo prije rodila sina tamo

SOMBORSKI MINISTRANTI

Župe Sv. Križa
i Presvetoga
Trojstva u
Somboru imaju
lijep broj
ministranata.
Evo ih na
rekreaciji sa
župnicima
Lazarom
Novakovićem
i Josipom
Pekanovićem

Raskoš Bačkog Monoštora

Živi ukras na
proslavi Zavjetnog
dana u Bačkom
Monoštoru i 2001.
godine bili su
najmlađi Šokci i
Šokice u
živopisnoj
narodnoj nošnji

Vjeronauk u školi

Prvi razredi osnovne škole (i srednjih škola)
svečano su 31. listopada dočekali u učionicama
svoje vjeroučitelje.

Iako smo dugo čekali na ovaj dan, naša je radost velika i
svake će godine po jedan razred više biti uključen u učenje o
Isusu i njegovoj poruci.

SVETA NOĆ

(božićna legenda)

Bio nekoć jedan dobar čovik. I on pošao u tamnu noć da nađe vatre. Išao je od kuće do kuće. I pokucao bi na svaka kućna vrata ovako: "Ljudi Božji, pomozite mi! Rodila mi žena noćas sina, pa nemam vatre da im malo naložim, da ugrijem i nju i sinčića u toj studenoj noći."

Ali bila je gluva ponoć. Ljudi pozaspali i nitko se nije odazivao dobrom čoviku.

I čovik dalje išao i išao. Napokon ugleda u velikoj daljini svitlo. I pođe dalje i vidi da vatra daleko u polju gori. I brže-bolje pohiti prema toj vatri.

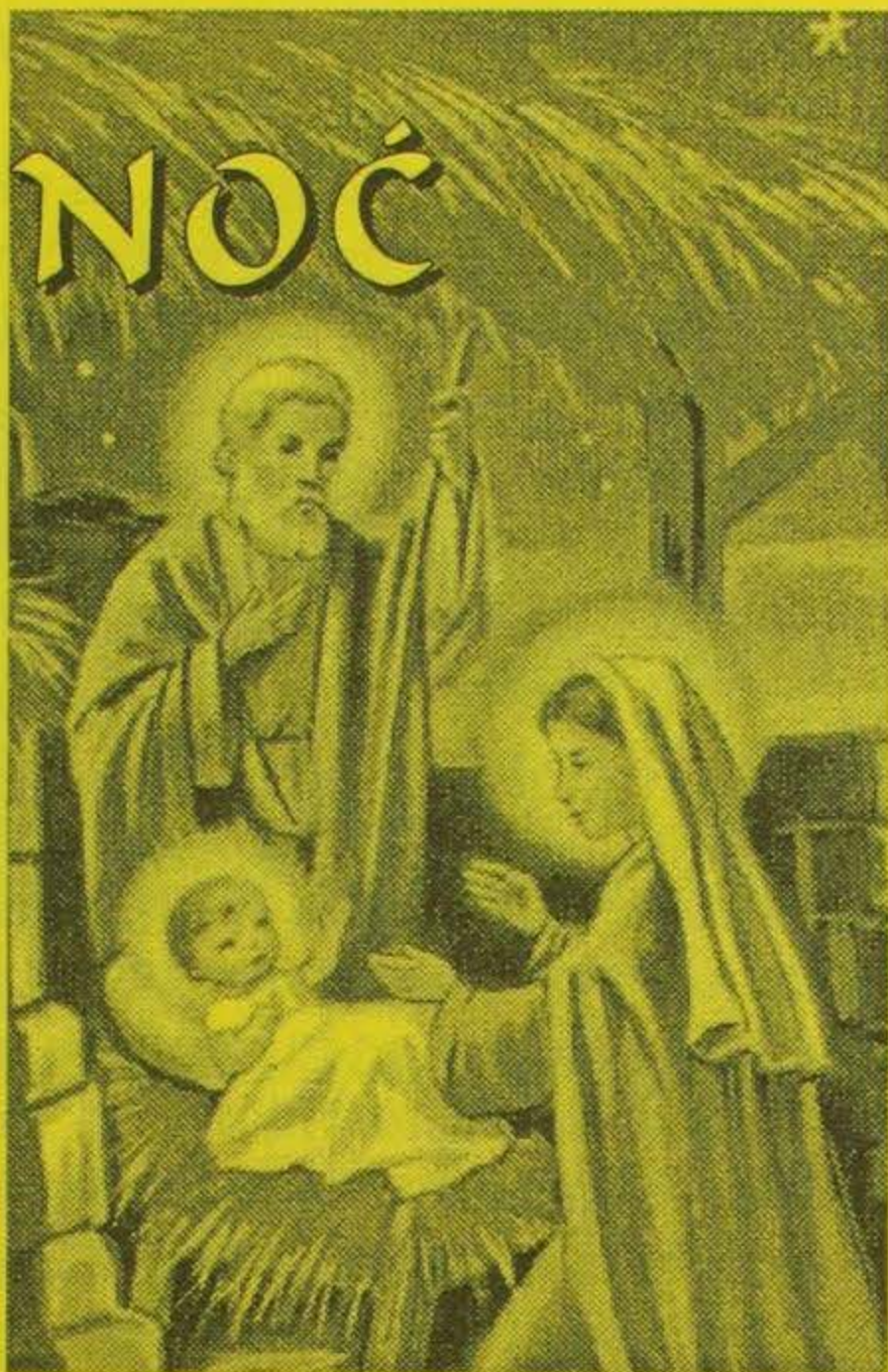
Sav zadihan stigao je do vatre. Mnoštvo bili ovaca poligalo oko vatre i spavalo. Stari čoban sidio je uz vatru i čuvao stado. Pokraj njega opružila se tri velika psa i spavala.

Ali su se sva tri velika psa probudila i skočila kad je dožurio taj čovik iz daljine. Sva tri psa razvalila svoje čeljusti da lajući navale na čovika tuđina. Ali se ne čuje njihovo lajanje. Čovik je vidio kako se psima u čeljusti bile oštri zubi, a na leđima kostruše dlake i kako se naprežu da navale na njega. Ali nisu mogli s mista kao da si ih prikovao. I nikako im se ne čuje lajanje.

Sad čovik hoće da što prije dođe do čobana i dobije ono što mu toliko treba. Ali ovce ležahu tako gusto jedna do druge da nije mogao naprid doći. Onda dobri čovik pođe po leđima životinja do vatre. I nijedna ovca se ne probudi niti se makne.

Kad čovik dođe gotovo do vatre, čoban hitro baci pogled na njega. Čoban mrk i ljut uhvati za svoju štapinu, zamahne s njom i baci je na čovika tuđina. Ali mu se štapina u zraku zaustavila. Nije mogla da padne na čovika tuđina.

I čovik je onda progovorio smrknutom čobanu: "Dragi prijatelju, pomoz mi! Daj mi malo vatre. Žena mi je baš malo prije rodila sina tamo

u onoj štatici, pa moram da naložim vatru da malo ugrijem i nju i malo-ga u toj studenoj noći."

Stari bi čoban najvolio da ne da vatre, ali kad je sve na svoje oči vidio, kad je vidio da su mu psi ostali nimi i nisu se mogli maknuti s mesta. Kad je vidio da ovce nisu prid čovikom pobigle, kad je vidio kako mu se štap zaustavio u zraku. Kad je to sve stari čoban vidio, onda je makar i priko volje progovorio čoviku tuđinu:

"Pa dobro, čoviče! Uzmi slobodno vatre koliko ti treba!" Ali vatra je bila skoro dogorila. Više nije bilo u vatri ni grančice, ni cipanice. Bila je sve sama žeravica. A čovik tuđin nije imao ni lopate ni posude da odnese žarkog ugljevlja.

Kad je to čoban vidio, rekne opet: "Uzmi koliko ti treba!" I on se razveseli što čovik tuđin nije mogao odneti vatre. No, čovik se sagnio, navadio žeravice iz pepela golim rukama i stavio je u svoju kabanicu kao jabuke. I gole mu se ruke nisu opekale i kabanica mu se nije upalila.

Kad je sve to vidio stari mrki čoban, koji je bio zloban čovik, čudom se začudio. I sav začuđen je pitao:

"Šta je to, Bože, noćas? Kakva to mora biti noć u kojoj moji psi ne laju, ovce se ne plaše, koplje ne ubija i žeravica ne žeže?"

I čoban je pozvao čovika tuđina natrag i upita ga: "Odakle si ti, čovče Božji? I kako to da te se ne plaše moje ovce preko kojih koracaš? I ljuti moji psi neće na te. I ta žeravica ne žeže ti gole ruke i ne pali ti kabanicu. Pa i štap ti moj ne može ništa."

Dobar mu se čovik samo mило nasmijao i otišao brže-bolje u onu tamo razdrtu štaticu.

I stari čoban, znatiželjan, poašo je za njim. Pošao je sve do one razdrte štalice u koju je uaoš čovik tuđin. U razdrtoj, goloj štatici našao je mladu ženu. Mladu kao rosa. Lipu kao sunce. Nježnu kao ljiljan. A u jaslicama leži na goloj slamici Dite, lipče i milije od svakog anđela Božjeg.

Stari čoban postao je mekan, mekši od ugrijanog voska kad je ugledao tu krasnu žensku glavu i to divno Ditešce njezino. Pa je skinuo sa sebe svoj nov vezen kožuv i prostro ga pod malo Dite.

I u taj čas u koji je pokazao da i on može biti milosrdan, otvorile mu se oči. I čoban je ugledao oko sebe u štatici mnoštvo anđelića. Čuo je divnu pismu anđeosku u slavu Svevišnjemu, koji je poslao svitu žuđenog Spasitelja.

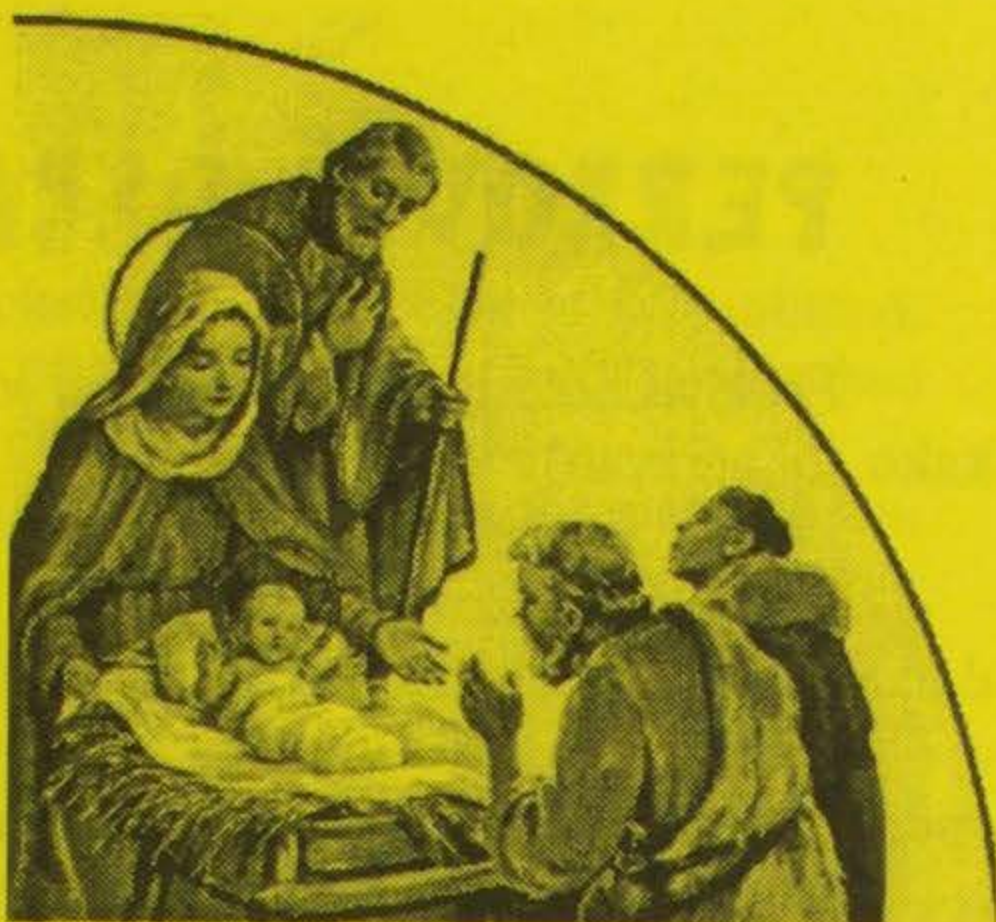
I onda je starom čobanu sve postalo kao sunce jasno. On je sad znao zašto mu psi ne zalajaše, zašto mu se ovce ne uplašiše, zašto mu se štap zaustavi u zraku i zašto živa žeravica nije žegla, ni palila onog dobrog čovika.

I čoban se obradovao do u dno duše svoje. Zajedno je s anđelima Božjim pao na kolina prid Božansko Ditešce i molio je iz dna duše svoje:

"Isuse mili, Bože moj,
Srce Ti dajem da sam
Tvoj!"

(Ovu božićnu legendu je zabilježio Ive Prčić, a objavljena je u "Dinarskoj knjižnici" sv. 2, Književnog društva "Alfa" u Subotici poslije I. svjetskog rata.)

PRIČE STAROG UČITELJA

JA SAM KAZO

Rujan. Početak nove školske godine. Stari učitelj na selu je na svoju nesreću dobio prvi razred. Da, na svoju nesreću.

Ulazi u razred, proziva, nitko se ne javlja, a pun razred đaka. Na pitanje: "Čiji si ti?", dobija odgovor: "Nanin". A ti - obrati se drugomu - "Ja sam Dadin."

Što da radi sada?

Vidi, jedan otresit dečko, pita i njega kako se zove.

"Ja sam Kazo." "Pa, nisi kazo (rekao)" - učitelj se suprotstavlja.

Kazo - nisi kazo; Kazo - nisi kazo.

Obrati se učitelj i drugoj djeci.

"Kako se zove ovaj dečko?", pita.

"On je Kazo", svi odgovaraju.

Sada je učitelj posumnjao u svoj zdrav razum.

Tek, odjednom zasvijetle žarulje u mozgu.

Zaista. Učenik je Kazo.

Zvao se Kazimir.

PERKOVIĆ DAKAKO

Proziva učitelj nove učenike i jedan veli da se zove Perković, da kako (bi se zvao).

Učitelj zapiše Perković Dakako (prezime i ime).

Pohađa Perković Dakako školu. Dobar učenik. Onda se svjedočanstvo (ili đачka knjižica) nije izdavalo svake godine.

Završio je Perković Dakako osnovnu školu. Dobar je učenik i roditelji žele da nastavi učenje u srednjoj školi.

U svjedočanstvu je zapisano da se zove Perković Dakako.

Tek na intervenciju roditelja, ispravljeno mu je ime.

Iz neobjavljene zbirke "NEGDA BILO", crtice iz davne prošlosti
Zabilježio i obradio *Ivo Prčić, mlađi*

Mi još ne idemo u školu. Sretni smo što se možemo igrati,
a to se vidi i na nama...

P i s m o

Dragi Isuse!

Veče je u mojoj sobi. Drva pucketaju na vatri. Sve je tako obično, svakidašnje ali je neobičan moja želja - pisati Tebi pismo. Činim to vjerujući da ćeš ga dobiti i znajući da Ti umiješ čitati i između redaka.

Bilo je to prije desetak godina. Hodočastio sam s mladim vjernicima u vječni grad, na grobove Tvojih apostola. Posjetili smo i jednu crkvu - za koju rekoše da na njenu adresu iz cijelog svijeta stiže mnoštvo pisama djece - za Tebe. U mojem hrvatskom narodu se kaže - dijete si dok su ti roditelji na zemlji. Lijepo je biti dijete. Drago mi je što se smijem nazvati i Božjim djetetom. Sam si, Isuse, bio dijete, volio si djecu. Jednom si čak odraslima dijete stavio za uzor. Ljutio si se na apostole kad su branili djeci da Ti priđu bliže.

Hvala Ti, Isuse, što si me za svećenika pozvao. I danas se sjećam kad si prošao kroz moj sokak. Poput mnogih, kroz povijest, i ja sam pošao za Tobom. Nisam se pokajao. No, ponekad klonem, uplašim se. Kao da mi ponestane žara, zanosa... Ne znam pravoga puta do srca ljudi. Kako do svakoga donijeti Tvoju Radosnu vijest? Isuse, ne dopusti da, vidjevši moje slabosti i mane, oni odbace i Tvoju spasiteljsku ruku.

Hvala Ti, Isuse, što se mir vraća na ova naša prostranstva. Mnogo je zloće, mržnje, zlih i lažnih riječi posijano. Mnogi su uciviljeni i duboko ranjeni. Teške su rane duše. Ti si bio i ostao liječnik duše i tijela. Nemoj nas prestati liječiti. Potrebno je novo srce - da ponovno naučimo voljeti i praštati.

Hvala Ti za moju župu. Kao zajednica postojimo 64 godine. Hvala Ti za svako dijete koje se rodilo i preporodilo u krštenju. Pomozi roditeljima da ozbiljno shvate koliko je važno svjedočiti djeci o Tvojim Ljubavi. Trudim se oko ovogodišnjih Prvopričesnika. Nadam se da će znati skupa s odraslima zahvaljivati za sakrament Ljubavi. Isuse, svojim apostolima obećao si dar Duha Svetoga. Taj dar će se dijeliti do konca svijeta. Pomozi da se naši kandidati za sakrament Potvrde dostojno pripreme. Nešto me i tišti. Žao mi je što velika većina župljana odlazi bez sakramenta Popudbine. Pitat ćeš me jednom za to? Budi milostiv i meni i njima...

Isuse, želio bih pozdraviti svoje prijatelje Marka i Ferenca. Oni su ove godine prešli Rijeku. Vjerujem da si ih Ti dočekao na Drugoj obali. Dok smo se ovdje družili, puno smo razgovarali o Tebi. Nedostaju mi. No, vjerujem da im je s Tobom licem u lice - lijepo.

Dragi Isuse! Meni se drijema. Poći ću na počinak. Čestitam Ti rođendan! Ti znaš sve. Ti znaš da Te volim iskreno.

Tvoj Lale

P.s.

Isuse, hvala Ti što ćeš pročitati ovo i sva druga pisma.

Lazar Novaković
(iz knjige "Pismo(a) Isusu")

ZA DOBRO RASPOLOŽENJE

NEĆE IM SE SKLIZATI

Dva zatvorenika šecu zatvorskim dvorištem.
- Počinje padati snijeg - reče jedan - bilo bi bolje da se vratimo unutra.
- Ma, bez brige! - umiruje ga drugi - Imamo lance.

NA SATU ENGLESKOGA

Profesorica: Recite mi što to znači "It's raining"?
Josip: Pada kiša.
Profesorica: Bravo! I, koje je to vrijeme?
Josip: Oblačno s kišom.

TEŠKA GEOMETRIJA

- Iz škole idi ravno kući! - govori mama Ivici.
- Ali, kako ću, mama, kad je škola odmah iza ugla?

MODERNI KRŠĆANI

Župnik posjećuje obitelj koja je nedavno doselila u grad, pa pita djevojčicu koja ide u prvi razred osnovne škole:
- Znaš li tko je Isus?
Djevojčica samo šuti i sliježe ramenima.
Nato će župnik majci:
- Pa kako je moguće da vaša kći ne zna ni tko je Isus?
Mama odgovori:
- Nemojte joj zamjeriti, tek smo došli u ovaj grad i još nikog ne poznajemo...

VAŽNO JE BACITI SE

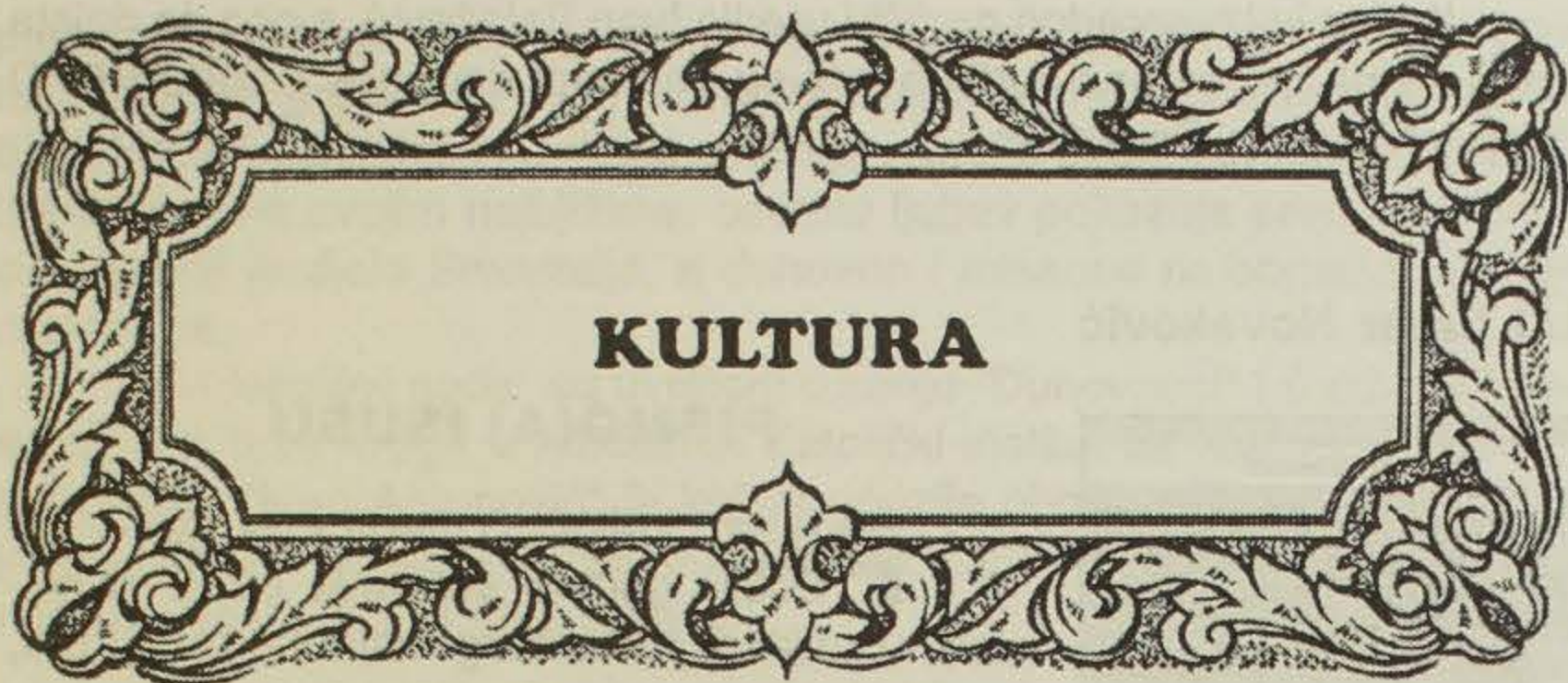
- Dakle, kad ti dam znak, ti se baci iz aviona u letu! - kaže redatelj glumcu.
- Ali ja ne znam letjeti!
- Nije važno! Ovo će biti posljednji prizor filma.

IMAJU SVE ZA STAN

Na trgovini piše natpis: "Sve za stan".
Jedna gospođa ulazi i pita:
- A imate li novaca za stanarinu? Trebala bih...

U TRGOVINI

Kupac: Molim vas, mogu li probati ovo odijelo u izlogu?
Prodavačica: Hmm... vidjet ćemo..., no zar vam ne bi bilo zgodnije probati ga u kabini?

KULTURA

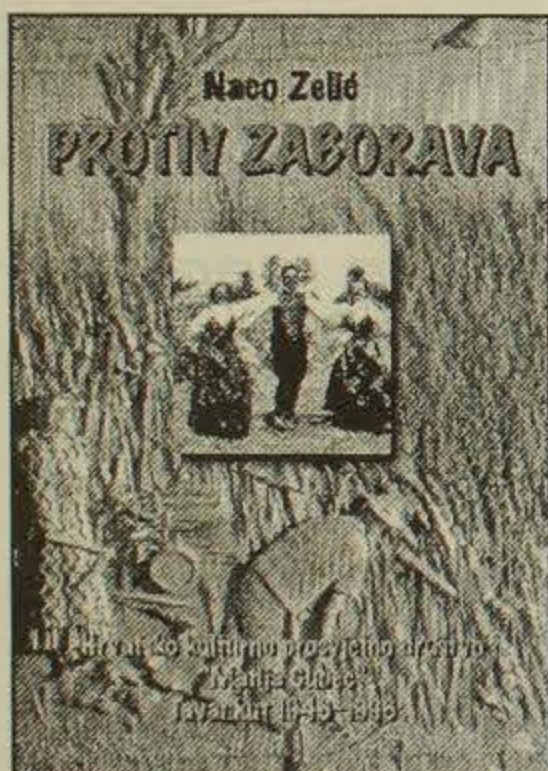
Bilježi: Katarina Čeliković

NOVE KNJIGE

📖 Naco Zelić

PROTIV ZABORAVA

Hrvatsko kulturno prosvjetno društvo
"Matija Gubec" Tavankut (1946-1996)

Knjiga je, kako se vidi iz podnaslova, posvećena proslavi jubileja 50. obljetnice rada HKPD "Matija Gubec" u Tavankutu. Nakladnik knjige je Hrvatska matica iseljenika u Zagrebu i Udruga vojvođanskih Hrvata u Zagrebu, a tiskana je 2000. godine.

Naco Zelić se u ovoj knjizi rado sjeća svoje suradnje s mnogobrojnim članovima ovog Društva koji su kroz minulo vrijeme djelovali u njemu kojima i posvećuje vrlo dokumentiranu publikaciju.

U knjizi se opisuju sekcije u Društvu, dat je izbor tekstova o Društvu, stranice posvećene Likovnoj koloniji u fotografijama i biografskim podacima govore o nada- leko poznatim slamarkama a na kraju je popis izložbi i izlagača. Vrijed- nost knjizi daje i izvanredno bogat "Slikovni prikaz" rada Društva ali i re- gistar imena.

Knjigu je izvanredno grafički uredio Ivan Balažević, a ona će doista ostati trajna uspomena ljudima koji su dali svoj doprinos u radu HKPD "Matija Gubec" u Tavankutu.

 Lazar Novaković

PISMO(A) ISUSU

Prvom knjigom meditacija javio se 2001. godine svećenik Lazar Novaković u nakladi Katoličkog instituta za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović". Knjiga na osamdesetak stranica toplo ljudski priča o ljudima i događajima a podijeljena je na poglavlja: Došašće - Božić, Korizma - Uskrs, Vrijeme kroz godinu i Prema Drugoj obali. Recenzent knjige je pročelnik Izdavačkog odjela Instituta "Ivan Antunović" Andrija Anišić, a ilustracije je izradila Rozmari Mik.

 S. Fides Vidaković

HVALOSPJEVI NADE

(pjesme)

Prva samostalna zbirka pjesama s. Fides "Hvalospjevi nade" pojavila se nekako prekasno i nakladnik je ispravio nepravdu koja se čini mnogim našim stvarateljima zbog materijalne oskudice. S. Fides je pjesnikinja koja piše dugi niz godina i njezin 80. rođendan bio je povod za ovu sveobuhvatnu zbirku njezinih pjesama.

Pjesme su joj do sada bile objavljivane u glasilu Družbe sestara Naše Gospe "Zov", u kalendaru "Subotička Danica", u listovima "Bačko klasje" i "Zvonik" u Subotici, a predstavljena je s 11 pjesama u zbirci "Na dlanu" koju je izdala njezina Družba.

Veliki kulturni pregalac Bela Gabrić je uredio knjigu poezije "Hvalospjevi nade" i najviše se zalagao da ona izađe u javnost a svoje viđenje

pjesama opisao je kao recenzent. Pjesme su podijeljene u nekoliko ciklusa: Rodnoj grudi, Istu nosimo bol, U drugovanju s ljepotama i Milost je biti u ljubavi Stvoritelja. U njima s. Fides pjeva o svom zavičaju, o velikoj ljubavi prema svojim najbližima, osobitu ljubav pokazuje prema prirodi i skladu koji je djelo Stvoritelja, a duhovno i misaono najbogatija je zadnja cjelina.

"Hvalospjevi nade" su uvršteni u seriju "Duhovnost" i u ediciju "Poezija" kao prva knjiga a nakladnik Katolički institut za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović" je knjigu poezije obogatio ilustracijama vrijedne pokojne suradnice i članice Uredničkog vijeća "Zvonika" i "Subotičke Danice" Cecilije Milanković.

📖 **Stevan Tonković Pipuš**

DRAGULJI BUNJEVAČKE RIZNICE

Ova knjiga govori o bogatoj bunjevačkoj folklornoj baštini. Konkretno upute (uz stručne ilustracije) kako se igra koja igra vrlo su značajne, tako da iz ove knjige, kako netko reče, mogu učiti i "laici i profesionalci". Ova knjiga doista je "dragulj" iz bogate bunjevačke riznice i dobro će doći svima koji se bave folklorom, kako koreografima, tako i samim "igračima". Poslužit će i onim folklornim skupinama koje žele "igrati" bunjevačke igre "izvorno". Upravo stoga je šteta što nije napisana izvornom, bunjevačkom ikavicom.

📖 **Alojzije Stantić**

KRUV NAŠ SVAGDANJI

Knjiga "Kruv naš svagdanji" izašla je u nakladi Hrvatskog kulturnog centra "Bunjevačko kolo" 2001. godine. Recenzenti knjige su stručnjaci u oblasti kojom se bave i potvrđuju svojim imenom u knjizi njenu vrijednost: etnolog prof. dr. Milana Černelić, agronom dr. Andrija Peić i teolog mr. Andrija Kopilović. Na 300 stranica sadržaja autor je svoja poznata istraživanja po subotičkom i bajmočkom "ataru" prikazao slikovito i popularno, ali pazeći da nijedna pojedinost vezana za

život seljaka i proizvodnju žita od kojeg se dobije "kruv naš svagdanji" ne bude zaboravljena. Ova knjiga opisuje narodne običaje, istražuje ravnanje uzvišica i pronalazi "grnjaču", potanko opisuje ručni i mašinski ris, ali i razvoj strojeva osobito vršalica, međuljudski odnosi vezani za sve poslove sačuvani su i vezani za vjeru u Boga pa bi se moglo reći da je knjiga, kao i "Dužijanca" Hrvata Bunjevaca, zahvala Bogu na narodu i rodu, i na kruhu svagdanjem. Stoga nije čudo da je "KRUV" u središtu knjige i života Hrvata u Bačkoj.

Knjiga je izvanredan uspio pokušaj prenošenja tradicije i kulture Bačkih Hrvata s generacije na generaciju a ista se može lijepo prepoznati u kontekstu hrvatske nacionalne kulture.

Knjiga je uz vrijednost sadržaja dobila i izvanredno lijepu opremu, a naslovnu stranicu izradio je akademski slikar Ivan Balažević.

Alojzije Stantić podigao je ovom knjigom trajan spomenik sebi i svome rodu, približujući ga srcu hrvatskoga naroda.

📖 s. Blaženka Rudić

DRAGOCJENA BLIZINA

Serija "Duhovnost", edicija "Poezija", nakladnika Katoličkog instituta za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović", nastavlja objavljivati poeziju i to ovog puta dajući pravo mjesto mladoj s. Blaženki Rudić. Rođena na Bikovu kraj Subotice 1966. godine, pošla je za Isusom i njegovom blizinom, a u pisanje poezije otisnula se još u srednjoškolskim danima. "S nevjerojatnom lakoćom piše i dijalektom i standardnim književnim jezikom pa će se, nerijetko, čitatelj naći u čudu jer nije ni primijetio da je nakon pjesme pisane ikavicom već u sljedećoj stih na odličnom književnom jeziku" piše u recenziji Katarina Čeliković.

Pjesme su svrstane u četiri cjeline: Ravnici i ikavici, Blizina Boga i čovjeka, Rasuti kristali i Bezimni dodiri. Ovaj pjesnički prvijenac s. Blaženke obećava nastavak poetske Blizine. Suizdavač su sestre domnikanke, a ilustracije je izradila Cecilija Miler iz Sombora.

 s. Blaženka Rudić

SVJETLO U RAVNICI

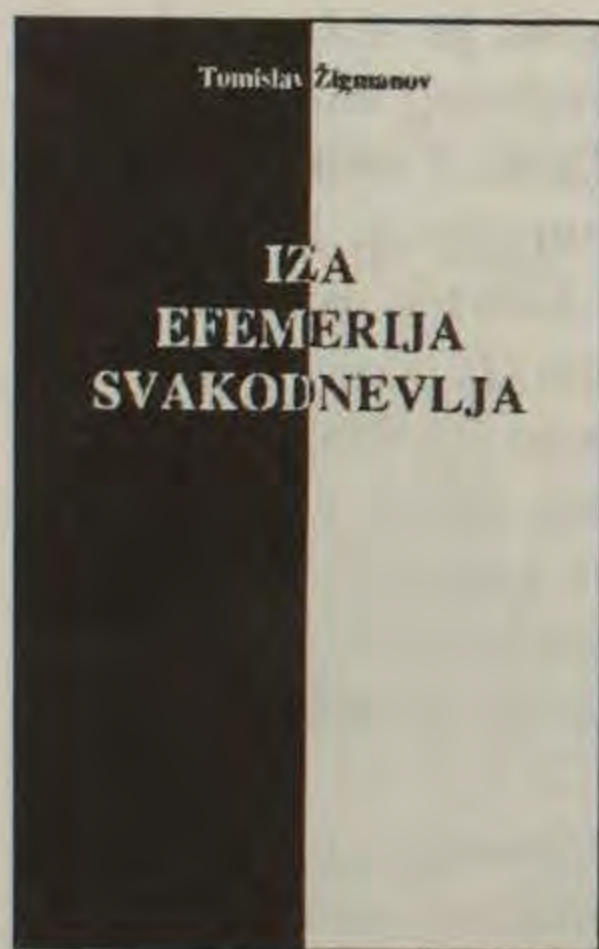

Nedugo nakon knjige poezije s. Blaženka Rudić pojavljuje se kao autoricca meditacija u knjizi "Svjetlo u ravnici" u izdanju Katoličkog instituta za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović" i sestara dominikanki u Subotici. Prvi dio knjige - Rosa svjetlosti - govori o općeljudskim, vječnim pitanjima, a drugi dio - Svjetlost Crkve - posvećen je dominikanskoj duhovnosti i njenom osnivaču sv. Dominiku. Recenzent je Bela Gabrić, a fotografije potpisuje Andrija Anišić, glavni i odgovorni urednik katoličkog mjesečnika "Zvonika".

 Tomislav Žigmanov

IZA EFEMERIJA SVAKODNEVLJA (Prilog fenomenologiji raspadanja)

Nakladnik autor, Subotica 2001.

Šezdeset i šest kratkih zapisa uvrstio je Tomislav Žigmanov u svoju drugu knjigu koju je nazvao "Iza efemerija svakodnevlja". Uvršteni tekstovi objavljuvani su u "Žigu" i često su u malom prostoru razotkrivali našu svakodnevicu ili su naše obične svakodnevnice, "uobičajene" muke stavljali na razmišljanje onima koji su se još bavili istim u drugoj polovici devedesetih godina. Neki će nas zapisi poput dnevnika podsjećati da smo bili svjedoci raspadanja neke čudne zbilje. Autor je smogao snage sam izdati ovu neveliku knjigu.

 Josip Dumendžić

ŠOKAČKE RADOSTI I TUGE

U nakladi Instituta za kulturu, povijest i duhovnost iz tiska je izašla knjiga poezije šokačkog pjesnika Josipa Dumendžića - Meštra u seriji "Duhovnost". Knjiga nosi slikovit naslov "Šokačke radosti i tuge" a sadrži 70 pjesama podijeljenih u sedam cjelina u kojima auotr pjeva o svom zavičaju, o ljudima i tradiciji, o kršćanskoj duhovnosti. Pjesnik se uz standardni književni jezik služi i šokačkom ikavicom. Recenzent knjige je Milovan Miković a lektor prof. Bela Gabrić.

 Ante Sekulić

KARMELIĆANSKI PRINOSI HRVATSKOJ KULTURI

Deveta knjiga "Prinosa za povijest književnosti u Hrvata" posvećena je redovničkoj zajednici - karmelićanima - njihovoj pojavi i značaju u hrvatskoj kulturi. Dr. Ante Sekulić je autor već pete knjige u ovom nizu i opravdava epitet našeg najvrednijeg istraživača.

Autor uz opći pregled povijesti Reda predstavlja i velikane kojima se ponose karmelićani i svjetska, napose španjolska književnost: Tereziju iz Avile, Ivana od Križa, Malu Tereziju i Tereziju Benediktu od Križa (Edith Stein). Posebno mjesto zaslužuje gradišćanski Hrvat Ivan Filip Vezdin, redovničkim imenom Paulinus a Sancto Bartholomaeo, kojemu autor ukazuje punu pozornost i otvara prostor za daljnja istraživanja. Za nas je značajno da je u povijest hrvatske karmelićanske redodržave ugrađen i život našeg bačkog Hrvata o. Tome Gerarda Stantića. Da bi se strogi kontemplativni red karmelićana približio čitateljima, obilata građa prošarana je ilustracijama.

Knjiga je izašla u nakladi Sekcije DHK i Hrvatskoga centra P.E.N.-a za proučavanje književnosti u hrvatskome iseljeništvu, a recenzenti su dr. Alojzije Ante Stantić i dr. Mijo Korade.

FRANJEVAČKA PRISUTNOST U SUBOTICI

Najnovija knjiga izašla je iz tiska zadnjih dana mjeseca studenog 2001. godine u nakladi Franjevačkog samostana i Katoličkog instituta za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović". Na preko 200 stranica bilježe se tekstom i slikom "Franjevački dani u Subotici" koji su održani 2000. godine a u povodu obilježavanja 100. obljetnice Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda i Velikog jubileja kršćanstva. Urednici Andrija Anišić i Katarina Čeliković su prateći događaje proslave u sadržaj uvrstili i radove sa znanstvenog skupa i na hrvatskom i na mađarskom jeziku želeći dati

čitatelju sve informacije o prošlosti franjevacu na našim prostorima. Ovom su se knjigom franjevci na najbolji način predstavili ali i odužili svojim vjernim posjetiteljima; iako bez župe oni okupljaju mnogobrojne štovatelje Crne Gospe, sv. Antuna ali i one koji štuju franjevce s kojima su naši preci došli u ove krajeve.

Oprema knjige je bogata, s fotografijama Augustina Jurige (korice) i Nade Sudarević (stranice u boji).

Vladimir Kamčević

STAZE PAMTIVIKA **Monoštorski abecednik**

Kulturno-prosvetno društvo Bački Monoštor nakladnik je knjige "Staze pamtivika" autora Vladimira Kamčevića, vrijednog monoštorskog djelatnika na polju kulture i tradicije. U ovoj nevelikoj (49 str.), ali potrebnoj knjizi govori se o šokačkoj nošnji, kuhinji, o običajima (kraljice), zapisana su mjesna imena, nadimci ("rugana" imena) i rječnik šokačkih riječi i izraza. Sve to prate fotografije iz prošlosti ali i one koje prikazuju život KUD-a u Bačkom Monoštoru. Na ovim stranicama našli su se i pjesnici, ali i omiljeni bećarci.

Dr. Ante Sekulić

Ivan Petreš u dvije knjige

O piscu Ivanu Petrešu hrvatsko čitateljstvo u matičnoj Domovini malo je čitalo, a mnogima je nepoznato njegovo ime. Tumačenja tomu mogu biti različita i raznovrsna. Temeljni su razlozi jamačno a) podrijetlo: Ivan Petreš je bački Hrvat rođen u Kačmaru 21. listopada 1876, b) životni poziv nije ga preporučivao u zbivanjima u polovici XX. stoljeća: bio je svećenik od 1. srpnja 1900. kada je zaređen, do smrti 15. lipnja 1937. u bajsnoj bolnici; c) spisateljski i prosvjetni rad među suzavičajnicima i sunarodnjacima službenim vlastima u Mađarskoj (državnim i crkvenim) nije ugodan, kao ni književnoznan-

stvenim skupljačima baštine u matičnoj Domovini: sadržaj lirike i dramskih tekstova Petreševih, osnutak čitaonica i kazališnih skupina bili su izvan svih "modernizama", književnih rasprava i sukoba, prosvjetiteljske pak udruge razlikovale su se motivima, ustrojem i sadržajem rada od prihvaćenih oblika takva ili slična posla na mađarskome i našem narodnom području.

Uz spomenute pripomene trebalo bi napisati obrambene rečenice, sasuti brojne riječi o nepravdi učinjenoj Ivanu Petrešu i njegovim sunarodnjacima na području između Dunava i Tise, od Budima do Titela. No, ni lepršave ni gromoglasne riječi ne bi pomogle Petrešu ni njegovim sunarodnjacima. Međutim, treba zabilježiti i istaknuti da su nedavno dvije knjige sadržajno posvećene Ivanu Petrešu. Prva je knjiga dvojezična (hrvatski, mađarski) s naslovnicom: *Petres János, Csávolyi esperes-plébános iró és költő életútja* (Csávoly, 1997). Pisac i sastavljač knjige je dr. Mihály Mándics (Mihovil/Mišo Mandić), negdašnji ravnatelj škole u Čavolju. Na 190 stranica sastavljač knjige je skupio građu o Petrešu i

opskrbio je knjigu brojnim amaterskim slikama iz života Petreša, čavoljskih mještana te piščevih osobnih spomen-slika. Sastavljač nije ponuđenu građu obradio, niti je zabilježio načela svoga rada. Knjiga je ipak zanimljiva jer ju je složio sudionik zbivanja u Čavolju, rođeni bunjevački Hrvat, koji je zaboravio svoj materinski jezik (napisao je također na mađarskom povijest čavoljskih Bunjevaca - *A Csávolyi Bunyevácok*; Csávoly, 1998, str. 300); obično povjeri komu da mu tekst mađarski prevede na hrvatski jezik. Prosvjetni i društveni javni djelatnik Mišo Mandić osim političko-stranačkih nastupa ostavio je spomen-zahvalu svome Čavolju knjigama i člancima. I knjiga o Ivanu Petrešu osobna je zahvalnica osobi koja je djelovala kao dugogodišnji čavoljski župnik, a jamačno je Petreš bio krstitelj Miše Mandiša.

Druga knjiga ima jednostavan naslov *Ivan Petreš* s podnaslovom *Sabrana djela* koja je skupio, složio i uredio Marin Mandić. Djelo je objelodanjeno u Budimpešti (1999) i ima 428 stranica. Osim Petrešove slike na str. 7 malo je drugih slikovnih (str. 47, 68) priloga. U *Uvodnoj riječi* (str. 5) sastavljač knjige Marin Mandić ističe: "(...) u našem hrvatskom puku rađali su se sinovi koji su skrbili o svojim suzavičajnicima i svojim su radom znatno doprinijeli očuvanju naših narodnih obilježja jezika i kulture". Među poslenicima na bačkoj uljudbenoj njivi Mandić je našao Ivana Petreša, skupio je razbacano iverje njegova srca, pretočio u jednostavnu našu riječ, zabilježio je životopisne podatke, složio je bibliografske bilješke te je sve brižno i uredno darovao kao knjigu *Sabranih djela* suzavičajnicima Petreševim i svojim (Marin Mandić rođen je u šokačkom hrvatskom selu Santovu/Hercegszánto).

U pregledu sadržaja knjige najprije je otisnuta književna rasprava M. Mandića pod naslovom *Mjesto Ivana Petreša u književnosti podunavskih Hrvata* sa šezdeset i dvije bilješke (str. 9-36). Zatim slijede tri prepoznatljive cjeline Petreševa rada: *Pjesme* (str. 37-84), *Pripovijetke* (85-288) te *Kazališni komadi* (str. 289-411). Knjiga je opskrbljena *Rječnikom manje poznatih riječi* (str. 412-416) i *Bibliografijom književnih radova i članaka Ivana Petreša* (str. 417-423).

Uputno je pripomenuti da je obiteljsko ime (prezime) pisaca netom spomenutih knjiga o Petrešu isto - *Mandić*, ali Mišo i Marin nisu u rodbinskoj svezi; razlikuju se svojom naobrazbom (premda su obojica postigla akademske stupnjeve) i pristupom građi koju skupljaju i bilježe. I dok je čavoljski Mandić sklon slaganju mozaika od brojnih slikovnih (i preslikovnih) pojedinosti o Petrešu i Čavolju, santovački Mandić je uporan i ustrajan djelatnik koji podatke i razmišljanja slaže u sustav, smislene (možda prejednostavne) cjeline.

Unatoč zanimljivim pojedinostima iz Petreševa života koje je objelodanio Mišo Mandić (primjerice: o Petreševu svećeničkom ređenju,

napretku u službi, priredbama koje je Petreš priredio u našim naseljima, o oporuci sastavljenoj u svibnju 1924. i sl.), dužan sam upozoriti da je Ivan Petreš imao neugodnosti zbog svojih pjesama, pa je 17. studenog 1907. i izveden pred sud u Segedinu ali je na kraju postupka priopćen "verdikt da Čongradac (I. Petreš, A. S.) nije krivac i sud ga je odmah oprostio od tužbe i od sviju posljedica" (*Danica*, 1909, Budimpešta, s. a., str. 78-79). Mišo Mandić taj podatak ne spominje, ali ga je dobro pamtit, jer je Petreš (pseudonimi *Čudomil*, *Čongradac*) pripadao skupini hrvatskih ljudi koji su prošli doduše kaločke škole (gimnaziju, učiteljsku školu i većina bogoslovsko učilište), ali su prihvaćali misli Ivana Antunovića i drugih preporoditelja bačkih Hrvata. Dopuštam sebi slobodu pripomenuti sljedeći podatak iz Petreševa života koji ne spominje ni čavoljski ni santovački Mandić:

Kada je tijekom I. svjetskog rata postalo jasnije što će se i kako mijenjati u Dvojnoj Monarhiji, hrvatsko svećenstvo i poneki svjetovnjak, sastali su se u *Bačkom Brijegu* (siječanj 1919) u župnom dvoru Lajče *Budanovića* i raspravili su o prilikama i budućim zadaćama o novonastalim odnošajima. Zadaće su preuzeli domaćin L. Budanović, Blaško Rajić, Franjo Pijuković i drugi, a Ivan Petreš se odlučio i prihvatio ostati u svome užem zavičaju, među bunjevačkim Hrvatima u trianonskoj Mađarskoj. Bez pojedinosti o sastanku i dogovoru možda treba spomenuti podatak koji može poslužiti kao odgovor na pitanje zašto Petreš nije prešao u novonastalu južnu državnu zajednicu. Osobno držim da je Petreševa odluka bila potvrda njegove iskrene ljubavi prema našem svijetu u onim stranama, a u skladu s odlukom bio je i njegov prosvjetiteljski rad od 1918. do 1937. (osnutak čitaonica, kazališnih udruga).

Uzimajući knjigu Marina Mandića prihvaćam njegova razmišljanja u svoja o Petrešu: "Ma kako nam te slike (iz djela I. Petreša, A. S.) izgledale idilične i možda daleke od stvarnosti, taj dah starinskoga, zapostavljenog i pomalo zaboravljenog, opisivanje u određenom smislu sitnih, malih radosti i svakidašnjih tuga, zvuči vedrinom na našu osjetljivu rigoroznost i mi se polako otvaramo tome svijetu dopuštajući mu da nam se približi. I tada vidimo njegove plemenitosti: štovanje tradicije, ljubav prema roditeljima, vjernost, pa i religioznost koju bismo također mogli nazvati familijarnom i neodvojivom od bunjevačkog i šokačkog seljaka. Nazovimo to kako hoćemo, duhovnom popustljivošću ili sklonošću sentimentalnosti ili našom upornošću da shvatimo druge, nama se ipak čini da nam taj mali svijet i životi njegovih ljudi donose neke istine, davno zaboravljene" (str. 33).

Marin Mandić prihvatio je Ivana Petreša s njegovim djelima, raspoloženjima i - porukama. Pisao je nekoliko puta o njemu (god. 1977, 1982, 1997), sudjelovao je u priredbama na kojima je bilo riječi o Petrešu (primjerice 1987, 1997), pratio je članke u godišnjacima i glasilima o

Petrešu. Poznavanje sveukupne građe o Ivanu Petrešu nema zamjerke u radovima Marina Mandića, pa ni u ovoj knjizi.

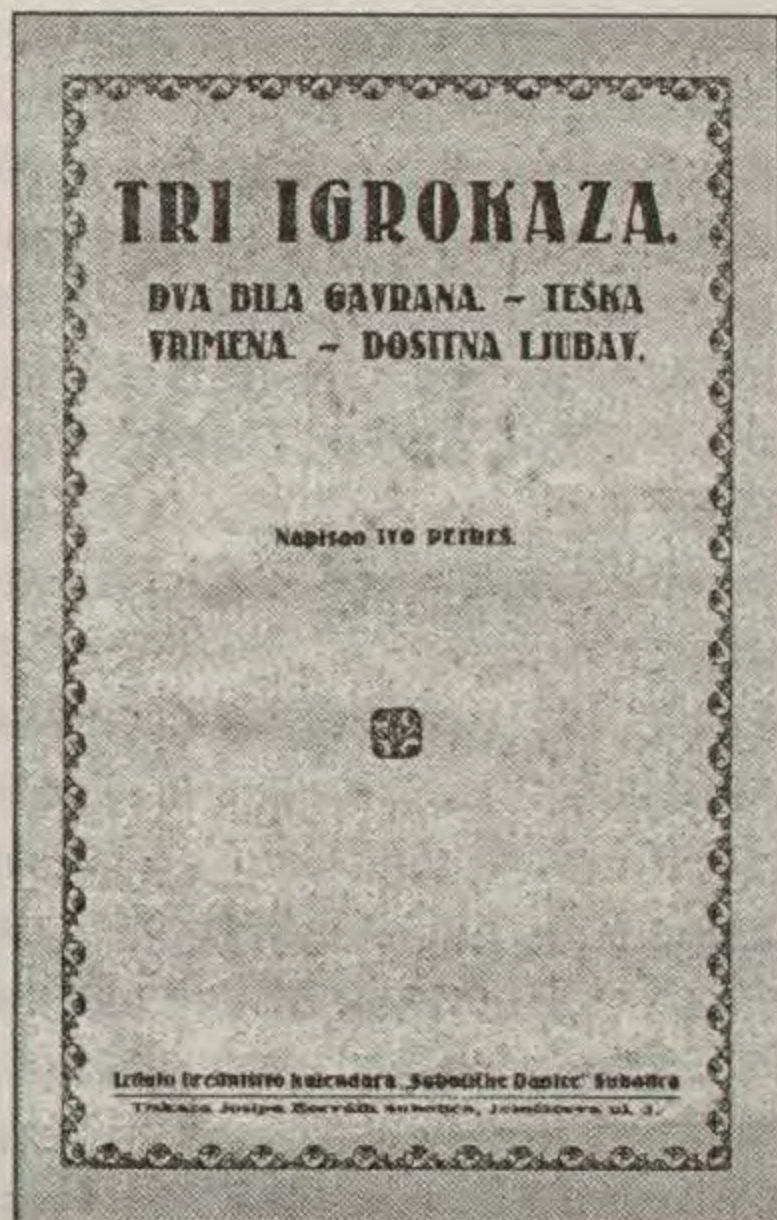
U *Sabranim djelima* Ivana Petreša ponudio je sastavljač knjige Mandić splet Petreševih stihotvora objelodanjenih u zbirci *Moje jadi* (Subotica, 1912) te u *Nevenu* (1895, 1896, 1897, 1907, 1920), *Našim novinama* (1907, 1908, 1909) i godišnjacima *Danica* i *Subotička Danica* (1920, 1930). Prve stihove složio je Petreš 1895, u mladim danima, ali bili su to u stanovitom smislu odredišni stihovi budućnosti: jesen je i sve je uspavano, ali bit će proljeće *Dok snig vodom stane teć*. Petreš je u skladu sa svojim vršnjacima krajem XIX. stoljeća vjerovao u budućnost svoga roda, bunio se protiv rata, nesreće i nedaća. No, život je nudio mladom Petrešu, veseljaku po naravi, druga raspoloženja. Osim 18 pjesmotvora u zbirci *Moje jadi* preplavljenih ljubavnim raspoloženjima, sačuvan je Petrešov rukopis *Moja ljubav*. Nastao je spomenuti rukopis za službovanja Petreša u Sv. Ivanu /Szentiván/. Međutim, sadržajno su zanimljive pjesme nastale god. 1910. i 1911. (u knjizi str. 50-68), koje su svjedočanstvo osobnih Petreševih raspoloženja za službe u Subotici. Koliko sam osobno skupio podataka o Petreševu radu za nepune dvije godine, čini se da je živio punim životom mlada čovjeka koji je shvaćao položaj svoga naroda i svoje mjesto među njima (u obitelji su ga moji rado viđali, poglavito o blagdanima i na prelima, negdje oko god. 1935. vidio sam ga osobno, ali ne u obiteljskom krugu). Za svoje subotičke službe napisao je Petreš pjesmu *Prid pendžerom procvatala ruža* koju je uglazbio Josip Mlinko, a prvi put je izvedena na Velikom prelu u Subotici 1912. Od spomenute godine do danas *Prid pendžerom...* su pjevali naraštaji, čuvali je uvijek kao sastavnicu svoga života i svojih priredaba.

Nema u sabranim Petreševim djelima estetske, psihološke sadržajne i formalne raščlambe pjesmotvora (niz pjesama su prigodnice, neke su pobudnice, ali je uvijek u njima upletena i socijalna crta). Zanimljiv je jezik Petrešev u stihovima: prevladava zavičajna hrvatska ikavica, ali upleten je hrvatski književni jezik onoga vremena; korisno bi bilo proučiti leksičke značajke Petreševih djela općenito, stihova posebice.

Marin Mandić u svome uvodnom članku spominje pripovijesti Ivana Petreša za koje veli da su "sve nadahnute iskrenim i dubokom rodoljubljem. Međutim, u njima to nije izraženo tako otvoreno, saliveno u gromke i borbene riječi kao u pjesmama" (str. 24). U nekoliko rečenica svojih promišljanja o pripovijestima Ivana Petreša sastavljač *Sabranih djela* pripominje: "Pripovijetke su mu čiste, bez političke ili socijalne pozadine. Njihov je jedin cilj razveseliti našega seljaka kako bi za trenutak zaboravio svoj težak život" (str. 25). Međutim, u nizu pripovijesti koje je Petreš objelodanio kao urednik *Naših novina* u Subotici (od 1908. do 1912) jamačno bi čitatelji mogli otkriti niz zanimljivosti iz svagdašnjega

života bačkih Hrvata u prvoj polovici XX. stoljeća. Čitatelji spomenutog glasila prihvaćali su i s "uživanjem čitali" (str. 25). U knjizi su sabrane Petreševe pripovijesti: *Slipa Mariška, Materice, Otcu, Crvena država, Crvendaš i kršćanin, Čoban i ciganin, Prokleta tintaroška, Teška vrimena* i niz drugih. Raščlamba tkiva Petreševih pripovijesti otkrila bi pobude piščeve, njegove potrebe za spisateljskim suživotom s pukom u kojemu živi, s kojim podnosi tegobe i pogibelji društvenih, političkih spleta i zloće; raščlamba bi otkrila zašto je objavio svoje pripovijesti u glasilu koje je uređivao. Rečenički sklopovi, leksičko blago koje je iskorišteno i uklopljeno u kazivanje života našega puka, poljodjelskom, seljačkom oskudnom u životnim ljepotama, bogatom kušnjama, sjetom, pače tugom. No, pripovijesti su objelodanjene u ovoj knjizi; možda će potaknuti vrsne znalce i proučavatelje hrvatske uljudbene baštine, te će i drugima pomoći u razumijevanju hrvatskog puka koji "tamo preko Dunava" živi stoljećima jednostavan ali postojan život; razumijevanju puka i njegova pisca.

Igrokazi Ivana Petreša objelodanjeni su u *Sabranim djelima* kao *Kazališni komadi* (str. 189-411). Do danas ih izvode kazališne družine u Podunavlju, najčešće *Dva bila gavrana, Dositna ljubav, Što tko čini sebi čini*. No, i drugi kazališni komadi nađu se u izvedbenim radnjama naših družina. No, sastavljač knjige nudi nam o kazališnim komadima sljedeće misli: "Čitajući ove kazališne komade, još jedanput možemo zaključiti i naglasiti da je Petreš bio pisac s određenim, jasnim programom. U sadržajnom smislu on u njima nije dao gotovo ništa novoga, nego zapravo dramatisirao i stavio na scenu ono što je prije u pripovijetkama opisao, ali je time unio u bunjevačku i šokačku književnost dotada nepoznati oblik izražavanja i prikazivanja seoskoga života. Bez njih se on ne bi mogao tako razumjeti ni prihvatiti" (str. 35). Marin Mandić ima pravo na vlastite misli i tumačenja, no brojni čitatelji i gledatelji Petreševih igrokaza mogu također razviti svoje misli potaknute riječima i porukama njihova čovjeka - župnika, pisca, urednika i - javnog djelatnika. Petreševi igrokazi imali su svoje posebno značenje, u sadržaju su imali utkane istine i poruke, poglavito između dvaju svjetskih ratova. O strukturi unutarnjeg ustroja i tkanja spomenutih Petreševih djela, nema sustavnije raščlambe u novijoj literaturi ni u Podunavlju ni u matičnoj Domovini.

U razmišljanjima o knjizi *Ivan Petreš - Sabrana djela* nametnula su mi se brojna pitanja, raznovrsna, različita i suprotstavljena, ali međusobno prepletena. No, neka su izvan našega sastavljača knjige Marina Mandića i pisca Ivana Petreša. Prvo je pitanje nametnula činjenica da je Petreš u kratkom vremenskom razmaku dobio dvije knjige, koje su brojem stranica (opsegom) bogatije i obilnije od dosadašnjih tekstova objavljenih o njemu (članci M. Kneževića, M. Evetovića, G. Kikića, A. Sekulića i dr.). Objelodanjene su dvije knjige o piscu (i čovjeku) o kojemu hrvatski povjesničari književnosti šute, ne priznaju ga ili ga možda ne poznaju. No pitanje je bolnije: Zašto? Zašto tako?

Knjige o Petrešu nameću pitanje - kako pisac o kojemu se u općim pregledima književnosti šuti - živi danas, uporno, postojano, stotinjak godina nakon životnog puta i rada? Pjeva se poneka njegova pjesma, izvode se kazališna djela, čitaju pripovijesti. U prosudbama o književnim djelima obično se presuditelji ravnaju prema nekim (osobnim i općim) načelima. Ali, eto, o Petrešu, piscu "s one strane Dunava", nema prosudbe, ni pozitivne ni negativne. "Ostala je šutnja." Bez odgovora. Možda se može postaviti pitanje ovako: pojedini su pisci veliki, značajni, nezaobilazni u pojedinim narodnim skupinama, a budu uključeni i u "opće dobro", u uljudbenu baštinu, ako im njihovi predstavnici budu u kulturnim središtima te im uspiju osigurati mjesto; opet: zašto?

Pitanja su nezgodna, neprikladna i jednostavno ("seljački") oblikovana, ali odgovori bi trebali biti jasni, nedvojbeni. Umno, estetski, društveno utemeljeni. Dvije knjige o Ivanu Petrešu mogu pomoći u takvom činu.

Ne treba se "politički igrati" ni s kim, a najmanje s onima "prijeko", koji su sve do 1990. živjeli u okvirima istih državnih medija. Ne radi se o "iseljenicima", "doseljenicima", raseljenim osobama i sl. Otvore li se umjetno stvoreni zaporci, žubor protočnosti pomoći će prihvaćanju stoljetne izvorne naše uljudbene baštine sunarodnjaka s one dunavske strane, s lijeve obale. Moja pitanja nisu prkosna, niti koga žele uvrijediti, ona su više sjetna, pomalo izazovna, ali ne zločesta.

Nisam jednako pisao o obje knjige. Nepravednost ne želim ispričavati, nego Ivana Petreša zabilježiti i čitateljstvo upozoriti na istaknute osobe koje žive i djeluju, stvaraju, a ne želimo ih pustiti bliže k sebi, u matično domovinsko okruženje i ozračje. Ne predbacujem, nego tugujem (Ivan Petreš nije za svoga školovanja čuo ni jednu hrvatsku riječ; ni on, i brojni drugi njegovi suvremenici), želim piscima "s one strane" mjesto u naručju naše baštine.

Razmišljam: mogu li se izraditi ili utvrditi okviri u našim književnopovijesnim razmišljanjima u kojima bi našli svoje mjesto naši pisci, sada izvan domovinskih međa? Mogu li?

mr. Josip Ivanović

ISTRAŽIVANJE RELIGIOZNOSTI MLADIH

Raznolikost religijskog pripadanja, kako između pojedinih religija tako i unutar jedne religijske tradicije potaknula je diskusiju o prirodi religije i religioznosti: jesu li to zasebne, jedinstvene ili kompleksne, višedimenzionalne pojave s različitim i moguće čak nepovezanim elementima. U empirijskim istraživanjima u početku su se mjerile jedna ili najviše dvije dimenzije (vjerovanje u Boga i odlazak u crkvu), a i u današnjim istraživanjima kod nas se to najčešće događa. U suvremenom istraživanju religioznosti prevladalo je uvjerenje da je bilo kakva jednodimenzionalna mjera religioznosti nedovoljna, jer ako i nije lažna, iskrivljuje mnoge važne razlike između ljudi s obzirom na ono što smatraju da je religioznost (*Jukić, 1991*). Istraživači religioznosti se sve više slažu u tome da je fenomen tako kompleksan i promjenljiv da zahtijeva ne samo analizu više aspekata i dimenzija već i više teorijskih pristupa. Prema tome, značenje koje se pridaje religioznosti i način na koji će se ona "mjeriti" zavisit će o teorijskim okvirima kojima se barata, odnosno o vrsti pitanja na koja se traže odgovori.

Istraživanja pojedinih dimenzija religioznosti pripadaju istraživanjima s aspekta strukture pojave, te ih treba promatrati kao jedan nezaobilazan način gledanja na pojavu pomoću koje saznajemo više i o pojedinim dimenzijama i o njihovom međusobnom odnosu. Sa stajališta strukture, većina velikih religija kao sistem ideja, vjerovanja i prakse sastoji se od međusobno povezanih elemenata kao što su doktrine, iskustva, obredi, vrijednosti, norme, ustanove i vjerske ličnosti. *Šušnjić (1988)* razlikuje strukturu od sastava, jer dvije pojave mogu imati isti sastav ali različitu strukturu. Drugim riječima, isti elementi u svakoj strukturi su međusobno povezani na drugačiji način. *Ćimić (1991)* čak ide toliko daleko da naglašava značaj razrađivanja i adaptiranja svih do sada provjerenih metodoloških postupaka.

Kod istraživanja religioznosti dimenzionalni pristup podrazumijeva zapravo istraživanje pojedinih elemenata i njihov međudnos na nivou pojedinca ili grupa. S obzirom da religioznost treba tretirati kao subjektivan aspekt religijskog fenomena, različiti su istraživači anglosaksonske tradicije religioznost konceptualizirali kao višedimenzionalni konstrukt. *Fukuyama* (1961) je na primjer pokazao da su pojedine dimenzije religioznosti jedna s drugom različito povezane i da se ispitanici različitog spola, dobi, obrazovanja i društvenog sloja međusobno razlikuju s obzirom na internalizaciju pojedinih dimenzija religioznosti. *Glock* i *Stark* (1965) navode pet dimenzija religioznosti: ideološku, ritualnu, iskustvenu, intelektualnu (vjersko znanje) i posljedičnu (utjecaj navedenih dimenzija na konkretan život). I drugi su istraživači ustanovili da je religioznost višedimenzionalni konstrukt (*King* i *Hunt*, 1972, 1975; *Hilty*, *Morgan* i *Burns*, 1984; *Hilty* i *Stockman*, 1986; *Ivanović* i *Šram*, 1999; *Šram* i *Ivanović*, 1999; *Šram*, *Kopilović* i *Runje*, 2000. i *Ivanović* 2000). S obzirom na fokus ove teme od posebnog su značaja nalazi do kojih su došli *DeJong*, *Faulkner* i *Warland* (1976). Autori su sproveli istraživanje na uzorku američkih i njemačkih studenata. Revidirali su petodimenzionalni model i konstruirali upitnik od 38 ajtema. Osim utvrđivanja pojedinih dimenzija religioznosti namjera im je bila utvrditi moguće postojanje općenitije dimenzije (generalni faktor) koja je u pozadini. Koristeći postupak faktorske analize našli su potvrdu multidimenzionalnoj hipotezi utvrđujući 6 dimenzija: vjerovanje, iskustvo, religijska praksa, znanje, društvene posljedice i individualne moralne posljedice. Kod američkih studenata našli su 7 faktora jer se religijsko znanje razdvojilo na dva faktora. Proveli su faktorsku analizu drugog reda kako bi testirali općenitiju koncepciju religioznosti. Pojavila su se tri faktora u oba uzorka. Prvi faktor su nazvali "generička religioznost" a sastojao se od vjerovanja, iskustva, prakse i individualnih moralnih posljedica.

Pastirsku igru
"Betlehem"
Blaška Rajića
izvela su
djeca i mladi
župe sv. Roka
u Subotici

Drugi faktor, "religiozno znanje" za američke studente bilo je gotovo potpuno nepovezano s generičkom religioznošću, dok je za njemačke studente "vjersko znanje" formiralo drugi opći faktor s religioznom praksom. Treći opći faktor sastojao se od "društvenih posljedica" za američke studente i "individualnih moralnih posljedica" za njemačke studente. Zbog toga što religijsko znanje i društvene posljedice nisu bile svedive na općenitiju dimenziju, autori su ostali uz svoje prijašnje zaključke o višedimenzionalnosti. Zaključili su da religioznost može biti definirana i mjerena ili na općenitiji način ili na precizniji, dimenzionalan način, zavisno o nivou apstrakcije i stupnja željene specificiranosti.

Vjersko znanje se dakle u jednoj kulturnoj sredini pokazalo nezavisnom dimenzijom (američkoj), a u drugoj se pokazalo u korelaciji s vjerskom praksom (njemačkoj). Šram i Ivanović (1999) su primjenom faktor-ske analize drugog reda na osnovu korelacijske matrice od 11 latentnih subdimenzija religioznosti na uzorku katoličkih praktičnih vjernika utvrdili visoku povezanost vjerske prakse i vjerskog interesa koji pored još tri subdimenzije formiraju prvi opći faktor. Pod uvjetom da postoji supstancijalna povezanost između vjerskih interesa i vjerskog znanja, mogli bismo zaključiti da su dobiveni slični nalazi kao što su ih dobili DeJong, Faulkner i Warland (1976) za studente u njemačkom subuzorku. Nemamo međutim mnogo osnova za pretpostavku o postojanju supstancijalne povezanosti vjerskog interesa i vjerskog znanja. Vjerski interes za pojedine duhovne sadržaje (knjige, štampa, predavanja, razgovori, pohađanje vjeronauka i slično) može biti više u funkciji konativnih (afektivnih) nego kognitivnih (intelektualnih) komponenti religioznosti. Drugim riječima, to znači da netko može iskazivati veliki interes za duhovnom izgradnjom, a da istovremeno slabo poznaje sadržaj Svetog pisma, i *vice versa*.

Generalni nedostatak u svim do sada izvršenim višedimenzionalnim istraživanjima religioznosti je taj što se vjersko znanje nije mjerilo niti jednim testom znanja u pravom smislu ove riječi, već *ad hoc* postavljenim pitanjima koja su varirala između 6 i 9 ajtema. I ostale dimenzije religioznosti su mjerene relativno malim brojem ajtema i tretirane kao homogene skale a ne navodeći njihovu unutaraju konzistentnost odnosno pouzdanost. Tako na primjer Ćorić (1998) ne navodi na osnovu kojih je multivarijantnih ili drugih statističkih postupaka formirao svoje skale religioznosti i da li pojedine skale stvarno pokrivaju prostore religioznog fenomena koje navodi. Uočavajući ove nedostatke i manjkavosti u dosadašnjim pristupima multidimenzionalnog izučavanja religioznosti, smatramo potrebnim buduća istraživanja postaviti tako da se i sa konceptualnog i sa statističkog stajališta otklone navedeni nedostaci i kompleksnije sagleda strukturiranost (sub)dimenzija religioznosti i njihove povezanosti s kognitivnom odnosno intelektualnom komponentom.

Druga vrsta problema u odnosu na ovu temu odnosi se na utvrđiva-

nje relacija između (sub)dimenzija religioznosti i patoloških konativnih osobina ličnosti. U literaturi nailazimo na višestruke "funkcije" religioznosti u svakodnevnom životu čovjeka. (*Levin i Schiller 1987; McDonald i Lucket, 1983; Rohrbaugh i Jessor, 1975; Satura, 1986; Szentmártoni, 1990*). Tu se prvenstveno misli na funkcije religioznosti pri obradi depresivnih stanja i agresivnosti, pri savladavanju teških situacija i životnih kriza, pri kontroliranju patološkog mišljenja, u pomaganju ljudima da dođu do životnog smisla. Vjernici i teolozi često smatraju da od vjere i religije dolaze samo pozitivne i iscjeliteljske snage odnosno duševno zdravlje. Tek nakon duševnog oboljenja primijeti se određena veza između neuroza i religioznosti. Već je davne 1902. godine *William James* ukazao da čovjekova "neurotska građa" oboji njegovu religioznost. *Batson i Ventis (1982)* su na osnovu analiza velikog broja istraživanja o odnosu duševnog zdravlja i religioznosti ukazali na svu višeslojnost i kompleksnost ovih odnosa. Autori navode niz istraživanja u kojima je odnos između duševnog zdravlja i religioznosti imao pozitivnu, negativnu i nikakvu korelaciju. *Šram, Kopilović i Runje (2000)* su na punoljetnoj populaciji građana Subotice utvrdili da je dominantnost jednodimenzionalne religioznosti u svijesti ili ponašanju pojedinaca u funkciji patoloških konativnih i drugih osobina ličnosti koje u nekim slučajevima mogu biti socijalno odnosno biološki uvjetovane. Autori navode da određeni tip religioznosti ne određuje osobine ličnosti, već da osobine ličnosti određuju tip religioznosti. *Ivanović i Šram (1999)* su na uzorku katoličkih praktičnih vjernika primjenom multiple regresijske analize utvrdili: a) odsutnost sociopatske agresivnosti kod vjernika koji žive molitvenim životom i u određenom smislu žive prema imperativu kršćanske ljubavi prema bližnjemu, b) da doživljaj mističnog iskustva u svojoj psihološkoj pozadini ima teže oblike depresivnog stanja i kognitivne dezorganizacije i c) da doktrinarno-ideološka i ritualno-praktična religioznost sama po sebi ne pridonosi duševnom zdravlju ako nisu popraćene ostalim komponentama religioznosti posebno u području kvaliteta socijalne interakcije.

Kao primjer kontradiktornih nalaza u vezi relacija psihičkog zdravlja i religioznosti mogu nam implicite poslužiti rezultati do kojih su došli *Kuburić (1996)* i *Šram, Kopilović i Runje (2000)*. *Kuburić* nije našla statistički značajnu razliku između adolescenata iz protestantskih obitelji i opće populacije u pogledu iskazivanja kontrole impulsa, emotivnog tona, savladavanja frustracija, psihopatologije i uspješnog prilagođavanja. *Šram, Kopilović i Runje (2000)* su međutim na punoljetnoj općoj populaciji ustanovili da protestanti u većem stupnju manifestiraju anksiozno-depresivni sindrom nego katolici, pravoslavci ili oni koji ne pripadaju ni jednoj Crkvi.

Osnovna kritika koja se može uputiti dosadašnjim istraživanjima odnosa duševnog zdravlja i religioznosti jest neriješen problem konceptu-

alizacije, validacije i operacionalizacije kako duševnog zdravlja tako i religioznosti, ali isto tako i uzorka na kojem se vrši istraživanje. Pored toga, u mjerenju pojedinih patoloških konativnih osobina ličnosti, skale kojima se one mjere često se tretiraju kao jednodimenzionalni psihološki konstrukti. Na osnovu rezultata postignutom na nekoj skali depresivnosti na primjer, govori se o tome da li se ispitanici koji redovno odlaze nedjeljom u crkvu i koji uopće ne idu u crkvu međusobno statistički značajno razlikuju s obzirom na stupanj depresivnosti. Ovakva vrsta informacije nam malo govori o prirodi depresivnosti i odlaska u crkvu. Naime, smatramo neutemeljenim depresivnost ili bilo koju drugu patološku konativnu osobinu ličnosti tretirati kao homogeni sindrom bez provjere homogenosti odnosno pouzdanosti na uzorku na kojem se vrši istraživanje. Zbog toga smatramo potrebnim da se u budućim istraživanjima sve konativne osobine ličnosti podvrgnu faktorskim analizama kako bi se utvrdila njihova homogenost s jedne i došlo do suptilnijih psihopatoloških sindroma s druge strane.

Na osnovu da sada izloženih problema istraživanja možemo definirati ciljeve odnosno zadatke budućih istraživanja kao i njihove moguće pedagoške implikacije.

Pedagoške implikacije ovako postavljenog problema i strukture istraživanja mogu se postaviti na nekoliko nivoa.

Prvi nivo se odnosi na potrebu standardizacije testa vjerskog znanja kojim će se omogućiti uvid u kvalitetu i kvantitetu vjerskog znanja u populaciji mladih. U slučaju uvođenja vjeronauka u srednje škole moći ćemo sugerirati obrasce školskog vjerskog programa prikladnog za srednjoškolski uzrast ne samo u homogenim već i u višenacionalnim i višekonfesionalnim sredinama.

Drugi nivo se odnosi na integriranost vjerskog znanja i dimenzija religioznosti. Ako se u budućim istraživanjima pokaže da vjersko znanje nije u korelaciji s pojedinim dimenzijama religioznosti, odnosno da vjersko znanje značajno ne doprinosi strukturi integralne religioznosti, onda se ne može očekivati da će vjeronauk sam po sebi značajno djelovati na stupanj internalizacije određenih moralnih i vrijednosnih orijentacija. U tom slučaju se mora izvršiti određena kombinacija vjerskog, filozofskog i moralnog odgoja u strukturi odgojno-obrazovnog procesa.

Treći nivo pedagoških implikacija se odnosi na relaciju između religioznosti i duševnog zdravlja. Utvrde li se budućim istraživanjima određene pozitivne strukturalne povezanosti između duševnog zdravlja i religioznosti, može se očekivati da će sadržaji vjerskog odgoja i obrazovanja djelomično utjecati na emocionalnu stabilnost učenika. Ustanovi li se da se određeni obrasci religioznosti nalaze u povezanosti s psihopatološkim osobinama ličnosti, onda će biti nužno određene oblike prosvjetno-pedagoškog rada usmjeriti prema reinterpetaciji određenih oblika religioznosti.

I konačno, rezultati i dosadašnjih a naročito istraživanja postavljenih na bazi ovdje navedenih postulata poslužiti će nam u koncipiranju pedagogije religioznosti, dakle jedne znanstvene discipline koja ne može ne biti jedan od multidisciplinarnih pristupa izučavanju kompleksnog fenomena religije i religioznosti.

LITERATURA

- Ćimić, E. (1991). Metodologijski doseg istraživanja unutar sociologije religije u Hrvatskoj. Institut za društvena istraživanja Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb.
- Ćorić, Š. Š. (1998). Psihologija religioznosti. Naklada Slap. Jastrebarsko.
- DeJong, G., Faulkner, J., Warland, R. (1976). Dimensions of religiosity reconsidered: Evidence from the cross-cultural study. *Social Forces*, 54.
- Fukuyama, Y. (1961). The major dimensions of church membership. *Review of Religious Research*, 2.
- Glock, C. Y., Stark, R. (1965). *Religion and Society in Tension*. Rand McNally. Chicago.
- Hilty, D. M., Morgan, E., Burns, J. (1984). King and Hunt revisited: Dimensions of religious involvement. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 23.
- Hilty, D. M., Stockman, S. J. (1986). A covariance structure analysis of the DeJong, Faulkner and Warland Religious involvement model. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 25.
- Ivanović, J., Šram, Z. (1999). Religioznost i konativne osobine ličnosti kod katoličkih praktičnih vjernika. Referat izložen na naučnom skupu "Duševno zdravlje". HAD. Subotica.
- Ivanović, J. (2000). Dimenzije religioznosti i autoritarnosti kao prediktori etnocentrizma. Referat izložen na naučnom skupu "Nacionalna svijest i njeni psihološki, sociološki, politički i povijesni korelati". HKC "Bunjevačko kolo". Subotica.
- Jukić, J. (1991). *Budućnost religije*. Matica hrvatska. Split.
- King, M., Hunt, R. (1972). Measuring the religious variable: Replication. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 11.
- King, M., Hunt, R. (1975). Measuring the religious variable. National replication. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 14.
- Kuburić, Z. (1996). *Religija porodica i mladi*. Teološki institut za obrazovanje, informacije i statistiku. Beograd.
- Kuzmanović, B., Šram, Z. (1999). Ideološke orijentacije i neke crte ličnosti. Referat izložen na naučnom skupu "Duševno zdravlje". HAD. Subotica.
- Levin, J. S., Schiller, P. L. (1987). Is there a religious factor in health? *Journal of Religion and Health*, 26.
- McDonald, C., Lucket, J. B. (1983). Religious affiliation and psychiatric diagnoses. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 22.
- Mužić, V. (1977). *Metodologija pedagoškog istraživanja*. Zavod za udžbenike. Sarajevo.
- Rohrbaugh, J., Jessor, R. (1975). Religiosity in youth: A personal control against deviant behavior. *Journal of Personality*, 43.
- Satura, V. (1986). *Religija i duševno zdravlje*. Ljekoviti trenuci u življenoj vjeri. Biskupski ordinarijat. Đakovo.
- Szentmártoni, M. (1990). *Psihologija duševnog života*. Filozofsko-teološki institut. Zagreb.
- Šram, Z., Kopilović, A., Runje, D. (2000). Dimenzije religioznosti i osobine ličnosti. *Pedagoška stvarnost*, 3-4, str. 302-326. Novi Sad.
- Šram, Z., Ivanović, J. (1999). Faktorska struktura dimenzija religioznosti kod katoličkih praktičnih vjernika. Teološko-katehetski institut Subotičke biskupije. Subotica.
- Šušnjić, Đ. (1988). *Znati i verovati*. Kršćanska sadašnjost. Stvarnost. Zagreb.

KULTURA 2001. OBILJEŽENA PROMOCIJAMA NOVIH KNJIGA

"MILE USPOMENE"

Knjiga s. Blaženke "Mile uspomene" koja govori o njenom ujaku svećeniku Blašku Rajiću a u povodu 50. obljetnice njegove smrti predstavljena je javnosti u velikoj dvorani Hrvatskog kulturnog centra "Bunjevačko kolo" 9. prosinca 2000. godine.

O knjizi su govorili **mr. Andrija Kopilović** i **Milovan Miković** te autoricu **s. Blaženka** koja se zbog bolesti publici obratila preko magnetofonske vrpce.

"DRAGULJI BUNJEVAČKE RIZNICE"

U Velikoj vijećnici subotičke Gradske kuće 19. veljače 2001. publici je predstavljena knjiga Stevana Tonkovića Pipuša "Dragulji bunjevačke riznice". O knjizi su govorili **György Boros**, **Sava Mučibabić**, **Marko Marjanušić**, **Stipan Jaramazović**, **Bela Duranci** i **Dejan Kovač**. Pjesmom se publici obratio **Zvonko Bogdan** uz Subotički tamburaški orkestar, a nastupili su i veterani OKUD-a "Mladost" i članovi Hrvatskog kulturno-prosvjetnog društva "Matija Gubec" iz Tavankuta uz pratnju tamburaškog ansambla "Neven".

"PISMO(A) ISUSU" U SUBOTICI I SOMBORU

Knjiga somborskog župnika Lazara Novakovića "Pismo(a) Isusu" predstavljena je subotičkoj javnosti 13. veljače, a zatim 20. veljače i somborskoj.

U subotičkoj župi sv. Roka pred punom vjeronaučnom dvoranom o knjizi

su govorili **mons. Stjepan Beretić**, **Milovan Miković**, **Andrija Anišić** i autor.

U također punoj dvorani KUD-a "Vladimir Nazor" u Somboru knjigu su predstavili **s. Blaženka Rudić**, **Andrija Anišić** i **Đurica Pardon** (župnik iz Batine - Hrvatska) a zatim je govorio autor.

"DRAGOCJENA BLIZINA" i "SVJETLO U RAVNICI"

Dvostruka promocija knjiga s. Blaženke Rudić održana je 19. lipnja 2001.

u velikoj dvorani HKC "Bunjevačko kolo". Na svečanoj promociji govorili su **Andrija Anišić**, **mr. Andrija Kopilović**, **Josip Temunović**, **prof. Bela Gabrić**, u ime sestara dominikanki časna majka **Katarina Maglica** i **prof. Katarina Čeliković**, a mnogobrojnoj publici obratila se i autorica.

"HVALOSPJEVI NADE"

Predstavljanje prve samostalne zbirke pjesama s. Fides Vidaković održano je 26. lipnja 2001. u Hrvatskom kulturnom centru "Bunjevačko kolo". Svoje viđenje pjesama izrekli su **mr. Andrija Kopilović** i **s. Blaženka Rudić**, a o kulturnom radu ove sestre govorio je **prof. Bela Gabrić**. Autorici se obratila i **s. Tarzicija Tunjić** te **s. Dolorosa Tomurad** iz Zagreba.

"KRUV NAŠ SVAGDANJI"

Jedno od najreprezentativnijih djela bunjevačkog pisanog stvaralaštva, knjiga **Alojzija Stantića** posvećena kruhu, predstavljena je u Velikoj vijećnici Gradske kuće 31. srpnja 2001. godine u sklopu **Dužijance 2001**. O knjizi su govorili recenzenti **prof. dr. Milana Černelić** (poslala je svoj rad), **dr. Andrija Peić**, **mr. Andrija Kopilović**, **Valerija Besedeš**, **mr. Josip Buljovčić** i **prof. Katarina Čeliković**. O knjizi su svoje dojmove kazali i generalna konzuli-

ca Republike Hrvatske u Subotici dr. **Jasmina Kovačević** i povjesničar umjetnosti **Bela Duranci**.

Publici se na kraju obratio i autor **Alojzije Stantić** pokazavši svoje "otkriće" - lanac kojim se nekada mjerila zemlja.

KNJIGE S. BLAŽENKE I NA BIKOVU

Dvije knjige s. Blaženke Rudić "Svjetlo u ravnici" i "Dragocjena blizina" predstavljene su 15. kolovoza 2001. u rodnom mjestu pjesnikinje, na Bikovu. O knjigama su govorili **Andrija Anišić** i prof. **Katarina Čeliković** a program je vodio župnik **Julije Bašić**. Ovo je bio pomak u predstavljanju knjiga jer se kulturni život preselio iz grada i u okolicu.

"ŠOKAČKE RADOSTI I TUGE" U BOĐANIMA

Prva samostalna knjiga Josipa Dumendžića Mestra "Šokačke radosti i tuge" predstavljena je čitateljima 27. listopada 2001. g. u Bođanima. O knjizi su govorili **Andrija Anišić**, mr. **Andrija Kopilović** i **Katarina Čeliković**, a **Ivica Straćinski** je u kraćim crtama podsjetio na povijest šokačkih Hrvata. Programom je ravnao župnik **Josip Kujundžić**.

Katarina Čeliković

NOVA "STARA" HRVATSKA ČITAONICA I KNJIŽNICA "IVAN KUJUNDŽIĆ"

Kada smo prije pet godina sa zadovoljstvom zapisali u ovoj našoj *Danici* da je blagoslovljena i otvorena knjižnica "Ivan Kujundžić", radovali smo se što smo uspjeli našu zavičajnu baštinu sačuvati od propadanja ne sluteći da će tadašnji fond vrlo brzo prerasti svoj prvobitni prostor u župi sv. Roka.

Ova je knjižnica, podsjetimo se, 14. rujna 1996. godine, u okviru obilježavanja 100. obljetnice izgradnje crkve. Sv. Roka, svečano blagoslovljena i otvorena u prostorijama župe. Knjižnica je dobila ime po svećeniku i bibliofilu Ivanu Kujundžiću koji se smatra pravim osnivačem jer je "1946. osnovao Bunjevačku knjižnicu. Tu sam sakupljao djela bunjevačko-šokačkih pisaca, a i onih autora, ne Bunjevaca i Šokaca, koji su pisali o nama." Ovo čitamo u njegovom djelu "Bunjevačko-šokačka bibliografija". O sudbini te knjižnice zna se vrlo malo. Knjige su, poput njihova vlasnika, pretrpjele i zatvor i skrivanje i bolest, a neke i smrt. Vjerujemo da smo se oživljavanjem njegova djela odužili našem, možemo reći, prosvjetitelju i kulturnom djelatniku.

Pokojni pjesnik Jakov Kopilović ostavio je knjige od neprocjenjive vrijednosti ovoj knjižnici, a njemu se pridružio i tavankutski učitelj Ivan Prčić. Stižu povremeno i knjige naših Subotičana iz Hrvatske (dr. Ante Sekulić, o. Tomo Vereš), Matica hrvatska je također obogatila naš fond starom hrvatskom knjigom. U ovom trenutku knjige više nemaju dovoljno prostora na policama, ali ni u spomenutim prostorijama jer se nabrojanim knjigama pridružila i zaostavština našem velikog dobrotvora prof. Bele Gabrića. Od početnih približno 5000 monografskih i serijskih publikacija brojka je narasla na približno 10.000. knjiga, a darom našeg profesora i bivšeg pročelnika knjižnice Bele Gabrića i njegovom zaostavštinom, slobodna je procjena, imamo blizu 15.000 publikacija. Važno je reći da je knjižnica trajno otvorena i za druge donacije kako bi se na jednom mjestu objedinilo svo knjižno blago i bilo svima dostupno.

Kako je prof. Gabrić još za života izrazio želju da i svoju kuću ostavi Katoličkom institutu za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović" isključivo za "Bunjevačko-šokačku knjižnicu Ivan Kujundžić", knjige su dobile svoj dom ali koji je potrebno tako preurediti da postane hram knjige dostupan budućim korisnicima. Kako nas je smrt prof. Gabrića iznenadila, a oporuka nije bila napisana, zahvaljujući razumijevanju braće prof. Gabrića kuća je darovana Institutu i već su u tijeku pripreme za adaptaciju kuće.

Zavičajna knjižnica

Hrvatska čitaonica i knjižnica "Ivan Kujundžić" u svojoj osnovnoj koncepciji je zavičajna knjižnica koja prikuplja, obrađuje i čuva svu rukopisnu građu, monografske i periodične publikacije vezane za Bunjevce i Šokce u SR Jugoslaviji, ali i knjižni fond s klasičnim publikacijama i naglaskom na hrvatsku kulturu i povijest.

Planovi

Tijekom mjeseca studenog, kako je to bilo planirano još s prof. Gabrićem, započeli su pripremni radovi na uređenju kuće prof. Gabrića u Ljubljanskoj ulici. O projektu nove knjižnice koja bi bila uređena po suvremenim standardima, najprije smo obavijestili dr. Jasminu Kovačević, generalnu konzulicu Generalnog konzulata Republike Hrvatske u Subotici koja je sa svojom suradnicom gđom Olgom Misović saslušala ideju i zdušno je podržala. Ohrabreni ovom potporom, u privatnim razgovorima obavijetili smo i Hrvatsku maticu iseljenika, neke privatnike, osobe iz kulturnog života naše hrvatske zajednice i osjetili da zamisao o otvaranju moderne knjižnice i čitaonice ima veliku podršku. I sve članice Foruma hrvatskih institucija i organizacija u Vojvodini dale su na svom sastanku potporu ovom nastojanju da hrvatska zajednica dobije hram knjige i hram kulture gdje će se moći okupljati svi koji žele pročitati dnevni tisak, pronaći knjigu za trenutke odmora, baviti se proučavanjem naše povijesti, kulture ili možda razmijeniti svoje misli...

Nova knjižnica

Knjižnica u novom prostoru po prvim planovima imala bi:

- prostorije za zavičajni fond i staru i rijetku knjigu (koje neće imati slobodan pristup korisnicima),
- radni prostor za bibliotekara,
- veliku čitaonicu odijeljenu za čitaonicu i za osnovni fond te galeriju za periodiku,
- manju prostoriju za čajnu kuhinju,
- stan za domara.

Djelatnici u knjižnici

Po svom obimu i potrebi izučavanja fondova knjižnica treba imati
1 bibliotekara (VSS) i
1 knjižničara (SSS).

Molimo pomoć

Nikada nije bilo lako graditi institucije u kulturi. Vrijeme je teško, knjiga je mnogima zadnja u životnim planovima. Dopustimo li da nas siromaštvo materijalno i siromaštvo duha pokolebaju u ovom projektu, naša će prošlost biti uništena a budućnost nam to neće oprostiti. Zato je od najvećeg značaja da se svi mi, koji osjećamo važnost našeg kulturnog nasljeđa, okupimo s jednim ciljem: da u najskorije vrijeme prikupimo dovoljno sredstava i otvorimo suvremenu čitaonicu i knjižnicu kakvu naša hrvatska zajednica zaslužuje.

Svaki savjet i svaka pomoć bit će dobrodošli. Željeli bismo da se na ovom po svemu izuzetnom projektu ujedine sve hrvatske relevantne snage, da to zajednički sprovedemo u djelo.

Prikupljanje sredstava počinje već od prosinca mjeseca ove godine, a u proljeće kanimo početi s adaptacijom kuće. Apeliramo i na naše ljude koji žive u inozemstvu da nam se pridruže!

ZAOSTAVŠTINA PROF. BELE GABRIĆA čeka na nas!

Hoćemo li zajednički prionuti na ostvarenje suvremene čitaonice i knjižnice koja će čuvati naše kulturno i nacionalno blago?

Vidite li sebe i svoj doprinos u obnovi postojeće kuće

koja može izgledati ovako?

Ako želite sudjelovati u ovom izuzetnom projektu svojim radom, novčanim prilogom, nekim građevnim materijalom, savjetom, knjigom, javite se na telefone:

vlč. Andrija Anišić (024)554-896 i
Katarina Čeliković (024)552-719.

Zakažimo zajedno svečani blagoslov i otvorenje Hrvatske čitaonice i knjižnice u Ljubljanskoj 21 za jesen iduće godine!

APOSTOLSKO VJEROVANJE

Uspomeni moje mame Marije

Vjerujem u Boga, Oca svemogućega.
Za koga ništa nije nemoguće i kojeg mi našom slabom voljom
slabo slijedimo,
Stvoritelja neba i zemlje,
vidljivog i nevidljivog u njegovim djelima ograničeni našom
naravi nikada ga do kraja nećemo dokučiti.
I u Isusa Krista, Sina njegova jedinoga,
Koji iz ljubavi prema OCU i ljudima žrtvova sebe na drvu
križa dajući nam primjer u borbi protiv zla,
Gospodina našega,
Koji je začet po Duhu Svetom,
Što nam uliva snagu u času naših dvojbi na putu ka vjeri u
Oca nebeskoga.
Rođen od Marije Djevice,
Kuju sjena grijeha ne okalja, predodređena za spas i
tješiteljicu svima nama koji na cesti ka vječnim krajolicima naše
domaje često smo od Nje i njenog Sina daleko.
Mučen pod Poncijem Pilatom,
radi nas i naših grijeha,
raspet, umro i pokopan;
kako bi spoznali ljubav nebeskoga OCA prema nama;
sašao nad pakao,
i pravednike poveo za OČEV stol na nebesima,
treći dan uskrsnuo od mrtvih;
kako navijestiše drevni Proroci i sam Isus Krist;
uzašao na nebesa,
u prostoru vječnoga trajanja i djelovanja svestvorenoga Svijeta
do svršetka i preko granice ovoga vremena,
sjedi o desnu Boga Oca svemogućega;
mjestu koje mu odvajkada i pripada;
odonud će doći suditi žive i mrtve
na koncu vremena našeg Svemira.
Vjerujem u Duha Svetoga,
Koji dobro dobrim produhovljuje i ne dopuštava zlu da vlada,
svetu Crkvu katoličku,
ma koliko neki njeni članovi povremeno skrenu u ne Očevu
zemlju,
općinstvo svetih,

snagu koja ne dozvoljava Petrovoj Crkvi da potone
na bespuću mora i oluja,
oproštenje grijeha,
po iskupljenju Sina Čovječjeg na drvu križa za nas slabe
ljude ovoga vremena ka vremenu koje nam nije znano već
objavljeno po padu prvoga čovjeka,
uskrснуće tijela,
u onakvo kakvo mi i ne slutimo vjerujući riječima Oca, Sina i
Duha Svetoga, prije početka svijeta,
i život vječni
kojeg mi ljudi ne možemo ni da zamislimo ograničeni svojom
bitnošću već da samo vjerujemo.
Amen.
Tako neka bude.

Ja, Tvoje nevrijedno dijete, BOŽE moj.

Lazar Francišković

Nijemo vrijeme nepoznata smjera

Pogleda uprtog u nešto izvan stvari
gdje mene više nema, a žito zri
pitam se;
hoću li ponovno biti svjedokom
tajanstva trena
u kojem se izvan svih zbivanja dotiču
tijek vremena pred rođenje i iza smrti
ispunjen mirisom mediteranskog raslinja
toplote i ugodnosti
ljepote Sunca, modrine pučine.

Milovan Miković

DOŠAŠĆE

On dolazi... Daljine drhte.
Visine plamte. Zvijezde se pale.
Srca se mole.
Došašće.

ON dolazi... Dubine ječe.
Ruke se šire. Zjenice gore.
Molitve zore.
Došašće.

ON dolazi... Psalmi žubore.
Pjesme romone. Žrtve već krijepe
Božansko Dijete.
Došašće.

*s. Fides Vidaković
(1977)*

PUT

Na raskršću mog života
bilo je mnogo puteva.
I na svakom od njih
znala sam što ću postati.
Tvoj put bio je tajanstven, nepoznat,
ali tako neodoljiv.
Skrivajući se mojim očima
Ti si me zvao.
I pošla sam za Tobom.
Na Tvom putu postala sam ono što jesam.
Ti me nisi prevario.
Tvoj poziv je uvijek neodoljiv i nov,
obavijen tajanstvenošću.
Ja radosno hitam za Tobom
da Te dostignem.
A Ti mi iznova daješ naslutiti
da si tu, sasvim blizu.
U toj tajanstvenoj igri sadržana je sva ljepota
ovog Puta
kojim sam jednom pošla
s raskršća života.

s. Blaženka Rudić

TIHA PISMA

Lipa naša
dok nas ima.

Lipa naša
mila njiva.

Od salaša
do salaša
domovina
Bačka naša.

Širi krila,
krila mira.
Živa bila
mila svima.

Jakov Kopilović

dr. Bruno Anušić

liječnik specijalista anesteziolog, Sombor

Medicina

DIJETE ODLAZI U KOLEKTIV

(jaslice, vrtić, školu)

Koje ga bolesti vrebaju?

Naročito prve godine boravka u kolektivu djeca često obolijevaju, uglavnom u jesen i zimi. Uzroci toga su poznati. Mala djeca se igraju međusobno i imaju puno tjelesnog dodira, čime se infekcije brzo šire. Pri tome su djeca izložena virusima s kojima još nisu dolazila u doticaj, te imunološki sustav nema pripravnih antitijela.

PREHLADE su najčešće. U prosjeku je potrebno 10 dana da bi imuni sustav savladao uzročnika. Ukoliko školski drug u međuvremenu donese novi virus, moguća je i nova prehlada.

MUČNINA, POVRAĆANJE I PROLJEV ne moraju značiti da vaše dijete u kolektivu ima psiholoških problema. Najčešći uzrok je virus kojim se djeca međusobno zaraze. Najbolje je ništa ne jesti niti piti mlijeko, dok ne prođe mučnina. Puno vode i biljnih čajeva pomaže da se nadoknadi gubitak tekućine. Ako tegobe traju više od 6 sati, obavezno se obratiti liječniku. Dijete opravdati 1-2 dana od nastave da bi se spriječilo širenje zaraze.

KONJUNKTIVITIS. Oprez kod stalnog trljanja očiju! Radi se o upali rožnjače oka. Oči su crvene, svrbe i suze. Žuti ili bijeli sekret, naročito ujutro, zalijepi kapke. Obratiti se liječniku. Zbog mogućnosti prijenosa na zdravo oko, često prati ruke i ne dirati oboljelo oko. Postoji opasnost prijenosa na ostatak obitelji. Ručnik oboljelog djeteta držati odvojeno.

OVČJE BOGINJE (Varicella). Od momenta zaraze do izbijanja osipa može proći od 8 do 21 dan. Crveni osip puni se postepeno tekućinom, a 5 - 7 dana po izbijanju osipa nastaje krasta. Tada prestaje svrab, temperatura

i glavobolja. Mogućnost zaraze postoji dok i zadnji crveni osip nije odbio krastu. Kod ove bolesti obavezno se javiti liječniku.

Neprijatno, iako ne spada u bolesti - **VAŠKE**. Polažu svoja jaja (gnjide) pri korijenu kose. Tamo mogu tjednima ostati neprimjećene. Izmiljele jedinice skaču s glave na glavu i iz kape u kapu. S ne higijenom domaćina, sve to nema veze. Za rano otkrivanje vaški morate svakodnevno češljati kosu djeteta češljem sa finim zupcima i barem jedanput tjedno pregledati kožu glave. Ako otkrijete gnjide, odmah kupite šampon protiv vaški.

PREVENTIVNO: Obavezno redovito vakcinirati svoje dijete, jer je time zaštićeno od većine opasnih dječjih bolesti.

TKO ČEŠĆE MIJENJA, OSTAJE ZDRAVIJI

POSTELJINA - mijenjajte svoju posteljinu svakih 3 - 7 dana, inače spavate između tisuća tek mikroskopski vidljivih grinja, čiji se broj udvostručuje svaka tri dana i prhuta vlastite kože koje gubite svake noći.

RUČNICI. Znoj, čestice kože i vlaga koji se skupljaju u ručnicima su idealna hranjiva podloga za bakterije i kožne gljivice. Mijenjajte ručnike bar svaki drugi dan da biste izbjegli daljnji kontakt s njima.

SPUŽVE ZA SUDOPER. Naročito ako istom spužvom brišete sudove i površine kuhinjskog namještaja. Svaki tjedan promijenite spužvu, a svaki dan je dobro isperite. Stare kuhinjske spužve sadrže i do 7 bilijuna bakterija, koje razmazujete po posuđu.

ČETKICE ZA ZUBE. Mijenjajte ih svakih 3-4 mjeseca. Istrošene četkice ne mogu skinuti zubne naslage i bakterije, te nastaju upale desni i karies. Nakon upotrebe isperite četkicu tekućom vodom i ostavite ju okomito da se osuši.

TENISICE. Mijenjajte svakih šest mjeseci, naročito ako ih svakodnevno koristite. Kod duže uporabe slabi njihova elastičnost te su moguće povrede stopala, skočnog zgloba ili koljena.

KRONIČNI OBSTRUKTIVNI BRONHITIS

Pravovremeno liječenje produžava život

Ovo oboljenje je izuzetno opasno i rasprostranjeno, međutim u narodu se o njemu malo zna. Počinje prikriveno i najčešće se prekasno prepoznaje, a posljedice toga su trajna oštećenja pluća i na kraju nesposobnost za bilo kakav posao.

Kronični obstruktivni bronhitis počinje s nedostatkom zraka koju oboljeli primjećuje prvo samo pri naporu, npr. sportu ili penjanju uz stepenice, dok se kasnije javlja i pri mirovanju, pa često budi i iz sna.

Ako se oboljenje rano otkrije, liječenje daje dobre rezultate. Glavni uzročnik oboljenja je pušenje. Kod 80% oboljelih rani znak kroničnog obstruktivnog bronhitisa je kašalj. Mnogi pušači ne znaju da jutarnji kašalj može biti rani znak ove teške bolesti. Zbog toga pri opažanju ovih simptoma obavezno otići kod liječnika. Ostavljanje pušenja i primjena suvremenih lijekova značajno poboljšavaju i produžavaju život ovih bolesnika.

LIJEČENJE ASTME DIJETOM

Astma može značajno smanjiti kvalitetu života oboljelih. Ispitivanja finskih liječnika su pokazala da smanjenje tjelesne težine za 15% značajno poboljšava plućnu funkciju. Ispitanici su manje kašljali, manje se gušili i manje koristili lijekove. Naime, povećana tjelesna masa pritiska disajne putove, naročito pri ležanju. Smanjenje tjelesne težine se najlakše postiže ishranom s malo masnoće, uz zamjenu ugljenih hidrata (kruha, tjestenine) krtim mesom.

OSTAVITI PUŠENJE NIKAD NIJE PREKASNO!

Prema podacima Harvard Universityja objavljenih u "British Medical Journalu" prestanak pušenja smanjuje rizik obolijevanja od raka pluća "dramatično". Uspjeh je veći što ranije prestanete s pušenjem. Tko do pedesete godine ostavi pušenje ima rizik od nastanka raka pluća od 2,2%. To se odnosi čak i na "jake" pušače. Tko prestane sa 60 godina ima rizik od 5,3%, a kod pušača sa 75 godina rizik je već skoro dupli, iznosi 10%.

OČI

**Šetači naglašuju žurbu siromaha
a glad postaje kao oči
bez zastora
bez poze
otvorene ljudske oči
oči siromaha
bezazlene dobre i gladne
oči čovjekove
glad čovjekova**

Marko

Vukov

ZAVIST

Možda ćete se lakše riješiti zavisti, ako ovo pročitate:

- * Zavist nije ništa drugo nego mržnja prema tuđoj superiornosti.
- * Zavist je bljedolika, a jezik joj je ogovarački.
- * Ništa ne kažnjava zavidnika kao zavist.
- * Zavist izjeda srce zavidnikovo.
- * Zavist nagriza zavidnika više nego rđa željezo.
- * Zavidnik mršavi od tuđeg blagostanja.
- * Zavidnik siromaši od toga što se drugi bogate.
- * Zavist je najbolji dokaz manje vrijednosti.
- * Zavist traje duže nego tuđa sreća.
- * Zavist i strah su strasti za koje nije važno uživanje.
- * Zavist se nikada ne prikrada praznom hambaru.
- * Kamenje leti samo na drvo puno voća.

KAD BOLI

Čemu koristi bol?

- * Bol je otac, a ljubav majka mudrosti.
- * Ništa nas ne čini tako velikim kao velika bol.
- * Kaži što te boli. Ako ne ispričaš što te boli, bol će ti rasti dok ti srce ne pukne.
- * U vatri željezo čelikom postaje, a čovjek tek u bolima otkriva svoju moć.
- * Ništa ne vezuje dva ljudska srca tako jako kao veza u bolima.
- * Ima boli koje se s lakše podnose: bol drugih.
- * Teško primjećujemo boli koje drugima nanosimo.

SREĆA

- * Sreća je u tome da čuvaš samog sebe.
- * Sreću nećeš spoznati glavom. Ona se spoznaje srcem.
- * Sretan čovjek je lađica koja plovi na povoljnom vjetru.
- * Malo sreće je bolje od puno mudrosti.
- * U sreći nema partnerstva.
- * Ako više znaš - imat ćeš više sreće.
- * Čovjek putuje po svijetu da bi našao što mu treba i vraća se kući da to nađe.
- * Muževi grade kuću - Žene ostvare dom.
- * Učini dom sretnim. Bit će sretan u svemu.

NESREĆA

- * Ako ste nesretni, sjetite se onih koji su sretniji od vas. Recept je ispitan.
- * Od života ne traži više nego što može dati. To je jedini način da izbjegneš nesreću.
- * Izgleda da smo manje nesretni kad nismo sami.

- * Misli što manje o sebi. Koliko manje misliš o sebi, toliko će se tvoja nesreće umanjivati.
- * Nesreća dolazi na krilima - a odlazi pješke.

RAZOČARANJE

- * Tko ništa ne očekuje, nikada nije razočaran.
- * Samo jednostavne stvari nikada ne razočaraju.
- * Razočaranje je najbrži i najmučniji put do mudrosti.
- * Tko se čuva razočaranja, skriva se pred životom.
- * Kako su mala sva razočaranja kad se usporede s onima koja doživljavamo sa sobom.
- * Da je priroda dala rogove svinji - ona bi se tužila da su joj uskraćena krila.

SUZA

Suza ponekad liječi.

- * Čovjek plače. To mu je najljepša privilegija.
- * Nakon što je dao svoju krv, suze su najviše što čovjek može dati od sebe.
- * Suza kaže više nego što može riječ.
- * Suza ima svoju cijenu - ona je sestra smijeha.
- * Suze su tihi jezik bola.
- * Bolje je s mudrim plakati, nego s budalom pjevati.

HUMOR LIJEČI

- * Humor je pojas za plivanje rijekom života.
- * Humor prenosi dušu preko ponora. Uči je da se igra s vlastitim bolom.
- * Uživavanje humora predstavlja najveću duhovnu slobodu.
- * Humor ne znači samo smijati se, već i bolje znati.
- * Humor je najdemokratskija od svih ljudskih navika.
- * Humor nije dar duha, već je dar srca.

KRUMPIR KUHAN - PA PEČEN...

U cijelo skuhani krumpir izrežite na deblje kolutiće.

Umočite kolutiće u mrvice.

Malo ih prepržite u vrelom ulju.

Pa još ako imate dobru salatu....

AKO JAJA NISU SKUPA - KAJGANA JE JEFTINA

Želite li pripremiti sočanu i pjenušavu kajganu (omlet), na svako jaje dodajte žličicu vode, pa onda sve ostalo.

SVJEŽI KRUH

će dulje ostati svjež, ako ga držite u plastičnoj vrećici. Plastična vrećica usporava isparavanje, pa će vam kruh dulje ostati svjež.

PITA OD TANKIH KORA

Pita od tankih kora bolje naraste, ako se svaka prije pripravljanja poprska mješavinom ulja i vrele vode u omjeru 1:1.

STARI KRUH.... NEMOJTE BACITI

Hoćete li jeftin ručak ili toplu večeru u petak pokušajte ovo:

Imate kilogram staroga kruha. Treba vam još samo jedna litra mlijeka. Nabavite samo pola kilograma svježeg kravljeg sira. Da se vidi raskoš, treba vam još i pet jaja, čaša ulja, čaša vrhnja (kajmaka), pa i malo soli.

Dajte se na posao:

Narežite kruh na tanke nareske, umočite nareske u mlijeko, pa ih slažite na podmazanu tepsiju. Uljem poprskajte tako naslagani kruh. U pripravljeni sir umiješajte jaja pa ga osolite po ukusu. Sada na kruh stavite sir. Onda preko tako sirom obogaćenih komada kruha stavite komade kruha namočene u mlijeko, pa ih poprskajte uljem. Sada stavite i ostatak sira, pa još jedan red kruha. Sve neka miruje tridesetak minuta, a onda propecite u dobro zagrijanoj pećnici sve dok gornji sloj ne porumeni.

Eto ručka za koji vam još treba čaša piva ili šalica čaja.

NIJE SVAKA TJESTENINA - TJESTENINA

Kuhanu tjesteninu cijedimo i ispiremo hladnom vodom.

Samo špagete ispiremo toplom vodom.

KAD SE PEĆNICA PREGRIJE...

Pećnica se pregrijala. Izgorjet će vam što god stavite na pečenje. Šteta i kolača, šteta i mesa. Da vam se takva nesreća ne dogodi, na dno pećnice stavite posudu s hladnom vodom. Ta će voda "potrošiti" suvišnu temperaturu.

PROVJETRITI WC...

Nađe se kupaonica ili zahod bez prozora za provjetravanje. Najjeftiniji način da se riješite neugodnog zadaha: zapalite šibicu. Pustite da izgori dopola, pa je ostavite na pepeljari. Prostoriju niste provjetrili, ali zadaha nema.

NOVE CIPELE

Nove cipele odmah namažite kremom, prije nego ih obujete. Tako cipele neće dobiti mrlje niti kad ovlaže.

KOŽNE RUKAVICE

Prije nego ih nove obučete, u vrhove prstiju stavite malo vate, pa će vam dulje ostati čitave.

LAKOVANE CIPELE

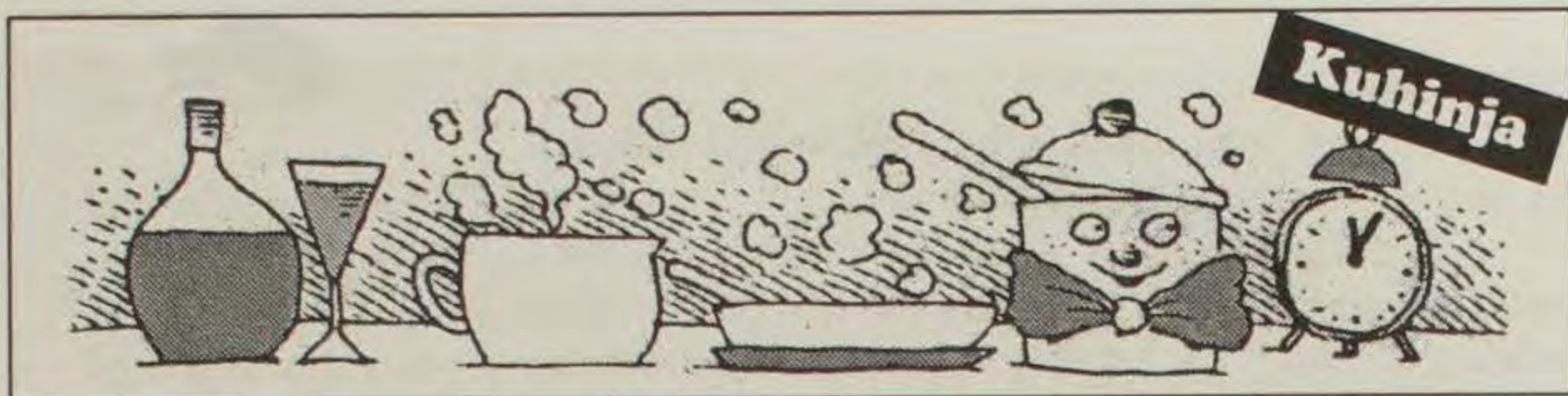
Očistite ih slatkim mlijekom, namažite bjelanjkom, pa ih istrlijajte vunenom krpom. Lak vam neće pucati.

MRLJE NA SVILI

Zamazano mjesto istrlijajte vatom natopljenom u špiritus.

MRLJE OD GLAČANJA (PEGLANJA)

Uzmite šaku vlažne soli, stavite je u platnenu krpu. Sada svežite krpu sa solju, stavite je na požutjelo mjesto, pa preko nje pređite vrućim glačalom.

Zapisala: Kata Ivanković*

STARINSKA BUNJEVAČKA KUJNA

ZIMSKI JELOVNIK KROZ NEDILJU DANA

NEDILJA

Kuhala se lipa čorba od ovčijeg ili svinjskog mesa, sa zelenjem i posli se usipalo.

Meso se popržavalo, nije se peklo, samo na blagdane. Kuhao se krumpir na gusto u kojega se znalo metnit divenice.

Pravio se sos i kolač. Najčešće pogača debela u kiselo. Pored toga kuvala se i večera. To je bio kupus kiseli sa krvavicom.

Slatki kupus s paradičkom. Sarma. Punjena paprika i što je ostalo od užne.

PONEDILJAK

Gomboci - Uzmi po kg krumpira, oguli, izreži na kolutove i operi. Stavi u vodu koliko će ti tribat čorbe i kuvaj. Kad je skuvan ocidi, izgnječi, posoli, dodaj 1 kašiku ladne masti i malo skorupa. Onda zakuvaj gomboce koliko zavati onaj krumpir, ni tvrdo ni mekano. Pravi gomboce i skuvaj u vriloj vodi. Ocidi i pospi isprženim mrvicama i pospi šećerom.

Kuvaj u dosta vrile vode, čorbu zaprži i ulij paradičke i u nju stavi gomboca.

Nasuvo gomboci mogu se praviti i sa zaprškom crvenom u koju se stavi malo brašna.

UTORAK

Utorkom se kuvo gra sa svinjskim mesom ili šunkom (kao na Badnje večer). Ili se pekla krumpirača sa divenicom i krvavicom.

Krumpirača - 1 kg krumpira oguli, operi i iskrižaj na kolutove te posoli. Stavi u tepsiju, u sridu stavi divenicu i krvavicu i 1 veću kašiku masti. Još podlij vode i peci na jačoj vatri. Povrimeno promišaj.

* *Kata Ivanković* sakupila je recepte bunjevačke narodne kuhinje i za prošli broj *Subotičke Danice*, što je zabunom izostalo. Ispričavamo se autorici ovog vrijednog zapisivanja.

SRIDA

Sridom je bio neki kolač, lakumići ili uzlivanca tanka ili debela. I neka čorba.

Zapržena čorba - Stavi 1 l vode, u nju luk i malo krumpira a kad provre, peršin i šargaripu. Kad je kuvano zaprži sa 1 kašikom masti, malo brašna i crnog luka. Kad porumeni metni paprike i zaprži. Ulij paradidčke i uspi neko tisto.

Uzlivanca tanka - Uzmi litru mlika, u malo mlika umuti dve šolje od čaja brašna, malo soli i malčak šećera. Može i 1 jaje. Kada to umutiš u gusto, dolij mliko. Namaži tep-siju i uspi uzlivanca. Zapolivaj je skorupom i mašću i peći na jačoj vatri.

Uzlivanca debela - U debelu se stavi 1 paket kvasca i 3 jajeta. Ostavi da se digne i salije peći.

ČETVRTAK

Četvrtkom se kuvao paprikaš svinjski, ovčiji ili od pileža.

Paprikaš - Uzmi 1 kg mesa, operi, razreži i stavi pržit na malo masti i dosta crnog luka. Kada se uprži, stavi dosta paprike i nali vode iznad. Osoli i kada je skoro kuvano, stavi krumpir izrezan na kocke. S njim ide salata od kise-log kupusa.

PETAK

Petkom se često kuvalo nasuvo sa sirom, jajima, makom ili krumpirom.

Nasuvo - Uzmi dve šolje brašna, 1 jaje i malo vode, to se zakuva tvrđe, ukuva i kasnije izriže i kuva u malo osoljenoj vodi. Kad se digne ocidi, poli vrelom mašću, stavi sir, posoli. Izmišaj i malo poprži.

Bila čorba - U vodu od nasuva (uzmi koliko će tribat) stavi malo soli, ostavi od ti rizanaca i stavi skorupa.

SUBATA

Pokljukuša - Razvij kao za nasuvo dvi-tri male ljubke. Izbockaj ih i ispeci na plahoj vatri. Kad izvadiš, izlomi ih u valjuške. Poli vrilom vodom, nek malčak stoji, pa ocidi. Opravi zapršku sa mašću i malo bilog luka, sa tim poli pokljukušu i protresi i dosoli (dobro je malo soli i u tisto).

Čorba od krumpira - U labošku stavi 1 kašiku masti, malo brašna i crnog luka, peršin, stavi paprike i krumpir isičen na sitne kocke. Uli vodu vruću i stavi zelenje i luk.

Reduša

Bit reduša na salašu
nije to baš tako slavno.
Triba bome puno radit,
ligat kasno, ustat rano.
Pa ako je još i majka
koja dicu odranjuje,
triba snage i strpljenja
jer ni noću ne miruje.
Mora bit i stanarica
koja pilež pazi, hrani.
Poslom, brigom i odviše
ispunjeni su joj dani.
A kada je prati tribalo
oko korta brada stoje.
Sad se mislim: mili Bože,

ko izdržat mogo to je.
Kad je berba kukuruza,
što vam na to mogu reći,
kruv se moro svakog dana,
kolač dvaput tjedno peći.
Užna je u podne bila,
često na sat tad pogledam.
Kad je bilo rabadžija,
odmah večeru nastavljam.
Tribalo je i namirit
ono svoje blago malo.
Hvala Bogu, što se je sve
ovako izdržat dalo.

Kata Ivanković

POD AMBETUŠOM

Pregaču je pripasala
astal prostrla
somun iznela
đugu donela
prisnac ispekla
divenice donele
fićok metnila
a ja
a ja sam
sidio
ko bićalje
slomljeno
sidio i u vrataca
gledo.

Vojislav Sekelj

Cvitak

*Salašu mio
di mi dida gnjizdo svio,
njivu oro, žito sijo,
brojnu čeljad kruvom ranio.
Moj salašu mio,
pupoljak cvita tad si bio.*

*Tu je dida grožđe brao,
vinom srca zagrijao
i božićnu sriću zalio.
Moj salašu mio,
mrišljivi cvitak tad si bio.*

*Nema dide a nema ni nane,
sva su dica otpala sa grne
i čekaju niko drugo sunce
u varoši da im grane.*

*Uveli cvitak na vitru se njiše,
tu nikoga nema više.
Salaš mio tu je bio.*

Lazo Brejar

VRAĆANJE PRIRODI

Čovjek i priroda

Čovjek je dio prirode. Nastao je i razvijao se u prirodi. Proces njegovog razvoja odvijao se u etapama. Period neprestane borbe pračovjeka s nepovoljnim uvjetima života karakterizirao je ledeno doba. U razdoblju kamenog doba pračovjek je koristio predmete od kamena. Život se odvijao u podzemnim pećinama i polupećinama koje su predstavljale prvobitne oblike skrovišta od elementarnih nepogoda. Slijedio je period metalnog doba koje je karakterizirao život u sojeničkim naseljima duž rijeka i močvara. Gradio je od materijala koje je nalazio u neposrednoj okolini. Pored kamena obrađivao je i metal (bakar, broncu, kalaj). U antičko doba čovjekov život se odvijao u gradovima gdje je gradio putove, širio kulturu.

Naši daleki preci živjeli su u prirodi koju su promatrali, proučavali, učili od nje jer je to bio jedini način da opstanu u njoj. Znali su da je ona izvor života i istovremeno uzrok smrti. Prvobitnu hranu koju je uzimao (biljke a kasnije i životinje) nalazio je u neposrednoj blizini. Prvobitni liječnik bila je priroda, jer biljka i njezini dijelovi poboljšavali su njegovo stanje. Adam i Eva bili su bosi i prvobitna garderoba bio im je smokvin list. Pratili su prirodne pojave: kišu, snijeg, vjetar i njegovo djelovanje na biljni i životinjski svijet. Istovremeno biljke i životinje su reagirale na određene pojave i samo su one vrste opstale koje su uspjevale prilagoditi se tim uvjetima. Kasnije je shvatio da po reakcijama biljnog i životinjskog svijeta može predvidjeti prirodne pojave. Uočio je da se biljke i životinje umiju štititi i braniti. Čovjek kao dio prirode primoran je i štititi se i braniti od nje, jer u njoj nije uvijek siguran. Promatrajući prirodu uočio je da je ona najveći umjetnik. U njoj vlada sklad oblika, boja, veličine. U njoj uočavamo dominaciju mnogih detalja. Taj sklad postoji unutar biljnog i životinjskog svijeta i čovjeka. Ove tri kategorije su i međusobno usklađene.

Čovjek osim što je promatrao prirodu i učio od nje, mora je i raditi. Sve što nastaje ljudskim radom nazivamo kulturom (*cultivare*, lat. obrađivati). Tijekom povijesti rad se mijenjao te je i kultura karakteristična za određeni period, područje kao i za pojedinca. Civilizacija predstavlja razvijeniji oblik kulture. S radom je stjecao neposredna iskustva koja je pretvarao u kulturnije oblike života. Tako je nastalo obrazovanje koje predstavlja svjestan napor da se na sva područja života proširi neposredno osobno iskustvo putem usvajanja vrhunskih dostignuća kulture.

Odgoj predstavlja proces psihofizičke sposobnosti. Radom, obrazovanjem i odgojem čovjek se sve više udaljavao od prirode, a sve više orijentirao na stjecanje materijalnih dobara i što većeg životnog komfora. Zaboravljao je da je priroda izvor i života i smrti.

Zagađenost prirode

Danas su zemlja, voda, zrak, biljke i životinje veoma zagađeni otpadnim proizvodima civilizacije. Tako se sad čovjekov život odvija u zagađenoj sredini gdje konzumira genetski izmijenjenu i kemijski tretiranu hranu, okružen sintetičkim materijalima što je rezultiralo nastankom mnogih kroničnih nezaraznih bolesti koje se zovu i bolesti civilizacije. Ovu skupinu čine visok krvni tlak, šećerna bolest, tumori, bolesti srca i krvnih sudova. To je dovelo do realne potrebe da se vrati prirodi i taj pokret se zove EKOLOGIJA.

U zdravom stambenom prostoru

Prilikom izgradnje stambenog objekta odabir zemljišta je veoma bitan. On treba biti daleko od autoputa, aerodroma, željeznice, gradske buke, trafostanice, industrijske zone. Teren treba da je bez ili s tolerantnom dozom geopatološkog zračenja (zemljinog zračenja). Materijali od kojih se gradi stambeni objekt moraju biti prirodni, jer kuća je treća čovjekova koža. Nauka koja se bavi ispitivanjem utjecaja materijala na čovjekovo psihičko i fizičko zdravlje je građevinska biologija. Ona ima za cilj izgraditi zdravu kuću u zdravoj sredini. Stambeni objekt treba biti što pravilnijeg oblika - kocke ili pravougaonika. Predmeti i namještaj s kojim se popunjava stambeni objekt moraju biti od prirodnog materijala. Uređenje stana treba biti prilagođeno zajedničkom i individualnim potrebama ukućana, jer dom je prostor u kom čovjek zadovoljava mnoge svoje potrebe.

Drugu čovjekovu kožu predstavljaju odjeća i obuća. Ona se danas proizvodi ručno i/ili industrijski. Treba biti od prirodnog materijala jer ona najpotpunije zadovoljava mnogobrojne uloge odjeće i obuće.

Zdrava hrana i piće

Suvremeni čovjek se nepravilno hrani kako gledom na količinu tako i gledom na kvalitet. Namirnice koje uzima trebaju biti sa zemljišta koje nije tretirano pesticidima, radioaktivnim materijama, industrijskim otrovima, teškim metalima. Sjeme koje se koristi ne smije biti pod djelovanjem genetskog inženjeringa. Pri rastu i razvoju biljaka treba koristiti organska đubriva. Istovremeno mehanizaciju treba svesti na minimum. I za rast i razvoj stoke potrebno je zemljište koje je bez radioaktivnih materija, teških metala, pesticida i industrijskih otrova. Riba i plodovi mora koji potiču iz nezagađenih voda su najzdraviji. Da bi se očuvao vitaminsko-mineralni sastav namirnica, ono treba što manje termički obrađivati. Poboljšanju apetita doprinosi i lijepo servirana hrana i urešen stol.

U tanjurima treba biti zastupljeno nekoliko boja, zbog boljeg vizualnog efekta, što poboljšava apetit.

Prilikom uzimanja hrane bitan je i kvantitet namirnica kao i njihov međusobni odnos. To je simbolično predstavljeno putem piramide pravilne ishrane. Piramida je jednakostrana i vodoravno je podijeljena na četiri dijela jednake visine. Bazu piramide predstavljaju žitarice i proizvodi od žita što znači da su oni najzastupljeniji u pravilnoj svakodnevnoj ishrani. Iznad njih se nalazi dio koga čini povrće i nešto manji dio voće. Treći dio prema vrhu čine mlijeko i mliječni proizvodi a nešto manji dio meso, mesni proizvodi, riba. Četvrti vodoravni dio i sam vrh piramide predstavljaju ulje, masnoće i slatkiji. To znači da oni trebaju biti najmanje zastupljeni u čovjekovoj ishrani. Puno je zdravije uzimati ulja od masti. Maslinovo ulje zovu i tečno zlato.

Čovjek osim toga što jede ima potrebu i za pićem. Najbolja je izvorska voda. Kod nas je još ispravna i voda iz česme. Svakodnevno treba popiti jednu do dvije litre vode. Od sokova treba uzimati prirodne sokove koji nisu jako zaslađeni. Mineralnu vodu treba svesti na minimum jer ne odgovara svakome dati mineralni sastav vode. Alkoholna pića treba izbjegavati. Crnu kavu također. Čaj se pije u terapijske svrhe.

Važna je i dnevna količina hrane koju pojedina osoba uzima. Ne treba se prejedati. Istovremeno važno je imati sva tri glavna obroka. Preporučljivo je povremeno držati post čiji je smisao očistiti organizam od viška materija. Ukoliko je netko bolestan, liječnik će mu preporučiti određenu dijetu koja se razlikuje samo po izboru i količini namirnica ali ne i po kvaliteti.

Suvremeni čovjek održava svakodnevnu osobnu higijenu, higijenu odjeće, obuće i doma. Pri tome treba koristiti što prirodnije preparate i običnu vodu. Na proizvodima često piše da su eko proizvodnje.

Boravak u prirodi: prednosti i opasnosti

Do bolesti civilizacije dovodi i nedovoljna fizička aktivnost. Ona se treba odvijati u prirodi, daleko od radiaktivnog zračenja, aerozagađenja, prometnica. Ukoliko se sprovodi u zatvorenom prostoru, prostorija mora biti čista i prozračena. Fizičku aktivnost treba sprovoditi kontinuirano, nekoliko puta nedjeljno. Obim i vrstu fizičke aktivnosti treba prilagoditi fizičkoj kondiciji, starosnoj dobi, klimatskim uvjetima i prisutnosti ili odsutnosti bolesti kao i željenom cilju.

Boravak u prirodi ima svoje pozitivno djelovanje. Međutim, oko zemljine kugle postoji ozonski omotač, koji ima zaštitnu ulogu. Ovaj omotač je stanjen te je povećano djelovanje ultraljubičastog zračenja. Tako pri kratkotrajnom izlaganju suncu nastaju opekotine, alergije, tumori kože. Da bi se to izbjeglo ili smanjilo, potrebno je postupno izlaganje suncu, svakodnevno nanošenje zaštitne kreme za sunce s visokim faktorom i izbjegavanje boravka na otvorenom od 11 - 15 sati.

Čovjek koji poštuje prirodne zakone i živi po principima ekologije, omogućuje sebi zdravlje i sreću.

POVIJESNI KUTAK

Mr. Đuro Lončar

ILIJA DŽINIĆ

Poznati kulturni radnik, pisac, istraživač i znanstveni radnik rodio se 23. listopada 1894. godine, od oca Gрге i majke Marije. Bio je jako privržen svojim roditeljima, od kojih je već od rane mladosti usvojio osobine marljivosti, poštenja, poštivanja starijih i iznad svega ljubav prema Vjeri i Rodu.

Osnovnu školu je završio u Čonoplji. Pošto je bio odličan učenik, otac mu je uspio osigurati stipendiju i mali Ilija se upisao u Nadbiskupsku klasičnu gimnaziju pod upravom isusovaca u Kaloči. Kao Hrvat Bunjevac nije savršeno vladao mađarskim jezikom, ali je to svojom marljivošću

nadoknadio. Brzo se snašao u novoj sredini, postao je omiljen među svojim drugovima i profesorima i već u I. razredu biva izabran za predsjednika literarne sekcije. Prva tri razreda je završio odličnim a četvrti vrlodobrim uspjehom.

S obzirom da je namjeravao postati svećenik, konkursom je prim-

ljen u "malo sjemenište". I u ovoj sredini se Ilija Džinić odlično osjećao, što potvrđuje i njegov napis u Zborniku: "U tom sjemeništu duhovnog života, reda, rada i discipline proveo sam svoje, valjda, najsrećnije dane u životu." Profesori su ga cijenili jer je bio vrijedan, točan i discipliniran, a među kolegama je bio omiljen. No, bilo je i problema. Naime, Ilija Džinić (kao Hrvat) primao je iz Zagreba časopis *Glasnik srca Isusova*, što je jednom od njegovih kolega zasmetalo, pa ga je proglasio "Panslavom". Profesori i uprava škole nisu prihvatili ovu optužbu, pa je prošao bez posljedica. Početkom 1914. godine je obolio, ali je u lipnju iste godine uspio maturirati s vrlo dobrim uspjehom. Nakon mature, upisao se na Bogosloviju u Kaloči i završio I. godinu ali zbog pogoršanja zdravstvenog stanja, u III. semestru je morao napustiti Kaloču radi dugotrajnog liječenja.

Dugotrajno bolovanje je utjecalo da mijenja predviđeni životni put i nakon ozdravljenja upisuje se na Pravni fakultet u Budimpešti. Međutim, nakon završetka I. svjetskog rata napušta Fakultet i vraća se u roditeljski dom. Ovdje mu se pružila prilika da se honorarno zaposli u Bunjevačkoj školi, 31. ožujka 1919. godine. Brzo je zavolio učiteljski poziv ali i ambijent roditeljskog doma mu je odgovarao jer je omogućio da se u potpunosti posveti svome poslu. To ga je definitivno opredijelilo za učiteljski poziv. U Srpskoj učiteljskoj školi u Somboru već u lipnju je stekao učiteljsku diplomu, a 31. kolovoza 1919. godine je bio izabran za bunjevačkog učitelja Rimokatoličke konfesionalne škole u Čonoplji. Zahvaljujući njegovom samoprijegornom radu i uspjehu koji je ostvario, izabran je za upravitelja, tada već Državne osnovne škole u Čonoplji, a na toj funkciji bio je do travnja 1942.

Predstava "Betlehem" Blaška Rajića

U međuvremenu, Ilija Džinić se listopada 1919. oženio Petronom Zahorai i u sretnom braku su imali dvoje djece: Ilu i Emicu.

Kulturno prosvjetna razina bunjevačkih Hrvata u selu je bila u to vrijeme veoma niska. Nakon I. svjetskog rata stanje se počelo poboljšavati jer je u bunjevačku "školu" dospjela hrvatska *Početnica* i *Čitanka*, a preko djece se širila i u bunjevačke domove.

U cilju povećanja razine kulture, prosvjete i nacionalne svijesti Bunjevaca, Ilija Džinić je bio pokretač i osnivač **Bunjevačke čitaonice** u prosincu 1920. godine, u kojoj je vršio dužnost tajnika. S velikim oduševljenjem je prihvaćeno osnivanje Bunjevačke čitaonice, osobito od strane mladeži i odmah je počela intenzivna djelatnost. Evo što je o tome pisao subotički *Neven* od 12. veljače 1921. godine: *Čonoplja je jedno malo i lijepo uređeno selo u srednjoj Bačkoj, gdje žive u lijepom suglasju sa Mađarima i Nijemcima i naša braća Hrvati, za koje smo do sada malo čuli. Nijeste čuli za njih jer naši Čonopljani nijesu imali pokretača, čijom bi pomoći mogli oni dati svome selu slavenski karakter. Ali sada je sve drugačije! O Božiću su osnovali "Bunjevačku čitaonicu", koja broji među svojim članovima ne samo Hrvate, nego i odličan broj Mađara i Nijemaca. Što se ta čitaonica osnovala i sada širi našu narodnu svijest i prosvjetu najviše imaju Čonopljanci zahvaliti svome vođi Iliji Džiniću, učitelju. Čitaonica je odmah okupila i omladinu i već je priredila zabavu, na kojoj su predstavljali dvije pozorišne igre: "Silom na zrak" i "Tko je sluga". Zabava je sjajno uspjela. Ponukana prvim uspjehom, priredila je "Bunjevačka čitaonica" 2. veljače (februara), na Marijin dan, Prelo. Ovo je bilo prvo prelo u Čonoplji i zato neka je hvala predsedniku čitaonice, gospodinu Lazi Burnaću i gospodinu Iliji Džiniću, što su ovaj lijepi običaj uveli među Čonopljane, koji su s time stupili u kolo ostale braće svoje, Hrvata i u Bačkoj. Na prelu su se okupili svi Čonopljanci, staro i mlado, i veselili su se, tako da se čovjeku srce topilo od miline. Osim Čonopljana bio je još i približan broj gostiju iz bliže okoline. Stari ljudi, zaboravivši svoje godine, do jutra su igrali zajedno sa svojom omladinom, koja se, obogaćena jednom lijepom uspoménom, razišla tek onda kad je na istoku sunce granulo. Dobrovoljne priloge za organizovanje prela dali su Miško Džinić, Marko Drvar, Ilija Džinić i Marko Beretić.*

U okviru Bunjevačke čitaonice (kasnije je naziv promijenjen u Bunjevačku kasinu), formirana je folklorna grupa, pjevački zbor, priređivale su se kazališne predstave, organizirana su razna prigodna i aktualna predavanja i slične aktivnosti. Naravno, Ilija Džinić je osobitu pozornost posvetio čitaonici. Da bi osigurao što kvalitetnije knjige i časopise, on se učlanio u Hrvatsko književno društvo Sv. Jeronima u Zagrebu, 16. siječnja 1922. godine, gdje je istog dana učlanio i Bunjevačku čitaonicu. Tako su počele pristizati vrijedne i korisne knjige i časopisi, a uskoro je uslijedio i poklon od oko 30 knjiga. S obzirom da je ovo bio samo poč-

tak formiranja knjižnice, može se reći da je temelje knjižnice postavilo Hrvatsko književno društvo Sv. Jeronima. Veoma plodna suradnja je nastavljena i narednih godina, sve do 1941. godine.

Ilija Džinić se i osobno angažirao na širenju Svetojeronimskog društva i uspio je učlaniti oko 40 obitelji, koje su redovito primale kalendar *Danicu* i tiskane knjige Hrvatskog književnog društva Sv. Jeronima. Za svoj samoprijegorni rad Ilija Džinić je 1. XII. 1924. godine dobio "Diplomu za spomen" kao član podupiratelj "Hrvatskog katoličkog narodnog Saveza" u Zagrebu.

Uz navedene aktivnosti, Bunjevačka čitaonica - Kasina je organizirala Dužijancu, Kolede, Berbansku zabavu, Grožđe bal, zajedničke večere i sl., ali je najznačajnija svečanost bila Veliko bunjevačko prelo, jer su to s oduševljenjem prihvatili i stari i mladi članovi Kasine a i naši sunarodnjaci u selu, kao i mnogi gosti iz okoline. Zbog toga je Ilija Džinić osobitu pozornost posvetio organiziranju prela, koje je svake godine organizirano 2. veljače, na Marin dan, sve do ratne 1941. godine. Ovo 20. jubilaro Veliko bunjevačko prelo je i posljednje koje je organizirao Ilija Džinić, jer su ga Mađarske vlasti poslale u mirovinu, a nakon toga se preselio u Sombor.

Ilija Džinić je proslavio još jednu preljsku obljetnicu u Čonoplji. Naime, prilikom organiziranja 40. obljetnice Velikog bunjevačkog prela u Čonoplji 1961. godine, pozvan je na prelo i njegov utemeljitelj, Ilija Džinić. On je s radošću i zadovoljstvom prihvatio poziv i prisustvovao na prelu, na kojem je, u dupke punoj dvorani gostionice Jenea Šlajha održao lijep govor, te u njemu, između ostalog, evocirao uspomene o osnivanju i radu Bunjevačke čitaonice - Kasine tih davnih dvadesetih godina.

Uz sve gore nabrojano, Ilija Džinić se bavio numizmatikom, filatelijom, skupljanjem starih dokumenata, arheoloških predmeta, a interesirao se i za arheološka iskopavanja koja su se vršila u Čonoplji i bližoj okolini. Sakupio je i vrijednu zbirku bećaraca i narodnih izreka, koje je otkupila Srpska akademija nauka i umetnosti u Beogradu.

Godine 1928. Ilija Džinić je izabran za starješinu Skautske organizacije i uspio objediniti trojezičnu mladež sela. Sudjelovali su na svečanostima u Beogradu, Kuli, na posvećenju kapele na kalvariji u Svetozar Miletiću, logorovali su na imanju veleposjednika Bele Feldenjija u Čonopljanskom ataru i vršili slične aktivnosti.

Ilija Džinić se javljao kao suradnik u mnogo dnevnika, tjednika i časopisa, a među prvima je pisao u *Subotičkim novinama*. Čitajući u novinama da se list bori s financijskim poteškoćama, šalje dopis Uredništvu u kojem, između ostalog, kaže: "Zar da nas toliko Bunjevaca, pa nismo vridni podupirati naše novine, našu štampu, bez kojih bi pritrpili veliki gubitak? Jer zaista bi veliki bio gubitak, kad ne bi imali Bunjevci svoja glasila: "Neven" i "Subotičke novine", koja ih poučavaju, obavješćavaju,

brane i zagovaraju." Na kraju dopisa obraća se uredniku ovim riječima: "Ja Vam pak g. uredniče današnjom poštom šaljem 100 dinara na "Novine" i želim Vam, da Vam plaća za Vaš rodoljubivi trud bude procvat Vašeg lista i što više novih zahvalnih pretlatnika." (Subotičke novine od 25. veljače 1922.) Koliko je Uredništvo Subotičkih novina cijenilo i uvažavalo Iliju Džinića, vidi se iz dopisa koji mu je upućen 12. lipnja 1936. godine: "Cijenjeni gospodine! Pošto uredništvo "Subotičkih novina" izdaje prigodom proslave 250. godišnjice dolaska Bunjevaca, svečani, povećani i potpuno reorganizovani broj svoga lista, lijepo Vas moli kao kulturnog i nacionalnog radnika da bi za ovaj svečani broj izvolili napisati jedan duži, odnosno nekoliko kraćih članaka." Ilija Džinić je udovoljio molbi i napisao članak "Uloga bunjevačkog svećenstva u našem narodnom životu", koji je objavljen u svečanom broju Subotičkih novina 15. VIII. 1936. godine.

Poznati somborski odvjetnik **dr. Grga Vuković** (1894-1956), vršnjak, zemljak i školski drug Ilije Džinića, bio je vlasnik dva tjednika koji su izlazili u Somboru. Nezavisni informativni list "*Danica*" počeo je izlaziti 1. II. 1934. godine na bunjevačkom jeziku u kojem je Ilija Džinić često pisao i radio na njegovoj popularizaciji, osobito u Čonoplji. Drugi, politički, gospodarski i društveni list "*Naše novine*" izlazio je od 2. IV. 1943. godine, kratko vrijeme na bunjevačkom dijalektu, a potom na hrvatskom jeziku, što mađarske vlasti nisu prihvatile sa simpatijama, ali su ipak dozvolili jer je priličan broj pretplatnika bio iz Baranje i Međimurja. Urednik lista je bio **Petar Carev** a u uredništvu je radio i Ilija Džinić (tada već stanovnik Sombora) na komuniciranju sa suradnicima i čitateljima novina, a pored toga je objavljivao i vlastite članke. Osim *Naših novina*, objavljen je i *Naš kalendar* za 1944. godinu. U novinama i u kalendaru objavljivana su djela **Ivana Prčića** - **Gospodara**, **Marije Vujković Lamić**, p. **Gerarda Stantića**, **Josipa Pašića**, **Alekse Kokića**, **Ante Jakšića**, **Rozalije Vidaković**, **Mande Karas** i mnogih drugih.

Najznačajniji znanstveno istraživački radovi, koji se uglavnom odnose na povijesna djela Čonoplje i Sombora, većinom nisu tiskana. Ilija Džinić nije imao sreće s nakladom. Uspio je izdati tek dvije knjižice, i to u vlastitoj nakladi, uz pomoć svojih prijatelja, u 86. godini života, godinu dana prije svoje smrti.

I. i II. raz. osnovne škole u Čonoplji sa bunjevačko hrvatskim nastavnim jezikom, 1932/33. školska godina, nastavnik Ilija Džinić

Detaljnije razmatranje bibliografije radova Ilije Džinića pokazuje da je njegov književni opus po sadržaju znatno raznovrsniji, a po obimu znatno veći, nego što smo do sada u ovom radu spomenuli. Ako ovom solidnom književnom opusu dodamo osobni fond Ilije Džinića od 15 kutija, koji je pohranjen u Istorijskom arhivu u Somboru, onda ova djela zaslužuju i vapiju za jednom detaljnom i stručnom analizom i da se potom tiskaju.

Nakon preseljenja u Sombor, Ilija Džinić se zaposlio u Rimokatoličkoj crkvenoj općini kao blagajnik, s polovinom radnog vremena, što mu je omogućilo više vremena za književni i istraživački rad.

Ilija Džinić je doživio i osobnu tragediju, naime, sredinom studenog 1944. godine poginuo mu je sin Ilo u borbama kod Batine.

Krajem pedesetih godina Ilija Džinić je završio svoje djelo: **Rodoslov čonopljanskih Džinića**, koje je prikazao na zadnjim koricama svoje knjige **"Čonoplja, kratak opis njenog nastanka...."**. O tome je njegov prijatelj i kolega **Milenko Beljanski** u novosadskom *Dnevniku* od 29. V. 1960 god. objavio članak *"Za trideset i pet godina sastavio rodoslov svoje porodice"*.

Ilija Džinić je imao sreću i zadovoljstvo da sa svojih sedam školskih drugova proslavi 50. obljetnicu mature. Proslava je održana od 3. do 8. listopada 1964. godine u Budimpešti i Kaloči, a glavni inicijator i organizator proslave je bio Ilija Džinić.

Dr. Wanda Pomianowska i **dr. Barbara Falinska**, naučne suradnice Poljske akademije znanosti iz Varšave, boravile su u Somboru u cilju ispitivanja srpskohrvatskog govora. Tom prilikom su, 1965. godine osobno a 1967. godine pismeno, veoma uspješno surađivale s Ilijom Džinićem.

Jedan od najsretnijih dana Ilije Džinića bio je 21. listopad 1968. godine, kada mu je Skupština općine Sombor dodijelila **Nagradu grada Sombora** za izuzetne zasluge na području dugogodišnjeg prikupljanja građe i obrade pojedinih problema naše zavičajne istorije. Ta nagrada ga je veselila i zbog toga što je to prvo javno priznanje za njegov dugogodišnji rad. Prijedlog za dodjelu nagrade uputio je Upravni odbor Kulturno-umjetničkog društva "Vladimir Nazor" iz Sombora, po preporuci 11 članova istoga Društva, među kojima je jedan od glavnih inicijatora bio **Dano Probojčević**, bivši đak i suradnik Ilije Džinića u Bunjevačkoj kasini u Čonoplji. Drugi prijedlog je bio od jedne grupe, pretežito prosvjetnih radnika iz Čonoplje, koju su činili: **Ivan Probojčević**, **Vinko Berleković**, **Matilda Zdjelar**, **Stipan Berleković**, **Imro Beretić** i **Josip Triva**, koji su također, dobro poznavali Iliju Džinića.

Naravno, nakon primljene Oktobarske nagrade, Upravni odbor KUD-a "Vladimir Nazor" na svojoj sjednici 31. listopada 1968. godine odlučio je da se Ilija Džinić, kao prvi član Društva koji je dobio oktobarsku nagradu, uvrsti u spisak istaknutih članova Društva i da se njegova fotografija istakne na zid društvenih prostorija. Ilija Džinić se ovom priznanju veoma obradovao i s lijepim govorom zahvalio prisutnim na velikoj počasti.

Osim divnih karakternih osobina koje su ga krasile, Ilija Džinić je bio i veoma komunikativan, ljudi su mu rado prilazili a i on se veselio svakom novom poznanstvu, pa je tako stekao jako puno poznanika i prijatelja, među kojima ima i poznatih javnih i kulturnih radnika. On je sačuvao i određen broj pisama i drugih zapisa, pa ću neke osobe u nastavku navesti.

Lajčo Budanović zahvaljuje "... na srdačnim dobrim željama, koje ste mi prigodom mojega naimenovanja za Apostolskog Administratora izrazili..." (24. II. 1923.), a 11. VII. 1957. zahvaljuje "na čestitkama prigodom mog misničkog i biskupskog jubileja."

Blaško Rajić, župnik, u svom pismu od 7. VII. 1925. između ostalog piše: "I ako se ne osvrćem na pozdrave i čestitanja, Vaš pozdrav i Vaša čestitka ipak me je vrlo obradovala. Vi znate za što. I za to, mnogo polažem na to, da ste mi Vi prijatelj, a i za to, jer nas mnoge i mnoge niti vežu, duševno, zajedno. Mi jedno mislimo, jedno hoćemo." Ilija Džinić je 30. XI. 1941. godine posjetio Blaška Rajića, kad je bio u zatočeništvu u

Ilija Džinić i Josip Andrić

Sombora." Naime, Društvo Sv. Jeronima je slavilo 100. obljetnicu rada, pa su od Bunjevačke čitaonice molili da opišu dugogodišnju suradnju koja potiče iz 1922. godine.

Ilija Džinić je poznanstvo s J. Andrićem detaljnije opisao u svom predavanju: "Dr. Josip Andrić i Bačka" (Moji susreti s Dr. J. Andrićem) koje je održao na Simpoziju u motelu Ristovača kod Bača 30. VIII. 1969. godine, u povodu otkrivanja spomen-biste uglednom hrvatskom kulturnom i javnom radniku u Plavni.

Petar Pekić, književnik, 28. IV. 1930. piše: "Nadajući se, da će te i u buduće svakom svijesnom Bunjevcu i Šokcu preporučiti moju knjigu, ja Vas molim, cijenjeni Gospodine, da izvolite primiti uvjerenje o mom najvećem poštovanju." Vjerojatno se radi o knjizi *Povijest Hrvata u Vojvodini* Petra Pekića.

Jovan Erdeljanović, znanstvenik, Beograd. Pošto je J. Erdeljanović vršio istraživanja o porijeklu Bunjevaca, I. Džinić ga je zamolio da ga obavijesti ako nešto sazna o porijeklu porodice Džinić. On 5. XI. 1930 god. odgovara: "Ima nešto Džinića u srednjoj Bosni, ali nema nikakvih podataka o njihovu poreklu. I oni su muslimani. S osobitim poštovanjem Jov. Erdeljanović."

Antu Jakšića, književnika, upoznao je u drugoj polovini tridesetih godina kad je dolazio u posjete svojoj sestri Evici, učiteljici u Čonoplji. A. Jakšić šalje iz Bačkog Brega, 9. VIII. 1959. godine dopisnicu na kojoj je napisana pjesma "Kasne ruže".

Budimu, što je opisao u *Subotičkoj Danici* za 1971. godinu, str. 58-64.

Dr. Josipa Andrića, poznatog kulturnog radnika i skladatelja (autor prve bunjevačke opere "Dužijanca"), upoznao je vjerojatno između dva rata, preko Hrvatskog književnog društva "Sv. Jeronima" iz Zagreba, čiji je Andrić bio dugogodišnji djelatnik. J. Andrić je 1963. godine osobno posjetio I. Džinića u njegovom domu u Somboru.

Džinić 18. lipnja 1967. godine šalje pismo, u kojem kaže: "Dragi moj Joža!... Na tvoje traženje u vezi djelovanja Sv. Jeronimskog društva, niže iznašam nekoliko podataka po sjećanju. Kroz desetak dana ću Ti poslati i kraći obećani napis: Zasluge Franjevaca u prošlosti

Vič. Ivan Kujundžić, svećenik i pisac iz Subotice, 20. VI. 1966. godine piše: "Cijenjeni gospodine Džiniću, sa zahvalnošću sam primio Vaše... podatke, kojima sam popunio svoju Bunjevačku bibliografiju... U mojem daljem radu bilo bi mi potrebno, a mislim da Vi to imate, barem jedan primjerak novine *Bunjevac*".

Ivan Prčić Gospodar upoznao je I. Džinića 1943. godine preko *Naših novina* i *Našeg kalendara* za 1944. godinu, u kojima je objavio mnogo svojih pjesama pod pseudonimom **Privančić Stipan**. I. Prčić, u pismu od 9. XI. 1970. godine piše: "Dragi moj Ilija - prijatelju moj pravi! Prema obećanju, šaljem ti moju pismu "Siva grudva". Ti ćeš je prvi čitati i ako je bila namijenjena onima u Zagrebu. Ali i inače, pravo je ovako, jer ti si prvi čitao i moje prve pisme koje je slao Privančić... ali u jedno sam siguran, u jedno se sigurno ne varam, a to je: Da si mi ti moj Ilija prvi i pravi i iskreni prijatelj. Od srca te pozdravlja tvoj Ivan Privančić." U donjem lijevom uglu pisma I. Džinić je pribilježio: "Pismo Ivana Prčića umirovljenog učitelja, rodoljuba i pjesnika - mog prijatelja iz Tavankuta."

Dr. Ante Sekulić, profesor i pisac, u svojim mnogobrojnim djelima često spominje i citira Iliju Džinića, a u pismu od 7. rujna 1969. godine, između ostalog piše: "Zahvaljujem Vam u naprijed na dobroti i strpljivosti. Srdačan pozdrav. Vaš A. Sekulić".

Bela Gabrić, profesor i pisac iz Subotice, 20. VI. 1971. piše: "Dragom prijatelju Iliji Džiniću, koji je neumoran u radu i istraživanju, kako bi sačuvao uspomene na bunjevačko-šokačku povijest kao dio hrvatske prošlosti. Ljubav prema narodu daje nam snage u životu. Prilikom našeg ponovnog susreta u Somboru. Prof. Bela Gabrić.

Biskup Matiša Zvekanović u svom pismu od 27. XII. 1980. između ostalog veli: "Zahvaljujem Gospodinu i divim Vam se što u svojim poodmaklim godinama strpljivo, marljivo i ustrajno radite na istraživačkom radu svoga zavičajnog mjesta, a i Sombora. Podaci su vrlo vrijedni i mnogo toga osvjetljaju. Duboko sam zahvalan što ste se sjetili u svojoj pažnji i nas u Subotici. Ovo su svakako, ako igdje, tada za našu biblioteku posebna i vrijedna djela. Hvala!..."

U nastavku navodimo još neke autore pisama i godine slanja: **Mijo Mandić**, istaknuti kulturni radnik i školski nadzornik u penziji (1935), **Grga Vuković**, odvjetnik iz Sombora (1917), **Antun Karagić**, pisac iz Gare (1944), **Albe Šokčić**, bivši kapelan u Čonoplji (1938), **Joza Ilić**, iz Bačkog Brega (1962), **Antun Skenderović**, pap. komornik, bivši župnik u Somboru (1963), **Marijan Kopic**, svećenik za naše radnike u Njemačkoj i Austriji (1961), **Augustin Đarmati**, prof. i pjesnik iz Zagreba (1969), **Tomo Jurković** iz Zagreba (1970), **Dano Probojčević**, službenik iz Sombora, **Kata Prčić** iz Subotice, **Ladislav Beršek** iz Zagreba (1970), **Stjepan Kovačić**, pjesnik iz Zagreba (1970), **Marko Drvar**, službenik iz

Sombora, **Ivan Kovač**, knjižničar iz Sombora (1971), **Viktor Palić**, sudija iz Osijeka, **Juraj Lončarević**, prof. i pisac iz Zagreba (1971), **dr. Tabori Đerđ**, liječnik iz Novog Sada (1971), **Lajčo Vidaković**, odvjetnik iz Sombora (1971), **Mišo Mandić**, direktor škole u Čavolju, narodni poslanik DSJS u Mađarskoj (1973), **Stjepan Velin**, prof. iz Santova (Mađarska) (1974), **Lazar Ivan Krmpotić**, župnik i pisac (1976), **mr. Mate Đanić** (1979), **Milenko Beljanski**, novinar i pisac iz Sombora, osobni prijatelj Ilije Džinića, **Stipe Beretić**, župnik iz Bača (1979), **o. Tomo Vereš** iz Zagreba 3. III. 1980. piše: "Poštovani Gospodine! Molim Vas da za potrebe naše biblioteke pošaljete 2 Vaše knjige. Čestitam na publikaciji. Želim Vam zdravlje i Božji blagoslov. Volio bih Vas upoznati...", **Antun Vujević**, Perth (1980), **Stjepan Bartolović**, prof. iz Zagreba (1980), **o. Ante Stantić**, karmelićanin iz Zagreba - Remete (1980), **Nevenka Sučić**, prof. iz Zagreba (1980), i mnogi drugi.

Osobni život Ilije Džinića je bio dosta težak jer je skoro čitavog života imao zdravstvenih problema. Naime, posljedice bolesti iz studentskih dana, manje-više, stalno je osjećao i živio na dijeti. I tu je bio veoma discipliniran, izvršavao je liječničke upute, što je vjerojatno i doprinijelo da doživi relativno duboku starost.

Ožujka mjeseca 1970. godine, nakon što je preležao tešku gripu, dao je uklesati na svoj nadgrobni spomenik sljedeće:

*Mili moji! Bud'te svoji!
Da ste sretni u životu,
'Vjek pokojni poslije smrti,
Najviše to do Vas stoji!
Čovjek smrću ne pogibe
Duh mu živi i živjet će
Po zaslugi i djelima
Na vijeke!*

Ilija Džinić je preminuo 19. lipnja 1981. godine, u 87. godini života, a sahranjen je na velikom groblju Sv. Roke u Somboru.

LITERATURA:

1. Ilija Džinić: ZBORNIK, zbirka štampanih vlastitih članaka, pisanih radova, rukopisa, koji posvećujem Čačić-Džinić potomcima. Rukopis. Zbornik je u posjedu gđe Emice Džinić-Čačić, kćeri autora, Sombor, Batinska 57.
2. Ilija Džinić: ČONOPLJA, kratak opis njenog postanka i migraciono kretanje njenog stanovništva. Sombor, 1980, str. 100.
3. Bela Gabrić: Sto godina od rođenja Ilije Džinića. Subotička Danica - kalendar za 1995. godinu, str. 151.
4. Stjepan Beretić: IN MEMORIAM ILIJA DŽINIĆ (1894-1981). Subotička Danica za 1986. godinu, str. 201.
5. Milenko Beljanski: ŠEST VEKOVA ČONOLJE. Sombor, 1996, str. 239.

SLAVONSKE RAZGLEDNICE

I.

Na mom dlanu položen uskličnik.
Zarivam ga u ništa pred sobom.
Sijev munje - lišen groma.
Slavonska ulica, duga, preduga.
Nije ni lijepa, a nije ni modra,
ko nekad u očevom gradskom sokaku.
Bolni romor kiše kosi kolovozom.
Između bara, lijevaka, kratera
pogrbljen Čovjek, pogrbljen, sam.
Slaže, lagano korak po korak,
ko da kreće naprijed u ništa.
Uz kralježnicu pribijen telećak.
Probijam ga sjajnim uskličnikom.
U njemu ništa, baš veliko ništa...
Ko da kamera promijenila kut -
Čovjek taj, ipak, nije posve sam.
U ruci svijenoj u upitnik,
u njoj krletka, u krletki ptica -
pokunjena ptičica bez glasa
kljunom kljuca u veliko ništa...
Iza Čovjeka psić podvijena repa.
Kisne, ko da sluti u što uvire
to golemo ništa u zamagljenom obzoru.
Korak po korak, svo troje u ništa...

II.

Slijepi kolosijek tko zna gdje.
Ko da izvire iz snježne praznine.
Osamljeni vagon - kola Ge.
Pred njim nestašno skakuće psić,
sav blažen od pseće sreće,
prodorno laje - pseća radost.
U susret mu, nenadano, idu ljudi.
Čovjek izdužena lika,
otvara vrata ljudima i svjetlu.
U vagonu: prazan telećak,
krletka u peći, u hladnoj,
snježnoj zimi.

Slijedim čovjekov pogled -
prazna je krletka -
barem je ptica slobodna.

III.
Iz krvi kidam nježne latice,
rubim sjajni krug
oko slavenskog uskličnika
što prkosno strči u modro nebo.

Prvi je metak pogodio žutu plohu,
rafal crtao čudnu geometriju,
crno štepao vertikalnu zidu.
Salve topova, tenkova
na slijepom betonu buše
čudno dimenzionirane
vatreno crne oči.
Crn je i garav pejzaž.
Zrakoplov skida krov,
kat po kat.
Čovjek je opet sam.
Puca, sam, pojedinačno,
za rafal metaka nema.
Sloj po sloj pa ni krova nema.
Kat za katom,
komora za komorom.
Iz njega vatreno vrca
žuto zrnevlje.
U trenu krvavocrveno biva.
Krhotine morta, betona, gvožđa,
krvlju natopljen beton
tvrdne u neizmjernu bol.
Čovjek u betonu
umjesto čelika.

Na ravnom dlanu mom uskličnik.
Zarivam ga, usmjeravam u vis,
Iz krvi kidam nježne latice,
rubim krug bijelog svjetla
po razuđenom svodu modrog neba.

Lazar Merковиć
(1991/92)

Ante Zomborčević

STO GODINA NOGOMETNOG KLUBA "BAČKA"

Svečanom sjednicom Skupštine kluba u Velikoj vijećnici Gradske kuće i prikladnom izložbom "Stoljeće loptanja kod Somborske kapije" postavljene u predvorju Velike vijećnice 3. rujna 2001. odžana je centralna proslava stotog rođendana "Bačke", najstarijeg našeg kluba.

Svečana sala Velike vijećnice tog dana točno u podne odisala je trenucima velike nogometne povijesti, sjete, ponosa, optimizma i slavlja. Svečanom sjednicom obilježavao se veliki jubilej "Bačke", naše "stare dame", ali za nas uvijek mlade. Okupilo se šaroliko društvo - inženjera, liječnika, studenata, đaka, činovnika, obrtnika, raznih djelatnika - naoko bez zajedničke niti, ali, ujedinjuje ih "Bačka". Srele su se sve generacije koje su na popularnom igralištu kod Somborske kapije godinama uživale u tom jedinstvenom sportu.

Najstarije
svjedo-
čanstvo

"Bačka"
1902. god.

Jubileji se u nas slave s dužnim poštovanjem, jer su prilika da se iz zaborava izvuku mnogi događaji, da se ožive uspomene i sjećanja prenošena sa generacija na generacije. Tako je i s jubilejom "Bačke".

U godini koja teče, prepunoj briga, ali i dobrih nada, izuzetan je događaj 100-godišnji jubilej nogometnog kluba "Bačka". Nemoguće je govoriti o nastajanju, razvoju, populariziranju sporta a posebno nogometa u

Vojvodini i u Jugoslaviji a istovremeno ne govoriti o subotičkom nogometnom klubu "Bačka". Stoga sam uzeo slobodu da kazivanja o ovom klubu jedinstvene povijesti počnem izvodom iz Enciklopedije jugoslavenskog nogometa: "1901. godine osnovano je u Subotici sportsko društvo Bunjevaca pod imenom *Bačka* i to je danas najstariji postojeći nogometni klub u Jugoslaviji. Igrači *Bačke* ubrzo su se tako uvježbali da su jedan od najboljih sastava, tri puta prvaci Južne Ugarske." Vratimo se na trenutak u minula vremena, 100 godina unazad, da u mislima pređemo taj dugi put. Jedno stoljeće, značajan period čak i za povijest. Malo je klubova u Europi koji se mogu pohvaliti tolikim stažom a gradova pak klubom takve stvarnosti.

U svojoj burnoj povijesti "Bačka" je egzistirajući u više država i još više društvenih sustava, doživjela mnoge uspjehe i neuspjehe, uspone i padove a dakako i režimske represije koje su joj u pojedinim fazama njene prebogate povijesti, nedvosmisleno nanošene, ali je uvijek ostajala čvrsta i uspravna, uvijek vjerna svome gradu i svojim odanim druckerima. Bez obzira što je rođena u okrilju jedne velike imperije, ona je od samog osnivanja neprikriveno njegovala svoje slavensko ili bolje rečeno hrvatsko-bunjevačko korijenje.

U prvim danima XX. stoljeća na teritoriji ove zemlje, u Subotici, rađao se prvi nogometni klub, utemeljen 3. kolovoza 1901. godine pod imenom BÁCSKA Szabadkai Atletikai Club /Subotički atletski klub Bačka/. Novoosnovani klub je želio baviti se svim granama sporta, ali je ipak poseban značaj posvećivao nogometu.

Bačku su osnovali mladi ljudi - sportaši entuzijasti i čisti amateri. Za njih je sport bio i ostao muška i časna borba, požrtvovnost i disciplina, ljubav prema klubskoj boji.

U prvim godinama "Bačka" ima velikih zasluga za razvitak nogometa ne samo u gradu i okolici, nego i u udaljenim područjima Južne Mađarske, Srbije pa i Hrvatske. U stvari, odigrala je pionirsku ulogu u propagiranju nogometa.

Propust bi bio ne istaći itekako značajne činjenice, da je "Bačka" samo nekoliko godina mlađa od najstarijih ili u to vrijeme najpoznatijih klubova iz Budimpešte, Beča, Praga, Bratislave, da je s njima početkom XX. stoljeća, čiji je vršnjak, imala itekako prisne i učestale sportske kontakte. Da je u onoj kasnijoj fazi svog jugoslavenskog postojanja odigrala značajnu ulogu u uvođenju osobenosti srednjoeuropskih nogometnih škola u našem nogometu koji se negdje tamo dvadesetih godina XX. stoljeća nalazio ipak u povoju. U to vrijeme i kasnije, a osobito poslije I. svjetskog rata, "Bačka" je igrala značajnu ulogu i bila nosilac nogometnog pokreta a i udarna nogometna sila. Zato danas s ponosom ističemo da pripada povijesti jugoslavenskog nogometa.

U svojoj povijesti "Bačka" je imala veoma značajnih i lijepih uspjeha. Ali njen najveći uspjeh je, kako reče jedan kroničar, "što je ona bila naš prvi pionir u razvitku jogoslavenskog nogometa..."

Već prije I. svjetskog rata imala je u Ugarskoj monarhiji značajnu ulogu. Do rata igrala je u prvenstvu Južne Mađarske. Prvu titulu šampiona osvojila je već 1908/9.godine, ostavivši iza sebe klubove iz Segedina, Arada i Pečuja. U razigravanju za regionalnog prvaka nije imala sreće. Prvu utak-

micu sa ETO iz Győra je završila bez golova, a u revanšu je poražena sa 0:3 odigravši utakmicu bez povrijeđenog golmana. Tadašnji mađarski tisak zabilježio je sljedeći sastav Bačke: Mamužić, Marković, Stipić, Pap, Beniš, Blesić, Kočmar, Horačko, Budanović, Marcikić i Copko.

U naredna dva regionalna prvenstva nisu imali sreće, 1909/10. bili su drugi, a 1910/11. treći. Naredne dvije sezone 1911/12. i 1912/13. crvenobijeli bili su najbolji, ali nemaju sreće u završnici pošto prvo Tatabánya a potom ETO iz Győra odlaze na finalne okršaje u Budimpeštu. Ipak 1912/13. "Bačka" zvanično ostvaruje najveći uspjeh u natjecanju za prvaka Mađarske - osvaja treće mjesto. Bačkisti jedino 1919. godine nisu sudjelovali u završnici prvenstva. Subotica je u međuvremenu pripojena Kraljevini SHS.

Poslije I. svjetskog rata "Bačka" se ponovno organizira pod imenom "Jugoslavensko atletičko društvo BAČKA" /JAD BAČKA/ i bila je jedan od naših najboljih klubova. Godine 1920. Nogometni savez Jugoslavije, koji je u to vrijeme sa sjedištem bio u Zagrebu, ovlastio je "Bačku" da osnuje podsavez u Subotici i uputio sve klubove iz Vojvodine da se povežu s "Bačkom". U natjecanjima podsaveza, uzastopno više godina osvajala je prvo mjesto. Uz to, nekoliko njenih igrača nastupa za reprezentaciju Jugoslavije. Najveći uspjeh postigla je u sezoni 1924/25. kada je igrala u polufinalu državnog prvenstva s čuvenim "Građanskim" iz Zagreba.

Godina 1926. za "Bačku" je veoma značajna. Te godine "Bačka" je proslavila 25. obljetnicu svog postojanja. Tom prilikom organiziran je veliki turnir na novoizgrađenom igralištu s modernom tribinom, prvom u Vojvodini. Na turniru uz domaćina slavljnika sudjelovale su čuvene europske ekipe: MTK iz Mađarske, "Viktorija - Žiškov" iz Praga, a od domaćih HAŠK iz Zagreba i BSK iz Beograda. Posljednjeg dana turnira, 6. lipnja 1926. odigrane su dvije utakmice. U predigri je, pred rekordnih 5.000 gledatelja HAŠK pobijedio "Bačku" sa 3:0 a u finalu su se sastali MTKA i "Viktorija". Ove dvije ekipe su na igralištu kod Somborske kapije prikazale vrhunski nogomet s mnogo atraktivnih poteza, ali je na razočarenje brojne publike, rezultat ostao neodlučan, bez golova. Veliki srebrni pokal ostao je u Subotici. Bilo je dogovoreno da se naknadno odigra još jedna utakmica za skupocjeni pehar. Ali komplikacije u međunarodnim odnosima između Čehoslovačke i Kraljevine SHS s jedne strane, i Mađarske s druge strane, učinit će da do ponovnog susreta nikada ne dođe, a ovaj izuzetan sportski trofej visok 55 cm s urezanim imenima finalista turnira ostane u vitrinama "Bačke". Od 1949. godine nalazi se u Gradskom muzeju, izložen u stalnoj postavci muzeja. Nažalost, "Bačka" je od 1926. godine zapala u veliku krizu, koja je trajala do sezone 1931/32. godine i tada gubi korak s velikim klubovima. Nakon prebrođene krize, ponovno postaje prvak Subotičkog podsaveza i igra u kvalifikacijama za državno prvenstvo. U razdoblju od 1933. godine "Bačka" je bila četiri puta prvak podsaveza i tako sudjelovala u kvalifikacijama za ligu.

Od 1939. godine "Bačka" postaje član Hrvatsko-slovenske lige, a godinu dana kasnije igra u Hrvatskoj ligi. (Prvenstvo se tada odvijalo po sistemu dvije lige, Hrvatska i Srpska.) "Bačkoj", međutim, prelazak u Hrvatsko-

slovensku ligu neće donijeti očekivanu zadovoljštinu. U konkurenciji 10 klubova, "Bačka" će prvenstvo završiti na pretposljednem mjestu. "Bačka" će s neskrivenim ambicijama i s novoizabranom Upravom krenuti 1940. godine u nove okršaje, sada u Hrvatskoj ligi, budući da su Slovenci osnovali svoju ligu, ali će prvenstvo biti prekinuto travanjskim ratnim napadom Njemačke na Jugoslaviju.

Drugi svjetski rat i okupacija pogodili su i "Bačku". No, i pored toga što su rat i okupacija stvorili izvanredno stanje, u "Bačkoj" se ipak nije u potpunosti prekinulo s nogometom, već se nastavilo prema postojećim mogućnostima. Igrala je u III. ligi i bila izrazito najjači sudionik ovog stupnja natjecanja.

Za kratko - Hrvatsko sportsko društvo "Građanski", 1945. godine

Nakon oslobođenja, jedan period (20 godina) "Bačka" nije mogla raditi pod svojim starim proslavljenim imenom. Odlukom najviših političko-administrativnih vlasti, raspuštena su sva sportska društva i udruženja, tako i "Bačka". U interesu daljnjeg rada "Bačkoj" je sugerirano da mijenja ime. Tako, umjesto imena "Bačka", klub 31. svibnja 1945. godine dobiva novo ime HRVATSKO ŠPORTSKO DRUŠTVO "GRAĐANSKI". Pod ovim imenom klub nije dugo egzistirao. Ime kluba vlastima se nije sviđalo, suviše je nesocijalistički djelovalo pa je nužno bilo ponovno ga mijenjati. Početkom ožujka 1946. godine, točnije 7. ožujka, prihvaćeno je novo ime Fiskulturno društvo "Sloboda" i pod ovim imenom klub se počeo naglo razvijati i stjecati priznanja u nogometu, atletici i ženskom rukometu. Počeo je organizirani rad košarkaša, kuglaša, tenisača i boksača. Postižu se već zapaženi rezultati na vojvođanskoj, republičkoj pa i saveznoj razini, naročito u atletici i ženskom rukometu.

Uspon koji je postignut krajem četrdesetih godina, naglo je prekinut, vješto iskonstruiranom i nametnutom fuzijom sa SD "Spartakom" 6. travnja

1949.godine, s obzirom da nekim neprijateljski raspoloženim strukturama u gradu jednostavno nije bio u interesu ovako nagli razvoj "Slobode". S druge strane pak, cilj je bio ojačati igrački kadar tada već favoriziranog "Spartaka", čije su neke momčadi vapile za pojačanjima s obzirom na skromne kvalitete.

Prisilnom fuzijom gasi se rad svih sekcija. Mnogi igrači ne priznaju fuziju, razilaze se, neki odlaze u Beograd, neki u druge klubove, a većina nogometaša s cjelokupnom nogometnom sekcijom nastavlja rad kroz klubove NK "Tekstilac" i SSD "Bratstvo" koji se 1950. god. fuzioniraju i nastavljaju rad pod imenom NK "Zvezda". Pod ovim imenom se radilo sve do 1969. godine, kada dolazi do stanovitog "proljetnog" otopljenja. Klub uzima staro povijesno ime. "BAČKA" je ponovno prisutna među nama, oduševljeno su prenosili vijest njeni vjerni drukeri. Na igralištu kod Somborske kapije iznad ulaza ponovno stoji veliki natpis BAČKA - 1901.

U ovom periodu "Bačka" je igrala u raznim stupnjevima natjecanja u srpskoj ligi, vojvođanskoj ligi, zonskoj ligi, ali uvijek u stupnju vrhunskog amaterskog nogometa. Najznačajniji uspjeh ovog kluba je sudjelovanje u III. nogometnoj zoni 1957/58. godine kada je ovaj stupanj natjecanja bio ravan sadašnjoj II. saveznoj ligi, kao i igra u osmini finala Jugo-kupa 1974. godine, sa splitskim "Hajdukom" (rezultat 0:2).

Godine 1971. velikim festivalom nogometa i uz bogat program "Bačka" je obilježila 70. obljetnicu postojanja. Na međunarodnom turniru uz domaćina slavljnika sudjelovale su renomirane europske ekipe "Ferencváros" iz Budimpešte, "Dinamo" iz Zagreba i "Željezničar" iz Sarajeva. Proslava je obilježena i velikim turnirom omladinskih momčadi.

Ovu veličanstvenu proslavu uveličala je i veoma atraktivna i znalački postavljena izložba trofeja i raznih eksponata iz plodne aktivnosti kluba, kao i Monografija kluba "Bačka 1901 - 1971" inače visoko ocijena i rijetko uspješna sportska publikacija.

Najveći uspjeh sa "Hajdukom" u osmini finala YUGO KUPA (1974. god.)

Razdoblje od 1971. godine pa do danas predstavlja "Bačku" kao solidnog vojvođanskog ligaša zapalog u "blato" vojvođanskog nogometa, bez iskazivanja većih ambicija da se izvuče iz njega.

U povijesnom razvoju mora se jednom stati i baciti pogled unazad radi sumiranja dosadašnjih dostignuća i radi prikupljanja novih snaga za budući rad. Taj trenutak je za "Bačku" svakako proslava 100. obljetnice njenog postojanja. Već sama ta okolnost je dovoljna da joj se ukaže posebna pažnja kao našem najstarijem klubu, jer 100 godina postojanja predstavlja izuzetnu rijetkost u analima jugoslavenskog sporta - svi ostali klubovi u Jugoslaviji nastali su kasnije, kada je "Bačka" već čvrsto stajala na svojim nogama.

I ovaj letimični prikaz rječito govori da je "Bačka" svjedok i sudionik mnogih burnih vremena i da zaslužuje dužno poštovanje.

Slaveći svoj stoti rođendan, "Bačka" zakoračuje u novo stoljeće i neka nam bude i u buduće na ponos naše Subotice uz poruku:

Bačka... Bačka
dica su tvoja uvijek uz tebe
crvena i bila zlatna je boja
to je simbol tvoj
za crveno bile uvijek pivamo
Pivaj Bačka veselo, nek se ori glas...

PAORSKA PISMA

Obasjale zvizde nebo
obasjalo sunce dan
svud po polju cviče cveta
svečani je danas dan.

Proslavljat dužionicu
običaj je od davnina
prenosimo taj običaj
sa oca na sina.

Vojvodina naša draga
ime naše ponosito
bogatstvo je neizmerno
kad se poljem klati žito.

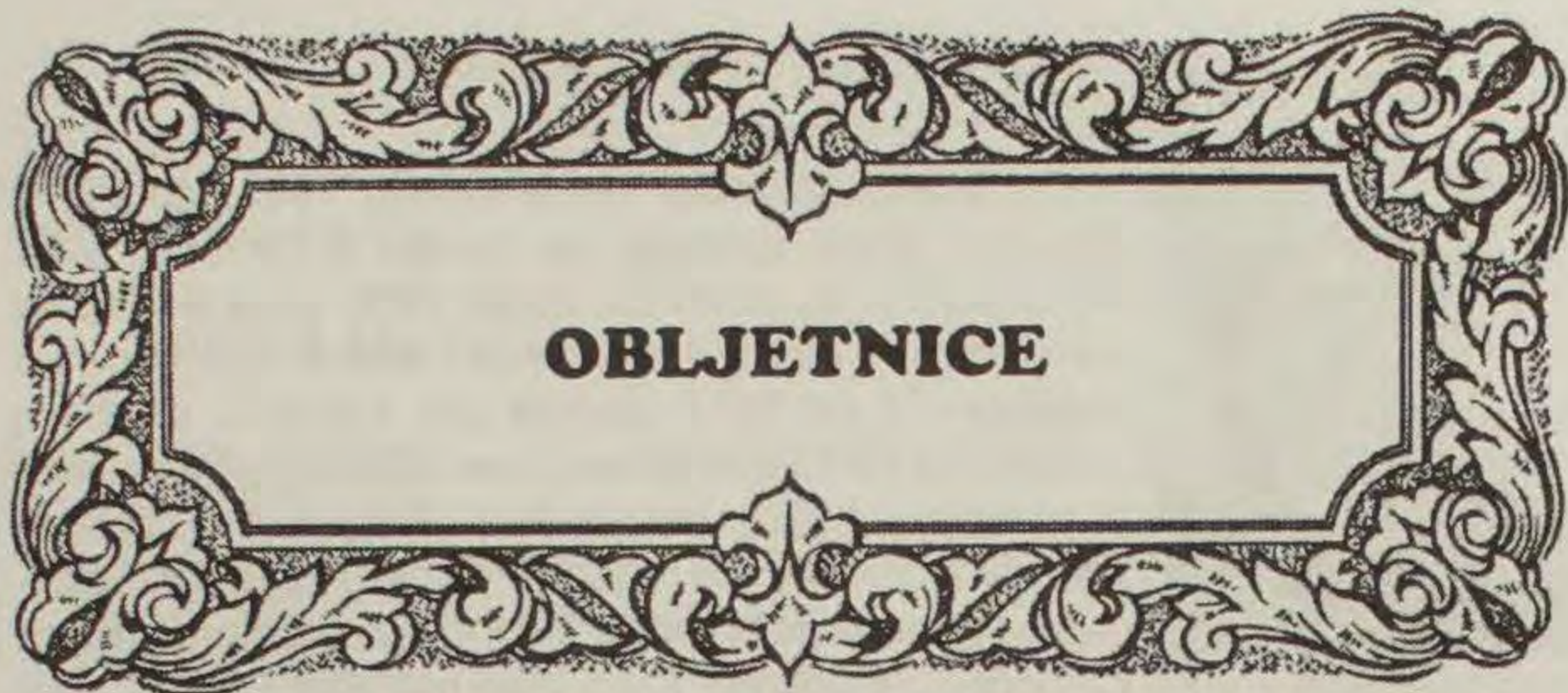
I kad kiša pada
i sunce kad sija
seljaku je uvijek
zemlja najmilija.

I sunce kad sija
i kiša kad lije
nikada se zemlje
odrekao nije.

Od jutra do mraka
na njoj vridno radi
a bogata jesen
trud će da nagradi.

*Kata Šteli
Sombor*

SVEĆENICI JUBILARCI

Godina 1976. bila je plodna svećenicima. Te godine u vinogradu Gospodnjem Subotičke biskupije počelo je raditi nekoliko novih radnika. Na ovom mjestu želimo im čestitati, zahvaliti i u kratkim crtama podsjetiti se njihovog dosadašnjeg životnog puta.

25 godina služe Bogu i narodu

MONS. MARKO FORGIĆ

Marko Forgić rođen je u Bačkom Monoštoru 20. prosinca 1950. godine. Studij teologije završio je u Zagrebu. Za svećenika je zaređen u Subotici, 29. lipnja 1976. godine. Kapelan je bio u župi sv. Jurja godinu dana te dvije godine u katedralnoj župi sv. Terezije u Subotici. Župnikom u Maloj Bosni imenovan je 1979. godine gdje ostaje do 1985. Tada prelazi u Sontu i ondje ostaje župnikom do 1998. godine kada zbog bolesti prelazi za duhovnika u sjemenište "Paulinum" u Suboticu.

Godine 1992. godine imenovan je papinskim kapelanom te nosi titulu monsinjora.

Biskupijski je savjetnik i član nekoliko vijeća Subotičke biskupije.

JAKOB PFEIFER

Jakob se rodio 16. studenog 1952. godine u Plavnoj. Studij teologije je završio u Đakovu, a za svećenika je zaređen 29. lipnja 1976. godine. Poslije svećeničkog ređenja kapelansku službu obavljao je u Bajmoku, a od 1977. godine vrši župničku službu u Odžacima i u filijalama ove župe u Bačkom Brestovcu, Karavukovu i Bačkom Gračacu. Godine 1997. imenovan je i župnikom u Apatinu. Arhiprezbiter je Podunavskog arhiprezbiterata, član Vijeća za ekumenizam i misije Biskupske konferencije Jugoslavije kao i član nekoliko vijeća Subotičke biskupije. U jednom mandatu bio je i biskupijski savjetnik.

Mr. LÁSZLÓ SZUNGYI

László je rođen u Vrbasu, 26. 03. 1950. godine. Teologiju je studirao u Zagrebu i Rimu, a za svećenika je zaređen u Vrbasu 4. ožujka 1976. godine. Nakon ređenja nastavlja studij u Rimu. Tri godine vršio je kapelansku službu u župama sv. Jurja i sv. Roka (1978-1981). Zatim vrši župničku službu u Bačkim Vinogradima, a od 1984. godine u Temerinu. Član je BKJ za kler, a u Subotičkoj biskupiji je također član u nekoliko vijeća.

ANTAL PÉTER

Rođen je u Bačkom Petrovom Selu, 3. 02. 1950. godine. Teološki studij završio je u Đakovu. Za svećenika je zaređen u subotičkoj katedrali, 29. 06. 1976. godine. Kapelansku službu vršio je u Srbobranu, zatim u župi Presvetog Trojstva u Somboru te u Bečeju u župi Uznesenja BDM. Bio je zatim upravitelj župe u Gunarošu s vikarijama Drljan, Kavilo i Obornjača. Od godine 1981. župničku službu vrši u župi sv. Margarete u Bečeju. Uz to je bio i dekan Bečejskog dekanata.

Dva svećenika jubilarca koji ne djeluju u Subotičkoj biskupiji ipak su s njom povezani. Jerko Matoš je inkardiniran u našu biskupiju, a Ivan Skenderović je rodom iz naše biskupije, pa i njima čestitamo i želimo se i njih sjetiti u našoj Danici.

JERKO MATOŠ

Jerko je rođen u Trešnjevici, 28. kolovoza 1947. godine. Teologiju je studirao u Đakovu i Innsbrucku (Austrija) i u Rimu. Godine 1973. stupio je u novicijat redovnika Palotinaca. Za svećenika je zaređen u Ivankovu (R. Hrvatska) 27. lipnja 1976. godine. Kao svećenik-redovnik djelovao je u samostanu Palotinaca u Petrovaradinu od 1979-1983. godine. Nakon toga nastavlja studij u Beču, gdje i sada obavlja službu duhovnika u raznim bolnicama. U našu biskupiju inkardiniran je 1993. godine.

IVAN SKENDEROVIĆ

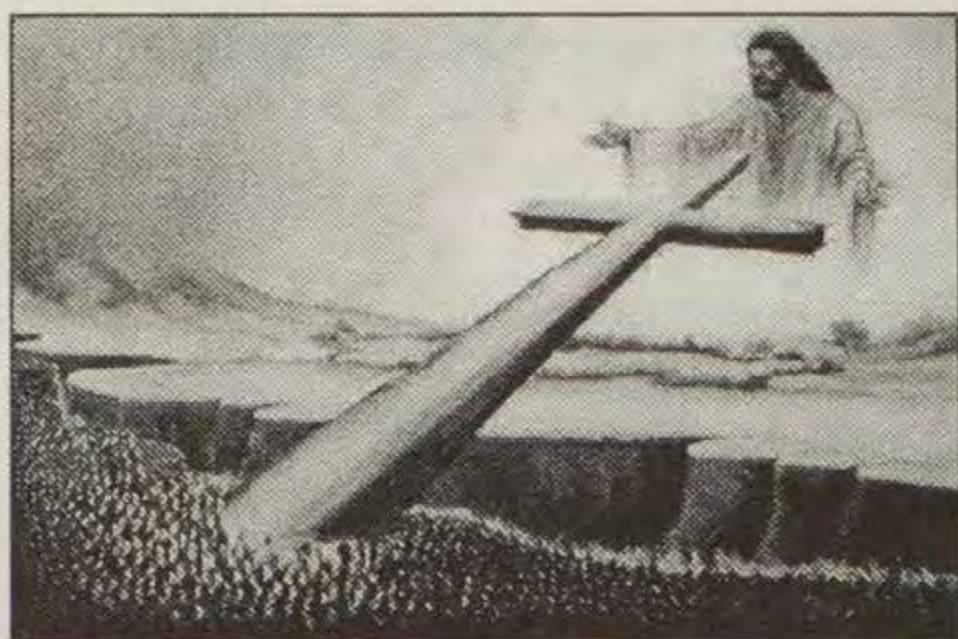

Ivan Skenderović rodio se u Subotici 20. 02. 1946. godine. Teologiju je studirao u Đakovu tri godine a potom jednu godinu u Rijeci. U jesen 1969. godine sa Sándorom Mihályom prelazi u Italiju a 3. 06. 1970. godine u USA.

Diplomirao je u sjemeništu Krista Kralja 1976. godine za biskupiju Buffalo. Za svećenika je zaređen 10. 07. 1976. godine u crkvi Majke Božje Bistričke u Lackawanni. Po završetku teologije upisuje francuski jezik i na "Niagara University" dobiva bakalaureat. Poslije toga upisuje postdiplomski studij na univerzitetu u Buffalu gdje 1989. godine postiže magisterij iz francuskog jezika.

Od svećeničkog ređenja pa do danas službovao je u pet različitih župa buffalske biskupije, a u Aldenu je od srpnja 1990. godine.

NA HARFI PATNJE

Gospode!

*Na harfi patnje, iskrivljenim prstima
Ja prebiram često tanke žice,
Izvodim melodije života teškog bola
I padam pred Tobom nice.*

Gospode!

*Hvalu Ti pjevam za dar patnje,
Makar se čulo često stenjanje
I po koji uzdisaj.
Duša se moja predaje posve Tebi,
srce ne pada u očaj.*

Gospode!

*Ti si sa mnom u svakom času,
Premda se činilo da sam napuštena
I sama u bolu.
Providnost Tvoja nada mnom bdi je
I onda kad se nadvi je svuda
Prividna pustoš i tama.*

Gospode!

*Hvala Ti što nikad nisam
Očajna i sama!*

*Tona Kujundžić
(1986)*

KRIK

Nijemi krik
iz očiju izbija
guši se u tijesnim grudima
Klicati želim
pjevati
slaviti Te Veliki Bože
život Ti dati
i djecu svoju
i ništa ostaviti
samo za sebe
Ne daju mi
izgovoriti moje riječi
pokazati moje želje
i osjećaje
Možda Te i nisam
dobro upoznala
preispitujem to svakodnevno
Možda Ti nisam dala
pristanak
da uzmeš čitavu mene
Možda ne znam pokazati
svoju iskrenost
drugima
A htjela bih Te
svakim činom svojim
slaviti
hvaliti
htjela bih svima o Tebi
grgoljiti govoriti
Htjela bih se Tobom hvaliti
Ti si mi život dao
muža mog
djecu moju
Bogatstvo moje
I čuda si izvodio u mom životu
a ja to drugima
ne znam pokazati

Katarina Čeliković

NAŠI POKOJNICI

OD TAVANKUTA DO MIROGOJA

U spomen prof. dr. Ane Gabrijele Šabić

U smiraj kolovoškog dana, na Rokovo 2000. ispratili smo na put s kojega nema povratka samozatajnu znanstvenicu, tjelesno krhku, ali duhom snažnu osobu Anu Gabrielu Šabić. Pred mirogojskom mrtvačnicom gdje smo nedavno ispratili Predsjednika, navirale su mi misli o zajedničkom zavičaju Pokojnice i svojem, o istoj krstionici gdje smo primili biljeg za vječnost, o zajedničkoj Domo-
vini koju mi na panonskim prostorima posebno volimo, o pokošenom žitu kojemu smo se divili i osluškivali njegovu šumovitu pjesmu. Sve je naviralo, plelo se i upućivalo na zbiljnost: smrt je dodir

dvije neosporne zbiljnosti - sadašnjosti i vječnosti.

Bilo nas je puno na ispraćaju Gabrijele, ali ni Crkva ni Narod njezinog zavičaja nisu joj rekli svoju riječ pozdrava. Ona je, naime, krenula u život u tavankutskom ozračju, u obitelji Stipana i Marge, rođene Zelić, jesenskoga dana 6. rujna 1950. U ono je doba župnikom rodne joj župe bio Ivan Lebović, domaći sin (moj pak krsni list potpisao je Antun Berger, omiljeni župnik kojega su sramotno ubili u kasnu jesen 1944).

Prema životopisnim podacima Ane Gabrijele Šabić temeljnu izobrazbu stekla je u Subotici (1957. do učiteljske mature 1970. godine). Čini se da je Učiteljska škola u Subotici (1965-1970) ostavila trajno obilježje u njenom životu.

Sveučilišnu naobrazbu stekla je na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, na Odsjeku za kroatistiku te na Odsjeku za komparativnu književnost (1970-1974). Diplomirala je 1974. godine te stekla stručni naziv: profesor hrvatskoga jezika i književnosti.

Poslijediplomski magistarski studij također je završila na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu (1977-1979) godine. Magistrirala je iz metodike književnoga odgoja i obrazovanja (1980) temom "Metodički pristupi interpretaciji lirske poezije u mlađim razredima osnovne škole".

Doktorirala je 1987. godine na istome fakultetu i u istome znanstvenom području tezom "Metodički pristupi interpretaciji lirske poezije u sustavu jezično-umjetničkoga područja u višim razredima osnovne škole. Komparativan pristup". Metodika svojom određenošću i preciznošću te interpretacija svojom senzibilnošću u pristupu stvarnosti obilježile su Gabrijelu kao osobu i stručnjaka.

Studirala je također i na Institutu za teološku kulturu laika Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Zagrebu (1975-1978) godine. Ovdje se je počela u njoj rađati potreba povezivanja vjere i kulture koja je sve više prožimala njeno djelovanje.

Od godine 1974. radila je Ana Gabrijela Šabić u Kršćanskoj sadašnjosti (lektorica, urednica PAKS-a, utemeljiteljica i članica Symbolona), zatim je od 1980. do 1985. radila kao gost-profesor a od tada pak kao stalna profesorica Katehetskog instituta, zatim je napredovala do izbora za docenticu.

U svom govoru nad odrom Pokojnice gospodin Vlatko Badurina rekao je: "Logos, riječ kojoj je posvetila sve svoje energije neka je nagradi svojom vječnom prisutnošću." Stoga je jamačno potrebno zabilježiti što je Ana Gabrijela Šabić ostavila kao svoju osobnu baštinu.

U relativno kratkom životnom tijeku Ana Gabrijela Šabić održala je niz zapaženih izlaganja (15) na znanstvenim i znanstveno-stručnim skupovima od kojih izdvajamo izlaganja na Katehetskim ljetnim školama (od 1977. g.), Katehetskim zimskim školama (od 1979. g.), na Teološko-pastoralnom tjednu (1999. g.), Metodičkoj sekciji Hrvatskog filološkog društva (1988.), te na teološko-katehetskom znanstvenom kolokviju (1990). Riječ je o ključnim izlaganjima za preustroj religiozno-pedagoške djelatnosti kateheta i katehistica na području Crkve u Hrvata. Napisala je preko 40 znanstvenih i stručnih jedinica, od toga monografija i poglavlja knjiga (3), udžbenika (u suradnji 6), znanstvenih i stručnih članaka (preko 30).

Njezini znanstveni radovi istražuju njihovu neposrednu primjenjivost na operativnoj razini struke. Od osobitog značenja su:

1. Metodički pristupi interpretaciji lirske poezije u sustavu jezično-umjetničkog područja u višim razredima osnovne škole. Komparativan pristup (Doktorska radnja, 1987.);

2. Komunikacija s Biblijom kao književno-umjetničkim djelom (1991);

3. Književno-komunikacijski pristup u susretu s biblijskim tekstovima, religioznom odgoju i katehezi (1994);

4. Književni interesi - važan kriterij u izboru književno-umjetničkih biblijskih tekstova u katehezi (1996);

5. Književni modeli - lirska poezija u razrednoj nastavi (1990);

6. O metodičkim pristupima početnome čitanju i pisanju (1995. i 1998.).

U pedeset godina života (nije dočekala svoj 50. rođendan) Pokojnica je veoma postojano i ustrajno radila, ali raščlamba njezina rada, zauzetosti u

stručnom napretku nema. Još nema. Ali treba promisliti, prosuditi o djelu A. G. Šabić. U svom oproštajnom govoru izrekao je, naime, o. Jakov Mamić sljedeće riječi, možda emotivno nabijene, ali smislene: "Htjela si slaviti i slavila si, otajstva vjere onako kako si nas poučavala da ih učimo slaviti. Urodila su plodom. Otišla si u punom i beskrajnom toplom zagrljaju sa svojim Ocem..."

Ja sam pak nad otvorenim grobom s mirogojske uzvišice pogledao u dolinu nekud daleko iznad Zagreba, iznad hrvatske ravnice onamo preko Dunava. Pogledom sam tražio Tavankut, selo sred bačke ravnice iz kojega je krenula Ana Gabrijela Šabić na put koji je do Mirogoja prevalila za pedeset godina. Daleko je selo Pokojnice koju su pokopali u mirogojsku grobnicu i zaželjeli joj pokoj vječni.

Ante Sekulić

CECILIJA MILANKOVIĆ

Gospodin je 28. studenog 2000. godine pozvao k sebi poznatu subotičku slikaricu Ceciliju Milanković. Ona je rođena 18. 05. 1926. godine u Subotici. Po zanimanju je stomatološka medicinska sestra, ali je od ranog djetinjstva ušla u svijet boja i slikanja. Mnogobrojne njene slike krase galerije širom svijeta. Cecilija Milanković bila je članica mnogih hrvatskih institucija i organizacija. Bila je i član Uredništva "Zvonika" i "Subotičke Danice".

Pokopana je 1. prosinca na subotičkom Kerskom groblju. Sprovodne obrede predvodio je župnik Andrija Anišić, a od nje su se oprostili u ime Pastoralnog vijeća župe sv. Roka, čiji je bila član, Katarina Čeliković, Stipan Šabić u ime HKC "Bunjevačko kolo", Viktorija Grunčić u ime Matice hrvatske - Subotica, Bela Tonković u ime DSHV-a te Jelena Borković u ime Dobrotvorne udruge "Amor vincit".

S. M. JOSIPA JULIJANA VIDA KOVIĆ

S. Marija Josipa rodila se 1912. godine u Subotici. U redovničku zajednicu stupila je 1927. god., godinu dana nakon svoje sestre Veronike. Odijelo Reda primila je 1928., prve redovničke zavjete položila 1929., a doživotne 1935. godine. Nakon novicijata završila je učiteljsku školu u Sarajevu. Tijekom II. svjetskog rata radila je u dječjem domu u Vignju, na Pelješcu. Živjela je i radila u našim zajednicama u Korčuli, Zagrebu, Splitu, Kostelu, Tavankutu, a posljednjih 15 godina

u Subotici. Vršila je službu vrhovne savjetnice, priore i mjesne starješice.

S. M. Josipa sahranjena je 2. 02. 2001. g. na subotičkom Senčanskom groblju. Sprovodne obrede predvodio je subotički biskup mons. Ivan Péntes uz sudjelovanje župnika Istvána Dobaija, desetak svećenika, brojnih vjernika i redovnica među kojima je bila i vrhovna glavarica sestara dominikanki s. Katarina. Prigodnu propovijed održao je Andrija Anišić, a na grobu je govorila s. M. Blaženka Rudić.

Prof. BELA GABRIĆ

U subotu, 4. kolovoza 2001. u subotičkoj bolnici preminuo je poslije kraće bolesti, u 81. godini prof. Bela Gabrić.

Bela Gabrić je rođen 10. 03. 1921. godine na verušićkom salašu (nedaleko od Subotice). Maturirao je u Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji u Varaždinu 1942. godine. Studije književnosti, hrvatskoga jezika i povijesti završava na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 1950. godine. Nakon diplomiranja radi u osnovnim i srednjim školama predavajući maternji jezik, a po potrebi povijest i ruski jezik. Od 1970. godine radi u subotičkoj Gradskoj biblioteci kao bibliograf. Zbog svoga hrvatskog identiteta i zalaganja za Hrvate Bunjevce, nepravедno je osuđen te je u zatvoru u Srijemskoj Mitrovici od lipnja 1972. do prosinca 1973. godine. Poslije uzništva pet godina je bez posla, a zatim radi kao knjižničar u subotičkom Gradskom muzeju do odlaska u mirovinu 1984. godine. Tu, međutim, ne prestaje njegov aktivan rad jer nastavlja predavati kao vanjski suradnik u Biskupskoj klasičnoj gimnaziji "Paulinum" u Subotici.

Njegov književni i istraživački rad vezan je za Hrvate u Bačkoj, posebice za stvaraoce na širokom polju kulture. Prikupljao je rasutu narodnu baštinu, pisao bibliografije i stručne članke o mnogim ličnostima i temama također vezanim za bunjevački rod hrvatskog narodnog bića u Bačkoj. Uz sve nabrojano on je neumorno bilježio sve što se događalo u kulturi i u Crkvi. Svoje članke objavljivao je u mnogim časopisima u Hrvatskoj i u Vojvodini.

Bio je član uredničkog vijeća časopisa "*Bačko klasje*" i katoličkog mjesčnika "*Zvonik*", te kalendara "*Subotička Danica*".

S Antom Pokornikom objavio je knjigu "*Bunjevačke kraljičke pisme*".

U rukopisu je ostalo njegovo životno djelo HRVATSKA BUNJEVAČKA RIČ U BAČKOJ, ali i mnoga druga vrijedna prikupljena građa.

Bela Gabrić bio je aktivni član mnogih hrvatskih institucija i organizacija u Vojvodini kao što su Katolički institut za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović", Hrvatsko akademsko društvo, Hrvatski kulturni centar "Bunjevačko kolo", Demokratski savez Hrvata u Vojvodini...

Uz sve to bio je Bela Gabrić duboki i pobožni vjernik. Za zasluge na području duhovne kulture primio je od pape Ivana Pavla II. priznanje "Pro

Ecclesia et Pontifice" (1990). A za neizbrisive tragove koje je ostavio u kulturnom životu grada Subotice i za svoj spisateljski rad, Skupština općine Subotice imenovala ga je prošle godine (2000) počasnim građaninom grada Subotice.

Pogreb Bele Gabrića bio je u ponedjeljak, 6. kolovoza iz kapele sv. Ane na subotičkom Kerskom groblju. Sprovodne obrede predvodio je subotički biskup mons. Ivan Péntzes s desetak svećenika. Prigodnu homiliju održao je Andrija Anišić, župnik župe sv. Roka u kojoj je pokojnik bio član Pastoralnog vijeća.

Poslije sprovoda, u crkvi sv. Roka bila je misa zadušnica koju je također predvodio biskup Péntzes. Na misi je propovijedao mr. Andrija Kopljović, predsjedavajući instituta "Ivan Antunović". Nakon mise bila je komemoracija. Od pokojnika su se oprostili u ime grada Subotice i DSHV-a mr. Bela Tonković. U ime katoličkog mjesečnika "Zvonika" i u ime župe sv. Roka, od prof. Bele Gabrića oprostila se prof. Katarina Čeliković. Na komemoraciji su uspomene na život i rad ovog velikana hrvatskog naroda u Bačkoj govorili i Bela Ivković, predsjednik HKC "Bunjevačko kolo", Dujo Runje, potpredsjednik Hrvatskog akademskog društva i Ivan Perčić u ime katedralnog zbora "Albe Vidaković", s kojim je pokojnik plodno surađivao od njegovog osnutka.

Poslije toga župnik Andrija Anišić je pročitao izraze sućuti koje su uputili akademik Ante Sekulić i dr. Ante Sekulić ml., zatim Naco Zelić, te u ime Društva podunavskih i vojvođanskih Hrvata iz Zagreba Marija Zaić Kubatović.

BRAT PAVAO OD MALOG PRAŠKOG ISUSA

**(Franjo Josip Horvat)
KARMELIĆANIN**

U Somborskom Karmelu, nakon duge bolesti, 12. kolovoza 2001. godine u 86. godini života, u 66. godini redovništva, okrijepljen svetim Otajstvima, okružen svojom subračom, blago je preminuo u Gospodinu.

Brat Pavao rodio se u malom selu Luč u Baranji. U srpnju 1932. godine stupio je u somborski Karmel. Nakon šest mjeseci kandidature, Franjo Josip Horvat započinje dvogodišnji novicijat u Somboru i dobiva redovničko ime "brat Pavao". Prve redovničke zavjete položio je 9. siječnja 1935. godine. Poslije II. svjetskog rata u somborskom Karmelu vrši službu sakristana i tu službu vršio je sve do 1959. godine. Uz sakristanske poslove obrađivao je i samostanski vrt. Godine 1959. brat Pavao premješten je u samostan Remete u Zagrebu za ekonomu. U somborski Karmel vratio se 1978. godine gdje vrši službu samostanskog ekonomu i vratara. I činio je to

sve dok se nije teško razbolio. No, i onda, iako na kolicima, rado je pomagao koliko god je mogao.

Sveta misu zadušnicu služio je u ponedjeljak 13. kolovoza 2001. godine u 17 sati, u Karmelskoj crkvi u Somboru, subotički biskup mons. Ivan Péntzes u zajedništvu s dvadesetak svećenika i provincijalom hrvatskih karmelićana o. Vjenceslavom Mihetecom, koji je održao i prigodnu homiliju. Poslije sv. mise brat Pavao sahranjen je na Velikom katoličkom groblju u Somboru u kapeli karmelićana. Sprovodne obrede predvodio je također biskup Péntzes, a na grobu se od brata Pavla oprostio o. Mato Miloš, prior, govoreći o njegovim posljednjim satima života, ističući, kako je i u tim trenucima bio svjestan i vedar.

MARIJA TOMISLAVA - ANA LOVAKOVIĆ

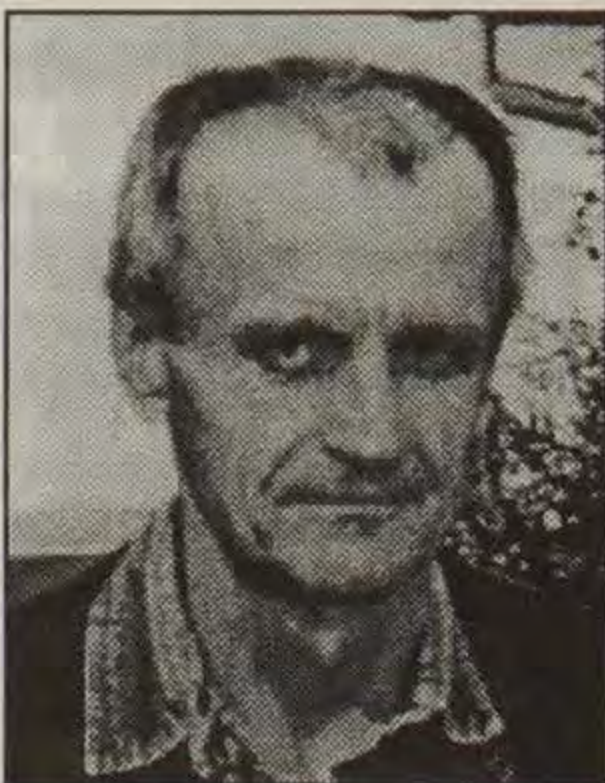

Okrijepljena svetim sakramentima, nakon duge i teške bolesti u 66. godini života i 40 godini redovništva 5. travnja preminula je s. M. Tomislava. Sprovod drage pokojnice bio je 9. travnja iz mrtvačnice na Mirogoju.

S. Tomislava rođena je u Trnavi kod Đakova 21. kolovoza 1935. godine. Imala je 22 godine kad se odazvala Isusovu pozivu slijedeći ga u Družbi sestara Naše Gospe. Na blagdan Male Gospe 8. rujna ulazi u samostan a 1959. u novicijat. Prve zavjete polaže 1961. a doživotne 1967. godine.

Već druge godine po polaganju prvih zavjeta, 1962. god. dolazi u Suboticu. Povjereno joj je spremanje sjemeništa. Tu je ostala do 1990. godine. Punih 28 godina s. Tomislava je među sjemeništarcima svjedočila karizmu svoje Družbe. Voljela je svoju redovničku zajednicu. Kada je Družba zatražila od nje da napusti Suboticu i pođe u Zagreb 1990. godine, spremno je prihvatila tu zadaću. Najprije je bila u Remetama a zatim 1993. u župi sv. Blaža. Njezini sjemeništarci nikada je neće zaboraviti.

IVAN PETREKANIĆ

Ivan je rođen 18. siječnja (januara) 1947. godine u Ljutovu (Tavankutu).

Po struci je bio profesor matematike i kao dobar pedagog vrlo omiljen među učenicima. Od prije sedam godina Ivan je počeo aktivno sudjelovati u radu Katoličkog instituta za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović", u Etnološkom odsjeku. Pomagao je prilikom svake manifestacije, najviše u organiziranju izložbi, posebno za Dužijancu i za Božić. Pripremao je rječnik starih bunjevačkih

izraza koji, nažalost, nije mogao završiti. Sakupljao je stare bunjevačke igre (za djecu) i objavio ih u "Subotičkoj Danici". Najveći poduhvat mu je bio prikupljanje podataka o svim križevima na sjeveru Bačke a imao je namjeru više njih obnoviti. Obnovio je jedan križ u Subotici a drugi na Čikeriji.

Za njim je ostala velika materija, dijelom obrađena, koja čeka da je netko završi.

Umro je 22. kolovoza 2001. godine poslije teške bolesti, a sahranjen je 24. kolovoza na Bajskom groblju uz ispraćaj nekoliko stotina njegovih poštovalaca. Sprovodne obrede predvodio je mr. Andrija Kopilović, predsjedavajući Instituta "Ivan Antunović", uz sudjelovanje o. Marijana Kovačevića i Franje Ivankovića, tajnika Instituta.

FERENC KECSKÉS MACONKAI

U 81. godini života i 57. godini svećeništva, 2. studenog, preminuo je nakon kratke bolesti, u bolnici u Senti, svećenik Ferenc Kecskés Maconkai, umirovljeni bezdanski župnik i počasni savjetnik Subotičke biskupije.

Preč. Ferenc Kecskés Maconkai rodio se u Senti 1. travnja 1921. godine. Bogosloviju je jednim dijelom studirao u Zagrebu, a jednim u Kalocsi. Za svećenika je zaređen 3. lipnja 1944. godine u Kalocsi. Svećeničku službu, kao kapelan, obavljao je u župi sv. Jurja u Subotici, a zatim u Horgošu, Bezdanu, Kanjiži u župi sv. Anđela Čuvara, u Žedniku, Čantaviru i Novom Sadu u župi

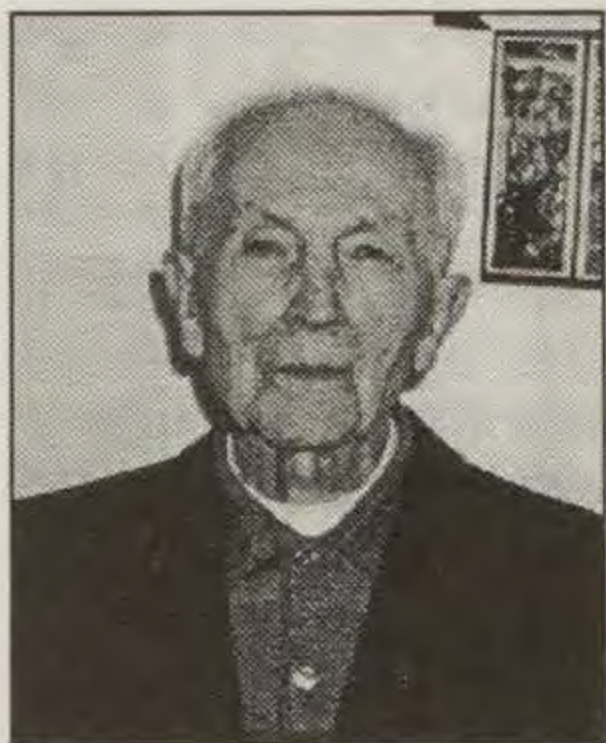
Imena Marijina. Službu župnika obavljao je u Staroj Moravici i Pačiru, a od 1967. pa sve do svog odlaska u mirovinu u Bezdanu. Godine 1996. povukao se u mirovinu, u Totovo selo, gdje je pomagao u pastoralu župe sve do svoje bolesti.

Po svojoj osobnoj želji sahranjen je u Bezdanu, 4. studenog. Sv. misu zadušnicu predvodio je subotički biskup mons. dr. Ivan Péntzes. Propovijedao je mons. János Tári, župnik u Adorjanu, i između ostalog istaknuo ljubav koju je pokojnik gajio prema svećeničkom zvanju, te njegovu komunikativnost kojom je osvajao ljude.

Na sprovodnim obredima sakupilo se tridesetak svećenika te lijepi broj vjernika župe Bezdan koji su došli oprostiti se od svog bivšeg župnika.

O. STJEPAN TUMBAS, DI

Prije godinu dana, 1. prosinca 2000. godine u Mesini na Siciliji, blago je preminuo u Gospodinu u 85. godini života i 67. godini redovništva, isusovac o. Stjepan Tumbas.

Rodio se u Subotici, 11. kolovoza 1916. godine od oca Ljudevita i majke Ruže, rođene Buljovčić. Bio je isusovački sjemeništarc u travničkom sjemeništu. Nakon mature, 1934. godine, stupa u novicijat Družbe Isusove na Jordanovcu. Prve zavjete je položio 1936. godine. Filozofiju je studirao od 1936. do 1939. godine u Gallarateu i na Jordanovcu, a teologiju od 1942. do 1946. na Teološkom fakultetu Gregoriana u Rimu. Poslije završenog teološkog studija tri godine provodi u sjemeništu u Travniku, gdje uz odgojne dužnosti predaje latinski i hrvatski jezik te pomaže u vođenju pjevanja. Za svećenika je zaređen 21. srpnja 1945. godine. Godine 1951. doktorirao je iz moralne teologije na Papinskom sveučilištu "Gregoriana". Budući da se nije mogao vratiti u Domovinu, zbog poznatog stava prema Isusovcima, odlazi u Sicilijansku pokrajinu Družbe Isusove u Messinu. Ondje ostaje do 1962. godine. Kroz to vrijeme na tamošnjem Filozofsko-teološkom institutu "Ignatianum" poučava moralnu teologiju, ispovijeda te apostolski djeluje u zatvoru.

Od jeseni 1962. pa do ljeta 1964. vodi hrvatski program Radio Vaticana. U jesen 1964. vraća se kratko u Hrvatsku pokrajinu Družbe Isusove i na Jordanovcu predaje moralnu teologiju, etiku i vodi biblioteku.

Godine 1966. definitivno se vraća u Messinu u Sicilijansku, a kasnije Talijansku pokrajinu i sve do umirovljenja 1998. godine predaje moralnu i pastoralnu teologiju na Institutu "Ignatianum", ispovijeda, vodi pjevanje, moderator je pokreta "Rinascita Cristiana", vodi obiteljsko savjetovalište, daje duhovne nagovore svećenicima u pastoralu.

Ponosni smo što je bio sin bačke ravnice i "Subotice bile". Neka ga Gospodin nagradi vječnim mirom i radošću. /A. A./

/Podaci prema: Ignacijev put, Provincijalat Hrvatske pokrajine Družbe Isusove, Zagreb, 2001., str. 29-30/.

DOLAZI BOŽIĆ

**U godini koja teče
zadnji mjesec korak hvata
svakim danom sve je kraći
Božić kuca na sva vrata.**

**Svi blagdani koji teku
za djecu su prava sreća
a najveći u kući je
kad božićna gori svijeća.**

**Obitelji bit će sretne
kad u kući svi su skupa
tad božićna zvijezda sjaji
i srca im toplo kupa.**

Cecilija Miler

KRONIKA

Bilježi: Franjo Ivanković

OD DANICE DO DANICE

/Kronika značajnijih događanja u Subotičkoj biskupiji/

*** 2000. ***

Novoizabrani zastupnici započeli mandat molitvom

Zastupnici novog saziva Skupštine općine Subotica u petak 17. studenog 2000. godine su se okupili na sv. misu u katedrali-bazilici sv. Terezije tražeći od Boga blagoslov za svoj odgovoran poslanički posao u općinskoj službi. Misno slavlje predvodio je **mons. Stjepan Beretić**, katedralni župnik, zajedno sa svećenicima grada i bliže okolice. Misno slavlje imalo je ekumenski karakter. Prigodne propovijedi održali su predstavnici svih značajnijih crkvenih zajednica koje djeluju u gradu Subotici.

Novi nosači zvuka "Božić u Bačkoj"

U Subotici su uoči Božića 2000. godine pušteni u prodaju najnoviji CD i kazeta najpopularnijih božićnih pjesama u Bačkoj. Ovaj značajan glazbeni pothvat djelo je subotičkog tamburaša **Vojislava Temunovića** kao i drugih zaljubljenika u glazbu i crkvenu pjesmu. Solisti u svim pjesmama su **Antonija Piuković** i **Marin Kopilović**.

Božićni koncert katedralnog zbora "Albe Vidaković"

U Velikoj vijećnici subotičke Gradske kuće 22. prosinca održan je tradicionalni božićni koncert katedralnog zbora "Albe Vidaković". Izvedene su poznate svjetske božićne kompozicije i pjesme, kao i one najpoznatije hrvatske božićne pjesme. Zbor je u cijelom programu pratio Subotički tamburaški orkestar pod umjetničkim rukovodstvom **Stipana Jaramazovića**. Zborom i orkestrom je ravnala **s. Mirjam Pandžić**.

U završnom dijelu programa izvedene su pjesme sa najnovijeg CD-a na kojem se nalaze poznate božićne pjesme.

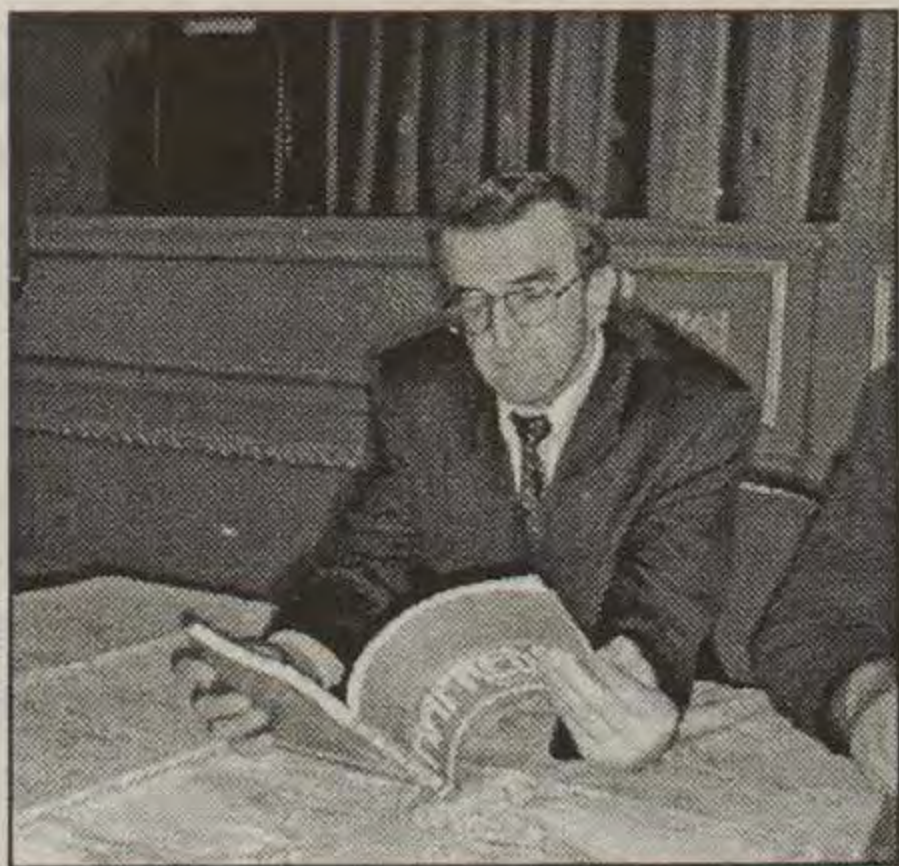
* * * 2001. * * *

Dani biskupa Ivana Antunovića u Subotici

U Subotici su 14. i 15. siječnja 2001. godine održani tradicionalni "Dani biskupa Ivana Antunovića", velikana hrvatskog naroda i velikog narodnog preporoditelja bačkih Hrvata.

U nedjelju 14. siječnja u subotičkoj katedrali sv. Terezije Avilske služena je koncelebrirana sv. misa za biskupa Ivana Antunovića. Misno slavlje predvodio je **prof. dr. Franjo Topić**, predsjednik HKD "Napredak" i profesor na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Sarajevu. U misnom slavlju sudjelovalo je više svećenika Subotice i bliže okolice. Prigodnu propovijed održao je dr. Topić.

X. Razgovori Instituta "Ivan Antunović"

Narednog dana, u ponedjeljak 15. siječnja, održani su X. "Razgovori" Instituta "Ivan Antunović" na kojima je glavni gost bio **dr. Franjo Topić**. On je predstavio djelovanje HKD "Napredak".

U sklopu X. "Razgovora" govorili su još **mr. Andrija Kopilović**, predsjedavajući Instituta "Ivan Antunović" te **mons. Stjepan Beretić**.

Molitvena osmina za jedinstvo kršćana

Završetak molitvene osmine u Subotici proslavljen je na blagdan sv. Pavla, 25. siječnja, svečanom koncelebriranom sv. misom koju je predvodio novi beogradski nadbiskup koadjutor **dr. Stanislav Hočevar** u zajedništvu s mjesnim biskupom **dr. Ivanom Péntzesom**. Na ovoj molitvi bili su prisutni i predstavnici drugih vjerskih zajednica, a Reformirane kršćane predvodila je pastorica **Katalin Réti**. Prigodnu propovijed održao je nadbiskup Hočevar. Misno slavlje uveličali su svojim skladnim pjevanjem katedralni zborovi "**Albe Vidaković**" i "**Sv. Terezija**".

Veliko prelo 2001.

U svečanoj dvorani HKC "Bunjevačko kolo" u Subotici u subotu 27. siječnja 2001. održano je 123. Veliko prelo. Na ovom prelu bili su najviši gosti SO Subotice, kao i predstavnici gotovo svih hrvatskih institucija i organizacija u Bačkoj. Na početku je sve okupljene u ime domaćina pozdravio **Bela Ivković**, predsjednik HKC "Bunjevačko kolo", a kasnije su se obratili i drugi uvaženi gosti među kojima je bio i **József Kasza**, gradonačelnik i počasni domaćin Velikog prela.

Kardinal Tettamanzi u Subotici

U petak 19. siječnja našeg biskupa i svećenike posjetio je đenovski nadbiskup i predsjednik Biskupske konferencije Italije kardinal **Dionigio Tettamanzi**. U pratnji uvaženog gosta bio je apostolski nuncij u Beogradu **mons. Eugenio Sbarbaro**, te beogradski nadbiskup koadjutor **mons. Stanislav Hočevar**.

Gost ih Genove održao je predavanje svećenicima naše biskupije u kapelici sjemeništa "Paulinum". Poslije predavanja kardinal je odgovarao na pitanja svećenika.

Za vrijeme svečanog objeda u sjemenišnoj blagovaonici sjemeništarci su izveli kratak prigodni program u čast visokog gosta.

Biskupi SRJ *ad limina apostolorum*

U Vatikanu su od 12. do 17. veljače boravili biskupi SRJ u svom službenom posjetu sv. Ocu i svim kongregacijama Katoličke crkve. Papa je osobno razgovarao sa svakim biskupom iz SRJ, a našega biskupa pitao je posebno o suživotu naroda u biskupiji te o duhovnim pokretima unutar Crkve.

Na ovom susretu u Vatikanu bili su zajedno sa biskupima i naši bogoslovi i svećenici koji studiraju u Rimu.

TV tjednik na hrvatskom jeziku

Subotička televizija je u ponedjeljak 13. veljače započela emitiranje polsatnog programa na hrvatskom jeziku pod nazivom "TV TJEDNIK". Emisija ima informativno-zabavni karakter. Emisiju uređuju **Dušica Jurić, Zvonimir Sudarević, Josip Stantić i Zlatko Romić**. Ova će emisija ići svakog ponedjeljka u 18 sati.

"Zvonikovi dani" - tamburaško veče

U Velikoj sali HKC "Bunjevačko kolo" u nedjelju 25. veljače održano je tamburaško veče u kojem je nastupilo 6 tamburaških skupina i dvije solistice. Cjelovečernji program bio je namijenjen ljubiteljima tamburaške glazbe, a cjelokupni prihod od ulaznica išao je u korist katoličkog mjesečnika "Zvonik".

Inicijator i organizator ovog događaja bio je **Mirko Temunović**. Nastupili su sljedeći sastavi: "**Dilberi**", "**Biseri**", "**Ravnica**", "**Romans**", "**Neven**" i "**Hajo**".

II. Prelo mladih

U subotu 27. veljače u Velikoj sali HKC "Bunjevačko kolo" u Subotici održano je drugo Prelo mladih. /Opširnije na stranicama mladih./

Tri jubileja HKPD "Matija Gubec" u Tavankutu

U subotu 17. ožujka u prostorijama gdje su ranije boravile sestre Dominikanke otvoren je Informatički centar u kojem će se djeca i mladi imati prilike upoznavati s računarima i radom na njima. Poslije otvaranja ovog centra bio je kulturni program i svečana akademija u Velikoj sali Doma kulture u Tavankutu. U sklopu programa predsjednik HKPD "Matija Gubec" **Branko Horvat** upoznao je sve okupljene s najznačajnijim uspjesima u radu ovog Društva.

Narednog dana, u nedjelju 18. ožujka u župnoj crkvi "Srca Isusova" subotički biskup **dr. Ivan Péntzes** predvodio je misno slavlje u znak zahvalnosti HKPD "Matija Gubec" za sve učinjeno u proteklih 55 godina postojanja i djelovanja.

Poslije sv. mise biskup je blagoslovio otvoreni Informatički centar te sudjelovao u otvaranju stalne izložbe radova od slame koja je postavljena u prostorijama župe u Donjem Tavankutu.

Dva nova đakona

U nedjelju 25. ožujka subotički biskup **mons. dr. Ivan Péntzes** zaredio je za đakone dvojicu naših bogoslova **vlč. Josipa Štefkovića** iz subotičke župe sv. Terezije Avilske te **vlč. Františka Gašparovskog** iz Selenče. U ovom slavlju sudjelovao je veliki broj vjernika, kao i prijatelji i rodbina ređenika. Posebno treba spomenuti da su

na misi ređenja bili nazočni bogoslovi iz Banske Bystrice iz Slovačke gdje František Gašparovski pohađa studij teologije.

Skupština Instituta "Ivan Antunović"

U subotu 31. ožujka u dvorani župe sv. Roka u Subotici održana je godišnja izborna skupština Katoličkog instituta za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović". Skupštini je bio nazočan i subotički biskup **dr. Ivan Péntzes**.

Na početku rada Skupštine nazočne je pozdravio **mr. Andrija Kopilović**, predsjedavajući Instituta. On je u kratkim crtama iznio i izvještaj o najznačajnijim pothvatima koje je Institut učinio u proteklih godinu dana.

Drugi dio rada Skupštine bili su izbori predsjedništva Instituta. Tajnim glasovanjem

dosadašnjim članovima produžen je novi petogodišnji mandat. Akklamacijom su birani pročelnici pojedinih odjela i ostali članovi Vijeća Instituta.

Nuncij na misnom slavlju u župi Isusova Uskrsnuća

Župa Isusova Uskrsnuća u Subotici slavi svoje proštenje na prvi dan Uskrsa. Ove godine za tu svečanost u župi je boravio apostolski nuncij u SRJ **mosn. Eugenio Sbarbaro**. On je i predvodio misno slavlje koje je svojim skladnim pjevanjem obogatio i uljepšao župni zbor mjesne župe.

Ruža Tumbas poklanja sliku nunciju

Ustoličenje novog nadbiskupa u Beogradu

Na uskrсни ponedjeljak 16. travnja 2001. godine u beogradskoj katedrali Uznesenja Blažene Djevice Marije svečano je ustoličen novi beogradski nadbiskup i metropolita **dr. Stanislav Hočevar**. On je na biskupskoj stolici naslijedio dosadašnjeg nadbiskupa **Franca Perka**.

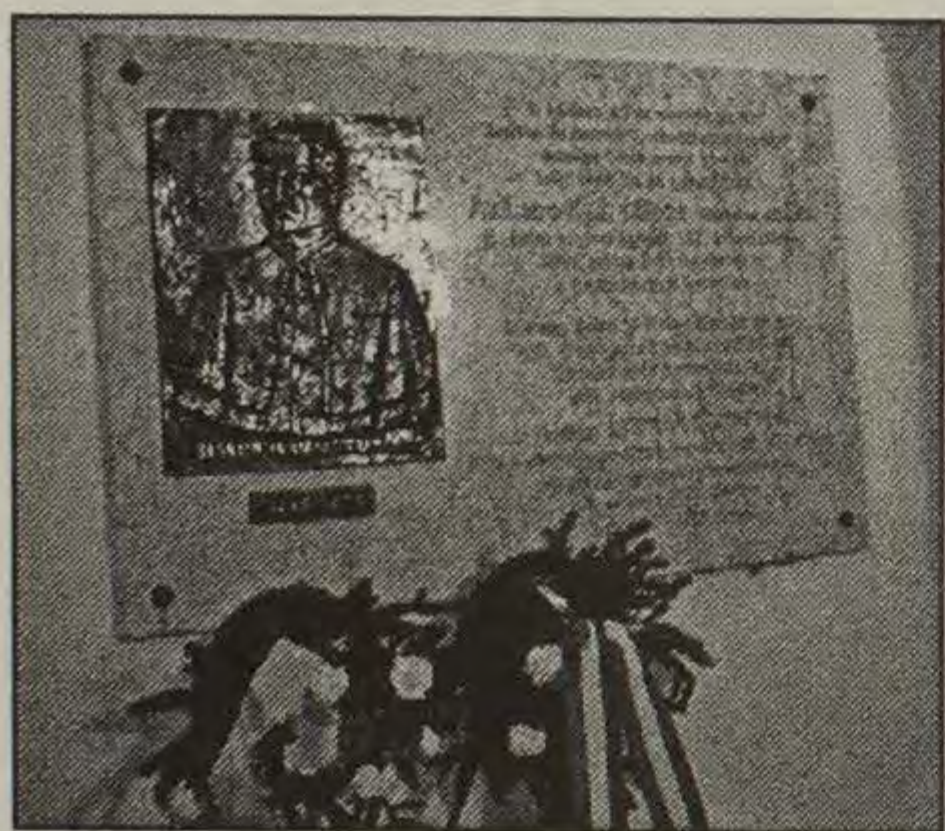

Ovoj svečanosti ustoličenja novog nadbiskupa bili su nazočni mnogi visoki crkveni i državni dostojanstvenici.

Dan mladih u Baču

U drevnom franjevačkom samostanu, crkvi, kao i u crkvi i župi sv. Pavla u istom gradu održan je 2. svibnja tradicionalni Dan mladih Subotičke biskupije. /Opširnije na stranicama mladih./

U Kaloči proslavljena 125. obljetnica imenovanja biskupom Ivana Antunovića

U drevnoj kaločkoj katedrali u nedjelju 6. svibnja u poslijepodnevnom satima okupilo se mnoštvo Hrvata iz Bačke, Baranje, Đakova, Budimpešte, Zagreba i drugih mjesta obilježiti 125. obljetnicu imenovanja naslovnim kaločkim biskupom Ivana Antunovića. Misno slavlje u kaločkoj katedrali predvodio je **mr. Ivan Čurić**, rektor bogoslovije u Đakovu, a uz njega su bili **mr. Lazar Ivan Krmpotić**, **mr. Andrija Kopilović** i **mons. Marko Forgić**.

Poslije misnog slavlja bilo je svečano otkrivanje spomen-ploče u kući u kojoj je živio i djelovao dugi niz godina biskup Ivan Antunović.

Peti Duhovski susret zborova

U subotičkoj katedrali-bazilici sv. Terezije 6. lipnja održan je peti po redu koncert subotičkih zborova. Koncert je organizirao Glazbeni odjel Katoličkog instituta za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović" a nastupilo je osam zborova.

"Rajićevi dani" u povodu 50. obljetnice smrti Blaška Rajića

Predavači na znanstvenom skupu

U Subotici su od 7. do 10. lipnja održani "RAJIĆEVI DANI" u organizaciji Instituta "Ivan Antunović", župe sv. Roka i Hrvatskog akademskog društva. U sklopu obilježavanja održan je dvodnevni

znanstveni skup o Blašku Rajiću i njegovu djelu u prostorijama HKC "Bunjevačko kolo". Znanstveni skup otvorio je subotički biskup dr. Ivan Pénzes. Prvoga dana o Blašku Rajiću su govorili: **mr. Andrija Kopilović, preč. Andrija Anišić, Katarina Čeliković, Bela Gabrić, mr. Josip Buljovčić i Milovan Miković.** Drugoga dana govorili su: **Géza Vass, Mirko Grlica, Kalman Kuntić i Stipan Mačković.** Ovaj skup pozdravila je i **dr. Jasmina Kovačević,** generalna konzulica Generalnog konzulata R. Hrvatske u Subotici.

Trećega dana je u velikoj dvorani HKC "Bunjevačko kolo" mladi i djeca župe sv. Roka izveli su Rajićevu pastirsku igru "Betlehem". Četvrtog dana obilježavanja 50. obljetnice smrti Blaška Rajića u crkvi sv. Roka bila je svečana akademija a potom sv. misa koju je predvodio biskup đakovački i srijemski u miru mons. Ćiril Kos.

"Prvi festival bunjevački pisama"

U petak 22. lipnja u dvorani HKC "Bunjevačko kolo" održan je "Prvi festival bunjevački pisama". Zalaganjem festivalskog odbora čiji su

članovi bili **Antuš Gabrić**, **Miroslav Kujundžić**, **Vojislav Temunović** i **prim. dr. Marko Sente** ovaj događaj je pobudio veliki interes. Ukupno je izvedeno 15 novih pjesama, a za vrijeme stanke goste je zabavljao **Zvonko Bogdan** uz pratnju **Džerija Grčevića** na tamburi. Najboljom pjesmom proglašena je "Daleko je Subotica".

Susret ministranata

U utorak 26. lipnja 2001. godine u župi Isusova Uskrsnuća u Subotici organiziran je cjelodnevni susret ministranata i ministrantica iz Bačke i Srijema. /Opširnije na dječjim stranicama./

Održana petnaesta "Zlatna harfa"

U subotičkoj katedrali sv. Terezije Avilske u nedjelju 17. lipnja održana je petnaesta po redu "Zlatna harfa". /Opširnije na dječjim stranicama./

Slavlje Dužijance

Tavankut

Ovogodišnja Dužijanca bila je u znaku jubileja 90. obljetnice prve Dužijance koju je organizirao **Blaško Rajić**. Prva Dužijanca bila je u Tavankutu. Dan uoči same Dužijance u mjesnom Domu kulture priređeno je "Risarsko veče" u čijem je sklopu završena Kolonija slamarki. Na koncu kulturnog programa predstavljeni su ovogodišnji bandaš i bandašica **Boris Godar** i **Dijana Prčić** koji su sve okupljene pozvali da sutradan sudjeluju na sv. misi i u bandašicinom kolu.

Prekrasno vrijeme omogućilo je da na Dužijanci u Tavankutu budu mnoga djeca, mladi i odrasli. Misno slavlje predvodio je **mons. Marko Forgić**, a uz njega su bili **mons. Bela Stantić** i župnik **Franjo Ivanković**. Na misnom slavlju bili su nazočni svi najviši općinski čelnici.

Žednik

Slavlje Dužijance u Starom Žedniku održano je u nedjelju 22. srpnja, a predvodio ga je **vlč. Marinko Stantić**, a uz njega su bili **vlč. Antun Gabrić** i đakon **František Gašparovski**. Bandaš je bio **Petar Gabrić**, a bandašica **Adela Kovač**. Iako je bilo kišno i prohladno vrijeme, na Dužijanci je bilo mnoštvo vjernika.

Bajmok

Istoga dana, kada i u Žedniku, održana je Dužijanica i u Bajmoku. Misno slavlje predvodio je mjesni župnik **Slavko Večerín**. Bandaš je bio **Nebojša Kopilović**, a bandašica **Slavica Pešut**.

Sombor

Prvi dio programa Dužijan-
ce u Somboru bio je 27. srpnja u
sali HKUD "Vladimir Nazor" gdje
su nastupili folkloriši iz Bačkog
Brega, Bačkog Monoštora, Sonte,
Vajske, Bođana i Sombora. Ujed-
no je predstavljen novi broj
"Miroljuba". Misno slavlje u nedje-
lju 29. srpnja u crkvi Presvetog
Trojstva predvodili su somborski
župnici **Josip Pekanović** i **Lazar
Novaković**. Poslije misnog slavlja
sudionici u narodnim nošnjama
prošli su centralnim ulicama Som-
bora do zgrade Županije gdje ih je
primio gradonačelnik **Jovan
Vujičić** kome su predali kruh od
novog brašna. Bandaš je bio
Josip Đinić, a bandašica **Katica
Marković**.

Palić

Misa zahvalnosti za žetvu organizirana je i na Paliću u nedjelju 29.
srpnja. Misno slavlje predvodio je mjesni župnik **Josip Leist**.

Svetozar Miletić

Prvi put je organizirana Dužijanica u župi Rođenja Blažene Djevice Marije u Svetozar Miletiću u nedjelju 29. srpnja. Bandaš je bio **Pajo Turčik**, a bandašica **Ida Maćuš**. Misno slavlje predvodio je mjesni župnik **Antal Egedi**.

Mala Bosna

Istoga dana i vjernici u Maloj Bosni slavili su Dužijancu. Uoči Dužijance održana je trodnevica, a misno slavlje u nedjelju 29. srpnja predvodio je o. **Ivan Holetić**, franjevac iz Subotice. Bandašica je bila **Tanja Stipić**, a bandaš **Goran Peić Tukuljac**. Uoči kola mladi župe izveli su prigodni igrokaz "Jedan dan na salašu".

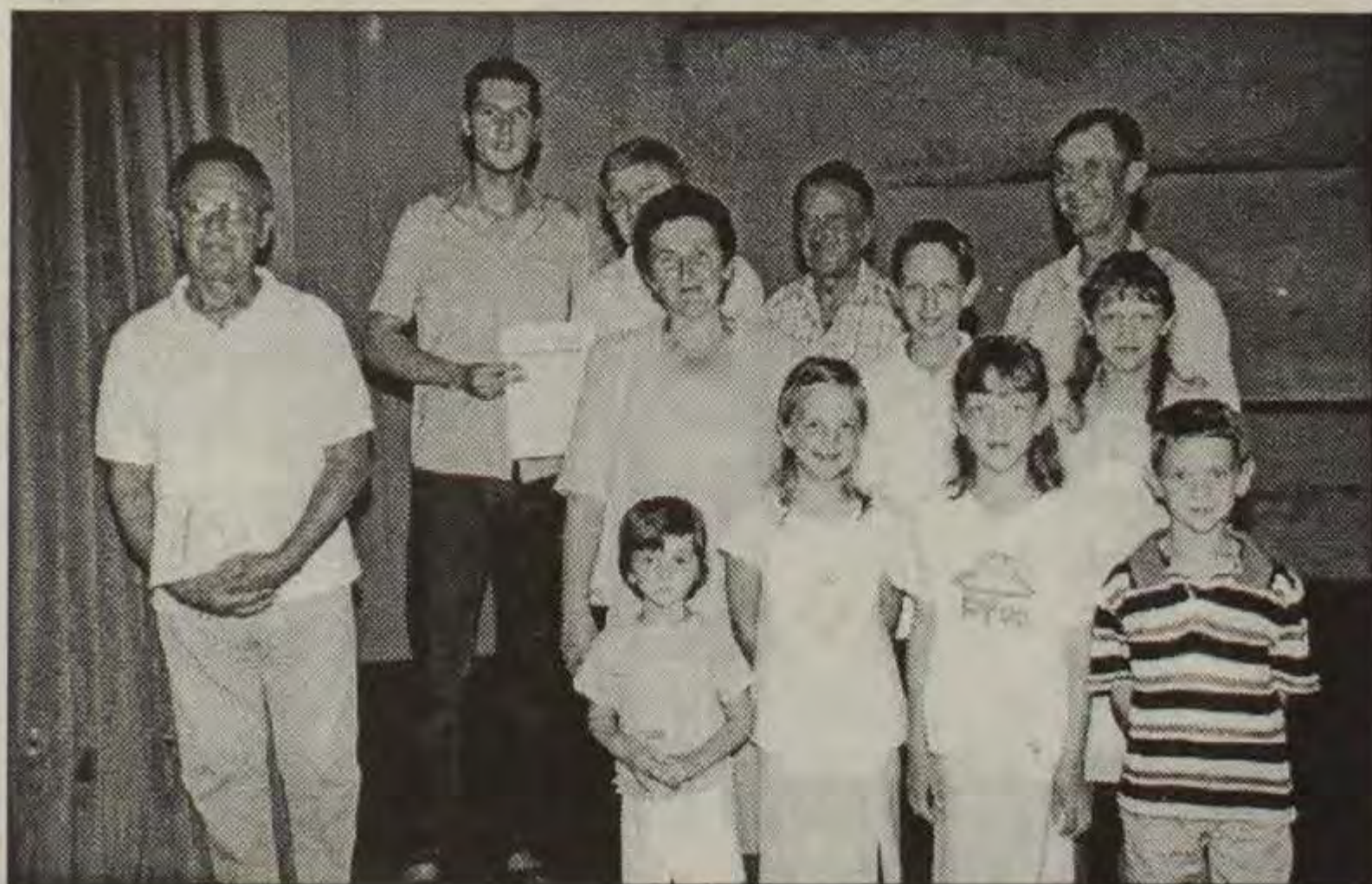
Đurđin

U župi sv. Josipa Radnika ovogodišnja Dužijanca bila je posebno svečana. Uoči Dužijance **mons. Bela Stantić** otvorio je etno zbirku "Bunjevački salaš" koju su postavili mjesni župnik **mr. Lazar I. Krmpotić** i mladi Đurđina. Misno slavlje na Dužijancu u nedjelju 5. srpnja predvodio je **vlč. Micele Capasso** iz Istre zajedno s mjesnim župnikom i **o. Andrijom Matićem**, gvardijanom franjevačkog samostana u Subotici. Bandaš je bio **Bela Prčić**, a bandašica **Mirjana Stantić**.

Subotica

U ponedjeljak 6. kolovoza otvorena je prigodna izložba "Kruna na oltaru kroz 90 godina" u Likovnom susretu.

U četvrtak 9. kolovoza u Velikoj sali HKC "Bunjevačko kolo" održana je književna večer posvećena Ivanu Prčiću Gospodaru povodom 100. obljetnice njegova rođenja. U sklopu priredbe uručena je i "Antušova nagrada" **HKPD "Matija Gubec"** iz Tavankuta, **Alojziju Stantiću** iz Subotice te obitelji **Alojzija i Janje Kujundžić**.

*Dobitnici
"Antušove
nagrade"*

U petak 10. kolovoza u predvorju Gradske kuće otvorena je izložba radova ovogodišnje kolonije slamarki iz Tavankuta.

Istu večer na glavnom gradskom trgu bilo je tamburaško veče na kojem su predstavljeni ovogodišnji bandaš **Nikola Matković** i bandašica **Sonja Jaramazović**.

Istu večer u Suboticu je stigao i glavni gost Dužijance 2001. **mons. Marin Barišić**, splitsko-makarski nadbiskup i metropolita. Nadbiskup Barišić obišao je najznačajnije znamenitosti i osobe grada Subotice.

U katedrali bazilici u Subotici u subotu 11. kolovoza bila je meditativna večer i molitva koju je predvodio katedralni župnik **mons. Stjepan Beretić**.

Nedjelja 12. kolovoza bila je posebno ispunjena programom. Bandaš i bandašica, zajedno sa prijašnjim bandašima i bandašicama pošli su iz crkve sv. Roka do katedrale. Na postavljenom oltaru iza katedrale bio je vrhunac Dužijance: misno slavlje koje je predvodio gost nadbiskup iz Splita. Uz nadbiskupa Barišića bio je mjesni biskup **Pénzes** te subotički svećenici.

Poslije misnog slavlja sudionici Dužijance uputili su se do centralnog gradskog trga gdje je bilo svečano uručivanje kruha gradonačelniku **Išpanoviću**, a okupljenima se obratio i g. **József Kasza**.

U večernjim satima u dvorištu župe sv. Roka u Subotici bilo je bandašicino kolo.

Svećeničko ređenje i mlada misa u Bajmoku

U bajmočkoj župnoj crkvi svetih Petra i Pavla u nedjelju 5. kolovoza subotički biskup je zaređio za svećenika domaćeg sina ove župe **vlč. Attilu Bognára**. Novi svećenik odmah je slavio i svoju Mladu misu poslije ređenja u zajedništvu s biskupom i ostalim svećenicima. Mladomisnik je dobio svoju prvu službu kao kapelan u župi "Imena Marijina" u Novom Sadu.

Prvi zavjeti s. Jasne Crnković

Bivša župljanka župe sv. Roka iz Subotice **s. Jasna Crnković** živi i djeluje u Družbi "Kćeri milosrđa". Ona je 6. kolovoza položila svoje prve zavjete u Družbi. Na ovom slavlju bilo je pedesetak Subotičana s kojima je s. Jasna blisko povezana.

"Čikerijada"

Susret mladih na Čikeriji kraj Subotice održan je u utorak 14. kolovoza. /Opširnije na stranicama mladih./

Subotica - Bunarić

Bunarićko proštenje koje je održano u subotu i nedjelju 25. i 26. kolovoza okupilo je mnoštvo hodočasnika iz Subotice, okolnih mjesta i daljih mjesta naše biskupije. Večernje slavlje predvodili su župnik **Andrija Kopilović** i katedralni župnik **Stjepan Beretić**.

Nedjeljne sv. mise predvodili su biskupi **dr. Ivan Péntzes** i beogradski nadbiskup **Stanislav Hočevar**.

“PRO URBE” za Dan grada Subotice

U povodu Dana grada 1. rujna priznanja “Pro urbe” dodijeljena su **Đuli Mešteru**, odbojkašu, **Radio Subotici**, “**Dužijanci**” i **Narodnom pokretu “Otpor”**. Zvanje “počasni građanin” ove godine primili su dugogodišnji gradonačelnik Subotice **József Kasza** i dugogodišnja ravnateljica zbora “Pro musica” **Gabriella Égető**.

*U ime Organizacijskog odbora
Dužijance priznanje je primio Lazo
Vojnić Hajduk*

U Subotici otvoren dječji vrtić "Sunčica"

U večernjim satima 18. rujna ove godine u samostanu sestara "Kćeri milosrđa" u Subotici svečano je otvoren i blagoslovljen dječji vrtić "Marija Petković" - "Sunčica". Ovom svečanom činu bili su nazočni mnogi uvaženi gosti iz zemlje i inozemstva. Vrtić je blagoslovio subotički biskup **dr. Ivan Péntzes**.

Novi upravitelj župe u Starom Žedniku

Župa sv. Marka evanđeliste u Starom Žedniku dobila je 2. rujna novog svećenika sa svim ovlastima župnika u osobi **vlč. Željka Šipeka**. Njegov dolazak umjesto dosadašnjeg župnika **Antuna Miloša**, koji je otišao u mirovinu, obradovao je mnoge Žedničane.

Zavjetno hodočašće Hrvata iz Bačke u Mariju Bistricu

Posljednjeg vikenda mjeseca rujna 29. i 30. skupina od oko 200 Hrvata iz Bačke bila je na već tradicionalnom zavjetnom hodočašću u Zagrebu i Mariji Bistrici. Vjernike su predvodili svećenici **Andrija Kopljović**, **Franjo Ivanković**, **Josip Kujundžić** te đakon **Josip Štefković**.

Tjedan hrvatskih manjina

Od 24. do 30. rujna održan je u Zagrebu Tjedan hrvatskih manjina koji je organizirala Hrvatska matica iseljenika. Na Tjednu su se predstavili i Hrvati iz Vojvodine: među njima su bili književnici, predstavljena je knjiga "Kruv naš svagdanji" Alojzija Stantića, a HKC "Bunjevačko kolo"

se predstavilo folklornom baštinom na Trgu bana Jelačića. Završetku "Tjedna" prisustvovali su i naši hodočasnici u Mariju Bistricu.

Proslava "Radosne Gospe" u Baču

U nedjelju 7. listopada u franjevačkoj crkvi i samostanu u Baču okupili su se vjernici Hrvati iz Subotičke biskupije na svoje tradicionalno hodočašće Gospi Bačkoj. Pokorničko slavlje predvodio je mons. **Bela Stantić**, a sv. misu preč. **Jakob Pfeifer**.

Prvi festival hrvatskog folklora u Tavankutu

U organizaciji HKPD "Matija Gubec" u Tavankutu je u nedjelju 7. listopada organiziran prvi Festival hrvatskog folklora. Na ovoj manifestaciji nastupili su predstavnici svih hrvatskih folklornih društava iz Bačke i Srijema, a posebni gosti su bili članovi KUD-a "Repušnica" iz Repušnice kraj Kutine.

200. obljetnica rođenja bana Jelačića u Petrovaradinu

U Petrovaradinu je 16. listopada proslavljena 200. obljetnica rođenja hrvatskog bana Josipa Jelačića. Tim povodom na njegovoj rodnoj kući ponovno je svečano otkrivena velika spomen-ploča. Na ovom skupu bili su najviši predstavnici AP Vojvodine, kao i visoki gosti iz R. Hrvatske. Misno slavlje u crkvi sv. Jurja gdje je bio kršten ban Jelačić predvodio je pomoćni biskup đakovački i srijemski mons. **Đuro Gašparović**.

U Bačkoj Palanci zaređen stalni đakon

U subotu 27. listopada u župnoj crkvi Uznesenja Bl. Djevice Marije subotički biskup **dr. Ivan Pénzes** zaređio je za stalnog đakona **Ivana Kisegija** iz Čelareva. Novi đakon je prvi stalni đakon Hrvat u našoj biskupiji.

Vjeronauk u školi

Na svečani način započeo je 31. listopada 2001. vjeronauk u školi na taj način što su najviši predstavnici Crkvi zajednički pohodili tri glavne gimnazije u Bačkoj te tako "vratili" vjeronauk u škole.

*Na svečanom početku vjeronauka u subotičkoj Gimnaziji:
direktor Veselin Jeftić, biskup Ivan Pénzes, episkop Irinej Bulović
i načelnica prosvjete Marija Vučković*

PISMA O PRELU

Tamburice - diko naša,
zasviraj nam nek se ore
pisme naše,
pisme snaša i salaša,
fijakera i čardaka.

Zasviraj nam kolo naše,
neka kolo prelja vodi,
a u kolu priveliku
ajde igraj i podvikuj:
"Malo nas je al smo dični,
nasmijani, nesebični."

Divojke nam lipe, mlade,
ponosne ko odabrane.

Suška svila dok je nose,
a tek kose!

Pletenice u dva reda -
sve odreda

pa momcima uzdah mame.

A tek momci!
Svi bez mane,
šeširima pogled kriju
tamburašu dovikuju:
"Sviraj, sviraj, nemoj stati
dok se zora ne uvati!"

Održimo običaje -
neka traju dok je svita,
neka traju dok je vika,
dok je zvona i zvonika
nad ravnicom što se čuju,
klasja žita i kopita.

Fala vama, stari naši,
što nikada niste dali
da nestanu običaji.

A sad sviraj, tamburašu,
i pokidaj žice tanke,
nek domaćin vino lije,
nek se naše kolo vije,
nek se igra, nek se piva,
"nek se svaki divi, nek se znade
da Bunjevac živi"!

Eva Kovačević

(Najljepša "preljska pisma" na Velikom prelu 2001. godine)

SADRŽAJ

Kalendar	4
Astronomski i vremenski podaci za 2002. godinu.	28
Pomrčine Sunca i Mjeseca tokom 2002. godine	28
Kakvo će biti vrijeme u 2002. godini	28
Vrijeme po mjesecima	29
Zapovjedni blagdani	30
Obvezatni post i nemrs	30
Katolička Crkva u svijetu	31
Katolička Crkva u Hrvatskoj	32
Crkva u Bosni i Hercegovini i Makedoniji	33
Crkva u SR Jugoslaviji	33
Katoličke novine i časopisi	35
RIJEČ UREDNIKA	37
Stjepan Beretić: Dragi čitatelju!	37
PAPA GOVORI CRKVI I SVIJETU	39
Novo millennio ineunte / Ulaskom u novo tisućljeće	39
(*) Emilija Dorotić: Oj Bunjevče	48
KATEHEZA - ŠKOLA - ŽUPA	49
Mr. Andrija Kopilović: Služba riječi Katoličke crkve	49
(*) Marija Vujković Lamić: Ja ljubim	62
DUHOVNOST	63
Andrija Anišić: Sve je milost	63
(*) Josip Brdarić: Probudi se u kutu	74
Tomo Vereš: Europa i kršćanstvo	75
(*) Mila Markov-Španović: S kapi neba na dlanu	82
O. Mato Miloš: 750. godišnjica karmelskog škapulara znaka kršćanske vjere i zauzetosti	83
(*) Josip Dumendžić - Meštar: Da bi sriće prave bilo	88
(*) Stipan Vojnić: Riči praotaca	88
Katarina Čović: "Živjeti slobodu" Phila Bosmansa	89
(*) Branko Jegić: Ivanje (Ivanu Kujundžiću)	92
Tomo Vereš: Ima li smisla moliti	93
Naš kandidat za sveca	97
O. Ante Stantić: Aktualnost SB Gerarda Tome Stantića	97
EKUMENIZAM	103
Biserka Subotić: Svjedočim: Crkva je crkva	103
(*) Phil Bosmans: Ekumenizam	109
(*) Blaženka Rudić: Kaktus	110
NARODNO BLAGO	111
Stjepan Beretić: Poklade (mesopust, karneval) i korizma	111
Alojzije Stantić: Lendupa	114
(*) Ivan Pašić: Podne u polju	124
(*) Antonija Gorjanac: Ove riči	124

Katarina Čeliković: Kultura 2001. obilježena promocijama novih knjiga	196
Katarina Čeliković: Nova "stara" Hrvatska čitaonica i knjižnica "Ivan Kujundžić"	199
(*) Lazar Francišković: Apostolsko vjerovanje	202
(*) Milovan Miković: Nijemo vrijeme nepoznata smjera	203
(*) Fides Vidaković: Došašće	204
(*) Blaženka Rudić: Put	204
(*) Jakov Kopilović: Tiha pisma	204
KORISNO medicina - kuhinja - ekologija	205
Dr. Bruno Anušić: Dijete odlazi u kolektiv...	205
(*) Marko Vukov: Oči	207
Malo za dušu	208
Kata Ivanković: Starinska bunjevačka kujna	211
(*) Kata Ivanković: Reduša	213
(*) Vojislav Sekelj: Pod ambetušom	213
(*) Lazo Brejar: Cvitak	213
Dr. med. Sonja Temunović: Ekologija - vraćanje prirodi	214
POVIJESNI KUTAK	217
Mr. Đuro Lončar: Ilija Džinić	217
(*) Lazar Merković: Slavonske razglednice	227
Ante Zomborčević: Sto godina nogometnog kluba "Bačka"	229
(*) Kata Šteli: Paorska pisma	234
OBLJETNICE	235
Svećenici jubilarci	235
(*) Tona Kujundžić: Na harfi patnje	238
(*) Katarina Čeliković: Krik	238
NAŠI POKOJNICI	239
(*) Cecilija Miler: Dolazi Božić	246
KRONIKA	247
Franjo Ivanković (bilježi): Od Danice do Danice	247
(*) Eva Kovačević: Pisma o prelu	268

Znak (*) označava pjesme, meditacije ili molitve

Alojzije Stantić (priredio): Kazivanja Anice Balažević - "Lucin kalendar"	125
ŠTIVO ZA TRENUTKE ODMORA	129
Ivo Prčić: Sanjkanje	129
Ivo Prčić: Diploma	129
Ivo Prčić: Medicina	130
(*) Ivo Prčić: Gledam svijet kroz prozračnu mrežu	130
Matija Dulić: Baka Martine Materice	131
Matija Dulić: Pajina bicigla	131
Matija Dulić: Magda i Jela	132
Alojzije Stantić: Ovo (možda) niste znali	133
(*) Marga Stipić: Sve da imam pet života	137
(*) Marija Vojnić Purčar: Posmrtna želja	137
(*) Stipan Bašić Škaraba: Prelo	138
(*) Antun Kovač: Roditelji iz našeg sokaka	138
OBITELJ	139
Chiara Lubich: Samo jedan je učitelj	139
MLADI	145
Poruka Sv. Oca za XVII. Svjetski dan mladeži u Torontu 2002	146
Naša razmišljanja	148
Marko Tucakov: Biti Isusov učenik znači	148
Budite dobre volje	149
Marina: Kako mi to primamo, uzimamo... ..	150
Ivana Lazić: Bremenitost misli odražava smisao ljubavi	151
(*) Ivana L: (Po)hvala misli.	152
Željka Zelić: Što to gledamo?	153
Igor Čeliković: Nasilje u kompjutorskim igricama	155
(Priredila) Svetlana Sudarević: Kronika mladih:	
Mi mladi u prvoj godini novog tisućljeća	156
Šale	160
MALA DANICA ZA DJECU RADOSTI (Uredila: Katarina Čeliković)	161
Djeca su bila vrlo aktivna u životu Crkve	162
Prvi dječji vrtić u samostanu	163
Susret ministranata	164
15. "Zlatna harfa"	165
Dužijanca	167
(*) Bibijana M.: Tajna	168
Sveta noć (božićna legenda)	171
Ivo Prčić, mlađi (zabilježio i obradio): Ja sam kazo	173
Ivo Prčić, mlađi (zabilježio i obradio): Perković dakako	174
(*) Lazar Novaković: Pismo	175
Za dobro raspoloženje	176
KULTURA	177
Katarina Čeliković (bilježi): Nove knjige	177
Da ih ne zaboravimo	184
Dr. Ante Sekulić: Ivan Petreš u dvije knjige	184
Znanost	190
Mr. Josip Ivanović: Istraživanje religioznosti mladih	190

PREPORUČAMO - PREPORUČAMO - PREPORUČAMO

HRVATSKO KNJIŽEVNO DRUŠTVO SV. ĆIRILA I METODA
(SV. JERONIMA)

POPIS IZDANJA

BIBLIOTEKA ROMANI

Velimir Deželić sin: Sofiju odabra
Stjepan Džalto: Gladne i nemirne godine

PJESME

Antologija: Za blagdanskim stolom
August Ćarmati: Iznad omeđenih krugova
Ante Jakšić: Molitve pod zvijezdama
Pjesme: Iz hrvatske marijanske lirike
Tom Smerdel: Moji psalmi

BIBLIOTEKA "NOVI VIDICI"

Ferdinand Klostermann: Teze o laicima
Radovan Grgec: Novo i staro
Radovan Grgec: Nadanja i iščekivanja
Jean Guitton: Katolicizam

ZBORNICI

Hrvatski književni zbornik: Marulić
Grupa autora: Zbornik o dr. Josipu Andriću

ČASOPISI

"MARULIĆ" - hrvatska književna revija;
časopis za književnost i kulturu
"SVETA CECILIJA" - časopis za duhovnu
glazbu (s notnim prilogom)
"MIROTVORNI IZAZOV" - glasilo
hrvatskog ogranka WCRP
(časopis za kulturu mira i nenasilja)

OSTALA LITERATURA ZA VJERSKU IZOBRAZBU

Otto Goldmann: Ima li Biblija pravo?
Upute naših biskupa o enciklici pape
Pavla VI. "Humanae vitae"
(o regulaciji poroda)
Charles Journet: Marija Majka Crkve

DANICA 2002. - najstariji i najpoznatiji
hrvatski katolički kalendar (knjiga), koji
izlazi od 1871. godine.

NOVA IZDANJA

Radovan Grgec: Odsjevi kršćanske kulture
Grupa autora: Obljetnice hrvatskih
velikana
Nikola Bićanić: Vila Velebita

NAJNOVIJA IZDANJA

Radovan Grgec: Reći ime (II. izdanje)
John Pintar: Četiri godine u Titovu paklu
Mladen Jurčić: Bitka za smisao
Tomo Vereš: Razmišljanja jednog kršćanina
C. Gastaldi: 13 utoraka sv. Antunu

KNJIŽARE HKD "ĆIRILA I METODA"

Ćirilometodska knjižara, Zagreb,
Kaptol 29, tel/fax: 99385/1/4814-709

Ćirilometodska knjižara,
DUBROVNIK, Zeljarica 7

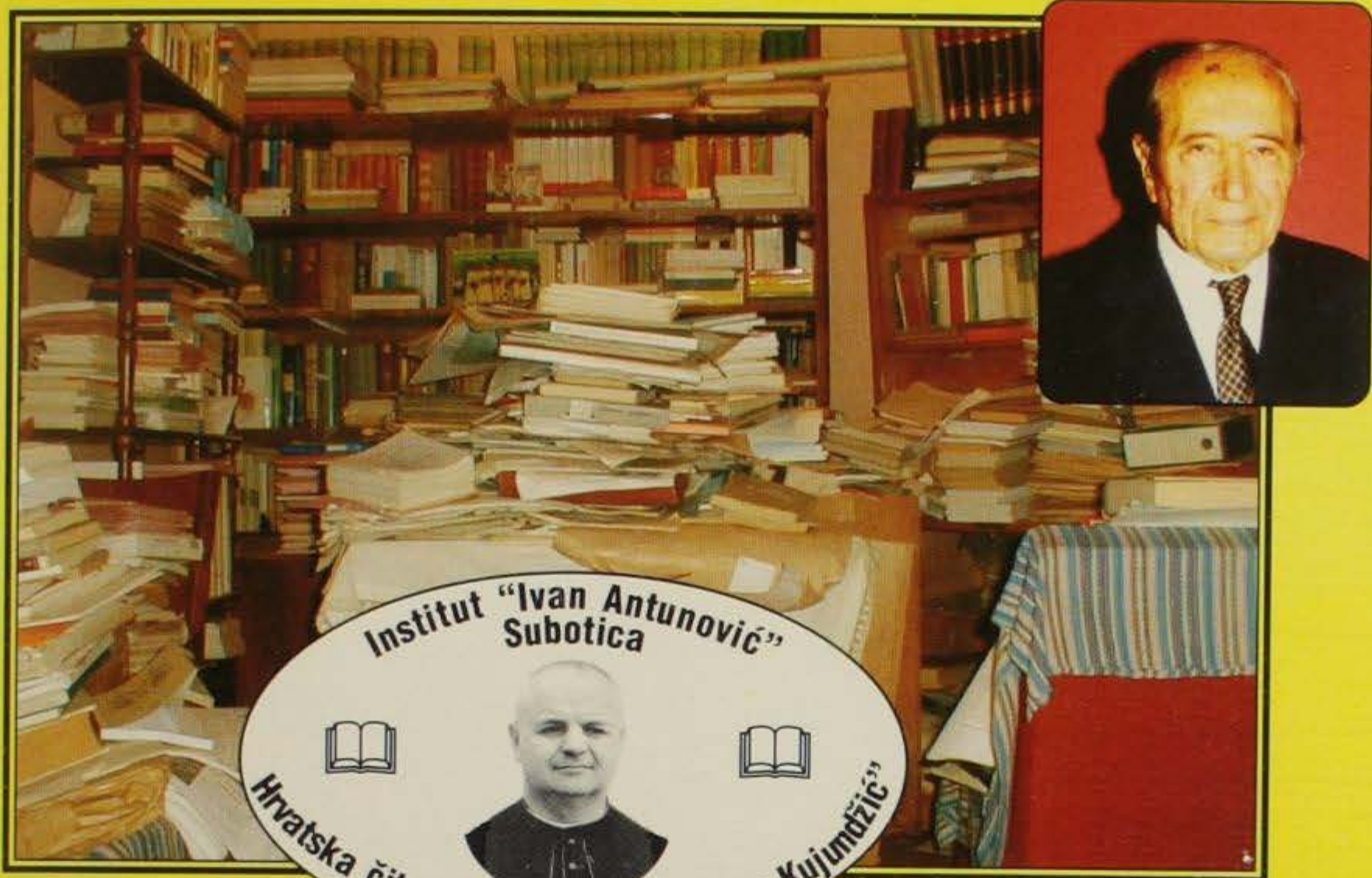

NARUDŽBE

HRVATSKO KNJIŽEVNO DRUŠTVO
SV. ĆIRILA I METODA
(DRUŠTVO SV. JERONIMA)
10000 ZAGREB
Trg kralja Tomislava 21,
tel/fax: 99 385 1 49 22 300

ZAHVALJUJEMO
HRVATSKOM DRUŠTVU SV. ĆIRILA I METODA
(SV. JERONIMA) NA SURADNJI, POMOĆI I PODRŠCI
tel/fax: 99385/1/431-950

Projekt od najveće važnosti za hrvatsku zajednicu!

Hrvatska čitaonica i knjižnica "Ivan Kujundžić"

zahvaljujući zaostavštini našeg velikog dobrotvora profesora Bele Gabrića dobit će nove prostorije i suvremeni izgled sa za-
vičajnom spomen-sobom Bele Gabrića.

Blizu 15000 knjiga čeka na svoje mjesto.

Ovo je jedinstvena knjižnica od posebnog, nacionalnog
interesa za hrvatsku zajednicu u Vojvodini i SR Jugoslaviji.

Hoćemo li smoći dovoljno snage da otvorimo suvremenu za-
vičajnu hrvatsku čitaonicu i knjižnicu i tako očuvamo nacionalni i
kulturni identitet?

Hoćete li i Vi ugraditi dio sebe u trajnu vrijednost (svojim
radom, novčanim prilogom, građevnim i drugim materijalom,
savjetom), javite se na telefone:

- vlč. Andrija Anišić (024) 554-896 i
- Katarina Čeliković (024) 552-719.

